

رافدی
سنی بنچیندکان
(ثلاثة الأصول)

نوسینی
شیخ محمد بن صالح العثیمین

وہ رگیڑانی
لقمان امین شاربارثیری

نارت

منندی اقرأ الثقافی

www.igra.abulmontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ناظرین

پرفہی
سی بنچینہ کان
(ثلاثة الأصول)

ماڻي لاءِ چاپداني پاريئزراوه بۆ وەرگير

نـاوى كـتـيـب رافهـى سى بنچينه كان (ثلاثة الأصول)
نـوسـيـنى شيخ محمد بن صالح العثيمين
وهرگيرانى لقمان أمين شاربازيڻى
نەخشەسازى ناوه وه كومپيوتهرى نارين (محمد على)
نۆره و سالى چاپ به كه م ۲۰۱۳ ز
ژمارهـى سپاردن (۱۴۸۸) ي سالى ۲۰۱۳ ي پيدراوه

ههولير: بازاي زانست بۆ كتيب و چاپه مهنى
website: www.nareenpub.com
E-mail: info@nareenpub.com
nareenpub@gmail.com
تەلەفون: ۲۵۱۱۹۸۲ ۶۶ (۰۰۹۶۴)
مۆبايل: ۰۰۹۶۴ ۷۵۰۴۰۶۴۶۱۰

راقی
سیّ بنچینہ کان
(ثلاثة الأصول)

نوسینی

شیخ محمد بن صالح العثیمین

وہرگیّرانی

لقمان امین شاربازپری

نارین

کورتە‌ی ژیاننامە‌ی دانەری (مەتن‌ی) (ثلاثة الأصول)
زانای پایە بەرز و نوێخواز (المجدد) محمدی کوری عبدالوهاب
(پەحمەتی خۆ‌ی لئ بێت)

ناوی پێشەوا شیخ (محمد کوری عبدالوهاب کوری سلیمان کوری عەلی کوری محمد کوری ئەحمەد کوری راشد کوری برید کوری محمد کوری مشرف کوری عومەر) ه و له وه‌چه‌ی (بنی تمیم) ه.

ئەم زانایە سالی (١١١٥) ی کۆچی له شارۆچکە‌ی (العینة) له بنەمالە‌یه‌کی زانستخواز و شەرەفمەند و ئایین پەرور له دایک بوو، باوکیشی زانایە‌کی گەورە بوو، هەروە‌ها باپری- سلیمان - له کاتی خۆیدا زانای (نەجد) بوو. پێش ئەو‌ی ئەمە‌نی بگاتە (١٠) دە سالی قورئانی لە‌بەرکردوو، له (فقه) دا خۆ‌ئێ‌دوو‌یه‌تی هەتا ناستیکی باشی پرپوه و به‌هێزی توانای لە‌بەرکردنی سەرنجی باوکی ڕاکێشاوه و دلخۆشی کردوو.

له کتێبه‌کانی تەفسیر و فەرمووده‌دا خۆ‌ئێ‌دووه‌ی زۆر بوو. شەو و ڕۆژ هەولێ بە‌ده‌سه‌ته‌نانی زانستی داوه و مە‌تنی زانسته‌ جو‌زبه‌ جو‌زه‌کانی لە‌بەرکردوو و له دە‌ورو‌به‌ری (نەجد) و (مە‌ککه) به‌ دوا‌ی زانستدا گە‌راوه و لای زانایانی ئەو‌یش خۆ‌ئێ‌دوو‌یه‌تی، له‌وانه‌ زانای ناودار (عبدالله بن ابراهيم الشمري)، هەروە‌ها لای کۆره‌کە‌ی- میراتناسی به‌ ناوبانگ- (ابراهيم الشمري) دانەری کتێبی (العذب الفاضل في شرح ألفية الفرائض) خۆ‌ئێ‌دوو‌یه‌تی، ئەمانیش ناساندوو‌يانە به‌ زانای فەرمووده‌ناسی به‌ ناوبانگ (محمد حياة السندی) و زانستی فەرمووده‌ و (علم الرجال) ی له‌لا خۆ‌ئێ‌دوو و له زانسته‌ بنچینه‌یه‌کان (الأمهات) دا مۆ‌له‌تی پێداوه.

شیخ (محمد کوری عبد الوهاب)- پەحمەتی خۆ‌ی لئ بێت - خۆ‌ی گەورە تیگە‌یشتنکی ساغ و زیره‌کیه‌کی لە‌را‌دده‌ بە‌ده‌ری پێ به‌خشبوو، زۆر به‌ خۆ‌ئێ‌دووه‌ و

لیکۆلینه‌وه و کتیب دانانه‌وه خه‌ریک ده‌بوو و له‌کاتی خوێندنه‌وه و لیکۆلینه‌وه‌دا هه‌ر شتیکی گرنگی به‌رچاوکه‌وتایه‌ یادداشتی ده‌کرد و له‌ نووسین بێزار نه‌ده‌بوو، چه‌ندین کتیبی له‌سه‌ر دانراوه‌کانی (ابن تیمیه) و (ابن القيم) - په‌حه‌تی خویان لیّ بیّت - نووسیوه، نێستاش هه‌ندی ده‌ستوسی به‌نرخ - به‌خامه‌ به‌ پرشته‌که‌ی - له‌ کتیبخانه‌کاندا ماوه‌ته‌وه.

کاتێک باوکی کۆچی دوا‌یی کرد نێر به‌ ئاشکرا بانگه‌شه‌ی بۆ بانگه‌وازی پشین (السلفية) ده‌ست پێکرد، بانگه‌شه‌ی بۆ په‌که‌په‌رستی و نکۆلیکردن له‌ خراپه‌ ده‌کرد و هێرش ده‌کرده‌ سه‌ر بیده‌چه‌ی و گۆرپه‌رسته‌کان، میرنشینه‌کانی بنه‌ماله‌ی (سعود) یش بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ پشتگیریان لێکرد، بۆیه‌ ده‌سه‌لاتی په‌ره‌ی سه‌ند و هه‌والی بلاو بووه‌وه.

شیخ - په‌حه‌تی خوای لیّ بیّت - چه‌ندان دانراوی به‌نرخ هه‌یه، که‌ لی‌ره‌دا هه‌ندیکیان باس ده‌که‌ین، له‌وانه‌: کتیبی به‌نرخ (کتاب التوحید) که‌ زۆرجار له‌ چاپ دراوه‌ و هه‌رکات چاپیکیان ته‌واو بووبیّت، سه‌رله‌نوێ چاپکراوه‌ته‌وه، هه‌روه‌ها کتیبه‌کانی (کشف الشبهات) و (الکبائر) و (مختصر الانصاف) و (شرح الکبیر) و (مختصر زاد المعاد) و چه‌نده‌ها فه‌توا و په‌یامی تریش که‌ به‌ ناوێشانی (سه‌رجه‌می دانراوه‌کانی پێشه‌وا - محمد کوری عبدالوهاب) - له‌ژێر چاودێری زانکۆی پێشه‌وا (محمد بن سعود) دا کۆکراونه‌ته‌وه.

سالی (١٢٠٦) ی کۆچی مالتاوا‌یی له‌ دنیا کردوه، خوای گه‌وره‌ به‌ر په‌حه‌تی فراوانی خۆی بخات و له‌سه‌ر ئیسلام و موسوڵمانان به‌ چاکترین شیوه‌ پاداشتی بداته‌وه، که‌ هه‌ر خۆی بیسه‌ره‌ و وه‌لامی نزا‌کان ده‌داته‌وه ... والحمد لله رب العالمین، وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

به‌ پێنوسی (فهد بن ناصر السليمان)

کورتیه ک له ژیاننامه ی زانای پایه بهرز

(مُحَمَّد بن صالح العثيمين) په حقه تی خوای لی بیت

په حقه له کی: ناوی (أبو عبدالله، محمد کوری صالح کوری العثيمين) ی وهیسی ته میمه.

له دایک بوونی: له (۲۷) ی په مهزانی پر وژی سالی (۱۳۴۷) ی کوچی، له شاری (عنیزة) له دایک بووه.

پینگه یشتنی:

قورنای پر وژی لای باپری - باوکی دایکی - خویندووه، که ناوی (عبدالرحمن بن سلیمان) و له بنه مالیه (دامغ) بووه، قورنای له بهر کردووه، پاشان پروی کردووه ته کوشش و زانست و فیری خوشنوو سی و بیرکاری و هندیک له هونه ره کانی ویزه بووه، شیخ (عبدالرحمن السعدي) - په حقه تی خوای لی بیت - دووان له قوتایه به توانا کانی لای خوی هیشتبووه و بونه و ی به قوتایه بچو که کان بخوینن، په کیکیان شیخ (محمد ابن عبدالعزيز المطوع) بوو، که شیخ کیکی (مختصر العقيدة الواسطية) و (منهاج السالکین فی الفقه) ی شیخ عبدالرحمن السعدي و (الآجرومية) و (ألفية) ی له لا خویندووه.

وه لای شیخ (عبدالرحمن بن علي بن عودان) له میراتناسی و فقیهدا خویندوویه تی. هرووه ها لای شیخ (عبدالرحمن بن ناصر السعدي) خویندوویه تی که به ماموستای په که می داده نریت چونکه زور په یوه سی بووه و عقیده و تفسیر و فهرمووده و فقه و (اصول الفقه) و میراتناسی و زار او هی فهرمووده و (نحو) و (صرف) ی له لا خویندووه، وه شیخ - په حقه تی خوای لی بیت - لای ماموستا که ی ریزیکی تایه تی هه بووه، چونکه کاتیک باوکی له سهره تای پینگه یشتیدا مالتی گواسته وه بو (ریاض)، حهزی ده کرد کوره که ی - واته: شیخ - له گه لیدا بچیت، به لام شیخ (عبدالرحمن السعدي) -

په‌جه‌تی خوای لیّ بیت - بۆی نووسی (به‌راستی ئهم کاره گونجاو نیه، ده‌مانه‌وی - محمد - لی‌ره بمی‌تیته‌وه تا‌کو سوودمه‌ند بی‌ت).

شیخی به‌پۆز (العشیمین) ده‌لّیت: (شیخ عبدالرحمن به شیوازی وانه ووتنه‌وه و گه‌یاندنی زانست و ئاسانکردنی بۆ قوتابیان به‌نموونه و واتای جو‌راو جو‌ر زۆر سه‌رنجی را‌کیشام و کاری تیکردم، هه‌روه‌ها له‌ پرووی په‌ووشته‌وه پی‌وه‌ی کاریگه‌ر بووم، چونکه شیخ عبدالرحمن - په‌جه‌تی خوای لیّ بیت - له‌ ئاستیکی به‌رزدا بوو، وه‌ له‌ پله‌یه‌کی بالا‌ی زانست و خوا په‌رستیدا بوو، گالته و گه‌پی له‌ گه‌ل مندا‌ل‌اندا ده‌کرد و به‌پرووی گه‌وره‌وه پی‌ ده‌که‌نی و باش‌ترین که‌سی‌ک که له‌ لایه‌نی په‌ووشته‌وه بینییتم ئه‌و بووه).

وه له‌لای شیخی پایه به‌رز (عبدالعزیز بن باز) خویندوویه‌تی که به‌ مامۆستای دووه‌می داده‌نریت، وه به‌ خویندنی (صحيح البخاري) و هه‌ندیک له‌ په‌یامه‌کانی شیخ الإسلام (ابن تیمیة) و هه‌ندیک کتیی فیه‌ی له‌لای ده‌ستی به‌ خویندن کردووه، شیخ ده‌لّیت: (له‌پرووی گرنگیدان به‌ فه‌رمووده‌وه، هه‌روه‌ها له‌پرووی په‌ووشت جوانی و کراوه‌یه‌وه له‌گه‌ل خه‌لکیدا به‌ شیخ - عبدالعزیز بن باز - وه کاریگه‌ر بووم).

له‌ سالی (۱۳۷۱)ی کۆچیه‌وه به‌رده‌وام له‌مزگه‌وت وانه‌ی ده‌ووته‌وه، کاتیکیش له‌ سالی (۱۳۷۲)دا په‌یمانگه‌ زانسته‌کان له‌ (ریاض) کرایه‌وه په‌یوه‌ندی پی‌وه‌کردن، شیخ ده‌لّیت: (له‌ سالی دووه‌مه‌وه چوومه په‌یمانگه‌ی زانستی، وه به‌ را‌ویژی شیخ - علي الصالحی - و پاش ئه‌وه‌ی مؤلّه‌م له‌ شیخ - عبدالرحمن السعدي - وه‌رگرت په‌یوه‌ندیم پی‌وه‌کرد، په‌یمانگه‌ی زانستی له‌و کاته‌دا ده‌کرا به‌ دوو به‌شه‌وه، تابه‌تی و گشتی، من له‌ به‌شه‌ تابه‌تیه‌که‌ی بووم، هه‌روه‌ها له‌و کاته‌دا هه‌رکس بی‌ویستایه - وه‌ک پی‌ ده‌لّین: (قفز) - ده‌یتوانی خویندن به‌خیرایی به‌ریت، واته‌ ئه‌و که‌سه له‌ کاتی پشوودا ده‌خوینیت بۆ سالی داهاتووی، پاشان له‌ سه‌ره‌تای سالی دووه‌مه‌وه تا‌قی‌کردنه‌وی تیدا ده‌کات، نه‌گه‌ر ده‌رچوو ئه‌وا ده‌چیته‌ ئه‌و قوناغه‌ی به‌دوایدا دیت، ئا به‌م شیوه‌یه‌ کام بۆ کورت بووه‌وه).

دوای دورو سالّ خویندنی په‌یمانگه‌ی ته‌واو کرد و به ناویشانی مامۆستا له په‌یمانگه‌ی (عنیزه‌)ی زانستی دامه‌زرا، له گه‌لّ نه‌وه‌شدا به (انتساب) له کۆلیژی شهریه هه‌ر درێژه‌ی به خویندندا و له‌سه‌ر ده‌ستی شیخ (عبدالرحمن السعدي) له هه‌ولدان بۆ زانست به‌رده‌وام بوو، کاتیکیش پێژدار (شیخ عبدالرحمن السعدي) - په‌حه‌تی خوای لیّ بیت - کۆچی دوا‌ی کرد ئه‌رکی پیش نوێژی مزگه‌وتی گه‌وره‌ی (عنیزه) و وانه بیژی له کتیبخانه‌ی (عنیزه‌)ی نیشتمانی گرته‌ده‌ست، له گه‌لّ نه‌وه‌شدا له په‌یمانگای زانستیش ده‌رسی ده‌ووته‌وه، پاشان بۆ وانه ووتنه‌وه له هه‌ردوو کۆلیژی (شریعه) و (أصول الدین) له لقی زانکۆی پیشه‌وا (محمد بن سعود)ی ئیسلامی له (قصیم) دامه‌زرا، سه‌ره‌پای ئه‌ندامیه‌تی پێکخراوی گه‌وره‌ی زانایانی شانشینی عه‌ره‌بی سعودی (هیئة کبار علماء المملكة العربية السعودية)، وه مامۆستای به‌رپێژ چالاکی گه‌وره‌ی له بانگه‌واز کردن بۆ رێبازی خوای گه‌وره‌ی و رێنیشان‌دانی بانگخوازان له هه‌موو جێگه‌یه‌ک هه‌بووه.

شایانی باسه که پایه‌به‌رز (محمد بن إبراهيم) - په‌حه‌تی خوای لیّ بیت - پێشنیاری کرد، به‌لکۆ زۆریشی له مامۆستای به‌رپێژ کرد که دادپرسی بکریته ده‌ست، هه‌تا له لایه‌ن خۆیه‌وه بپاریشی به دامه‌زراندنی به سه‌رۆکی دادگای شه‌رعی (إحساء) ده‌رکرد به‌لام شیخ داوای لیکرد که ده‌ستبه‌رداری بیت، دوا‌ی چه‌ند سه‌ردان و په‌یوه‌ندی دۆستانه له‌لایه‌ن مامۆستای به‌رپێژه‌وه ئنجا - په‌حه‌تی خوای لیّ بیت - لیّ گه‌را که له‌پایه‌ی دادپرسی واز به‌یئت.

دافراوه‌ کافئ:

گه‌لێک دانراوی به‌ نرخێ هه‌یه که ده‌گه‌نه (٤٠) کتیب و نامیلکه، خوا یار بیت له داهاتوودا به‌ناوی (مجموع الفتاوى والرسائل) وه کۆده‌کرینه‌وه^(١).

(١) سه‌رحه‌میان به‌و ناویشانه کۆکراونه‌توه و له‌به‌ر دیدی خۆینه‌راندایه.

بِسْمِ (۱) اللَّهِ (۲) الرَّحْمَنِ (۳) الرَّحِيمِ (۴)

به ناوی خوای به خشنده‌ی میهره‌بان

(۱) دانه‌ر - په‌حه‌تی خوای لیّ بیّت - به ناوی خوا (البسملة) کتیبه‌که‌ی ده‌ست پیکردووه، به‌مه‌ش په‌یره‌وی و یقیتیدای به قورئان کرده که به ناوی خوا ده‌ست پیده‌کات، هه‌روه‌ها گوپرایه‌لی فه‌رمووده‌ی: «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ أَبْتَرَّ» (۲) ی کردووه، واته (هه‌ر کار یکی به‌ها‌دار به - بسم الله - ده‌ست پینه‌کریت نه‌وه دوا براوه). هه‌روه‌ها شوین سوونه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷻ که‌وتوو و نووسراوه‌که‌ی به ناوی خوا ده‌ست پیکردوه.

وشه‌ی (بِسْمِ) که (جار و مجرور) په‌یوه‌سته به فرمان (فعل) یکی دوا که‌وتوو ی لا براو (محذوف) ه‌وه که بۆ نه‌و جینگه‌یه له‌بار و گونجاوه و به (بسم الله اکتب أو اصنف) ته‌قدیر ده‌کریت. واته: (به ناوی خواوه ده‌نوسم یا خود کتیبه‌که‌م داده‌نیم).

❖ بۆیه به (فعل) مان دانا، چونکه بناغه و ریشه‌ی کردار (فعل) ه.

❖ وه بۆیه به (دوا که‌وتوو) مان دانا، له‌به‌ر دوو سوود (فائدة):

یه که‌میان: پیروزی ده‌ست پیکردن به ناوی خوای گه‌وره‌وه.

دوومیان: مانای (حصر) ده‌به‌خشیت، چونکه پیشکه‌وتنی (متعلق) مانای

تیدا (حصر) بوون ده‌به‌خشیت.

❖ به گونجاو (مناسب) یشمان دانا، چونکه زیاتر مه‌به‌سته که ده‌پیک، به‌لام بۆ

نموونه نه‌گه‌ر بمانووتایه (بسم الله ابتدء) واته: (به ناوی خواوه ده‌ست پیده‌که‌م)

له‌کاتیکدا ده‌مانویست کتیبک بخویننه‌وه نه‌ده‌زانرا ده‌ست به‌چی ده‌که‌ین.

(۲) أخرجه الخطيب في (الجامع) وعزاه السيوطي في (الجامع الصغير) للرهاوي، وهو ضعيف.

(۲) الله: ناوي خواي بهديهنه ره، نهو ناويهه ڪه هممو ناوه ڪاني تر ده به (تابع) بوي، ههتا لهو نايه ته شدا ڪه خواي گهوره ده فهرمويٽ: ﴿كَتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ * اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ (ابراهيم: ۱-۲)، واته: (قورئان ڪتبيڪه بومان دابه زاندوويت ههتا خه لڪي - به خواستي پهروه دگاربان - له تاريخه ڪاني نه فامي ده ربه ٻيٽ بوي روناڪي باوه، بوي پيازي - خواي شڪومهندي زال و خاوهن ده سه لات و سواسڪراو، نهو خوايهي ڪه هه رچي له ناسمانه ڪان و زهويدياه مولڪي خويه تي).

نالين وشه يروزي (الله) (صفة) يه، به لڪو ده لئين (عطف بيان) ه، بوي نه وه ي وشه ي يروزي (الله) نه ٻيٽه شوينڪه وهه (تابع) وهك شوينڪه وهه ي سيفهت بوي وه سفڪراو. (۳) به خشنده (الرَّحْمَن): ناويڪه تايه ته به خواي گهوره وه و به ڪه سي تر ناووتريت، واته: به زه ي فراوان.

(۴) ميه ره بان (الرَّحِيم): ناويڪه بوي خواي گهوره، بوي بيجه ڪه له خواه به ڪارديت، به واتاي: (به زه ي به رده وام).

بهم ٻيٽه (الرَّحْمَن) خواهه ي به زه ي فرانه و (الرَّحِيم) يش خواهه ي به زه ي به رده وامه، نه گهر ليڪيش بدرين نه وه مه به ست ٻي زاتيڪه ميه ره بانه و ره جهه تي خوي ده گه به نيٽه هه به بنده يه ڪه له به بنده ڪاني ڪه خوي به ويٽ، ههروه ڪه ده فهرمويٽ: ﴿يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ﴾ (العنكبوت: ۲۱)، واته: (سزاي هه ڪه سيڪ ده دات خوي ويستي ٻيٽ و ره هيش به هه ڪه س ده ڪات ڪه خوي به وي سهر نه نجام هه بولاي خوشي ده گه پنه وه).

إِعْلَمُ^(۵) رَحِمَكَ اللهُ^(۶) أَنَّهُ يَجِبُ عَلَيْنَا تَعَلُّمُ أَرْبَعِ مَسَائِلٍ^(۷)

په‌مه‌تی خوات لی بی: بزانه فیربوونی چوار مه‌سه‌له له‌سه‌رمان واجب و پیویسته:

(۵) زانین په‌بردنه به‌شت به شیوه‌ی راسته‌قینه‌ی خو‌ی، په‌یبردنیکی به‌کالا (جازم).
پله‌کانی په‌یبردنیش شه‌شن:

یه‌که‌م: زانین: په‌یبردنه به‌شت به شیوه‌ی راسته‌قینه‌ی خو‌ی، په‌یبردنیکی به‌کالا و ته‌واو.
دووه‌م: نه‌زانی ساده (الجهل البسيط): نه‌ویه به‌هیچ جو‌ری په‌ی به‌شته‌که نه‌به‌یت.
سیه‌م: نه‌زانی چروپ (الجهل المركب): په‌ی بردنه به‌شت به پیچه‌وانه‌ی شیوه‌ی
راسته‌قینه‌ی خو‌یه‌وه.

چواره‌م: خایله (الوهم): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل بوونی نه‌گه‌ر (احتمال) یکی دژه‌په‌سه‌ند
(ضد الراجح) دا.

پنجه‌م: شک کردن (الشك): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل نه‌گه‌ریکی یه‌کسان بو دروستی و
نادروستی.

شه‌شم: گومان بردن (الظن): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل نه‌گه‌ریکی دژه‌ناپه‌سه‌ند (ضد
المرجوح).

زانینش ده‌کریت به‌دوو به‌شموه: به‌لگه نه‌ویست (ضروري) و تیوری (نظري).

۱- زانینی به‌لگه نه‌ویست (العلم ضروري): نه‌و زانسته‌یه که په‌ی پیردنی پیوستی به‌به‌لگه
یه، چونکه مرؤف به‌بی تیرامان و ووردبوونه‌وه ده‌یزانیت، وه‌ک زانینی نه‌وه‌ی نا‌گر گه‌رمه.

۲- زانینی تیوری (العلم النظري): نه‌و زانسته‌یه له‌ریگه‌ی به‌لگه‌هیتانه‌وه و سه‌رنجه‌وه
ده‌زانریت، وه‌ک زانینی پیوستیه‌تی نه‌ته‌هتان له‌ده‌ستویردا.

(۶) رَحِمَكَ اللَّهُ: واته خوا ره‌جت بی بکات، ره‌جیک که خواسته‌کانت بیتته‌دی و لهو شتانه دهر بازت بکات که خویان لیده‌پاریزیت، بهو واتابه‌ی خوا له گونا‌ه‌کانی رابوردووت خوش بی و له بهرام‌هر نهو گونا‌ه‌شدا سهر فراز و پاریزراوت بکات که تووشیان دیت، نهمه نه‌گهر له پارانه‌وه که‌دا ره‌جته‌ت له لیخوشبوون جیا کرده‌وه.

به‌لام نه‌گهر له گهل لیخوشبووندا دهرت بری، نه‌وا: لیخوشبوونه که بۆ گونا‌ه‌کانی رابوردووه و ره‌جته‌ته‌کش سه‌قامگیریه له‌سهر چاکه‌کردن و سه‌لامه‌ت بوونه لهو گونا‌ه‌نه‌ی له‌داهاتوودا دینه‌ریت.

نهم کاره‌ی دانه‌ر - ره‌جته‌تی خوی لی بیت - به‌لگه‌یه له‌سهر گرنگی دان و به‌زه‌یی هاتنه‌وه و خواستنی چاکه بۆ دوینراو (المخاطب).

(۷) نهم مه‌سه‌لانه‌ی که دانه‌ر (ره‌جته‌تی خوی لی بیت) باسی کردوون هم‌موو نایینی نی‌سلام ده‌گر نه‌وه و له‌بهر سوودی زۆریان شایانی گرنگی پیدانن.

الأولى: العِلْمُ: وهو معرفة الله ^(۸) ومعرفة نبيه ^(۹)

یه که میان: زانینه، که بریتیه له ناسینی خوا و ناسینی پیغه‌مبه‌ره که‌ی ﷺ

(۸) واته ناسینی خوای گه‌وره به دل، ناسینیک که داخوازی قبول‌کردن و ملکه‌چی و پابه‌ندبوون بهو به‌نامه‌یه‌وه بیت که به‌شهرعی داناره و حوکم‌کردن بهو شهریه‌ته‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هیناویه‌تی پیوست بکات.

به‌نده‌کان به سهرنج‌گرتن لهو نایه‌ته شهرعیانه‌ی که له کتیبه‌که‌ی خوای گه‌وره و سونه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ باسکراون و به وردبوونه‌وه له نایه‌ت و نیشانه بوونه‌وه‌ریه‌کان - که دروستکراوه‌کانن - په‌روه‌ردگاریان ده‌ناسن، وه ههر کاتیک مروف سهرنج لهو نایه‌تانه بگرتن نه‌وا زانستی دهرباره‌ی کردگار و په‌رس‌تراوه‌که‌ی پتر ده‌بیت، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ * وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ (الذاریات: ۲۰-۲۱)، واته: (له زه‌ویدا به‌لگه‌ی زور له‌سهر ده‌سه‌لاتی خوا بو نه‌وانه هه‌یه که دل‌نیان، وه له خودی خوش‌تاندا، نایا نابین؟).

(۹) واته ناسینی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (محمد) ﷺ، ناسینیک که داخوازی قایل‌بوون بهو ریتمایی و نایینه راسته بیت که پی هاتووه و باوه‌کردن به‌وه‌ی که هه‌والی پنداوه و گوپ‌رایه‌لی‌کردنی فهرمانی لهو شته‌دا که فهرمانی پیکردووه و دوورکه‌وته‌وه لهو کاره‌ی پنگری و جلّه‌وگیری لی‌کردووه و فهرمان په‌وایی کردن به شهریه‌ته‌که‌ی و رازی‌بوون به دادوهریه‌که‌ی پیوست بکات، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (النساء: ۶۵)، واته: (نه‌خیر سویند به په‌روه‌ردگارت باوه‌ریان نابی تا‌کو لهو

گرفتانه ڏا ڪه ڪهوتو ته نيوانيان ده تڪن به دادوهر، پاشان سه بارهت بهوهي بۆت
به ڪلا ڪردوونه تهوه له دهروونياندا ههست به هيچ تهنگاوي و لهروو دامانيڪ نه ڪن و
به ملڪه چڪردن ملڪه جي بين).

ههروهه دهفهرمويت: ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ
بَيْنَهُمْ أَنْ يُقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (النور: ۵۱)، واته: (باوهرداران -
نه گهر بانگ ڪران بۆتهوهي خوا و پيغمبره ڪهي ﷺ دادوهری نيوانيان بڪات - هه
تهوهيان بۆهيه ڪه بلين: بيستان و گوپرايه لين، نا تهوانه سهر فراز و بهخته وهرن).

ياخود دهفهرمويت: ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ (النساء: ۵۹)، واته: (نه گهر له شتيڪدا
ڪيشهو دهمه قاليان ڪرد، تهوا بيگيرنهوه بۆلاي خوا و پيغمبر ﷺ نه گهر تيوه
باوهرداران به خوا و به پوڙي دواي، تهوه چاڪرين و باشترين چاره سهره).

وه دهفهرمويت: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ﴾ (النور: ۶۳)، واته: (با تهوانه سهر پيچي فهرمانی خوا ده ڪن لهوه بترسن ڪه
تووشی نه گهتيه ڪ بين، يان تووشی سزايه ڪي بهسوئ بين).

پيشهوا نه جهد - رهجهتي خواي لي بيت - دهيفهرموو: (نايا دهزانيست نه گهتي -
فته - چيه؟ نه گهتي هاوبه شدانانه، چونكه رهنكه نه گهر ووتهيه ڪي پيغمبري خوا ﷺ
رهت بڪاتهوه، شتيڪ له گومان بکهويته دليوه و تيا بجيت).

ومعرفة دين الإسلام ^(۱۰) بالأدلة ^(۱۱)

هه‌روه‌ها ناسینی ئایینی ئیسلام به پئی به‌لگه شه‌رعیه‌کان

(۱۰) که ده‌لێت ناسینی ئایینی ئیسلام: ئیسلام به‌واتا گشتیه‌که‌ی، که بریتیه له به‌ندایه‌تیکردن بۆ خوا به پئی ئهو به‌رنامه‌یه‌ی دایناوه، له‌وکاته‌وه که نێ‌راوه‌کانی ره‌وانه‌کردوه تا ئه‌وکاته‌ی رۆژی دوا‌ی دێت، هه‌روه‌ک خ‌وای گه‌وره له زۆر ئایه‌تدا باسی لێ‌وه‌کردوه و هه‌موویان ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نن که په‌یامه پێ‌ش‌وه‌کان به تیکرا ته‌سلیم بوون به خ‌وای گه‌وره.

په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی ئی‌براهیم پێ‌غه‌م‌به‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمَنْ ذُرِّيَّتَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ﴾ (البقرة: ۱۲۸). واته: (ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان – من و کۆره‌که‌م – بگێ‌ره به دوو موس‌ول‌مان و ملکه‌چی خ‌ۆت و له نه‌وه‌کانیشماندا کۆمه‌لێک بکه به موس‌ول‌مان و ملکه‌چی خ‌ۆت).

به‌لام ئیسلام به واتا تایه‌تیه‌که‌ی له دوا‌ی ناردنی پێ‌غه‌م‌به‌ره‌وه ﷺ تایه‌ت ده‌بێت به‌و په‌یامه‌وه که مو‌حه‌مه‌دی ﷺ پێ ره‌وانه‌کراوه. چونکه ئهو په‌یامه‌ی پێ‌غه‌م‌به‌ری ﷺ پێ ره‌وانه‌کراوه هه‌موو ئایینه پێ‌ش‌وه‌کانی سرپه‌وه‌ته‌وه، نجا هه‌رکس شو‌ئێ بکه‌و‌یت موس‌ول‌مانه و هه‌رکه‌شیش سه‌ری‌ت‌چی بکات موس‌ول‌مان نه‌.

به‌م پێیه شو‌ئێکه‌وتوانی پێ‌غه‌م‌به‌ران له‌سه‌رده‌می پێ‌غه‌م‌به‌ره‌کانیاندا موس‌ول‌مان بوون، جوله‌که له‌سه‌رده‌می موس‌ادا موس‌ول‌مان بوون ﷺ و دیا‌نه‌کان له‌سه‌رده‌می عی‌سادا موس‌ول‌مان بوون، به‌لام کاتێک پێ‌غه‌م‌به‌ر ﷺ ره‌وانه‌کراو بیا‌وه‌ر‌بوون پێ ئێ‌ر دوا‌ی ئه‌وه موس‌ول‌مان نین.

وه نهم نایینی ئیسلامه نهو نایینه‌یه که له‌لای خوا وهرگیراوه و بۆ خواوه‌نه‌که‌ی به سووده، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ (آل عمران: ۱۹)، واته: (به راستی نایین و به‌رنامه له‌لای خوا ههر ئیسلامه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (آل عمران: ۸۵)، واته: (ههرک‌س بێجگه له‌ئیسلام نایینیکی تر هه‌لبێژی نه‌وه لێ وهرناگیریت و نه‌وک‌سه له‌پۆژی دوایدا له‌زیان لیکه‌وت‌ت‌وانه).

وه نهم ئیسلامه نهو ئیسلامیه‌یه که خوای گه‌وره به‌هۆیه‌وه منه‌تی به‌سه‌ر پێغه‌مبه‌ر ﷺ و ئوممه‌ته‌که‌یدا کرد‌وه، وه‌ك ده‌فهرمویت: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ (المائدة: ۳)، واته: (ئه‌م‌رۆکه نایینه‌که‌ت‌ام بۆ کامل و ته‌واو‌کردن و به‌هه‌رو نێعمه‌تی ته‌واوی خۆم به‌سه‌ردا رشتن و رازی‌بوم که ئیسلام نایین و به‌رنامه‌تان بیت).

(۱۱) که ده‌لتیت: (بالأدلة) کۆی (دلیل)ه، واته: به‌لگه. که بریتیه له‌وه‌ی رێنیشاندهره بۆ گه‌یشتن به‌مه‌به‌ست.

به‌لگه‌کانی ناسینی ئیسلام یان له‌پێگه‌ی شه‌رعه‌وه‌یه، یان له‌پێگه‌ی عه‌قله‌وه‌یه: به‌لگه‌ی شه‌رعی نه‌وه‌یه به‌سروش — که قورئان و سونه‌ته — ساغ بووبیت‌ه‌وه. به‌لگه‌ی عه‌قلیش نه‌وه‌یه به‌سه‌رنجدان و تێرمان ساغ بووبیت‌ه‌وه.

خوای گه‌وره له‌قورئاندا زۆر باسی نهم جو‌ره‌ی کرد‌وه، له‌چه‌نده‌ها ئایه‌تدا خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: (ومن آیاته کذا وکذا)، واته: (له‌نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوا نه‌وه و نه‌وه‌یه). (سیاق)ی به‌لگه ژیرییه‌کان له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره به‌م جو‌ره‌یه.

ناسینی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌پێی به‌لگه‌ی شه‌رعه‌وه‌یه، وه‌ك نه‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ...﴾ (الفتح: ۲۹)، واته: (محمد ﷺ نێرراوی خوايه...).

هه‌روه‌ها ده‌فرمودیت: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ﴾ (آل عمران: ۱۴۴)، واته: (محمد ﷺ) ته‌ن‌ها نی‌ر‌راوی خوا‌یه و چه‌نده‌ها نی‌ر‌راویش له پی‌شیه‌وه ره‌وانه ک‌راون).

هه‌روه‌ها له‌پ‌یی به‌ل‌گه عه‌قلیه‌کانه‌وه‌یه که بریتین له :
سه‌رن‌ج‌دان و پ‌امان له‌و ئایه‌ته دیارو ئاشک‌رایانه‌ی هیناونی، مه‌زن‌ن‌یشیان قورئانه که هه‌والی پ‌است و به‌که‌لک و حوکمی چاک‌ساز و داد‌گه‌ری له‌خو‌گرتووه.
وه ئه‌و به‌ل‌گه ئائاسایی (خوارق العادات)‌انه‌یه که له‌سه‌ر ده‌ستی پرویان داوه.
هه‌روه‌ها ئه‌و فرمانه نادیارانه‌یه که له وه‌حیه‌وه نه‌بی سه‌ر‌چاوه‌ناگرن و ئه‌وه‌ی که پ‌استی و دروستیان ده‌سه‌لمینیت ئه‌وانه‌ن که هاتوونه‌ته‌دی.

* * *

الثانية: العمل به ^(۱۲). الثالثة: الدعوة إليه ^(۱۳)

دووه‌م: کرده‌وه پیکردنی. سیئه‌م: بانگه‌واز بو کردنی.

(۱۲) که ده‌لّیت: کرده‌وه پیکردنی، واته کار کردن بهو پییه‌ی ئهم ناسینه ده‌یخوازیت، له باوه‌ر هینان به خوا و هه‌ستان به گوێپرایه‌لیکردنی، به جیه‌جی کردنی فرمانه‌کانی و دوور که‌وتنه‌وه لهو شتانه‌ی ریگری لیکردوون، له پهرسته تابه‌ته‌کان و پهرسته تیپه‌ره‌کان (المُعَدَّة). پهرسته تابه‌ته‌کان، وه‌ك: نوێژ و رۆژو و حه‌ج و پهرسته تیپه‌ره‌کانیش، وه‌ك: فرمان به‌چاکه و ریگری له‌خراپه و جهاد کردن له‌پیتاوی خوادا و نموونه‌ی ئه‌وانه.

له‌راستیدا کرده‌وه به‌ره‌می زانینه، ئنجا هه‌ر کس به‌بی زانیاری کرده‌وه ئه‌نجام بدات ئه‌وه له‌ دیانه‌کان ده‌چیت و هه‌ر که‌شیش بزانی و کرده‌وه‌ی پینه‌کات ئه‌وه له‌ جوله‌که‌کان ده‌چیت.

(۱۳) واته: بانگه‌واز کردن بو ئه‌و شه‌ریعه‌ته‌ خوایه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیتی هاتوو به‌ پیتی ئه‌و سئ پله‌یه‌یان ئه‌و چوار پله‌یه‌ی که‌ خوای گه‌وره له‌ ئایه‌تی: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ (النحل: ۱۲۵) باسی کردوون، واته: (به‌دانایی و نامۆزگاری جوان بانگه‌واز بو ریازی په‌روه‌ر دگارت بکه‌و به‌جوانترین و چاکترین شیوه و تووێژیان له‌گه‌لدا بکه‌).

چواره‌میش ئه‌وه‌یه که‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾ (العنکبوت: ۴۶)، واته: (به‌ جوانترین و چاکترین شیوا نه‌بیئت و تووێژ له‌گه‌ل خاوه‌ن په‌یامه‌کاندا مه‌که‌ن بیجگه له‌وانه‌ی که‌ سته‌میان کردووه).

حه‌تمه‌ن ئهم بانگه‌وازه‌ش پیوستی به‌زانیاری ده‌رباره‌ی شه‌ریعه‌تی خوا هه‌یه تا‌کو بانگه‌واز کردنه‌که به‌ پیتی زانیاری و چاو‌روونی بیئت، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (یوسف: ۱۰۸)، واته: (ئەوی محمد ﷺ بۆ ئەمەیه رێبازە کەم، بە پێی چاروورونی بانگەواز بۆ رێبازی خوا دەکەم من و ئەوانە ی شویتەم کەوتوون، پاك و ییگەردی بۆ خوای گەوره، وه من له هاوبه‌شدانەران نیم).

چاو روونیش لەو فرمانەدا دەبێت کە بانگەوازی بۆ دەکرێت، بەوەی بانگەواز شارەزای حوکمی شەریعی و چۆنێتی بانگەوازکردن و حالتی بانگەراوە کە بێت. بواره‌کانی بانگەوازی زۆرن، لەوانه:

● بانگەوازکردن بۆلای خوای گەوره بەووتاردان و وانە ووتنەوه، هەروەها بە بابەت نووسین، یاخود بەگرتنی کۆری زانستی، وه بانگەوازکردن بۆ رێبازی خوا بەکتێب دانان و بلاوکردنەوه‌ی ئاین له پێی کتێب دانانەوه !

هەروەها بانگەوازکردن بۆ رێبازی خوا له دانێشتە تاییه‌تیه‌کاندا، بۆ نمونە ئەگەر کەسێک له مەجلیسیکدا دانێشت و بانگه‌یشت کرابوو، ئەوه بوازی بانگەوازکردنە بۆ رێبازی خوای گەوره.

بەلام پێویستە بەجۆرێک بێت کە هیچ بێ تاقەتکردن و زۆر کاریه‌کی تێدا نه‌بێ، ئەمەش بەوه دەسته‌بەر دەبێت کە بانگەواز مەسەله‌یه‌کی زانستی بۆ دانێشتوان به‌یشتە پێشه‌وه، پاشان گفتوگۆی لەسەر بکات، ناشکرایه‌ کە گفتوگۆ و پرسیار و وه‌لام رۆتێکی گەوره‌ی هه‌یه له تێگه‌یاندن و گه‌یاندنی ئەو په‌یامەدا کەخوا ناردوویه‌تی بۆ پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ، ناشکرایه‌ جاری وا هه‌یه زۆر کاریگه‌رتره له ووتاردانی یان وانە ووتنەوه‌یه‌ک کە به‌رپه‌مه‌کی بێت.

بانگەوازکردن بۆ رێبازی خوای گەوره ئەرکی پێغه‌مبه‌رانه (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) هەروەها رێبازی ئەوانه‌یه کە به‌ چاکی شوێنیان کەوتوون، ئنجا ئەگەر مەرووف په‌رس‌ترای خۆی و پێغه‌مبه‌ری خۆی ﷺ و ئایینی خۆی ناسی و خوا به‌ یارمه‌تیدانی بۆسەر ئەو رێبه

منه‌تباری کرد، نجا نه‌میش له‌سه‌ریه‌تی بۆ رزگارکردنی براکانی هه‌ول بدات، به بانگکردنیان بۆلای خوای گه‌وره، نه‌وکه‌سه‌ مژده‌ی لی بیت، چونکه پتغمه‌بهر ﷺ له رۆژی غه‌زای (خیر) به (علي كوري ابي طالب) ی ﷺ فه‌رموو: « انْفُذْ عَلَي رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَّكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ » (متفق على صحته)، واته: (له‌سه‌رخۆ لییان برۆره پيش تاكو ده‌چيته گۆره‌پانی رۆبه‌رۆو بوونه‌ويان، پاشان بانگیان بکه بۆ ئیسلامو ده‌رباره‌ی نه‌و مافه‌ی له ئیسلامدا پتۆسته له‌سه‌ریان بۆ خوای گه‌وره هه‌والتیان پینده، سویند به خوا نه‌گه‌ر خوا يه‌ك كه‌ست پى ریتمايى بکات له‌ووشرى سوور چاکره بۆت) (۳).

وه له‌و فه‌رمووده‌یه‌شدا كه (مسلم) گێڕاویه‌ته‌وه پتغمه‌بهر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورٍ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامٍ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا » واته: (هه‌رکەس بانگه‌واز بۆ رینگه‌ی راست بکات خیری وه‌ك خیری نه‌وانه‌یه‌ که شوینی ده‌که‌ون نه‌وش هه‌چ له‌ خیری نه‌وان کهم ناکاته‌وه، وه هه‌رکەس بانگه‌واز بۆ گومرايى بکات تاوانبار ده‌بیت و گوناھى ده‌گات وه‌ك گوناھى نه‌وانه‌ی شوینی ده‌که‌ون، نه‌وش هه‌چ له‌ گوناھى نه‌وان کهم ناکاته‌وه).

هه‌روه‌ها له‌ فه‌رمووده‌یه‌ کدا که هه‌ر پيشه‌وا (مسلم) گێڕاویه‌ته‌وه پتغمه‌بهر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ » واته: (هه‌رکەس چاکه‌یه‌ك نیشان خه‌لکی بدات نه‌وه وه‌ك نه‌و کهسه‌ی نه‌جماي ده‌دات خیری پى ده‌بریت).

* * *

(۳) که له‌وکاته‌دا به‌نرخه‌رين سامان بوو (وه‌رگێي).

الرابعة: الصبر على الأذى فيه^(۱۴)

چواره‌م: نارامگرتن له‌سه‌ر نازار له پیناویدا

(۱۴) نارامگرتن به‌ندکردنی نه‌فسه له‌سه‌ر گوپراپه‌لیکردنی خوا و گیرانه‌وه‌یه‌تی له بیته‌رمانی خوا و له بیزاری ده‌رپرین له‌ده‌ست قه‌ده‌ره‌کانی خوا. هه‌روه‌ها نه‌فس له بیزاری ده‌رپرین و سه‌غله‌تبون و بیتاقه‌تبون به‌ند بکری و هه‌میشه له بانگه‌واز کردن بۆ نایینی خوادا چوست و چالاک بی نه‌گه‌رچی نازاریش بدریت، چونکه نازاردانی نه‌وانه‌ی بانگه‌واز بۆ چاکه ده‌که‌ن له سروشتی مروفه‌که‌نه، مه‌گه‌ر که‌سێک که خوا پریمایی بکات. خوای گه‌وره به پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبْرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا﴾ (الأنعام: ۳۴)، واته: (بیگومان چه‌ندین پیغه‌مبه‌ر له پیش تۆدا به‌درۆ خراونه‌ته‌وه و نه‌وانیش له‌سه‌ر نه‌و به‌درۆ خراونه‌وه‌یان نارامیان گرتووه و نازاریش دراوون تا‌کو سه‌رکه‌وتنی ئیمه‌یان بۆ هاتووه).

هه‌رکاتێک نازار توندوتیژ بیت سه‌رکه‌وتن نزیکتر ده‌بێته‌وه، سه‌رکه‌وتیش تایه‌ت نیه به‌وه‌وه که مروفه له ژيانیدا سه‌رکه‌وێ و بینیت نه‌نجامی بانگه‌وازه‌که‌ی هاتووه‌ته‌دی، به‌لکو گه‌رچی دوای مردنیشی بی سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست دینیت به‌وه‌ی خوا دلێ خه‌لکی والیده‌کات نه‌و په‌یامه قبول بکه‌ن که بانگه‌وازی بۆ کردووه و ئیشی پیکه‌ن و په‌یوه‌ست بن پێه‌وه، چونکه نه‌وه‌ش به سه‌رکه‌وتن داده‌نریت بۆ ئهم بانگه‌خوازه گه‌رچی مردبیتیش، که‌وابوو پێویسته له‌سه‌ر بانگه‌خواز نارامگر بیت له‌سه‌ر نه‌و په‌یامه‌ی بانگه‌وازی بۆده‌کات، که نایینی خوای گه‌وره‌یه، نارامگر بیت له‌سه‌ر نه‌وه‌ی دیته‌رپێ بانگه‌وازه‌که‌ی، نارامگر بیت له‌سه‌ر نه‌و نازاره‌ی دیته‌رپێ خوێ، نه‌وه‌تا پیغه‌مبه‌رانیش (دروو سلای خویان لی بیت) به‌قسه و به‌کردار نازاردراون، خوای گه‌وره

ده‌فه‌رمویت: ﴿كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ﴾ (الذاریات: ۵۲)، واته: (هه‌روه‌ها هیچ کام له‌پیغه‌مبه‌ران بۆلای نه‌وانه‌ی پیش نهمان نه‌هاتروه که بیان نه‌ووتیّت جادوگر - ساحر - ه‌یان شیته).

وه‌خوای گه‌وره‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ﴾ (الفرقان: ۳۱)، واته: (هه‌روه‌ها بۆ هه‌موو پیغه‌مبه‌ریک دوژمنیکمان له‌تاوانباران به‌پیکردوه، به‌لام پیوسته له‌سه‌ر بانگخواز که به‌ئارامگری روه‌پرووی نه‌وانه‌بیته‌وه، بره‌وانه بۆ نه‌و فهرمایشته‌ی که خوای گه‌وره به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا﴾ (الإنسان: ۲۳)، واته: (ئیمه‌خومان قورئانمان بۆ ره‌وانه‌کردوویت به‌ره‌وانه‌کردن).

نه‌وه‌ی چاره‌پروان ده‌کرا نه‌وه‌بوو که بووترایه: سوپاسگوزاری به‌هره و نیعمه‌تی په‌روه‌ردگارت بکه، به‌لام خوای گه‌وره پی فهرموو: ﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ﴾ (الإنسان: ۲۴)، واته: (ئارام بگره‌بۆحوکمی په‌روه‌ردگارت).

ئهمه‌ئاماژه‌ی تیدایه بۆ نه‌وه‌ی ههر که‌سیک پیاده‌ی ئهم قورئانه‌بکات حه‌تمه‌ن ده‌بی نه‌و ناخۆشییه‌ی تووش بیّت که دیتهرپی و پیوستی به‌ئارامگرته.

هه‌روه‌ها بره‌وانه بۆ حالّی پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاتیک گه‌له‌که‌ی لیاندا و خویناویان کرد، نه‌ویش خوینه‌که‌ی له‌رووی خو‌ی ده‌سری و ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ» (رواه البخاري ومسلم) واته: (ئه‌ی خواجه له‌گه‌له‌که‌م خو‌ش بیه چونکه‌نازانن). که‌وابوو پیوسته له‌سه‌ر بانگخوازیش که ئارامگر بی و چاره‌پروانی پاداشتی په‌روه‌ردگاری بکات. ئارامگریش سئ به‌شه:

۱- ئارامگریه‌کیان له‌سه‌ر گوپراپه‌لی خواجه.

۲- ئارامگریه‌کیش له‌سه‌ر نه‌کردنی حه‌رامکراوه‌کانی خواجه.

۳- وه‌ئارامگریه‌که له‌سه‌ر نه‌و قه‌ده‌رانه‌یه که خوا به‌پریان ده‌کات، ئنجا له‌وانه‌بی که ده‌ستی به‌نده‌کانی تیدا نیه، یاخود له‌وانه بیّت که خوا له‌سه‌ر ده‌ستی هه‌ندیک به‌نده‌دا به‌پریان ده‌کات له‌نازاردان و ده‌ستدریژی کردن.

والدلیل قوله تعالى: ﴿وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾^(۱۵).

به نكش نه‌ویه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾ واته: (سویند به سهردهم‌واته کات - به راستی مرؤف له زیانه‌ندیدایه بیجگه له‌وانه‌ی باوه‌ریان هیناوه و کرده‌وه‌ی چاکیان کردووه و له نیوانیاندا ناموژگاری به‌کتریان کردووه ده‌بارده‌ی نایینی راست و ناموژگاری به‌کتریان کردووه به‌وه‌ی نارامگر بن).

(۱۵) که ده‌لّیت (والدلیل) واته: به‌لگه له‌سهر نه‌و چوار پله‌یه، نه‌ویه که خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَالْعَصْرِ﴾ واته: (سویند به سهردهم).
خوای گه‌وره لهم سورته‌دا سویندی به‌سهردهم خواردووه که رۆژ‌گاره و جیگه‌ی رووداوه‌کانه به‌چاک و خراپه‌وه.

په‌روردگاری مه‌زن سویندی پی‌خواردووه له‌سهر نه‌وه‌ی مرؤف، هم‌وو مرؤف، له زیانمه‌ندیدان، بیجگه له‌و که‌سه‌ی که بهم چوار سیفته‌ه وه‌سف کراییت: باوه‌ر و کرده‌وه‌ی چاک و ناموژ‌گاری‌کردن به‌نایینی راست و ناموژ‌گاری‌کردن به‌نارامگرتن.

(ابن القیم) - په‌حه‌تی خوای لی بیت - ده‌فهرمویت: جیهادی نه‌فس چوار پله‌یه:
یه‌که‌میان: نه‌ویه مرؤف بو‌ فی‌ربونی رېگه‌ی حه‌ق و نایینی راست کۆششی له‌گه‌ل‌دا بکات که به‌وه‌ی‌وه نه‌بی سهر‌فرازی و به‌خته‌وه‌ری دنیا و دواړۆ به‌ده‌ست ناهیتیت.
دووه‌م: بو‌ نه‌وه کۆشش له‌گه‌ل نه‌فسیدا بکات که دوا‌ی فی‌ربون کرده‌وه‌ی پی بکات.

سپه‌م: بۆنه‌وه کۆششی له‌گه‌ڵدا بکات که بانگه‌وازی بۆ بکات و نه‌وه که‌سانه
فیربکات که نایزانن.

چواره‌م: له‌سه‌ر ئارامگرتن له‌ به‌رامبه‌ر ناڕه‌حه‌تییه‌کانی بانگه‌واز کردن بۆ لای خوا و
نازاری خه‌ڵکی کۆششی له‌گه‌ڵدا بکات تا‌کو له‌به‌ر خوا خۆی بۆ هه‌موو نه‌وانه
را‌بگرێت. ئنجا نه‌گه‌ر ئهم چوار پله‌یه‌ی به‌ ته‌واوی ئه‌نجامدا نه‌وه ده‌بی‌ت به‌یه‌کی‌ک له
خوارێستان.

خوای گه‌وره‌ له‌م سو‌ره‌ته‌دا سو‌پندی به‌سه‌رده‌م خواردووه‌ له‌سه‌ر نه‌وه‌ی هه‌موو
مرۆڤێک له‌ زیانمه‌دی و مه‌ینه‌تیدایه‌ هه‌رچه‌نده‌ دارایی و وه‌چه‌ی زۆر بێ و پێ‌زو پایه‌ی
مه‌زن بی‌ت، بێ‌جگه‌ له‌ که‌سێک که‌ ئهم چوار سی‌فه‌ته‌ی له‌خۆیدا کۆکردبێته‌وه.
یه‌که‌میان: با‌وه‌رپه‌تان :

هه‌موو شتێک ده‌گرێته‌وه که‌ مرۆڤ له‌خوای گه‌وره‌ نزیک ب‌خاته‌وه، له‌ بی‌روبا‌وه‌ری
را‌ست و زانیاری به‌سو‌ود.

دووه‌م: کرده‌وه‌ی چاک:

بریتیه‌ له‌ هه‌موو ووتیه‌ک یا‌ن کرده‌وه‌یه‌ک که‌ مرۆڤ له‌خوا نزیک ب‌خاته‌وه، به‌وه‌ی
ئه‌نجامده‌ره‌که‌ی نیازپاک بی‌ت بۆ خوا، وه‌ شو‌پنکه‌وتووی محمد ﷺ بی‌ت.

سپه‌م: ئامۆژگاری یه‌که‌ر کردن ده‌رباره‌ی ئایینی را‌ست:

که‌ ئامۆژگاری کردنه‌ له‌سه‌ر کردنی چاکه‌ و هه‌ڵدان و هه‌ڵتان بۆ ئه‌نجامدانی.

چواره‌م: ئامۆژگاریکردن به‌ ئارامگرتن:

به‌وه‌ی هه‌ندیکیان ئامۆژگاری هه‌ندیکێ تریان بکه‌ن، که‌وا له‌سه‌ر جیه‌جی کردنی
فه‌رمانه‌کانی خوای گه‌وره‌ و وازه‌په‌تان له‌ هه‌رامکراوه‌کانی و خۆرا‌گرتن له‌ به‌رامبه‌ر
قه‌ده‌ره‌کانی خوا‌دا ئارامگر بن.

نامۆزگاریکردن به‌نایینی راست و نامۆزگاریکردن به‌ئارامگرتن فه‌رمان به‌چاکه‌و
 رینگری له‌ خراپه‌ش ده‌گریته‌وه، نه‌و دوانه‌ی که سه‌رده‌سته‌یی و چاکیه‌تی و سه‌رکه‌وتن و
 ده‌سته‌وتنی پایه‌ی ئومه‌تی ئیسلامیان پیّ فه‌راهه‌م دیت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:
 ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ (آل
 عمران: ۱۱۰)، واته: (ئیه‌و چاکترین ئومه‌تیکن که بۆ خه‌لکی هینراونه‌ته‌کایه‌وه، فه‌رمان
 به‌چاکه ده‌که‌ن و رینگری له‌خراپه ده‌که‌ن و باوه‌ر به‌خوا ده‌هینن).

قال الشافعي رحمه الله تعالى^(۱۶): «لَوْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ حُجَّةً عَلَى خَلْقِهِ إِلَّا هَذِهِ السُّورَةُ لَكَفَّتْهُمْ»^(۱۷).

(شافعی) - په‌حه‌تی خوا‌ی لی بی‌ت - ده‌فه‌رمو‌یت: (نه‌گه‌ر خوا‌ هیج به‌لگه‌یه‌کی بیجگه‌ له‌م سورته‌ نه‌ناردایه‌ بو‌ به‌نده‌کانی نه‌وا به‌سیان بوو).

(۱۶) شافعی: باوکی عه‌دول‌لا، موحه‌مه‌د کو‌ری ئیدریس کو‌ری عه‌باس کو‌ری عوسمان کو‌ری (شافعی)‌ی هاشمی قور‌ه‌یشیه، سالی (۱۵۰)‌ی کو‌چی له‌ (غه‌زه) له‌دایک بووه و سالی (۲۰۴ کو‌چی) له‌ (میسر) کو‌چی دوا‌یی کردووه و یه‌کیکه‌ له‌ چوار پی‌شه‌واکان په‌حه‌تی خوا‌ی گه‌وره‌ له‌سه‌ر هه‌مو‌یان بی‌ت.

(۱۷) (شافعی) - په‌حه‌تی خوا‌ی لی بی‌ت - مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه‌ که‌ نه‌م سورته‌ به‌سه‌ بو‌نه‌وه‌ی خه‌لکی هانبدات بو‌ پابه‌ندبوون به‌ ئایینی خوا‌وه، به‌باوه‌ره‌یتان و کرده‌وه‌ی چاک و بانگه‌واز کردن بو‌لای خوا و ئارامگرتن له‌سه‌ر نه‌وانه، مه‌به‌ستی نه‌وه‌ نیه‌ که‌ نه‌م سورته‌ به‌سه‌ بو‌ خه‌لکی له‌ هه‌موو شه‌ریعه‌تدا.

که‌ ده‌فه‌رمو‌یت: (نه‌گه‌ر خوا‌ هیج به‌لگه‌یه‌کی بیجگه‌ له‌م سورته‌ نه‌ناردایه‌ بو‌به‌نده‌کانی نه‌وا به‌سیان بوو) چونکه‌ مرو‌فی ژیری چاو‌کراوه‌ نه‌گه‌ر نه‌م سورته‌ی بیست یان خو‌یندیه‌وه‌ حه‌تمه‌ن ده‌بی هه‌ول‌ی خو‌قوتار کردن بدات له‌وه‌ی زیانمه‌ند و سه‌رگه‌ردان بی‌ت، نه‌ویش به‌وه‌ی نه‌م چوار سیفه‌ته‌ له‌خو‌یدا به‌یته‌دی:

باوه‌ره‌یتان، کرده‌وه‌ی چاک، ئامو‌ژگاری کردن ده‌رباره‌ی ئایینی راست، ئامو‌ژگاری کردن به‌ ئارامگرتن.

وقال البخاري رحمه الله ^(۱۸): « بَابُ الْعِلْمِ قَبْلَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ »، والدليل قوله تعالى: ﴿ فَاعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْيِكَ ﴾ (سورة محمد: ۱۹). فبدأ بالعلم قبل القول والعمل ^(۱۹).

بوخاریش - رحمه‌تی خوای لی بیت - ده‌فهرمویت: « بَابُ الْعِلْمِ قَبْلَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ » واته: (باسی زانین پیش ووته و کرده‌وه). به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿ فَاعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْيِكَ ﴾ واته: (بزانه که هیچ به‌ستر اویت نیه بیجگه له خوا، وه داوای لیخو‌شبوون بو گونا‌هه کانت بکه). به زانین ده‌ستی پیکردوه پیش ووته و کرده‌وه.

(۱۸) بوخاری: باوکی عه‌بدوللا، موحه‌مه‌د کوری ئیسماعیل کوری ئیبراهیم کوری موغه‌یره‌ی بوخارییه، له شه‌والی سالی سه‌د و نه‌وه‌د و چوار له بوخارا له‌دایک بووه و به‌هه‌تیوی له‌باوه‌شی دایکیدا پنگه‌یشتوه.

له (خهرته‌نک) که شارو‌چکه‌یه که دوو فهرسه‌خ له سه‌مه‌رقه‌نده‌وه دووره شه‌وی جه‌زنی قوربانی سالی دوو سه‌د و په‌نجا و شش (په‌حه‌تی خوای لی بیت) کوچی دوابی کردوه.

(۱۹) بوخاری (په‌حه‌تی خوای لی بیت) به‌م نایه‌ته به‌لگه‌ی له‌سه‌ر پیوستی ده‌ست‌پیکردن به‌زانست پیش ووته و کرده‌وه هیناوه‌ته‌وه، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی فهرمووده‌یه، نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که‌مرؤف په‌که‌مجار ده‌بی بزانی ئنجا دووه‌مجار ئه‌لجافی بدات.

هه‌روه‌ها به‌لگه‌یه‌کی ژیری تیوری (عقلي نظري) یش هه‌یه نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که زانین پیش ووته و کرده‌وه‌یه، چونکه ووته یاخود کرده‌وه راست و هه‌رگیرا و نابی تا‌کو به

بئی شهریهت نه بیّت، مرۆفیش ناتوانی بزانیت کرده وه که ی به بئی شهریهته به زانیاری نه بیّت، به لام چهند شتیک هدی به مرۆف به (فطرة) ی خوی دهیزانیت وهك زانیی نه وه ی که خوا هدر یهك خوا وهنده، چونکه نه مه بهنده ی له سه ر پسکاوه، له بهر نه وه پیوستی به ماندوو بوونیکی زۆر نیه بو فیروبونی، به لام مه سه له ههنده کی (جزئیة) به بلا وه کان پیوستیان به فیروبون و به خهرجدانی هه ولّه کان هدی به.

* * *

اعلم رحمك الله أنه يجب على كل مسلم ومسلمة تعلم ثلاث هذه المسائل
والعمل بهن، الاولى: أَنَّ الله خلقنا^(۲۰).

رحمه‌تی خوات لی بی بزانه که‌وا فی‌ربوونی نه‌م سیّ مه‌سه‌له‌یه و کرده‌وه
پیکردنیان له‌سه‌ر هه‌موو پیاو و ئافره‌تیکی موسلمان پیویسته. یه‌که‌م: بزانه
که‌خوا دروستی کردووین.

(۲۰) به‌لگه‌ی نه‌وه‌ش که‌خوا دروستی کردوین شهرع و عه‌قله‌:

● به‌لگه‌ی شهرعیش زۆرن، له‌وانه:

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى
عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ﴾ (الانعام: ۲). واته: (نه‌و خوایه‌یه که‌له‌قور دروستی کردوون و
پاشان ساتیکی برپار داوه - بوّ مردن - وه ساتیکی ناوبراوش لای خو‌یه‌تی - بوّ
زیندو بوونه‌وه - پاشان ئیوه هه‌ر گومان‌تان هه‌یه له‌زیندو کرانه‌وه).

وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ﴾ (الاعراف: ۱۱)، واته: (به‌راستی ئیمه
دروستمان کردون پاشان شیوه‌مان کیشاون).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ﴾ (الحجر:
۱۵)، واته: (بیگومان ئیمه مروّفمان له‌قورپکی ووشکه‌وه‌بووی زرنگاوه دروست
کردوه، له‌قورپکی ره‌شی گۆراو).

وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ﴾ (الروم:
۲۶)، واته: (له‌نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوا نه‌وه‌یه که‌له‌خۆل دروستی کردون، پاشان
ئیوه په‌ره‌تان سه‌ندوه و بوونه‌ته ئاده‌میزاد و بلاو بوونه‌ته‌وه).

یان ده‌فهرمویت: ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ﴾ (الرحمن: ۱۴)،
واته: (مرؤفی له‌قوری ووشکه‌وه‌بووی زرنگاوه‌ی وه‌ک قوری سووره‌وه‌کراو دروست
کردوه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (الزمر: ۶۲)، واته: (خوا کردگاری
همموو شتیکه).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ (الصفات: ۹۶)، واته: (خوا نیوه‌ش و
نموکرده‌وانه‌شی دروست کردوه که ده‌یکه‌ن).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاریات: ۵۶)، واته: (من
جنۆکه و ئاده‌میزادم بۆ هیچ سه‌رئه‌نجامیتک دروست نه‌کردوه، ته‌نها ئه‌وه نه‌بیّت
بهن‌دایه‌تیم بۆ بکه‌ن). ئه‌مانه و چه‌نده‌ها نایه‌تی تریش.

● هه‌روه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا دروستی کردوین، له‌و نایه‌ته‌دا
ناماژه‌ی بۆ‌کراوه که خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ
الْخَالِقُونَ﴾ (الطور: ۳۵)، واته: (نایا له‌هیچه‌وه دروستکراون؟ یان خو‌یان
دروستکه‌رن؟).

مرؤف خۆی دروست نه‌کردوه چونکه له‌پیش بوونیدا نه‌بوونه و نه‌بوونیش شت
نه، وه ئه‌وه‌ی شت نه‌بیّ هیچ‌یش به‌دی ناهیتیت، هه‌روه‌ها نه‌باوکی دروستی کردوه‌و
نه‌دایکی و نه‌که‌سی تر له‌خه‌لکی، و نه‌له‌خۆیه‌وه به‌پیکه‌وت، به‌بی به‌دیپه‌نه‌ر به‌دی
هاتوره، له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌موو به‌دیپه‌نه‌راوێک حه‌مه‌ن ده‌بیّ به‌دیپه‌نه‌ریکی هه‌بیّت، وه
له‌به‌رئه‌وه‌ی بوونی ئه‌م دروستکراوانه له‌سه‌ر ئه‌م پژی‌مه جوانکارییه و ئه‌م ته‌رزه
تیکه‌هلکیشه، به‌ته‌واوی رێ له‌وه ده‌گریّت که به‌پیکه‌وت به‌دیها‌تب، چونکه ئه‌و شته‌ی
به‌پیکه‌وت به‌دیها‌تب، وه له‌به‌ره‌تی بوونیدا له‌سه‌ر پژی‌میتک نه‌بووی ئیتر چۆن له‌حاله‌تی
مانه‌وه و په‌ره‌سه‌ندنیدا ریکو‌پیتک ده‌بیّت؟ له‌مه‌وه ده‌رده‌که‌ویت که کردگار به‌ته‌نها هه‌ر
ئو خوایه‌یه‌و هیچ کردگار و فه‌رمان‌په‌ر‌ه‌وایه‌ک نیه بیجگه له‌خوا، خوای گه‌وره

ده‌فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (تایا دروستکردن و فرمانکردن بۆ خوا ناگه‌ریته‌وه؟).

نه‌شزانراوه که هیچ که‌سیک له خه‌لکی نکولتی په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای به‌رز و بی‌هاوتای کردبیت مه‌گهر له پرووی خو‌به‌زل زانینه‌وه، هه‌روه‌ک له‌فیرعه‌ون پروویداوه.

کاتیک (جُبیری کورپی مُطْعِم) گوئی لیسوو یغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سوره‌تی (الطور) ده‌خوینده‌وه و گه‌یشته‌ نه‌و نایه‌ته‌ی خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ * أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ * أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَتِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَفُونَ﴾ (الطور: ۳۵-۳۷)، واته: (تایا له‌هیچه‌وه دروستکراون؟ یان خو‌یان دروستکه‌رن؟ یان ناسمانه‌کان و زه‌وییان دروست کردوه؟ به‌لکو خوا ناناسن و بی‌اوه‌رن!! یان گه‌نجینه‌ی په‌روه‌ردگاریان له‌لایه؟ یان هه‌ر نه‌وان زāl و ده‌سه‌لاتدارن؟).

(جُبیر) له‌و رۆژه‌دا بته‌هرست بوو، ده‌فهرمویت: «كَادَ قَلْبِي أَنْ يَطِيرَ، وَذَلِكَ أَوَّلَ مَا وَقَرَ الْإِيمَانُ فِي قَلْبِي» (رواه البخاري)، واته: (خه‌ریک بوو دل‌م ده‌فری - مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه ده‌ستی به‌لیدان کرد - و نه‌وه‌یه که‌م جار بوو باوه‌ر له‌دل‌مدا جیگیر بوو).

و رزقنا (۲۱)

پوښی داوین

(۲۱) بهلگه کانی نهم مهسه له به له قورنات و سوننه و عه قلدا زورن:

● بهلگه قورنات نه وه به خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينِ﴾ (الذاریات: ۵۸)، واته: (نهو خوی به هر خوی پوښه وره و خاوه نی هیزی پتموه).

یان ده فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ﴾ (سبا: ۳۴)، واته: (نهی محمد ﷺ بلئی: کی له ناسمانه کان و زه ویسه وه پوښتان ده دات؟ بلئی: خوا).

هه روه ها ده فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ﴾ (یونس: ۳۱)، واته: بلئی: کی له ناسمان و زه ویسه وه پوښتان ده دات؟ یان کی به یست و بیننه کانی به دهسته و خاوه نیانه؟ یا خود کی به زیندو له مردو ده خاته وه و مردوش له زیندو ده خاته وه؟ وه کی به کاروبار هه لده سووړتی؟ نهوا ده لئین: خوی به. نایه تی تریش لهم باره یه وه زورن.

● هه روه ها بهلگه له سوننه تدا زورن، له وانه: پیغمبر ﷺ ده ربارهی کورپه له ده فهرمویت: «يُبْعَثُ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيُؤْمَرُ بِكُتُبِ أَرْبَعٍ كَلِمَاتٍ: عَمَلِهِ وَرِزْقِهِ وَأَجَلِهِ وَشَقِيٍّ أَوْ سَعِيدٍ» (رواه البخاري و مسلم)، واته: (فرشته بهک بولای په وانه ده کریت و فهرمانی به نووسی چوار ووشه پیده کریت: به نووسی پوښی و ساتی مردنی و کرده وهی و سرگردانه یان به خته وه ره).

● ههروه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا رۆزی داوین ئه‌مه‌یه: چونکه له‌سه‌ر خواردن و خواردنه‌وه نه‌بیت ناژین و خواردن و خواردنه‌وه‌ش خوای گه‌وره دروستی کردوه، وه‌ک ده‌فه‌رمویت: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ * أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ * لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ * إِنَّا لَمَغْرُمُونَ * بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ * أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ * أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ * لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾ (الواقعة: ۶۳-۷۰)، واته: (ئایا سه‌رنجتان داوه‌ته ئه‌وه‌ی ده‌یکێلن و ته‌ماشاتان کردوه؟ ئایا ئیوه ده‌پرویتن یان ئیمه ده‌یان‌پرویتن و دروستیان ده‌که‌ین؟ گهر بمانویستایه ده‌مانکرده گهر و تۆز و به‌دیاریه‌وه واقتان و پرده‌ما و ده‌تانووت: ئیمه مال و پیرانین! به‌لکو ئیمه له‌کشتو‌کاله‌که‌مان ناو‌می‌دین!! ئایا ئه‌و ئاو‌ه‌تان بینوه که ده‌بخۆنه‌وه؟ ئایا ئیوه له‌گه‌واله هه‌وره‌که‌نه‌وه باراندووتانه یان ئیمه ده‌بیاریتن؟ گهر بمانویستایه ده‌مانکرده سوپراوی تال، ئه‌وه بۆ سوپاس گوزاری خوا ناکه‌ن؟).

لهم ئایه‌تانه‌دا ئه‌وه پروون ده‌بیته‌وه که رۆزیمان - به‌خواردن و خواردنه‌وه‌وه له لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه‌یه.

ولم يتركنا هملًا^(۲۲) بل أرسل إلينا رسولًا^(۲۳)

به‌فه‌رامۆش‌کراوی وازی لینه‌هیناوین، به‌لکو پیغه‌مبه‌ریکی بۆ په‌وانه
کردووین

(۲۲) ئەمه‌ ئهو واقیعه‌یه‌ که‌ به‌لگه‌ی شه‌رعی و عه‌قلی ده‌یسه‌لین:

❖ به‌لگه‌ی شه‌رعیش وه‌ك ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ * فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ (المؤمنین: ۱۱۵-۱۱۶)، واته: (ئایا واتان زانیوه‌ که‌ به‌ یه‌هووده و یه‌هو دروستمان کردون و ئیوه‌ ناگه‌رینه‌وه‌ بۆ لامان؟ به‌رز و پیروزی بۆ خوای پادشای حه‌ق که‌ بیجگه‌ ئهو خوایه‌ هیچ په‌رستراویکی تر نه‌).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى * أَلَمْ يَكُنْ نُطْقَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَى * ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ فَخْلَقَ فَسَوَّى * فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى * أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى﴾ (القيامة: ۳۶-۴۰)، واته: (ئایا مروڤ—وا ده‌زانس— به‌هوانته و بئ لپیرسینه‌وه‌ وازی لی ده‌هینریت؟ ئایا تنۆکیك تۆو—مه‌نی— نه‌بووه‌ و تکه‌وته‌ ناو په‌حه‌مه‌وه‌؟ پاشان بووه‌ به‌پارچه‌یه‌ك خوین و خوا دروستی کردوووه‌ و ږنك و ښکی کردوووه‌ و جووته‌ی نیر و می لپوه‌ به‌دی هیناوه‌؟ ئایا ئهو خوایه‌ توانای نه‌ که‌ مردوووه‌‌کان زیندو بکاته‌وه‌؟).

❖ هه‌روه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلیش ئه‌وه‌یه: له‌به‌رئه‌وه‌ی بوونی ئەم ئاده‌میزاده‌ بۆ ئه‌وه‌ی بژی، ئنجا وه‌ك چۆن ئازهل ږاده‌بویری ئەمیش ږابویریت، پاشان بمیریت—به‌بئ ئه‌وه‌ی زیندو بکیرته‌وه‌ بۆ لپیرسینه‌وه‌ و پاداشت—، فرمانیکه‌ شایسته‌ی حیکمه‌تی خوای گه‌وره‌ نه‌، به‌لکو گالته‌یه‌کی ږوته‌ و له‌ خوای گه‌وره‌ ناوه‌شیتته‌وه‌ ئەم دروستکراوه‌ دروست

بکات و پیغمبه‌ری بۆ ره‌وانه بکات و خویتی نه‌یاران و سه‌رپیچیکه‌رانی پیغمبه‌رانمان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) بۆ ره‌وا بکات، پاشان نه‌جامه‌که‌ی هیچ ده‌ربجیّت، نه‌مه سه‌بارت به‌حیکمه‌تی خوای کاربه‌جی مه‌حاله.

(۲۳) واته: خوای گه‌وره پیغمبه‌ریکی بۆ ئیمه‌ی ئاپۆره‌ی نه‌م ئوممه‌ته ره‌وانه کردوو، ئوممه‌تی محمد ﷺ، ئایه‌ته‌کانی په‌روه‌ردگارمان به‌سه‌ردا ده‌خویتیته‌وه و خاویتمان ده‌کاته‌وه و فیری قورئان و سونه‌تمان ده‌کات، هه‌روه‌ک پیغمبه‌ر بۆ نه‌وانه‌ی پشوو ره‌وانه‌کراوه، په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر: ۲۴)، واته: (هیچ ئوممه‌تێک نه‌یه که پیغمبه‌ریکی ترسیته‌ری تیدا هه‌ل نه‌بۆتیرا بیّت).

وه حه‌مه‌ن ده‌بیّ خوا پیغمبه‌ران بۆ خه‌لکی ره‌وانه بکات هه‌تا به‌لگه‌یان له‌سه‌ر ساغ بیته‌وه به‌و جوۆره‌ی په‌روه‌ردگار بیّ خوشه و بیّ رازییه‌ خواپه‌رستن، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا * وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا * رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (النساء: ۱۶۳-۱۶۵)، واته: (ئیمه‌ سروش و نیگامان بۆ تو کردوو هه‌روه‌ک سروشمان بۆ نوح و پیغمبه‌رانی پاش نه‌و کردوو، هه‌روه‌ها سروشمان بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسه‌اق و یه‌عقوب و هه‌جه‌کانی یه‌عقوب و عیسا و ئیوب و یونس و هارون و سوله‌یمان کردوو و زه‌بوریشمان بۆ داود ناردوو، وه پیغمبه‌رانی‌ک له‌پیشدا به‌سه‌ره‌اتیانمان بۆ گێڕاویته‌وه و پیغمبه‌رانی‌کیش هه‌بوون که به‌سه‌ره‌اتیانمان بۆ نه‌گێڕاویته‌وه و خوا به‌قسه‌کردن قسه‌ی له‌گه‌ل موسادا کردوه، نه‌وانه پیغمبه‌رانی‌ک بوون که مژده‌ده‌ر و ترسیته‌ر بوون، بۆ نه‌وه‌ی خه‌لکی پاش هاتی پیغمبه‌ران بیانویان له‌لای خوا نه‌بیّت، هه‌ر خواپه‌ که به‌ ده‌سه‌لات و کاربه‌جیه‌).

ناتوانین به‌وجۆره‌ی خوای گه‌وره‌ پئی پازیه‌ خوا په‌رستی بکه‌ین له‌ پئی
 پیغه‌مبه‌رانه‌وه‌ نه‌بی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌وان که‌بۆیان
 روونکردووینه‌ته‌وه‌ خوا چی پیخۆشه‌ و به‌چی پازیه‌ و چی له‌خوای گه‌وره‌مان نزیک
 ده‌خاته‌وه‌.

به‌م پئی له‌کاربه‌جیی خواوه‌یه‌ که‌پیغه‌مبه‌رانی بۆلای خه‌لکی ره‌وانه‌ کردوه‌،
 مژده‌ده‌ر و ترسینه‌رن.

به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه‌ که‌خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ
 كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا * فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلاً﴾ (المزمل:
 ۱۵-۱۶)، واته‌: (ئیمه‌ پیغه‌مبه‌ریکمان بۆ ره‌وانه‌ کردوون که‌چاودێره‌ به‌سه‌رتانه‌وه‌،
 هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌رمان بۆلای فیره‌هون ره‌وانه‌ کرد، ئنجا فیره‌هون سه‌رپنجی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی
 کرد، ئیمه‌ش تووشی تیاچوونمان کرد، تیاچوونیک‌ی سه‌خت).

فمن أطاعه دخل الجنة^(۲۴) ومن عصاه دخل النار^(۲۵) والدليل قوله تعالى:
﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا * فَعَصَىٰ
الرُّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا﴾ (المزمل: ۱۵-۱۶).

ئنجنا هه‌رکەس گوێڕایە‌تی بکات دە‌چێتە بە‌هه‌شته‌وه، وه هه‌رکەس
سه‌رینجی بکات دە‌چێتە ئاگره‌وه، به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه که خوای گه‌وره
ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا *
فَعَصَىٰ فِرْعَوْنَ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا﴾، واته: (ئێمه پێغه‌مبه‌ریکمان بو
په‌وانه‌کردون که چاودێره به‌سه‌رتانه‌وه، هه‌روه‌ک پێغه‌مبه‌رمان بو‌لای
فیرعه‌ون په‌وانه‌کرد، ئنجنا فیرعه‌ون سه‌رینجی پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی کرد،
ئێمه‌ش تووشی تیاچوونمان کرد، به‌تیاچوونیکی سه‌خت).

(۲۴) ئه‌مه مافیکه له‌و ئایه‌ته ده‌فامرێته‌وه که خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَطِيعُوا
اللّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ، وَاسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾ (آل عمران: ۱۳۲-۱۳۳)، واته: (گوێڕایه‌تی خولای
پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی بکه‌ن به‌لکو - له‌لایه‌ن خواوه - په‌حمتان پێکریت و په‌له‌بکه‌ن بو
لێخۆشبوون له‌په‌روه‌ردگارتانه‌وه و بو‌به‌هه‌شتیک که پانتاییه‌که‌ی به‌قه‌د ئاسمانه‌کان و
زه‌وییه، ئاماده‌کراوه بو‌ ئه‌وانه‌ی پارێزکارن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ (النساء: ۱۳)، واته: (هه‌رکەس گوێڕایه‌تی خوا و
پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بکات خوا ده‌یخاته به‌هه‌شتایکه‌وه که چه‌ندین روبرار به‌ژێریاندا
ده‌رۆن و به‌نه‌مری و هه‌تا هه‌تایی تێاندا ده‌می‌ننه‌وه، ئا ئه‌وه سه‌رکه‌وتنی مه‌زنه‌).

ههروها لهوناتهوه ڪه پهروهردگار دهفهرمويت: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ﴾
وَيَتَّقْهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ (النور: ۵۲)، واته: (ههركهس گوپرايهلى خوا و
پيغمبره ڪهى ﷺ بڪات و لهخواى مهزن بترسى و خوى لهسزادانى پياريزى، نهوا نهو
جوړه ڪهسانه سهرفراز و براوهن).

وه لهنايهتى: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ (النساء: ۶۹)، واته: (ههركهس
گوپرايهلى خوا و پيغمبره ڪهى ﷺ بڪات، نا نهوانه لهگهل نهو ڪهسانه ڪهخوا بههره
بمسردا رشتون، لهپيغمبره ڪهى ﷺ و راستگزيان و شهيدان و پياوچاكان، نهوانهش
چاڪرين هاوهلن).

يان دهفهرمويت ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (الأحزاب: ۷۱)،
واته: (ههركهس گوپرايهلى خوا و پيغمبره ڪهى ﷺ بڪات نهوه براويه و
سرڪهوتنيكى مهزنى بهدهستهيناوه). نايهتى تريش لهم بارهيهوه زوره.

بهلگهيهكى تريش نهو فهرموودهيه ڪه پيغمبره ڪهى ﷺ دهفهرمويت: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ
عَصَانِي فَقَدْ أَبَى» (رواه البخاري)، واته: (ههموو نوممهتى من دهچنه بههستهوه بيتجگه
لهوهى نايهوى، ووتيان ڪي نايهوى نهى پيغمبره ڪهى ﷺ خوا؟ فهرمووى: (نهوهى گوپرايهلى
بڪات دهچيته بههستهوه و نهوهى سهرپيچيم بڪات دهچيته ناگرهوه).

(۲۵) ههروها نههمش مافيكه لهو نايهتهوه دهفهرمويت دهخواى گهوره
دهفهرمويت: ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ
مُهِينٌ﴾ (النساء: ۱۴)، واته: (ههركهس سهرپيچى خوا و پيغمبره ڪهى ﷺ بڪات و
سنوره ڪانى خوا بشڪينيت دهبخاته ناگريڪهوه ڪه بههميشهئى تيدا دهمنيتهوه و
سزاي رسواڪهري پندهبريت).

یان ده‌فرمویت ﴿وَمَنْ يَغْصِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا﴾ (الأحزاب: ٣٦)،
واته: (هه‌رکس سهریچی خوا و یتهم‌بهره‌که‌ی ﷺ بکات نه‌وه به‌گومرایه‌کی ناشکرا
گومرا بووه).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَمَنْ يَغْصِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا﴾ (الجن: ٢٣)، واته: (هه‌رکس سهریچی خوا و یتهم‌بهره‌که‌ی ﷺ بکات نه‌وه
ناگری دۆزه‌خی پنده‌بریت و به‌نهمری و هه‌تا هه‌تایی ده‌میته‌وه.
وه له‌و فرموده‌ی پیشووه‌وه که‌یتهم‌بهر ﷺ فرموی: « وَمَنْ عَصَانِي دَخَلَ النَّارَ »،
واته: (نه‌وه‌ی سهریچیم بکات ده‌چته ناگروه‌وه).

والثانية: (۲۶) أن الله لا يرضى أن يشرك معه أحد في عبادته لا ملك مقرب، ولا نبي مرسل، والدليل قوله تعالى: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸).

مه‌سه‌له‌ی دووهم: نه‌وه‌یه خوا رازی نابیت هیچ که‌س بکریته هاوبه‌شی له‌په‌رستیدا، نه‌فریشته‌ی نزیك و نه‌پیغه‌مبه‌ری په‌وانه‌کراو، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه که خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾، واته: مزگه‌وته‌کان خانه‌ی په‌رستنی خودان، له‌گه‌ل خوا‌دا که‌سی تر مه‌په‌رستن و نینی مه‌پارینه‌وه).

(۲۶) واته: مه‌سه‌له‌ی دووهم له‌و مه‌سه‌لانه‌ی پیوسته له‌سهرمان بیان‌زاین نه‌وه‌یه که خوای به‌رز و بی‌هاوتا رازی نابی که‌س له‌گه‌لیدا بکریته هاوبه‌ش له‌په‌رستیدا. به‌لکو هر تنه‌ها خو‌ی شایسته‌ی په‌رسته، به‌لگه‌که‌شی نه‌و نایه‌ته‌یه دانه‌ر (په‌جه‌تی خوای لی یت) باسی کردووه که خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸). خوای گه‌وره پیگری له‌وه کردووه که مروّف له‌گه‌ل خوا‌دا نه‌که‌سی تر بی‌پارینه‌وه.

خوا ری له‌هیچ شتیک ناگریت بیجگه له‌وه‌ی خو‌ی ﷻ پی رازی نه‌ییت. وه‌ك ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ نَكُم﴾ (الزمر: ۷)، واته: (نه‌گه‌ر نیوه بی پروا بن نه‌وا خوا هیچ پیوستی به‌نیوه نیه و نیتان بیتیا‌زه، وه به بی پروایی به‌نده‌کانی رازی نابیت و نه‌گه‌ر سوپاس‌گوزاری بکه‌ن نیتان رازی ده‌ییت).

وه په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾ (التوبة: ۹)، واته: (نه‌گهر لی‌شیان رازی بن ئەوا خوا له‌کو‌مه‌لی لاری و سهر‌کمش رازی نابیّت).

خوا ﷺ به‌بی‌اوهری و هاو‌ه‌لدانان رازی نابیّت، به‌لکو پی‌غه‌مبه‌رانی په‌وانه‌کردووه و کتیه‌کانی بو‌به‌ره‌نگار‌بوونه‌وه‌ی بی‌اوهری و هاو‌به‌شدانان و زالبوون به‌سهر‌یاندا ناردووه.

خوای‌گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾ (الأنفال: ۳۹)، واته: (جه‌نگیان له‌گه‌لدا بکه‌ن تا‌کو فیتنه - واته بی‌باوهری و هاو‌به‌شدانان - نه‌می‌نی و بلاو نه‌بی و دینداری و ملکه‌چی ته‌واو بو‌خوا بیّت).

نه‌گهر خوا به‌بی‌اوهری و هاو‌به‌شدانان رازی نه‌بی، ئەوا پی‌ویسته له‌سهر باوهر‌داریش بی‌ان رازی نه‌بیّت، له‌به‌ره‌ئوه‌ی باوهر‌دار په‌زامه‌ندی و توورپه‌ بوونی به‌بی په‌زامه‌ندی و توورپه‌ بوونی خواپه، به‌شتیک توورپه‌ ده‌بی که‌خوا پی‌ توورپه‌ ده‌بیّت، وه به‌شتیک رازی ده‌بی که‌ خوا پی‌ رازی ده‌بیّت، هه‌روه‌ها نه‌گهر خوا به‌بی‌اوهری و هاو‌به‌شدانان رازی نه‌بی، ئەوا شایسته‌ی باوهر‌داریش نه‌ که‌ پی‌ان رازی بیّت.

هاو‌به‌شدانان سهر‌نه‌نجامی تر‌سناکه، چونکه‌ خوای‌گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (خوا له‌وه‌ خوش نابی که‌ هاو‌به‌شی بو‌داب‌نریّت، به‌لام پی‌جکه‌ له‌وه‌ له‌هر شتیکی تر‌خوش ده‌بی بو‌ههر که‌سێک خو‌ی بیه‌ویّت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (ئه‌و‌که‌سه‌ی هاو‌به‌ش بو‌خوا داب‌نیّت ئەوه‌ خوا به‌هه‌شتی لی‌حه‌رام‌کردووه و جی‌گه‌ی حه‌وانه‌وه‌ی ئا‌گره و سته‌مکاران هیه‌ج پشتیواییکیان نه‌ سهر‌یان بخات).

پێغه‌مبەریش ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: « مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَقِيَهِ يُشْرِكُ بِهِ دَخَلَ النَّارَ » (رواه البخاري و مسلم) واته: (هه‌ر که‌س بگه‌ڕێته‌وه لای خوا و هیچ شتیکی نه‌کردیته‌هاوبه‌شی ده‌چێته‌به‌هه‌شته‌وه، وه هه‌ر که‌سیش بگه‌ڕێته‌وه لای خوا و هه‌ر شتیکی کردیته‌هاوبه‌شی ده‌چێته‌ناگه‌وه).

* * *

(۲۷) واته: مهسهلهى ستههم لهوانهى پتويسته لهسهلمان بيانزانين دوستايهتى و خو بهريکردنه، واته: (الولاء والبراء) ه.

دوستايهتى و خو بهريکردن بنچينهيهكى مهزنهوه دهقى زورى لهبارهوه هاتوره، وهك خواى گهوره دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا﴾ (آل عمران: ۱۱۸)، واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه دهستهيهكى جيا لهخوتان مهكهن بهدوست كهدرتغى له دهست ليوهشانلدندان ناكهن).

يان دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَغْضُهُمْ أَوْلِيَاءَ بَغْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (المائدة: ۵۱)، واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه جولهكه و ديانهكان مهكهن بهدوستى خوتان، نهوانه ههنديكيان دوستى ههنديكى تريانن، وه ههركس لهئيوه بيانكاته دوستى خوى نموا نهويش لهوانه، بهراستى خوا رينمايى گهليك ناكات كه ستهمكارن).

ههروهها خواى كاربهجى دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنُتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (المائدة: ۵۷) واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه، نهوانه مهكهن بهدوستى خوتان كه نايينهكهتانيان بهگالتهو يارى گرتوه، لهوانهى پيش ئيوه كهپهياميان بو هاتوره و نهوانهش كهبيباوهرن، خوتان له سزاي خوا بپاريزن نه گهر ئيوه باوهردارن).

يان دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنْ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ * قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ (التوبة: ۲۳-۲۴)، واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه باوان و برايانتان مهكهن بهدوست و پشتيوان نه گهر بيباوهرييان بهسهر باوهردا ههلبزارد،

هەر که سیش له ئیوه بیانکاته دۆست ئهوه لهوانهیه که سهتمکارن، ئهی محمد ﷺ بلی: ئه گهر باوانتان و پۆله کانتان و برا کانتان و هاوسهره کانتان و هۆزه کانتان و ئهوه داراییانهی به دهستان هیناون و بازرگانیه که ده ترسن پرمینی نه مییت و ئهوه مه نزلگانه تان که پیمان دلخوشن، خوشه ویست ترن لاتان له خوا و پیغه مبه ره که ی ﷺ و جیهاد کردن له پیتاویدا چاره ری بن تا کو خوا فرمان و سزای خویتان بۆ دینیت، خواش پیتما یی ئه وه خه لکانه ناکات که سه رکه ش و لاپین).

ههروه ها ده فهرمویت: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ...﴾ (الممتحنة: ۴)، واته: (به راستی سه رمه شقی چاک بۆ ئیوه له ئیبراهیم و ئهوانه دا ده یی نریته وه که له گه لیدا بوون، کاتیک به گه له که یان ووت: ئیمه به رین له ئیوه و لهوانه ی که بیجگه له خوا ده یان په رستن، بیروا بووین پیتان، وه له نیوانی ئیمه و ئیوه دا دوژمنایه تی و رقه به رایه تی بۆ هه تا هه تایه ده رکه وتوه و دهستی پیکردوه ، تا کو بروا به خوا ی تا کو ته نها دین).

وه له بهر ئه وه ی دۆستایه تیکردنی که سی که دزایه تی خوا ده کات و خو گونجاندن له گه لیدا به لگه یه له سه ر ئه وه ی هه رچی له دلی مرؤفدا یه له باوه رپوون به خوا و پیغه مبه ره که ی لاوازه، چونکه ژیرانه نه مرؤف شتیکی خوشبو ی که دوژمنی خوشه ویسته که ی پیت.

دۆستایه تیکردنی بیباوه ران به وه ده بی سه ریان بخه یت و له سه ر ئه وه بیباوه ری و گو مراهیه ی گرتوویانه ته به ر یارمه تی یان بده یت، خوشویستی شیان به وه ده بی ئه وه هۆکارانه نه نجام بده یت که ده بیته مایه ی به ده سه تیانی خوشه ویستی یان، هه رکه سیك وابی ده بی هه ول ده دات خوشه ویستی یان بۆ ده رپریت، واته ده به و ی له هه موو رینگه یه که وه خوشه ویستی یان مسۆگه ر بکات، بیگومان ئه وه پیچه وانه ی هه موو باوه ر

يا خود ته واريه تي باوهره، نجا نهوهي پويست بيت له سر باوهردار نهويه دوزمنايه تي
 كه سيك بكات كه دوزمنايه تي خوا و پښه مېره كه ي ښه ده كات نه گهرجي نزيك ترين
 خرميش بيت ليښه و رقه به رايه تي بكات و لي دوزر بكه ويته وه، به لام نه مهش ريگه له
 ناموز گاري كردن و بانگ كردني بو ناييني راستي خوا نا گريت.

* * *

إعلم^(٢٨) أرشدك الله^(٢٩) لطاعته^(٣٠) أن الحنيفية^(٣١) ملة^(٣٢) إبراهيم^(٣٣) أن
تعبد الله وحده^(٣٤) مخلصا له الدين^(٣٥)

بزانه - خوا رښښاندهرت بڼ بو گوږپرايه ليکړدنې خوږي - کهوا ټاييښي پات و
بيگه‌رد، واته رښيازى ئيبراهيم، نه‌و‌يه که به‌ته‌نھا خوابه‌رستى و به‌نيازپاکى
ملکه‌چى بو ده‌رېرى و سه‌رى بو دانه‌وښت.

(٢٨) پيشر قسه له‌سه‌ر زانين کړا، ليړه‌دا پيوست به دووباره بوونه‌وه ناکات.

(٢٩) (الرشد) واته: دامه‌زراوى له‌سه‌ر رڼگه‌ى راست.

(٣٠) (الطاعة) واته: خوگون‌جانندن له‌گه‌ل ويستى خوا و پيغه‌مبه‌ردا ﷺ،

له‌نه‌نجامدانى فرمانپيکراو و وازه‌يتان له قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانياندا.

(٣١) حنيفيت: نه‌و رښازهى که له هاو‌به‌شدانان لايداو و له‌سه‌ر نياز پاکى

بوخواى گه‌وره دامه‌زراوه.

(٣٢) واته نه‌و رښاز و ټايښه‌ى له‌سه‌رى ده‌روښت ﷺ.

(٣٣) ئيبراهيم خوښه‌ويستى خواى به‌خشنده‌يه، وهك ده‌فرمويت: ﴿وَاتَّخَذَ اللَّهُ

إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ (النساء: ١٢٥) واته: (خوا ئيبراهيمى به‌دوست و خوښه‌ويستى

هه‌لېږارد) که باوكى پيغه‌مبه‌رانه و له‌زور شوښندا باسى به‌رنامه‌كه‌ى کراوه بو‌نه‌وه‌ى

چاوى ليکريت.

(٣٤) ده‌سته‌واژه‌ى (أن تعبد الله) گوزاره‌(خبرى) (أن) يه له ده‌سته‌واژه‌ى (أن

الحنيفية) دا. په‌رستښ به‌چه‌مکه‌ گشتيه‌كه‌ى برتبيه له: (ملکه‌چکړدن بو خوا له‌رووى

خوښويستن و به‌گه‌وره زانينه‌وه، به‌نه‌نجامدانى فرمانه‌کانى و دوور که‌وتنه‌وه

له‌حه‌رامکراوه‌کانى به‌و جوړه‌ى له شه‌ريعه‌ته‌که‌يدا هاتووه).

به لّام چه مکی تاییه تی پهرستن نه وهیه که شیخ الاسلام (ابن تیمیة) - په حه تی خوای لی بیت - دهر باره ی فرمویه تی: « پهرستن: ناوینکی کویه بو هموونه وانیه خوا خوشی دهوین و پیمان رازیه له ووته و کرده وه ناشکراو پنهانه کان، وهک ترسان و خه شیه و پشتبه ستن و نوپژ و پوژو و بیجگه له مانهش له فرمانه کانی ئیسلام).

(۳۵) نیازپاکي (إخلاص): بریتیه له پالفته کردن، لیړه شدا مهبه ست له وهیه که (به نده) له پهرسته که یدا مهبه ستی په زامه ندی خوای گه وړه و گه یشتن به به هشت بیت، به شیوه یه که له گه لیدا که سی تر نه پهرستیت، نه فریشته ی نزیك و نه پتفه مبه ری په وانه کراو، خوای گه وړه ده فرمویت: ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (النحل: ۱۲۳)، واته: (پاشان وه حیمان بو کردی و پیمان را گه یاندی که وای به خاوتنی و دوور له هاو به شدانان شوین ریازی ئیبراهیم بکه وه، نمیش له هاو به شدانهران نه بوو).

ههروه ها خوای گه وړه ده فرمویت: ﴿وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ * إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمَ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ * وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (البقرة: ۱۳۰-۱۳۲)، واته: (کی له ریازی ئیبراهیم لاده دات که سی که نه بی که خوی گه وچ بکات، به راستی له دنیا دا هه لمان بژاردووه و له پوژنی دوا ییشدا له وانه یه که پیاوچاکن، چونکه کاتیک په وړه رد گاری پی فرموو ملکه چ به، وتی: ملکه چم بو په وړه رد گاری جیهانیان، ئیبراهیم به هه مان بیرو باوه په وه سیه تی بو کوره کانی کرد، ههروه ها په عقوبش وه سیه تی بو کوره کانی کرد و پی وتن: پو له کانم به راستی خوا هم ناینه ی بو هه ل بژاردوون، ده ئیوهش په پره وی بکه ن بو نه وه ی به موسو لمانیه تی نه بی نه منن).

وبذلك (۳۶) أمر الله جميع الناس وخلقهم لها كما قال الله تعالى: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاريات: ۵۶)، ومعنى يعبدون: يوحّدون (۳۷)

خوا فرهمانی به هه موو خه لکی کردوو هه مان پرباز بگرنه بهر و بو
نه وهشی دروست کردوون، وهك خوای گه وره ده فره مویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ
وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾، واته: (جنوکه و مروّقم تهنه بونه وه دروست کردوه
که فره مانیان پیکه م بمپه رستن)، به واتای به تهنه بمپه رستن دیت.

(۳۶) واته: (به حنیفیهت) که بریتیه له پهرستی خوا به جوریک به نیاز پاکیه وه مل
که چی بو ده بریت، خوای گه وره فرهمانی به تیکرای خه لکی کردوه که بمپه رستن و بو
نه وهشی دروست کردون، هه وهك ده فره مویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا
نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الأنبياء: ۲۵)، واته: (هه پتغمه بریکمان له پیش
توره ناردیت سروشان بو کردوو که هیچ پهرستراوینک نیه شیای پهرستن بیت بیجگه
له من، ده ئیوهش بمپه رستن). هه وهها خوای گه وره له قورئانه کهیدا پرونی کردوه ته وه
که خه لکی تهنه بو نه وه دروستکراون و ده فره مویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا
لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاريات: ۵۶).

(۳۷) واته یه کتاپهرستی له مانای پهرسته نه گهر نا له پیشدا مانای پهرستمان بو
باسکردی که به چی ده ووتریت، وه گشتی تریشه له یه کتاپهرستی پروت.
هه وهها بزانه که پهرستن دوو جوره:

یه کهم: پهرستیکی قه ده ری (کونی): که بریتیه له ملکه چکردن بو فرهمانی
قه ده ری (کونی) خوای گه وره، نه ممش هه موو دروستکراون ده گریته وه و هچانی لی
ده رناچیت، چونکه ده فره مویت: ﴿إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ
عَبْدًا﴾ (مریم: ۹۳)، واته: (هیچ کس نیه له وانه ی له ئاسمانه کان و زه ویدان به ملکه چی

بهره و خوای به خشنده نهیت و بهندهی نهی) نهوش باوهپردار و بیاهو و چاکه کارو تاوانبار ده گریتهوه.

دووه میش: په رستیکی شهرعیه : که بریتیه له ملکه چکردن بو فرمانی شهرعی خوا ﷺ، نه مهیان تاییه ته به که سیکه وه که گوپرایه لی په روه ردگار بی و شوین نهو په یامانه بکهویت که پیغه مهران هیناویانه، وهك خوای گه وره ده فرمانویت: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا...﴾ (الفرقان: ۶۳)، واته: (بهنده کانی خوای به خشنده نهوانه که له سه رخو به سهر زه ویدا دهرون).

جوړی به که میان مروّف له سهری پاداشت نادرته وه له بهرنه وهی به بی کرده وهی خوږه تی، به لام جاری وایه له سهر نهو سوپاس گوزارییهی که له کاتی خوښیدا ده ری ده بری و نهو نارامگریه ی له کاتی ناخوښیدا دهیگری پاداشت ده درته وه، به پیچه وانده جوړی دووه مه وه که له سهری پاداشت ده درته وه.

وأعظم ما أمر الله به التوحيد، وهو أفراد الله بالعبادة (۳۸).

مه‌زنترين شتیش که خوا فه‌رمانی پیکردوو به کتابه‌رستییه، نه‌ویش به‌ته‌نھا به‌رستنی خواجه.

(۳۸) (التوحيد) له زمانه‌وانیدا چاروگی (وَحَدَّ، يُوحَدُ) وه، واته: کردنی شت به‌یه‌کیک، نه‌مه‌ش سه‌بارت به‌خوا به‌رته‌کردنه‌وه (نفي) و چه‌سپاندن (الاثبات) نه‌بی نایه‌ته‌دی، ره‌تکردنه‌وی حوکم له‌هموو کس و شتیک بیجگه له‌و خواجه‌ی به‌ته‌نھا ده‌به‌رسری و چه‌سپاندنی بو نه‌و.

بو نمورنه ده‌لّین: یه‌کتابه‌رستی بو مروّف ده‌سته‌به‌ر نابی و ته‌واو نابی تا‌کو شایه‌تی نه‌دات که هیچ په‌رسراویک نه‌ بیجگه له‌خوا که شایسته‌ی په‌رستن بیت و په‌رسراویه‌تی له‌هه‌رچی هه‌یه ره‌ت بکاته‌وه بیجگه له‌خوای گه‌وره و به‌ته‌نھا بو خوای بچه‌سپینیت).

له‌زاراوه‌شدا دانه‌ر به‌وه پیناسه‌ی کردوو که ده‌لّیت: (یه‌کتابه‌رستی به‌ته‌نھا زانیسی خواجه له‌په‌رستندا)، واته: ده‌بی به‌ته‌نھا خوا به‌رستی و هیچ هاوه‌لی بو دانه‌نیت، نه‌هیچ پیغه‌مبه‌ریکی نیراوا بکه‌یته هاوه‌لی و نه‌هیچ فریشته‌یه‌کی نزیک و نه‌هیچ سه‌روکیک و نه‌هیچ پادشایه‌ک و نه‌هیچ که‌سیک له‌خه‌لکی، به‌لکو به‌ته‌نهای بزایت له‌په‌رستندا، به‌خوشویستن و به‌گه‌وره‌زاین و به‌(رغبة) و (رهبة) وه.

مه‌به‌ستی شیخ - ره‌حه‌تی خوای لی بیت - نه‌و یه‌کتابه‌رستییه که پیغه‌مبه‌ران بو به‌دییه‌نانی ره‌وا نه‌کراون، چونکه هه‌ر نه‌بوونی نه‌و یه‌کتابه‌رستییه بووه چه‌وتی و نارپکی له‌ناو گه‌له‌کانی‌اندا دروستکردوو.

پیناسه‌یه‌کی گشتی تریش بو یه‌کتابه‌رستی هه‌یه که بریتیه له: (به‌ته‌نھا زانیسی خوای گه‌وره له‌و شتانه‌دا که تابه‌تن به‌خویه‌وه). جوړه‌کانی یه‌کتابه‌رستیش سیان:

یه کهم: یه کتاپهرستی پهرووردگار یه تی:

بریتیه له (به تنه زانینی خوی بهرز و بی هاوتا له دروستکردن و خاوه نیه تی و هه لـسووراندنی کاروباردا). خوی گه وره ده فـرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ...﴾ (الزمر: ۶۲)، واته: (خوا دروستکهری هه موو شتیکه).

وه ده فـرمویت: ﴿هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ...﴾ (فاطر: ۳)، واته: (نایا بیجگه له خوا دروستکهریکی تر هه یه له ناسمان و زه ویدا رۆزیتان بدات؟ هیج په رستراویک نیه ئه و خوا یه نه ییت).

یان ده فـرمویت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الملك: ۱)، واته: (پاک و پیروزی بۆ ئه و خوا یه که دارایی به دهسته و ئه ویش به سه ر هه موو شتیکه دا توانایه).

هه روه ها ده فـرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (نایا دروستکردن و فرمانکردن بۆ ئه و خوا یه نیه؟ پاک و پیروزی بۆ ئه و خوا یه پهرووردگاری جیهانه).

دوه م: یه کتاپهرستی په رستراویه تی:

بریتیه له: (به تنه زانینی خوی مه زن له په رستدا به وهی مروڤ له گه ل خوادا هیج هاوه لیک داننه ی، بیه رستی و خوی لی نریک بخاته وه وهک ئه وهی خوی گه وره ده په رستی و خوی لی نریک ده خاته وه).

سیه م: یه کتاپهرستی ناو و سیفه ته کان:

بریتیه له (به تنه زانینی پهرووردگار له و ناوانه دا که له کتیه کهیدا یا خود له سه ر زمانی پیغه مبه ر ﷺ خوی پی ناوان و خوی پی وه سفکردون، ئه وهش به چه سپاندنی هه ر ناوی که چه سپاندوویه تی و په تکردنه وهی هه ر ناویک ده ییت که په تیکردنه وه، به بی شیواندن و له کارخستن و به بی چۆنایه تی - تکییف - و لیچواندن - تمثیل -)، مه بهستی دانهر لی ره دا یه کتاپهرستی په رستراویه تیه، چونکه ئه م جوړه یه ئه و هاو به شدانه رانه ی تیدا

گومر ابیوون که پیغمبر ﷺ کوشتاری له گهل ده کردن و خوین و دارایی و خاک و ناوچه‌یانی به خه لال داده‌نا و دهستی به سهر خاو و خیزانیاندا ده گرت.

وه زۆریه‌ی ئه‌وه‌ی پیغمبران له‌ناو گه‌له‌کانیاندا چاره‌سهریان ده‌کرد له‌سهر ئهم جوړه‌یه‌کتاپه‌رستیه‌ بووه، خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ...﴾ (النحل: ۲۹)، واته: (له‌ ههموو گه‌لیکدا پیغمبریکمان ره‌وانه‌ کردووه که بیان رابگه‌یه‌نیت خوا بپهرستن).

پهرستن بۆ خوای گه‌وره‌ نه‌بێ بۆ که‌سی تر دروست نیه، ئنجا ههر که‌سیک له‌م یه‌کتاپه‌رستیه‌دا که‌م و کورتی هه‌بیت ئه‌وه‌ هاوبه‌شدانه‌ر و بی‌اوه‌ره‌وه‌ ئه‌گه‌ر چی دانیش به‌یه‌کتاپه‌رستی په‌روه‌ر دگاریه‌تی و ناو و سیفه‌ته‌کاندا بنیت، وه‌ ئه‌گه‌ر وا دانرا که‌سیک به‌ته‌واوه‌تی دان به‌یه‌کتاپه‌رستی په‌روه‌ر دگاریه‌تی و ناو و سیفه‌ته‌کاندا بنیت به‌لام بجی بۆ سهر گۆر و مردووه‌ که‌ بپهرستی یان قوربانیه‌کی بۆ بریار بدات و به‌هویه‌وه‌ خوی لی‌ نزیك بخاته‌وه، ئه‌وه‌ هاوبه‌شدانه‌ر و بی‌اوه‌ره‌وه‌ و به‌ نه‌مری له‌ناگردا ده‌میته‌وه.

خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (به‌ راستی هه‌ر که‌س هاوبه‌ش بۆ خوا دابنیت ئه‌وا خوا به‌هه‌شتی لی‌ حه‌رامکردووه‌ و په‌ناگه‌ که‌ی ناگه‌ر و ئه‌وانه‌ی سته‌مکارن هه‌چ پشتیوانیکیان نیه)، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی یه‌کتاپه‌رستی گه‌وره‌ترین فرمانه‌ که‌ خوا فه‌رمانی پیکردووه، چونکه‌ بنجینه‌یه‌ که‌ ههموو ئایینی خوای له‌سهر بنیاد ده‌نریت، هه‌ر بۆیه‌ پیغمبریش ﷺ له‌ بانگه‌واز کردیدا بۆلای خوا به‌ یه‌کتاپه‌رستی ده‌ستی پیکرد و فه‌رمانی به‌و که‌سه‌ش ده‌کرد که‌ ده‌ینارد بۆ بانگه‌واز کردن به‌وه‌ ده‌ست پیکات.

وأعظم ما نهى عنه الشرك، وهو دعوة غيره معه (۳۹) والدليل قوله تعالى:
﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (النساء: ۳۵).

مه‌زنترین شتیش که خوا نه‌می لیکردوه هاوبه‌شدانانه، که بریتیه له‌وه‌ی که سیک له‌گهل خوادا له‌غیری نه‌ویش بپاریتیه‌وه . به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ واته: (خوابه‌رستن و هیچ شتیک مه‌که نه‌ه‌اوبه‌شی).

(۳۹) مه‌زنترین شتیک که خوا ریگری لیکردوه هاوبه‌شدانانه، له‌به‌رئه‌وه‌ی که گه‌وره‌ترین حقه‌ی خوای گه‌وره‌یه، نجا نه‌گهر مرؤف که‌مته‌رخه‌می تیدا بکات نه‌وه که‌مته‌رخه‌می له‌گه‌وره‌ترین حقه‌دا کردوه نه‌ویش به‌کته‌پرستی خوای گه‌وره‌یه، وه‌ک ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ (لقمان: ۱۳)، واته: (به‌راستی هاوبه‌شدانان سته‌میکی گه‌وره‌یه).

یان ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (هرکس هاوبه‌ش بۆ خوا دابنیت نه‌وه تاوانیکی مه‌زنی هه‌لبه‌ستوه). هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ (النساء: ۱۱۶)، واته: (هرکس هاوبه‌ش بۆ خوا دابنیت نه‌وه به‌گومراییه‌کی دور له‌پرتمایی گومرا بووه).

یاخود ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (به‌راستی هه‌رکس هاوبه‌ش بۆ خوا دابنیت نه‌وه خوا به‌هه‌شتی لی حه‌رامکردوه و په‌ناگه‌که‌ی ناگه‌ر و نه‌وانه‌ی سته‌مکارن هیچ پشتیوانیکیان نه‌ه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (خوا له‌وه خوش نابی که‌هاوبه‌شی بو دابنریت، به‌لام هه‌رچی گوناھیک له‌خوار نه‌وه‌وه بیت بو هه‌رکس که بیهویت لی خوش ده‌بیت).
پتفه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌فهرمویت: «أَعْظَمُ الذَّنْبِ أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدَاءً وَهُوَ خَلَقَكَ» (رواه البخاري ومسلم)، واته: (گه‌وره‌ترین تاوان نه‌وه‌یه هاوه‌ل بو خوا دابنیت له‌حالی‌کدا که تهنه‌ا نه‌و دروستی کردویت).

وه له‌فهرموده‌یه‌کی ترده‌ا هاتووه، پتفه‌وا (مسلم) ده‌یگرپتفه‌وه که ده‌فهرمویت: «مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَقِيَهُ يُشْرِكُ بِهِ دَخَلَ النَّارِ» (رواه مسلم)، واته: (هه‌رکس بگه‌رپتفه‌وه لای خوا و هه‌یچ شتیکی نه‌کردیتفه‌ هاوبه‌شی ده‌جیتفه به‌هه‌شته‌وه، وه هه‌رکس بگه‌رپتفه‌وه بو‌لای خوا و شتیکی کردیتفه‌ هاوبه‌شی ده‌جیتفه ناگره‌وه).

وه له‌فهرموده‌یه‌کی ترده‌ا ده‌فهرمویت: «مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو لِلَّهِ نِدَاءً دَخَلَ النَّارَ» (رواه البخاري)، واته: (هه‌رکس بمری و هاوه‌لی بو خوا دابنیت ده‌جیتفه ناگره‌وه).
دانه‌ر - ره‌حه‌تی خوی لی بیت - به‌لگه‌ی له‌سه‌ر نه‌وه‌ی خوا فه‌رمانی به‌ په‌رستن کردوه و رپگری له‌ هاوبه‌شدانان کردوه، به‌و ئایه‌ته هه‌ناوه‌ته‌وه که ده‌فهرمویت: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (النساء: ۳۶).

خوی په‌روه‌ردگار فه‌رمانی به‌ په‌رستی خوی کردوه و رپگری له‌ هاوبه‌شدانان کردوه، نه‌مه‌ش چه‌سپاندنی په‌رستی خوا به‌ته‌نها له‌ خو ده‌گریت، به‌م پیه‌ هه‌رکس خوا نه‌په‌رستیت نه‌وه بی‌اوهر و خو به‌زلزانه، وه هه‌رکس خوا به‌پرستیت و که‌سی تریشی له‌گه‌لدا به‌پرستیت نه‌وه بی‌اوهر و هاوبه‌شدانه‌ره، وه هه‌رکس به‌ته‌نها خوا به‌پرستیت نه‌وه موسولمانی نیاز پاک و دلسوزه.

هاوبه‌شدانانیش دوو جو‌ره: هاوبه‌شدانانی گه‌وره و هاوبه‌شدانانی بچووک.

جۆری یه‌که‌م: هاوبه‌شدانانی گه‌وره‌یه: بریتیه له‌هموو هاوبه‌شدانانێک که‌ خواهن
شهرع باسی کردبێت و ده‌رچوونی مرۆف له‌ نایینه‌که‌ی بگرێته‌وه.

جۆری دووهم: هاوبه‌شدانانی بچوکه: بریتیه له‌هموو کارێکی ووتیه‌ی یان
کرده‌وه‌یی که‌ شهرع وه‌سفی هاوبه‌شدانانی به‌سه‌ردا بریبێت به‌لام که‌س له‌پێبازی
نیه‌سلام ده‌رناکات، پێویسته له‌سه‌ر مرۆف خۆی له‌ هاوبه‌شدانان - به‌گه‌وره و
بچووکیه‌وه - پاریزێت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ
بِهِ...﴾ (النساء: ۴۸).

هه‌ندێک له‌ته‌هلی عیلم فه‌رمووین: ئهم هه‌ره‌شه‌یه هه‌موو هاوبه‌شدانانێک ده‌گرێته‌وه
نه‌گه‌رچی بچوکیش بێت.

فإذا قيل لك ما الأصول^(۴۰) الثلاثة التي يجب على الإنسان معرفتها^(۴۱)

ننجا نه گهر پټيان ووتی: نو سې بنچینه نه چین که پټو یسته له سره مړوف
بیانزائیت؟

(۴۰) بنچینه کان (أصول) کوی بنچینه و (أصله) و بریتیه لهو شته ی شتی تری
له سره بنیاد بریت، بهم واتیاه دهووتریت: بناغه ی دیوار که بنچینه که به تی، وه
دهووتریت قه دی درهخت (أصل الشجرة) که په لویو کانی لیده بیته وه، خوی گه وره
ده فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ
وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾ (إبراهيم: ۲۴). واته: (نایا نابینی چوڼ خوا نموونه ی ووشه ی
جوان و پاکي - که (لا إله إلا الله) به - به درهختی جوان و شیرین هیناه ته وه، ریشه ی
به ناخی زه ویدا دا کو تاوه و پهل و پوی به ناسماندا هه لچووه؟).

نم سې بنچینه به دانه ر ئاماژه یان پیده کات بو نو بنچینه نه ی که مړوف له گوره که یدا
دهرباره یان پرسیاری لیده کړیت: په روه ردگارت کییه؟ ناینت چیه؟ پټه مبهرت کییه؟
(۴۱) دانه ر - په همتی خوی لی بیت - نم مه سه له به ی به شیوازی پرسیار هیناه،
بوته وه ی مړوف لی به ناگا بیت، چونکه مه سه له ی مه زن و بنچینه ی گه وره، هه ربویه
ده فهرمویت: نه مانه نو سې بنچینه نه که پټو یسته له سره مړوف بیانزائیت، چونکه نو
بنچینه نه که به بنده له گوره که یدا دهرباره یان پرسیاری لیده کړیت، کاتیک
نه سپرده کراو هاو له کانی جیانیه شت دوو فرشته دینه لای و دایده نیشیتن و پرسیاری
لیده که ن: په روه ردگارت کییه؟ ناینت چیه؟ پټه مبهرت کییه؟ نجا باوهر دار ده لیت:
په روه ردگارم خوی و ناینم ئیسلامه و پټه مبهرم محمده ﷺ به لام دورو ده لیت: ها..
ها.. نازام، گویم له خه لکی بوو شتیکیان دهووت و میش ده مگروت.

فَقُلْ: معرفة العبد ربه (۴۲)

بلی: نهوویه بهنده پهروه ردگاری بناسیت

(۴۲) ناسینی خوا بهچند هؤ کاریک ده بیت: لهوانه سهرنجدان و بیر کردنه وه له دروستکراوه کانی خوی گهوره، چونکه نهو سهرنجدان و بیر کردنه وهیه ده بیت مایه ناسینی پهروه ردگار و زانینی گهورهیه ده سلائی و توانای تهواری و کار به جیسی و رهجه تی، خوی گهوره ده فرموی: ﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ﴾ (الأعراف: ۱۸۵).

واته: (نایا بو سهرنج له مولکی ناسمانه کان و زهوی و هدرشتیک ناگرن که خوا دروستی کردوه).

یان ده فرموی: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَفْنَىٰ وَفَرَادَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا﴾ (سبأ: ۴۶)، واته: (تهنها بهیهک وته فرماتان پیده کم و ناموز گاریتان ده کم نمویش نهوویه: دوان دوان و یهک یهک به نیازپاکی و بهی ناره زوکاری تهنها له بهر خوا هستن و لهیه کتر پیرسن نایا محمد ﷺ شیته؟ پاشان پیکه وه بیر بکه نه وه).

ههروه ها ده فرموی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ (آل عمران: ۱۹۰). واته: (بهراستی له گورانی شهو و رۆژ و نموانه ی خوا له ناسمانه کان و زهویدا دروستی کردون، چهنده ها بهلگه و نیشانه هیه بو نموانه ی خاوه نی عهقلی ساغن).

یاخود خوی مهزن ده فرموی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْبَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ

السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ (البقرة: ١٦٤). واته: (بهراستي له دوستڪراني ناسمانه ڪان و زهوى و گوراني شهو و پروژ و نهو ڪهشيهى بهناو دهريادا بؤ گوتيزانهوى نهو ڪهلويه لانهى سوودى خه لڪيان تيدايه دهروات و نهو ناوهى خوا له ناسمانه وه باراندوويه تى و زهوى بؤ زيندو ڪردو ته وه پاش مردن و ووشك بوونى، وه هه موو گيانله بهرينكى تيدا بلاو ڪردو ته وه، وه له هه لڪردنى با و زريانه ڪان و نهو هه ورائهى له نيوان ناسمان و زهويدا دهسته بهر ڪراون چهنده ها بهلگه و نيشانه ههيه بؤ گه ليڪ ڪه ژيربن و به عقل بير بڪنه وه).

وه لهو هو ڪارانهى ڪه بهنده پهروه ردگارى خوى پتده ناسيت سهرنجگرتنه له نايه ته شهرعيه ڪانى خوا، ڪه برتين لهو وه حيهى پتغم بهران هيناويانه - درودو سلاوى خويان له سهر بيت - و لهو بهرژه وهنديه مهزانهى تياندايه رامينيت - ڪه ژيانى خه لڪى بهوانه نه بؤ نه له دنيا دا و نه له دواو پروژدا بهرپوه ناچيت، نجا نه گهر سهرنجى ليگرتن و تيان پاما و زانى چ زانيارى و دانايه ڪيان له خوگرتوه و چهنده بهرپؤ و جين و له گهل بهرژه وهندي بهنده ڪاندا گونجاون، بهو تيرامانه پهروه ردگارى ده ناسيت، ههروه ڪواى گهوره ده فهرمويت: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ (النساء: ٨٢)، واته: (نهوه بؤ سهرنج له قورئان ناگرن، نه گهر له لايه ن غهيري خواوه رهوانه بڪرايه جياوازي زوريان تيدا بهدى ده ڪرد).

وه له هو ڪاره ڪانى ناسيني خوا نهو خواناسيهيه ڪه پهروه ردگار ده پخاته دلى باوه رداره وه هتا وه ڪه نهوهى ليديت ڪه پهروه ردگارى به چاو بينيت.

ڪاتيك (جبريل عليه السلام) پرسيارى له پتغم بهر ﷺ ڪرد: ئي حسان چيه؟ فهرمووى: ﴿أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ﴾ (أخرجه الشيخان)، واته: (نهويه خوا بهرستى وه ڪه نهوهى ببينيت، نه گهر توش نهو نه بينى نهوا نهو تو ده بينيت).

ودینه (٤٣)

وه ئایینه‌کی بناسیت

(٤٣) واته: زانیی بنچینه‌ی دووهم، که بریتیه لهو ئایینه‌ی خوا به‌ئهرکی داناره کاری پیکریت و ئه‌وه‌ی له‌دانایی و په‌حه‌ت و به‌رژه‌وه‌ندی خه‌لکی له‌خۆگرتووه‌و هه‌رچی ناپه‌سه‌ندیشه‌ی ئێ دووره، وه هه‌رکس به‌چاکی و به‌راستی له‌ ئایینی ئیسلام وورد بیته‌وه، ووردبوونه‌وه‌یه‌ک که له‌قورئان و سونه‌ته‌وه سهرچاوه‌ی گرتبێ ده‌زانیت که ئایینی ئیسلام ئایینکی راسته و ئایینیکه به‌هۆیه‌وه نه‌بێ به‌رژه‌وه‌ندی خه‌لکی به‌رپوه ناچیت، وه نابێ ئیسلام به‌و بارودۆخه پێوانه بکه‌ین که ئهمڕۆ موسلمانانی تێدان، چونکه موسلمانان له زۆر شتدا که‌مه‌ترخه‌مییان کردووه و به‌ئه‌نجامدانی چه‌ندین سه‌رپێچی مه‌زنیش هه‌ستاون، به‌ جۆریک ئه‌وه‌ی له‌هه‌ندی وولاتی ئیسلامیدا له‌ناویاندا ده‌زی وه‌ک ئه‌وه وایه له‌که‌شیکێ نایسلامیدا بژی .

ئایینی ئیسلام – سوپاس بۆ خوای گه‌وره – تیکرایی ئه‌و به‌رژه‌وه‌ندیانه‌ی له‌خۆگرتووه که ئایینه پێشووه‌کان له‌خۆیان گرتبوو، تایبه‌تمه‌ند تریشه له‌وان به‌وه‌ی بۆ هه‌موو کات و شوێن و ئوممه‌تیک گونجاوه، واتای گونجاویشی بۆ هه‌موو کات و شوێن و ئوممه‌تیک ئه‌وه‌یه: پابه‌ند بوون پێه‌وه له‌ هه‌رکات و شوێنیکدا بێت پێچه‌وانه‌ی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی ئوممه‌ت نیه به‌لکو مایه‌ی خۆشگوزه‌رانیه‌تی، وه مانای وانیه ده‌که‌وێته ژێر کاریگه‌ری هه‌موو کات و شوێن و ئوممه‌تیکه‌وه.

ئایینی ئیسلام فه‌رمان به‌هه‌موو کارێکی چاکه ده‌کات و پێگری له‌هه‌موو کارێکی خراپه ده‌کات، وه فه‌رمان به‌هه‌موو په‌هوشتیکی به‌رز ده‌کات و پێگری له‌هه‌موو په‌هوشتیکی نزم ده‌کات.

و نبیه محمداً (۴۴)

وه پیغمبهره‌که‌ی موحدهد ﷺ بناسیت

(۴۴) ئەمە بنچینه‌ی سیپه‌مه، که بریتیه له‌وه‌ی مرۆف پیغمبهره‌که‌ی موحدهد ﷺ بناسیت، ئەوه‌ش به‌خویندن و موتالا کردنی ژبانی پیغمبهر ﷺ و ئەو خواپهرستی و ره‌ووشته‌ی که له‌سه‌ری بووه و شیوازی بانگه‌واز کردنی بۆلای خوای گه‌وره و جهاد کردنی له‌پێناویدا و بیجگه له‌مانه‌ش له‌لایه‌نه‌کانی تری ژبانی پیغمبهر ﷺ به‌ده‌ست دیت.

له‌بهر ئەوه پێویسته له‌سه‌ر ههر مرۆفیک که‌یه‌وێت زیاتر پیغمبهره‌که‌ی بناسی و باوه‌ری پێهینیت چەندی بۆ ره‌خسا مotalای ژبانامه‌ی بکات، له‌جه‌نگ و ناشتی کردنیدا و له‌ناخۆشی و خۆشیدا و له‌هموو بارودۆخیکیدا، داواکارین له‌خوای گه‌وره که بمانگیریت له‌شوێنکه‌وتووani پیغمبهره‌که‌ی ﷺ له‌په‌نه‌ان و ناشکرادا و له‌سه‌ر ئەوه‌ش بمانمریت، ههر خۆشی سه‌رپه‌رشتیار و به‌توانایه.

فَإِذَا قِيلَ لَكَ: مَنْ رَبُّكَ؟ (۴۵) فَقُلْ: رَبِّيَ اللَّهُ الَّذِي رَبَّنِي وَرَبِّيَ جَمِيعَ الْعَالَمِينَ
بِنِعْمَتِهِ (۴۶) وَهُوَ مَعْبُودِي، لَيْسَ لِي مَعْبُودٌ سِوَاهُ (۴۷)

نه گهر پټيان ووتی پهروه ردگار ت کیښه؟ بلای: پهروه ردگارم نهو خوا به یه که
پهروه رده ی کردووم و ټیکړای دروستکراوانی جیهانیښی به نېعمه ته کانی
پهروه رده کردووه و هر نهویش په رستراومه و بیتجگه لهو خوا به هیچ
په رستراویکم نه.

(۴۵) واته کیښه نهو پهروه ردگار ی دروستی کردووی و پهروه رده ی کردووی و پټی
گه یاندووی و ږزق و ږزی داویت.

(۴۶) پهروه رده: بریتیه لهو چاود پریښه ی که پهروه رده کراوه که ی پټی چاک و
ږیکړیک ډه بیت.

روته که ی دانر - په همتی خوی لی یت - نهوه ده گه ی نهی که پهروه ردگار له
پهروه رده وه و هر گراوه، چونکه فهرمووی: (نهوه ی پهروه رده ی کردوم و هممو
دروستکراوانی جیهانیښی به نېعمه ته کانی پهروه رده کردووه) هممو جیهانیښی به
نېعمه ته کانی پهروه رده کردوه و بو نهو فهرمانه ی بوی دروستکراون باری هټاون و به
ږزی خوی ده ستگړوی کردون.

خوی گه وره - دهر باره ی فیرعون - ده فهرمویت: ﴿قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى *
قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ (طه: ۴۹-۵۰)، واته: (فیرعون ووتی:
پهروه ردگار تان کیښه نهی موسا؟ فهرمووی: پهروه ردگار مان نهو خوا به یه که ژیان و
دروستکرانی به هممو شټیک داوه، پاشان ږټنمیشی کردووه).

خوی گه وره به نېعمه ته کانی خوی هریک له جیهانیښی پهروه رده کردووه، نېعمه
و بههره کانی خوی گه وره بههر بهنده کانیوه و ژورن و له ژماره نایه، پهروه ردگار

ده‌فهرمویت: ﴿وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا﴾ (النحل: ١٨) واته: (ته‌گهر به‌هره و نیعمه‌تی خوا بژمیرن بۆتان ژماره ناکریت).

هه‌ر خواجه که دروستی کردووی و پی گه‌یاندووی و کۆمه‌کی کردووی و رۆزی داویت، هه‌ر به‌ته‌نها ئه‌ویش شایسته‌ی په‌رسته.

(٤٧) واته: ئه‌و خواجه‌یه که ده‌په‌رستم و به‌ملکه‌چکردن و خوش‌ویستن و به‌گه‌وره‌زانیه‌وه زه‌للی بۆ ده‌رده‌برم، ئه‌وه‌ی فه‌رمانم پێده‌کات ئه‌نجامی ده‌ده‌م و ئه‌وه‌ی رێگریشم لی ده‌کات وازی لێدینم، وه‌ بیجگه‌ له‌خوای گه‌وره که‌سی دیکه‌م نه‌ بپه‌رستم، په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الأنبياء: ٢٥). واته: (له‌پیش تۆوه هه‌ر پیغه‌مه‌ریکمان نارده‌یت وه‌حیمان بۆ کردووه هه‌تا رایگه‌یه‌نیت به‌ئومه‌ته‌که‌ی که بیجگه‌ له‌خوا هیچ په‌رستراویک نه‌، ئیوه‌ش بم بپه‌رستن).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا أَمُرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ﴾ (البينة: ٥)، واته: (فه‌رمانیان پێنه‌کرا بو به‌وه نه‌بیت که به‌نیازپاکی و ملکه‌چییه‌وه خوا بپه‌رستن، به‌بیخه‌وشی - دوور له‌هاوبه‌شدانان - و نوێژ ئه‌نجام به‌دن و زه‌کات ده‌ربکه‌ن، ئه‌وه‌ش ئایینی راست و به‌هاده‌ره).

وفي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَذُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ

واته: (هه‌موو شتی که تیاده‌یه، له‌سه‌رئه‌وه‌ی په‌روه‌ردگار ته‌نهایه).

ومن آياته الليل والنهار والشمس والقمر، ومن مخلوقاته السموات السبع والأرضون السبع ومن فيهن وما بينهما^(٥٢) والدليل^(٥٣) قوله تعالى: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ (فصلت: ٣٧)

له نیشانه کانی دهسه لاتی خوا شهو و پوژ و خوړ و مانگه، وه له دروسکراوه کانی جهوت ناسمانه کان و جهوت چینه زهوییه کان و نه وانه ی له ناویاندان و نه و شتانه ی له نیوانیشیاندان. به لگه ش نه ویه خوای گه وړه ده فهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ واته: (له نیشانه کانی دهسه لاتی خوا شهو و پوژ و خوړ و مانگه، نه کړنوش بو خوړ بهرن و نه بو مانگ به لکو کړنوش بو نه و خوایه بهرن که نه وانه ی دروسکردووه نه گهر نیوه نه و ده پرستن).

(٥٢) ههموو نه مانه له نیشانه کانی دهسه لاتی خوان که به لگن له سهر ته وای توانا و ته وای کار به جیی و ته وای به زهی، خوړیش نیشانه یه که له نیشانه کانی دهسه لاتی خوای گه وړه، له بهر نه وای له وکاته وه که خوا دروسکردووه هتا نه وکاته ی خوای گه وړه ړنگه به ټیکچوونی جیهان ددهات به شیوه یه کی ړنکوپنک و جوان به خولگه ی خویدا دهروات، په وړه دگار ده فهرمویت: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ (یس: ٣٨)، واته: (خوړیش به خولگه ی جیگری خویدا دهروات، نه و نه ندازه گیری خوای شکومند و زانایه).

هده وها به پی قه باره و شویته واریش یه کیکه له نیشانه کانی دهسه لاتی خوای گه وړه چونکه قه باره ی مهزن و گه وړیه، به پی شویته واریش: له بهر نه و سوودانه ی بو لاشه و

تهنه کان و درهخته کان و پروباره کان و دهرياکان و بيچگه له وانش ليبي دهست ده کهويت، نجا نه گهر پروانين بۆ خور، نهو نيشانه مهزنه، نايماوهي دووري نيوان نيمه و نهو چهنده، له گهل نهو هاشدا نيمه گهرمييه کهي - نهو گهرمييه مهزن و زوره - مان بين ده گات، پاشان پروانه چ پروناکيه کهي مهزني ليده کهويتهوه که فراهه مېووني سامانيکي زور بۆ خهلکي دهسته بهر ده کات، چونکه خهلکي له پروژدا له هه موو پروشانيه که بيتياز ده بن، بهمهش بهرزه وهنديه کهي گه وره بۆ خهلکي له فراهه مېووني سامانياندا دهسته بهر ده بيت، نهمهش لهو نيشانانه ده ژمي ريت کهتهنها توژيک نه بي هيچي تر ده باره ي نازانين.

ههروهها مانگ له نيشانه کاني ده سه لاتي خوي گه وريه به جوړيک نه ندازه ي کردوه به چهند بار و قوناغي کهوه بۆ هه شهوه و قوناغيک: ﴿وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ﴾ (يس: ٣٩)، واته: (مانگيشمان نه ندازه گير کردوه به چهند بار و قوناغي کهوه تا کو وهك عرجوني کۆن - واته: پهلي چهماوهي خورما - ي ليديتهوه) که به بچووي ده رده کهويت، پاشان وورده وورده گه وره ده بي، تا کو خه رمانه ده دات، پاشان بهره و که مېوونه وه ده گه رپته وه و لهو پرووه له مرؤف ده چيت که به لاوازي دروست ده بيت، نجا به رده وام له به يزييه وه بۆ به يزي پهره ده سه نيت، تا کو جاريکي تر به ره و لاوازي ده گه رپته وه، پاک و پيروزي هه بۆ خوايه که چاکرين و به توانا ترين کرد گاره !!

(٥٣) واته به لگهش له سه ره وه ي شه و پروژ و خور و مانگ له نيشانه کاني ده سه لاتي خوي گه ورن، نهويه په وره دگار ده فهرمويت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ...﴾ و تادوايي، واته لهو نيشانه ناشکرايانه ي به لگه ي پروون: يه کهم: شه و پروژن له خودي خويان و گوړانيان و نهو بهرزه وهندي و ئالو گوړه ي که خوي کار به جي تيياندا بۆ بنده کاني په خساندوه.

سپههم: ئەو ھەيە شەو بەسەر پۆژدا دادیت، کە شەو دەبیت بەپەردە بۆ پۆژ، واتە: وەك
جل دەبیتە پۆشاکی و بەسەر تیشکی پۆژدا دادەدریتەو و دایدەپۆشیت.
چوارەم: ئەو ھەيە بە فەرمانی خۆی ﷺ خۆر و مانگ و ئەستیرەکانی ملکہ چ کردوو و
بەجۆری ویستی لەسەری بیت بۆ بەرژەو ھەندی بەندەکان فەرمانیان پێدەکات.
پنجەم: گشتگیری مولکی خوا و تەواویەتی دەسلاتی، بە جۆرێک کە دروستکردن و
فەرمانکردن ھەر بۆ ئەو نەك بۆ کەسی تر.
شەشەم: گشتگیری پەرورەدگاریەتی خوا بۆ ھەموو جیھانیان.

* * *

وقوله ^(٥٤) تعالى: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَ النُّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهٖ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ٥٤). و الرب هو المعبود ^(٥٥) و الدليل ^(٥٦) قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ^(٥٨) وَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ^(٥٩) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا ^(٦٠) وَ السَّمَاءَ بِنَاءً ^(٦١) وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ^(٦٢) فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ ^(٦٣) فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا ^(٦٤) وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ^(٦٥)﴾ (البقرة: ٢٢). قال ابن كثير رحمه الله تعالى: ^(٦٦) الخالق لهذه الأشياء هو المستحق للعبادة.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَ النُّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهٖ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾، واته: (په‌روه‌ردگار تان نه‌و خواجه‌یه که تاسمانه‌کان و زهوی له‌شه‌ش پوژدا دروستکردووه پاشان - استوایی کردووه به‌سهر عه‌رشدا، شه‌و به‌سهر پوژدا دادیت و به‌جه‌خته‌وه به‌کیشی ده‌کات و خور و مانگ و نه‌ستی‌ره‌کان به‌فه‌رمانی نه‌و خواجه‌ ده‌سته‌به‌ر و ملکه‌چن، نایا دروستکردن و فه‌رمانکردن هه‌ر له‌ده‌سه‌لاتی نه‌و خواجه‌دا نیه؟ پاک و پیروزی بو‌خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان).

ته‌نها په‌روه‌ردگاره‌ مافی په‌رستنی هه‌یه، به‌ به‌لگه‌ی نه‌وه‌ی خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَ السَّمَاءَ بِنَاءً وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾، واته: (نه‌ی خه‌لکینه، نه‌و په‌روه‌ردگار تان به‌پرستن که دروستی کردون و نه‌وانه‌ی پیش نپوه‌شی دروستکردووه بو‌ نه‌وه‌ی له‌سزا و قو‌له‌ی بترسن، نه‌و په‌روه‌ردگاره‌ی زه‌وی بو‌

ڪردوون به پايه خ و ناسماني بنيادناوه و له ناسمانه وه نلوي باراني باراندووه و به هويه وه له به روبرو مه ڪان پوڙي و بڙيو ي بڙ دابيت ڪردون، ده نيوهش هاوه ل بڙ خوا دامه نين چونڪه ده زانن ڪه هه رنه وه دروستي ڪردوون و زهوي بڙ ڪردوونه پاخهر و ناسماني ڪردوه ته سه قف و هيچ هاوه لي نيه).

(ابن ڪثير) - رحمه تي خوي لي بيت - ده فهرمويت: (هر دروستڪه ري نه م شتانه شايسته ي پرستنه).

(٥٤) (وقوله) واته دهر باره ي نهو به لگانه ي له سر ڪردگاري خوا بڙ ناسمانه ڪان و زهوي هيتراونه ته وه نهويه ڪه ده فهرمويت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ...﴾ و هه تا دوايي، ڪه چهند نيشانه يه ڪي ده سه لاتي خوي تيدايه:

يه ڪه م: نهويه خوا نه م دروستڪراوه مه زنانه ي له شمش پوڙدا دروستڪردوه، خو نه گهر بيويستايه له چاوترو ڪانديڪدا دروستي ده ڪردن، به لام خوا دهر نه نجامه ڪان (المسبات) ي به هو ڪاره ڪانيانه وه به ستروه ته وه وه ڪ دانايي و ڪاره جيئي خوي ده بخوازيٽ.

دووه م: نهويه (استواء) ي ڪردوه به سر عه رشنا، واته به جيگير بوونيڪي تايهت به خوي له سر عه رشن جيگير بووه، به جوڙه ي شايسته ي شڪو و مه زنانه ي خويه تي، نه م نيشانه ي خاوه نداري و ده سه لاتي تهواو و ڪامليه تي.

(٥٥) دانه ر - رحمه تي خوي لي بيت - نماڙه بڙ نهوه ده ڪات ڪه خوي گهوره ده فهرمويت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ٥٤).

پهروه ردگاريش په رسراوه، واته هه رنه وه ڪمهافي په رستي هديه، يان نهوه ڪه ده په رسرٽي چونڪه مافي په رستي هديه و شايسته ي پرستنه، نه م ماناي وا نيه هه

کەس پەرسترا ئێر پەرورەدگارە، چونکە ئەو پەرستراوانە‌ی بێجگە لەخوا دەپەرستێن و پەرستیارەکانیان بێجگە لەخوا کردویان بەپەرورەدگار ئەوانە پەرورەدگار نین. پەرورەدگاریش ئەو خواوەیە کە: دروستکەرە، خواوەنە، هەلسوورپنەری هەموو کاروبارەکانە.

(۵۶) واتە: بەلگە لەسەر ئەوەی هەر پەرورەدگار شایستە‌ی پەرستە.

(۵۷) بانگەشە کە ئاراستە‌یە بۆ هەموو خەلکی لەئادەمیزاد، خوای گەورە فەرمانی پێکردون کە بەتەنها بپەرستن و هاوێلی نیه و هاوێلی بۆ دانەنێن، وە پرونی دەکاتەو کە هەر ئەو مافی پەرستی هەیە چونکە بە تەنها ئەو دروستکەرە و هاوێلی نیه.

(۵۸) کە دەفەرموێت: ﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾ ئەم ووتە‌یە سێفەتێکی پرونکەرەوێە، هۆی فەرمانە کە‌ی پێشوو پرون دەکاتەو، واتە: بپەرستن چونکە هەر خوای پەرورەدگارە کە دروستی کردوون، ئنجا لەبەرئەوە‌ی پەرورەدگار و دروستکەرە پێویستە لەسەرتان بپەرستن، لەبەرئەوە‌ی دەڵێن: هەر کەس دان بەپەرورەدگاریەتی خوادا بنی پێویستە بەتەنها بپەرستی ئەگەرنا کارە کە‌ی دژی حەقیقەتی باوەری راستە.

(۵۹) واتە لە پێناوی ئەوە‌ی لەخواترسان (تقوی) تان دەست بکەوێت.

تەقوا: بریتیە لە دانانی پارێزەرێک لەبەردەم سزای خوای گەورەدا بەشوێنکەوتنی فەرمانەکانی و دوورکەوتنەو لەقەدەغە کراوەکانی.

(۶۰) واتە کردووێتی بەپایەخ و لانکە و بەبێ ئەرك و ماندووبوون تێدا رادەبۆین، وەك چۆن مەزوف لەسەر رایەخە کە‌ی دەنوێت.

(۶۱) واتە لەسەرمانەو، چونکە سەربان دەکەوێتە سەرەو، ئاسمانیش سەربانە بۆ خەلکی سەر زەوی کە سەقیکی پارێزراو و راگیر کراوە، وەك خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرَضُونَ﴾ (الأنبياء: ۳۲)،

واته: (ناسمانمان کردوه بهسه قفیککی پاریزراو و نهوان ههر پشت له نایه ته کانی هملده کهن).

(۶۲) واته له بهرزیه وه و له ههوره کانه وه ناویکی خاوینی بو ئیوه باراندوه وهك خوای گهوره دهه رمویت: ﴿... لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ﴾ (النحل: ۱۰)، واته: (خواردنه وهی لی به دهست دیت و دره ختی پی ده پرویت و مهر و مالاتی پی ناو ده دریت).

(۶۳) واته خه لاته بو ئیوه، له نایه تیکی تریشدا هاتووه: ﴿مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ﴾ (النازعات: ۳۳)، واته: (بژیویه بو ئیوه و بو نازه له کانیشان).

(۶۴) واته بو نهو خاوییه بریار مه دهن که دروستیکردون و نهوانه ی پیش ئیوه شی دروستکردوه و زهوی بو کردون به پاره خ و ناسمانی بو کردون به سه قف و له ناسمانیشه وه ناوی باراندوه که چهن دین بهروبومی پی رواندوه و رۆزی ئیوه ی پیداهه، ده نیوهش هاوه لی بو دامه نین و بیهرستن وهك چۆن خوا ده پهرستن، یان خوشتان بوی وهك چۆن خواتان خوشده ویت، چونکه نه وه نه به حوکمی ژیری و نه به حوکمی شهرعی شایسته ی ئیوه نیه.

(۶۵) واته ده زانن که هاوه لی نیه و دروستکردن و رۆزیدان و ههلسووړاندن به دوستی خۆیه تی، ئیوهش هاوبه شی بو دامه نین له پهرستندا.

(۶۶) ناوی (عماد الدین، أبو الفداء) ئیسماعیل کوری عومهری قوره یشی دیمه شقیه که (حافظ) ی به ناوبانگه له (ههرمووده دا) و خاوه نی تهفسیر و میژووه، به کیکه له قوتایه کانی شیخ الاسلام (ئین تهیمیه)، سالی ههوت سه د و ههفتا و جوازی کۆچی له دنیا ده رچووه.

وأنواع العبادة التي أمر الله بها^(٦٧) مثل الإسلام، والإيمان، والإحسان، ومنه: الدعاء، والخوف، والرجاء، والتوكل، والرغبة، والرغبة، والخشوع، والخشية، والإنابة، والإستعانة، والإستعاذة، والإستغاثة، والذبح، والنذر وغير ذلك من أنواع العبادة التي أمر الله بها كلها الله تعالى^(٦٨).

جوړه‌کانی نهو په‌رسته‌ش که خوا فه‌رمانی پیکردون وهک: نیسلام و باوه‌پ و نیحسان، هه‌روه‌ها: پارانه‌وه و ترسان و (رَجَاء) و پشت به‌ستن و (رغبة) و (رهبة) و (خشوع) و (خشية) و (إنابة) و داوای یارمه‌تیکردن و په‌ناپيگرتن و هانا‌بوږدن و سه‌رېږين و نه‌زرکردن و بیجگه‌له‌مانه‌ش له جوړه‌کانی نهو په‌رستنه‌ی خوا فه‌رمانی پیکردون که هه‌موویان بو‌خوای که‌وره‌بکړین.

(٦٧) کاتیک دانهر - په‌حه‌تی خوای لی‌بیټ - پرونی کرده‌وه که پیوسته له‌سهرمان خوا به‌ته‌نهما به‌ی هاوېش په‌رستین، به‌دوای نه‌وه‌شدا شتیک له جوړه‌کانی په‌رستنی روونکردووه‌ته‌وه و ده‌فرمویټ: جوړه‌کانی په‌رستیش، وهک: نیسلام و باوه‌پو نیحسان.

نهم سیانه‌ش - نیسلام و باوه‌پ و نیحسان - هه‌موو ئاینن، وهک له‌پروایه‌تی (مسلم) دا له‌فرموده‌که‌ی (عمری کوری خطاب) دا - خوای لی‌پازی بیټ - هاتووه که ده‌فرمویټ: (بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يَرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ

وَمَلَأَتْ كَيْهَ وَكُتِبَ وَرُسُلُهُ وَالْيَوْمَ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرُهُ وَشَرُّهُ قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ قَالَ أَنْ تُعْبَدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا قَالَ: أَنْ تَلِدَ الْأُمُّ رَبَّتَهَا وَأَنْ تَرَى الْخُفَاءَ الْغُرَاءَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّيْءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ قَالَ ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي: يَا عُمَرُ، أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَإِنَّهُ جَبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ (أخرجه مسلم)، واته: (تیمه رۆژیکیان لای پیغمبهری خوا بروین ﷺ له پر پیاویکمان لیدهر کهوت، جله‌کانی زۆر سبی بوو، مووی زۆر رهش بوو، شویت‌ه‌واری گه‌رانی پیوه نه‌ده‌بینرا و که‌سیش له‌تیمه نه‌یده‌ناسی، هات تا‌کو لای پیغمبهر ﷺ دانیشت، ئنجا نه‌ژۆزی نا به‌نه‌ژۆیه‌وه و هه‌ردوو له‌پیده‌ستی خسته‌سه‌ر هه‌ردوو رانی، فه‌رمووی: ئە‌ی محمد ﷺ ده‌باره‌ی ئیسلام هه‌والم پێ ده‌؟ پیغمبهری خواش ﷺ فه‌رمووی: (ئیسلام ئه‌وه‌یه: شایه‌تی به‌ده‌یت که‌هیچ په‌رسراویک نیه مافی په‌رستی هه‌ییت بێجگه‌ له‌خوا، وه‌ موحه‌مه‌دیش ئی‌راوی خوایه و نوێژ بکه‌ی و زه‌کات به‌ی و په‌مه‌زان به‌رۆژوو بیت و سه‌ردان و حه‌جی مالی خوا بکه‌یت ته‌گه‌ر توانای چوونت هه‌بوو). فه‌رمووی: راسته‌که‌یت. (عمر) ده‌فه‌رمووت: پێمان سه‌یر بوو په‌رسیاری لیده‌کرد و پێشی ده‌ووت: راسته‌که‌یت !! فه‌رمووی: ئنجا ده‌باره‌ی باوه‌ر هه‌والم پێده‌؟ فه‌رمووی: (ئه‌وه‌یه باوه‌ر به‌ینی به‌خوا و به‌فرشته‌کانی و کتیه‌کانی و ئی‌راوه‌کانی و رۆژی دوا‌ی و باوه‌ر به‌ینی به‌قه‌ده‌ر به‌خۆش و ناخۆشیه‌وه). فه‌رمووی: راسته‌که‌یت. فه‌رمووی: ئنجا ده‌باره‌ی ئی‌حسان هه‌والم پێده‌؟ فه‌رمووی: (ئه‌وه‌یه وه‌ک ئه‌وه‌ خوا په‌رستی که‌ ده‌یینی، ته‌گه‌ر تو نه‌یینی ئه‌و تو ده‌یینی)، فه‌رمووی: ئنجا ده‌باره‌ی ساتی روودانی قیامه‌ت هه‌والم پێده‌؟ فه‌رمووی: (په‌رسیار لی‌کراو زاناتر نیه له‌خواه‌ن په‌رسیار). فه‌رمووی: ده‌باره‌ی نیشانه‌کانی هه‌والم پێ ده‌! فه‌رمووی: (ئه‌وه‌یه کۆیله‌ گه‌وره‌ی خۆی بخاته‌وه و بینیت پێه‌تی و رووت و هه‌زاره‌کان ئه‌وانه‌ی شوانی ئازه‌لن خانووبه‌ره‌کانیان به‌رز بکه‌نه‌وه). پاشان رۆیشت و ماوه‌یه‌ک مامه‌وه، ئنجا پێی فه‌رمووم:

(ئه‌ی عومهر ئایا ده‌زانیت ئه‌وه‌ی پرسیاری کرد کئی بوو؟) ووتم: خوا و پیغمبهره‌که‌ی ده‌زانن! فهرمووی: (ئه‌وه جبریل بوو هاته لاتان بۆ ئه‌وه‌ی ئاینه‌که‌تان فیر بکات).
 لیڤه‌دا پیغمبهر ﷺ ئه‌و شتانه‌ی به‌ ئاین داناه له‌بهرئه‌وه‌ی ههموو ئاین ده‌گرته‌وه.
 (٦٨) واته ههموو جوّره‌کانی په‌رسن له‌وانه‌ی باسکراون و بیجگه له‌وانه‌ش به‌ته‌نها
 بۆ خوایه و هاوبه‌شی نیه و دروست نیه بۆ بیجگه له‌خوای گه‌وره ئه‌نجام بدرێن.

* * *

والدليل قوله تعالى: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸).
 فمن صرف منها شيئاً لغير الله فهو مشرك كافر والدليل قوله تعالى: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾^(۶۹) (المؤمنون: ۱۱۷).

به لڳهش ٺهوه به خواي گهوره ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ
 اللَّهِ أَحَدًا﴾، واته: (مزگهوتنه ڪان مائي خوان بؤ ٺهوهي ته نها خوايان تيڏا
 بپهرستري، ٺيوش له گهڻ خواڏا له ڪه سي تر مه پاريتهوه). ٺجنا هه رڪهس
 شٽيڪ لهو پهرستانه بؤ بيڄگه له خوا ٺه نجام بدات ٺهوه هاوبه شدانه ر و
 بيئاوه ڀره، به به لڳه ٺهوهي پهره رڊگار ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا
 آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾، واته: (هه رڪهس
 له گهڻ خواڏا له پهرستراويڪي تر بپاريتهوه له خويتهوه ٺه نجامي ده بدات و
 له لايه ن خواوه هيچ به لڳه ٺه ده سه تهوه نيه له سه ري، ليپرسينه وه شي هه ر
 لاي پهره رڊگاريه تي، بيگومان بيئاوه ڀان سه رفراز ٺابن).

(۶۹) ڏانه ر - ڀه جه تي خواي لي بيٽ - باسي هه نڊيڪ له جوڙه ڪاني بپهرستن
 ڪردوه، هه روه ها باسي ٺهوهي ڪردوه ڪه هه رڪس يه ڪيڪ له وانه بؤ بيڄگه له خوا
 نه نجام بدات ٺهوه هاوبه شدانه ر و بيئاوه ڀره، به لڳه شي بهوه هيئاوه تهوه ڪه خواي گهوره
 ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾.
 وه ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ
 لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾.

به لڳه هيئاوه ٺهوهي به ٺايه تي يه ڪم لهو ڀروه وه به خواي گهوره هه وائيڏاوه
 مزگهوتنه ڪان - ڪه شويئي ڪر نوش بردن، يان شويئي ٺه نڊامه ڪر نوش به ره ڪانن - مائي

خوان، له ده‌رئه‌نجامی ئه‌مه‌شه‌وه ده‌فرمویت: ﴿فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ واته: له‌گه‌ل خوادا که‌سی تر مه‌په‌رسن و کړنوشی بۆ‌به‌رن، هه‌روه‌ها به‌لگه‌هیتانه‌وه‌ی به‌ نایه‌تی دووهم له‌و ږووه‌وه‌یه که‌خوا‌ی تا‌کو ته‌ن‌ها ږوونی کړدووه‌ته‌وه نه‌گه‌ر هه‌ر که‌س له‌گه‌ل خوادا له‌ په‌رس‌زاو‌یک‌ی تر بیا‌ر‌په‌ته‌وه نه‌وه بـی‌با‌وه‌ږه، چون‌که ده‌فرمویت: ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾.

ده‌سته‌واژه‌ی ﴿لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ ناما‌ژه‌یه بۆ نه‌وه‌ی که ناشی به‌لگه له‌سه‌ر فره‌په‌رس‌زاوی هه‌بیت، چون‌که ئه‌م سیفه‌ته: ﴿لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ سیفه‌ت‌یک‌ی ده‌رخه‌ری ږوون‌که‌ره‌وه‌یه بۆ فره‌مانه‌که نه‌وه‌ک سیفه‌ت‌یک‌ی سنوور به‌ند (مقیده)، هه‌تا‌کو نه‌وه‌ی لید‌ه‌ربکات که به‌لگه‌ی له‌سه‌ره، چون‌که ناشی به‌لگه له‌سه‌ر نه‌وه هه‌بیت که له‌گه‌ل خوا‌ی گه‌وره‌دا په‌رس‌زاوی تر هه‌یه.

وفي الْحَدِيثِ: «الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ» (أخرجه الترمذي، وقال: غريب من هذا الوجه).
والدليل قوله تعالى: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ
عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ (٧٠) (غافر: ٦٠).

له فەرموده شدا ها تووه: (پارانهوه میسکی په رسته)، به لکه که ی نه ویه
خوای گه وړه ده فەرمویت: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ
عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾، واته: (په وړه ده گارتان فەرمووی: ئیوه لیم
بپارینهوه منیش به ده نکتانهوه دیم، نه وانه ی که خوایان به گه وړه ده زانن
له په رستندا و خوایان به گه وړه ده زانن له بهرامبر په رستندا، نه وانه
به رسوایی ده چنه دۆزه خهوه).

(۷۰) نومه له دانهرهوه - په حمتی خوای لی بیت - ده سکرده به هینانهوه ی
به لکه ی جوړه کانی په رستن، که له ووتی: (وأنواع العبادة التي أمر الله بها مثل
الإسلام والإيمان والإحسان ومنه الدعاء).. هتدهوه ده رده که ویت.
شیخ - په حمتی خوای لی بیت - دهستی به باسکرده ی به لکه کان له سهر پارانهوه
کردوه.

دانه ر - په حمتی خوای لی بیت - به لکه ی بهو فەرموده یه هینانهوه که
ده گیر نهوه پیغمبر ﷺ فەرموویه تی: «الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ».
هه ووه ها به لکه شی بهو هینانهوه که خوای گه وړه ده فەرمویت: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ
ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾. نایه ته
پروژه که به لکه یه له سهر نهوه ی پارانهوه به شیکه له په رستن، نه گمر وانه بویه
نمیده فەرموو: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي﴾.

وه ههركهس له‌غیری خوای گه‌وره بۆده‌سته‌كه‌وتنی شتیک بپارێته‌وه ته‌نها له‌توانای خوادا بێت ئه‌وه هاوبه‌شدانه‌ر و بپاوه‌په‌، ئنجا داوا‌لیکراو زیندوبیت یان مردو وه‌ک یه‌که، وه هه‌ركه‌س داوا له‌زیندویه‌ک بکات بۆ شتیک که له‌توانایدا‌یه، وه‌ک ئه‌وه‌ی بلیّ: ئه‌ی فلان خواردنم بده‌ری، ئه‌ی فلان ئاوم بده‌ری، ئه‌وه هیچی تیدا نیه، وه هه‌ركه‌س داوا له‌مردویه‌ک یان نادیارێک بۆ ئهم جو‌ره شتانه بکات ئه‌وه هاوبه‌شدانه‌ره، له‌به‌رئه‌وه‌ی مردو یان (غائب) ناتوانیت بهم جو‌ره شتانه هه‌ستیت، چونکه داوا‌لیکردنه‌که‌ی ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت باوه‌ری وایه که ده‌ستیکێ له‌ ئال و گۆری بوونه‌وه‌ردا هه‌یه، به‌وه‌ش ده‌بیته هاوبه‌شدانه‌ر، وه بزانه که‌پارانه‌وه دوو جو‌ره: پارانه‌وه‌ی داخوای و پارانه‌وه‌ی په‌رسن.

● پارانه‌وه‌ی داخوای: بریتییه له‌ پارانه‌وه‌ی داواکردن، واته‌: داواکردنی پێوستیه‌کان که هانا بۆ هینانی ده‌گه‌یه‌نیت و باوه‌ر بوونه به‌وه‌ی به‌توانایه و به‌خشنده‌یه و به‌هره و به‌زه‌یی فراوانه، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر داواکردن له‌ به‌نده‌وه بۆ هاو وینه‌ی خۆی له‌ دروستکراوان بوو نه‌گه‌ر بانگکراو له‌داواکارییه‌که بگات و توانای به‌ ده‌نگه‌وه هاتنی هه‌بیت وه‌ک له‌ پێشدا له‌ووته‌ی که‌سی‌کدا که بلیّ: (ئه‌ی فلان خواردنم به‌) باسما‌ن کرد.

● پارانه‌وه‌ی په‌رسن: ئه‌وه‌یه به‌نده‌یه‌تی بۆ بانگکراو پێ بکری و داوا‌ی پاداشتی لی بکری و ترسی سزای لی بکری، ئهمه‌ش بۆ بێجگه‌ له‌خوا دروست نیه و ئه‌نجامدانی بۆ بێجگه‌ له‌خوا هاوبه‌شدانانی گه‌وره‌یه و به‌نده له‌پریازی ئیسلام ده‌رده‌کات و له‌و ئایه‌ته‌شدا هه‌په‌شه‌ی له‌سه‌ره که‌خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾.

ودلیل الخوف^(۷۱) قوله تعالى: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (آل عمران: ۱۷۵).

به لگهی ترسانیش نهوویه خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾، واته: (ئیوه لهوان مه ترسن، به لگو لهمن بترسن نه گهر بلوه پردارن).

(۷۱) ترسان: بریتیه له په شوکان، په شوکانیش هه لچونیکه به چاره پروانکردنی شتیک دروست ده بیت که تیاچوون یان زیان یان نازاری تیدا بیت، خوای بهرز و بیتاوتا ږنگری له ترسان له دۆستانی شهیتان کردووه و فهرمانی به ترسان له خوای به تهنها کردووه. ترسانیش سی جوړه:

جوړی یه کهم: ترسی سروشتی: وهک ترسانی مروّف له درنده و ناگر و خنکان، ئهم جوړه سه رزه نشتی بندهی له سه ر نا کریت، خوای گهوره ده باره ی موسا ﷺ ده فهرمویت: ﴿فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ﴾ (القصص: ۱۸)، واته: (وای لیها ت له اشاره که دا ده ترسا و چاره نواری ده کرد).

به لام نه گهر ئهم ترسه - وه کو شیخ باسی کردووه - هوپهک بیت بو وازهیتان له واجبیک یاخود کردنی حهرامیک نهووه حهرامه، چونکه ههر شتیک هوپهک بیت بو وازهیتان له واجبیک یان نه نجامدانی حهرامیک نهووه حهرامه، به لگش له سه ری نهوویه خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾.

ترسان له خوای گهورهش په سهندی ههیه و ناپه سهندی ههیه، په سهند نهوویه مه به ست پی جیا کردنهووی نیوانی تو و سه ری چیکردنی خوا بیت، به جوړی که هه لتبسی بو نه نجامدانی نه رکه کان و وازهیتان له حهرامکراوه کان، نه گهر ئهم مه به سته ده سته کوه ت

ئەوا دل دادەمەزرى و ئۆقرە دەگرى و شادومان بوون بە نىعمەت و خواستى پاداشتى
خوا بالى بە سەردا دەكىشىت، ناپەسەندىش ئەو يە بەندە ھەل بنى بۆ بېھىوابوون
لەمپەرەبانى خوا و رەش بنى، ئەو كاتە بەندە ئاخ ھەلدە خوازى و بەخویدا دەشكىتەو و
زۆر جار — لە بېھىواى تووندىو — لەبەقەرمانىدا رۆدە چىت.

جۆرى دوو ەم: قوسى بەندايەقى: ئەو يە مرؤف — لە يە كىك بۆسى، بەو ترسانەش
ئەو كەسە پەرسىت، ئەم جۆرەيان بۆ خواى گەورە نەبىت دروست نە، ئەنجامدانىشى بۆ
بىجگە لەخوا ھاو بەشدانانى گەورە يە.

جۆرى سېھەم: قوسى نەينى: وەك ئەو يە لەمردوويە كى ناو گۆر بۆسى، يان
لە(وہلى) يەك بۆسى كە لى دوورە و ھىچ گارىگەرى نە، بەلام ئەم بەترسانىكى نەينى
لى بۆسىت، زانايان بەھەمان شۆرە ئەم جۆرەشيان بەھاو بەشدانان داناو.

ودلیل الرجاء قوله تعالى: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾^(۷۲) (الكهف: ۱۱۰). ودلیل التوكل قوله تعالى: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (المائدة: ۲۳). وقال: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾^(۷۳) (الطلاق: ۳).

به لگه‌ی ناواته‌خواییش نه‌ویه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾، واته: (هه‌رک‌ه‌س نومیده‌واری گه‌یشتن و شادبوونه به‌په‌روه‌ردگاری نه‌وا با کرده‌وه‌ی چات بکات و له‌په‌رستنی په‌روه‌ردگاریدا هیچ که‌س به‌هاوبه‌ش دانه‌نیت). به لگه‌ی پشته‌ستنیس نه‌ویه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾، واته: (پشت به‌خوا ببه‌ستن نه‌گه‌ر نیتوه باوه‌پدارن). هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾، واته: (هه‌رک‌ه‌س پشت به‌خوا ببه‌ستیت هه‌ر نه‌وی به‌سه).

(۷۲) (الرجاء): بریتیه له‌وه‌ی مرؤف نومیدی به‌شتیک هه‌بی که ده‌ستکه‌وتنی نزیک بیت، ده‌شگونجی بۆ شتیک بی که ده‌ستکه‌وتنی دووره‌و وا دابنریت ده‌ستکه‌وتنی نزیکه.

(رجاء) ێك که ده‌سته‌وسانی و ملکه‌چی له‌خوبگرئێ ته‌نها بۆ خوای گه‌وره‌ دروسته، وه‌ نه‌جامدانی بۆ غه‌یری خوای گه‌وره‌ هاوبه‌شدانانه، ئنجا یان هاوبه‌شدانانی به‌چوکه یاخود گه‌وره‌یه، به‌گوێره‌ی نه‌وه‌ی له‌دلی تکا‌کاردا جیده‌گریت. دانه‌ریش به‌لگه‌ی له‌سه‌ری به‌وه‌ هه‌تاوه‌ته‌وه‌ که خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾.

هه‌روه‌ها بزانه (رَجَاء) ی په‌سهند بۆ که‌سێک نه‌بێ که ئیش به‌گۆڕپا‌یه‌لتی خوا بکات و چاوه‌روانی پاداشتی لێ بکات، یان ته‌وبه‌ی له‌سه‌ر پێچیکردنی خوا کردبێ و ئاوا ته‌خوازی وه‌رگیرانی ته‌وبه‌که‌ی بێت، بۆ که‌سێکی ئاوا نه‌بێ دروست نیه، به‌لام (رَجَاء) ی که‌سی پێکردار له‌خۆبایی بوونه و خواستیکی بێزراوه.

(۷۳) پشتبه‌ستن: به‌هه‌رشێک پالپۆه‌دان و ئومێد پێبوونه‌تی.

پشتبه‌ستن به‌خوای گه‌وره‌ش ئومێدبوونه به‌وه‌ی که تا که پشتیوان و ته‌نها ئومێده له ده‌سته‌به‌رکردنی قازانجه‌کان و لادانی زیانه‌کاندا، ئه‌وه‌ش له‌ته‌واوه‌تی باوه‌ر و نیشانه‌کانیه‌تی، چونکه‌ خوا ی گه‌وره ده‌فه‌رموێت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾. وه‌ نه‌گه‌ر به‌نده‌ راست بکات له‌ئومێدبوونی به‌ خوا ی گه‌وره‌دا، ئه‌وا خوا ی گه‌وره‌ی به‌سه له‌هه‌رشێکدا که به‌لایه‌وه گرنگ بێت، چونکه‌ خوا ی گه‌وره ده‌فه‌رموێت: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾، واته: هه‌ر که‌س پشت به‌خوا به‌هستی ئه‌وه خوا ی به‌سه بۆ ئه‌وه‌ی نیاز و مه‌به‌سته‌کانی بێتته‌جی. پاشان خوا که‌سی پشت پێبه‌ستوو دلتیا ده‌کات به‌وه‌ی ده‌فه‌رموێت: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِأَمْرِهِ﴾ (الطلاق: ۳)، واته: (به‌راستی خوا فه‌رمانی خۆی به‌جی ده‌گه‌یه‌نێت). وه‌ نه‌گه‌ر بیه‌وئ هیچ شتیکی له‌ده‌ست ده‌رناچیت.

بشزانه که پشت به‌ستن ده‌کرێت به‌چهند جو‌ریکه‌وه:

یه‌که‌م: پشت به‌ستن به‌ خوا ی گه‌وره: ئه‌ویش له‌ته‌واوه‌تی باوه‌ر و نیشانه‌کانی راست بوونه‌تی و واجیبه‌، چونکه‌ به‌بێ ئه‌و پشت به‌سته باوه‌ر ته‌واو ناییت و به‌لگه‌ که‌شی له‌پێشه‌وه باسکرا.

دووهم: پشت به‌ستنی نه‌ینی: به‌وه‌ی له‌ده‌سته‌به‌رکردنی قازانجێکدا یان وه‌لادانی زیانی‌کدا پشت به‌مردووێه‌ک به‌ستیت، ئه‌مه‌ هاو به‌شدانانی گه‌وره‌یه، له‌به‌رئه‌وه‌ی ئهم جو‌ره پشت به‌سته ته‌نها له‌که‌سێک ده‌وه‌شێته‌وه که بیروباوه‌ری و ابیت ئهم مردوه

دهستیکي نهیئی له ئالتوگۆری بوونه و هردا ههیه، جیاوازی له ئیوان ئهوه دا نیه که ئهوه مردوه پیغه مبه‌ر ﷺ بی یان پیاوچاک بی یان تاغوتیکي دوزمن به خوای گه‌وره بیت.

سیّ یه‌م: پشتبه‌ستن به‌که‌سیکی تر له کاریکدا که ئه‌وکه‌سه ته‌سه‌روفی تیدا ده‌کات: له‌گه‌ل هه‌ستکردن به‌به‌رزى پله و پایه‌ی پشت پی به‌سراو و نرمی پله و پایه‌ی پشتبه‌ستوو، وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌ده‌ستکه‌وتنی بژیوی و شتی وادا ئومیدی پی هه‌بیت. ئه‌مه‌ جوړیکه له‌هاوبه‌شدانانی بچووک له‌به‌ر زۆری په‌یوه‌ستوونی دلی و ئومید بوونی به‌وکه‌سه.

به‌لام نه‌گه‌ر به‌و پییه‌ پشتی پییه‌ست که ئه‌و هزیه‌که و هه‌ر خوای گه‌وره ئه‌و رۆزییه‌ی له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌و بریوه‌ته‌وه‌ بۆی، ئه‌وه‌ هیچی تیدا نیه‌ نه‌گه‌ر پشت پییه‌ستراو کاریگه‌رییه‌کی راسته‌قینه‌ی له‌ به‌ده‌سته‌یتانیدا هه‌بیت.

چواره‌م: پشتبه‌ستن به‌که‌سی تر له کاریکدا که پشتبه‌ستوو ته‌سه‌روفی تیدا ده‌کات: به‌ جوړیک که‌سیکی تر بکاته‌ جیگری له‌ کاریکدا که‌جیگری تیدا دروست بیت، ئه‌مه‌ش به‌به‌لگه‌ی قورنان و سونه‌ت و کۆده‌نگی (الإجماع) هیچی تیدا نیه‌.

یه‌عقوب عليه السلام به‌کو‌ره‌کانی فهرموو: ﴿يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ﴾ (یوسف: ۸۷)، واته‌: (کو‌ره‌کانم، برۆن و سو‌راخی یوسف و برا‌که‌ی بکه‌ن). پیغه‌مبه‌ریش ﷺ کرێکار و پارێزه‌ری له‌سه‌ر مالی خێر ده‌کرده‌ بریکار (وه‌کیل)، وه‌ بریکاری له‌چه‌سپاندنی سزاکان (حدود) و ئه‌نجامداناندا داده‌نا، هه‌روه‌ها (عه‌لی کو‌ری نه‌بی طالب)یشی ﷺ بۆ قوربانی سه‌ربرین له‌حه‌جی مالئاوایدا کرده‌ بریکاری خو‌ی، که‌وا پیسته‌که‌یان بکات به‌ خێر، هه‌روه‌ها باقی سه‌د سه‌ره‌که‌ سه‌ر برپیت، دوا‌ی ئه‌وه‌ی شه‌ست و سی سه‌ری به‌ ده‌ستی خو‌ی ﷺ سه‌ر بری.

هه‌روه‌ها به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی کۆده‌نگی له‌سه‌ر دروستی ئه‌و جو‌ره‌ پشت به‌سته‌ نا‌شکرایه‌.

ودلیل الرغبة^(۷۴) و الرهبة^(۷۵) و الخشوع^(۷۶) قوله تعالى: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾^(۷۷) (الأنبياء: ۹۰).
ودلیل الخشية قوله تعالى: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ﴾^(۷۸) (البقرة: ۱۵۰).

مه‌روه‌ها به‌لگه‌ی (رَغْبَةً) و (رَهْبَةً) و (خُشُوع) یش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾، واته: (نه‌وان بوون له‌ئه‌نجامدانی چاکه‌کاندا به‌له‌یان ده‌کرد و به‌(رَغْبَةً و رَهْبَةً) به‌وه لیمان ده‌پارانه‌وه و له‌به‌رامبه‌ر ئیمه‌دا خشوعیان مه‌بوو). به‌لگه‌ی (خَشْيَةً) یش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ﴾، واته: (خه‌شیه و ترستان له‌بیئاوه‌ران نه‌بی، به‌لکو خه‌شیه و ترستان له‌من مه‌بیّت).

(۷۴) (الرغبة): خوشه‌ویستی گه‌یشته به‌هه‌رشتیک خوشویستراو بیّت.

(۷۵) (الرهبة): نه‌و ترسانه‌یه که‌راکردن له‌ترسلێکراوی لێده‌که‌ویته‌وه، واته ترسێکه‌کرده‌وه‌ی له‌گه‌لدایه.

(۷۶) (الخشوع): زه‌لیلی و بی‌ده‌سه‌لاتیه له‌به‌رامبه‌ر گه‌وره‌یی و مه‌زنیه‌تی خوادا، به‌جۆرتک موقوف بۆ حوکم و برباره‌قه‌ده‌ری و شه‌ریه‌کانی ملکه‌چ بیّت.

(۷۷) لهم‌نایه‌ته‌پیرۆزه‌دا خوای گه‌وره به‌وه وه‌سفی به‌نده دلتسۆزه‌کانی کردوه‌وه که به‌(رغبة) و (خشوع) به‌وه له‌خوای مه‌زن ده‌پارێنه‌وه.

لێره‌دا پارانه‌وه‌که‌پارانه‌وه‌ی په‌رستن و پارانه‌وه‌ی داخوازی ده‌گریته‌وه، چونکه نه‌وان له‌پێدوانگی هه‌زکردنیان به‌و نهمه‌ت و خوشیانه‌ی لای په‌روه‌ردگاره و به‌ته‌مای لیخۆشبوونی، له‌گه‌ل ترسانیان له‌سزای سه‌ختی و ده‌رئه‌نجامی گونا‌هه‌کانیان له‌خوای مه‌زن ده‌پارێنه‌وه.

پټويسته باورېدار بهرې خواي گهوره له نيواني (رغبة) و (رهبة) دا كوشش بركات و له لايه نې گويږاږه ټيپه وه (رغبة) كه زال بركات بڼه وهې له سهرې چالاكتر بې و هيواي بهرې گرانې هېټ، وه نه گهر ويستي بېفهرمانيهك بركات (رهبة) كه زال بركات بڼه وهې لېي رابركات و له سزاكې دهر باز بېټ، هه نديك له زانايان فهرموويانه: له كاتي نه خوښيدا لايه نې (رغبة) زالده كړي و له كاتي له شساغيدا لايه نې (رهبة)، له بهرته وهې نه خوښ دلشكاو و دهر وون لاوازه و ږهنگه سهره مډرگي نزيك بوويته وه و بمرېټ، با گوماني باش به خواي گهوره بهرېټ، وه له حالته نې له شساغيدا چوست و چالاكه و هيواي به مانه وهې دريژه له زياندا و (رغبة) كه بڼه خراپه كاري و لووت بهرزي هه نې ده نيت، له بهرته وه ده بې لايه نې (رهبة) كه زال بركات بڼه وهې لهو حالته دا بېره و سلامت دهر باز بېټ، گوتراويشه ده بېټ (رغبة) و (رهبة) كه و كويك بې و يه كسان بن بڼه وهې (رغبة) كه و هه نې نه نيت بڼه بياكي له (مه كړي خوا، وه (رهبة) كه و هه نې نه نيت بڼه بېهوا بوون له بهرې خوا هردو و كيشيان - بياكي و بېهواي - بېټراون و خاوه نه كهيان له ناو ده بن.

(۷۸) (الخشية): نهو ترسديه كه له سهر زاناري بوون - به مهزنيه تي نهو كه سهر سلي ليده كړي ته وه و ده سلا تي كامل و ته واوي هه به - بنياد نرا بېټ، چونكه خواي گهوره ده فهرمويت: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ (فاطر: ۲۸)، واته: (هر نهو به ندانه خه شيه و ترسيان له خوا هه به كه زانان). بهو و اتيه نې ته وانه نې زانان دهر باره نې مهزنيه تي و ده سلا تي ته واوي خوا. نهو سيفه ته تايه تره له ترسان، جياوازي نيوانيشيان بهم غوونه به ږوون ده بېته وه: نه گهر له كه سيك بېرسي و نه زاني نايان تواناي به سهر تدا هه به يان نا ! نهو ترسانه، به لام نه گهر له كه سيك بېرسي كه بزانيه تي تواناي به سهر تدا هه به نهو (خشية) به. وه نهو دهر باره نې به شه كاني حوكمي ترسان ووترا، هه مان شتيش دهر باره نې به شه كاني حوكمي (خشية) ده ووتريټ.

ودلیل الإنابة^(۷۹) قوله تعالى: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾ (الزمر: ۵۴)،
ودلیل الإستعانة قوله تعالى: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ (الفاتحة: ۵)، وفي
الْحَدِيث: « وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ »^(۸۰) (أخرجه أحمد والترمذي).

به لگه‌ی گه‌پرانده‌وه (إنابة) ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ
وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾، واته: (بۆلای په‌روه‌ردگار تان بگه‌پینه‌وه و ملکه‌چی بن). به لگه‌ش
له‌سه‌ر داواکردنی یارمه‌تی ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ
وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾، واته: (ته‌نها تو ده‌په‌رستین و ته‌نها داوای یارمه‌تی له‌تو
ده‌که‌ین). له‌فه‌رمووده‌شدا هاتووه: « وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ »، واته: (ئه‌گه‌ر
داوای یارمه‌تیت کرد ئه‌وا یارمه‌تیت هه‌ر له‌خوا بویت).

(۷۹) (الإنابة) : واته گه‌پرانده‌وه بۆلای خوای گه‌وره به‌هه‌ستان به‌گوێرا به‌لیک‌کردنی
و دوور که‌وته‌وه له‌سه‌ر پێچیک‌کردنی و له‌واتای ته‌وبه‌وه نزیکه، ئه‌وه‌نده نه‌یت که پله‌ی
ئهم له‌ته‌وبه به‌رزتره، به‌وه‌ی هه‌ست‌کردن به‌پشت به‌خوا به‌ساتن و په‌نا پێگرتنی تیدا به‌دی
ده‌کریت. وه بۆخوای گه‌وره‌ش نه‌بی بۆ که‌سی تر ئه‌نجام نادریت، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری
ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾. مه‌به‌ست
له‌ده‌سته‌واژه‌ی ﴿وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾ موسولمانیه‌تی شه‌رعیه، که‌بریتیه له‌ملکه‌چ‌کردن بۆ
حوکه‌مه شه‌رعیه‌کان، چونکه ملکه‌چ‌کردن بۆ په‌روه‌ردگار دوو جوژه:

یه که‌م: ملکه‌چ‌بوونی قه‌ده‌ری (الکونی): بریتیه له‌ملکه‌چ‌کردن بۆ حوکه‌مه
قه‌ده‌ریه‌کان، ئهم جوړه‌ش گشتیه بۆ هه‌موو ئه‌و دروست‌کراوانه‌ی له‌ئاسمانه‌کان و
زه‌ویدان له‌باوه‌ر دار و بی‌اوه‌ر و چاکه‌کار و ناله‌بار، وه هه‌چ که‌س بۆی نیه له‌ئاستیدا
خۆی به‌گه‌وره بگریت، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَهُ
أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ (آل عمران: ۸۳)، واته:

(هەرچی له ئاسمانه کان و زه ویدایه بهیستی خۆیان بێت یان به زۆر ملکهچی خوا بوون و بۆلای نهویش ده گهرینهوه).

دروهم: ملکهچکردنی شهرعی: واته ملکهچکردن بۆ حوکهمه شرعییه کان و ئهم جوړه تایه ته به که سیکه وه که به گوێپرایه لێ کردنی پێغه مهران و شوینکه وتووه چاکه کانیان ههستیت، به لگمش له سهری له قورناندا زۆره لهوانهش ئهم نایه تهی دانهر - رهحه تهی خوای لێ بێت - هیناویه ته وه.

(۸۰) داوای یارمهتیکردن (الاستعانه): داواکردنی هاریکارییه، چهند جوړیکیشه: یه کهم: داوای یارمهتیکردن له خوا: بریتیه لهو داواکردنه ی که نهو په پری زه لیلی و دهسته وسانی له بنده وه بۆ پهروه دگار له خو بگریت و کاروباری پێ بسپیری و بیروباوه پری وابێ که ته نهها خوای به سه یارمهتیده ری بێت. ئهمهش بۆ خوا نه بێت بۆ که سی تر دروست نه، به لگمش نهو به خوای گهوره بهرکار (معمول) به که ی پێش خستوه که (ایاک) بهیه و ریزمانی زمانی عه ره بیهش - که قورنانی پێ هاتووه ته خواره وه - وایه پێشخستنی شتیک که جێی خۆی بێت و دوا بخریت مانای (حصر) و تایه تمه ندی ده به خشیت، بهم پێیه نه بنجامدانی ئهم جوړه په رسته بۆ غهیری خوای گهوره هاو به شدانانی که مروفی موسو لتمان له باز نه ی ئیسلام ده کاته ده ره وه.

دروهم: داوای یارمهتیکردن له دروستکارا بۆ کارێک که توانای به سه ریدا هه بێت: ئهمهش به گوێره ی ئه و فرمانه یه که داوای یارمه تی بۆ ده کریت، ئه گه ر له سه ر چاکه بوو نه وه بۆ داواکاریش و یارمه تی ده ریش دروسته، چونکه خوای گهوره ده فه رمویت: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ (المائدة: ۲)، واته: (یارمه تی و هاوکاری یه کتری بکه ن له سه ر چاکه و له خواترسان).

به لام ئه گه ر له سه ر تاوان بوو نه وه بۆ داواکاریش و یارمه تی ده ریش حه رامه، چونکه خوای گهوره ده فه رمویت: ﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ (المائدة: ۲)، واته:

(هاوکاری یه کتر مه‌کن له‌سه‌ر تاوان و دوژمنایه‌تی)، به‌لام نه‌گه‌ر له‌سه‌ر ر‌پ‌پ‌ت‌دراو (مباح) بوو نه‌وه بو داواکاریش و یارمه‌تی ده‌ریش دروسته، به‌لام یارمه‌تیده‌ر له‌سه‌ری - به‌پاداشتی چاکه‌کردن له‌گه‌ل که‌سانی تردا - پاداشت ده‌دریته‌وه، پاش نه‌وه‌ش هه‌ر له‌خویدا دروسته له‌به‌ر نه‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (البقرة: ۱۹۵)، واته: (چاکه‌بکه‌ن، به‌راستی خوا چاکه‌کارانی خو‌ش ده‌ویت).

سێهم: داوای یارمه‌تیکردن له‌دروسته‌کراویکی زیندووی ناماده‌ی پێخوانا: نه‌و داواکردنه به‌تاله و هه‌چی له‌باردا نه‌یه، وه‌ک نه‌وه‌ی بو هه‌لگرتنی شتیکی قورس داوای یارمه‌تی له‌که‌ستیکی لاواز بکات.

چوارهم: داوای یارمه‌تیکردن به‌ره‌هایی له‌مردو یان له‌زیندو بو کاریکی نادیار و بزر که‌ ناتوانی ته‌صه‌رووی ته‌دا بکات: نه‌و داواکردنه‌ش هاوبه‌شدانانه، چونکه‌ ته‌نها له‌که‌سیک ده‌وه‌شیته‌وه که‌بیروباوه‌ری واییت نه‌وانه ده‌ستیکی په‌نه‌انیان له‌بوونه‌وه‌ردا هه‌یه.

پنجهم: یارمه‌تی خواستن به‌و کرده‌وه و حاله‌تانه‌ی لای خوای گه‌وره خو‌شه‌ویستن: نه‌وه‌ش به‌فه‌رمانی په‌روه‌ردگار دروسته‌که ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ (البقرة: ۱۵۳)، واته: (به‌ئارامگری و نوێژکردن داوای یارمه‌تی بکه‌ن).

دانه‌ر - په‌حه‌تی خوای لی بی‌ت - به‌لگه‌ی بو جو‌ری یه‌که‌م به‌وه هه‌تاوه‌ته‌وه که‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ (الفاتحة: ۴)، هه‌روه‌ها به‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: «وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ».

ودلیل الاستعاذه قوله تعالى: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ (الفلق: ۱) و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ^(۸۱) (الناس: ۱). ودلیل الاستغاثة قوله تعالى: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾ ^(۸۲) (الأنفال: ۹). ودلیل الذبح قوله تعالى: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳) الآية، ومن السنة: «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ» ^(۸۳) (أخرجه مسلم).

به لگهی په ناگرتنیش نهو به خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾، واته: (بلی: په نا بهو په روه دگاره ده گرم له تووی په ق پوهه کی ناسک دینیته ده و له شهوی قاریک شه به قی به یانی ده کاته وه)، وه ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾، واته: (بلی: په نا بهو په روه ردگاری خه لکی ده گرم).

به لگش له سر داوای فریا که وتن نهو به خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾، واته: (کاتیک داوای فریا که وختنان له په روه ردگارتان کرد، نهویش به ده دنگتانه وه هات).

به لگهی قوربانی سهربرینیش نهو به خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ﴾، واته: (نهی موجهه مد ﷺ، بلی: به راستی نویژ و قوربانی سهربرین و زیان و مردنم بو خوای په روه ردگاری جیهانه) تا کوتایسی نایه ته که، وه له سونه تیشدا هاتوه: «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ»، واته: (خوا نه فرینی له که سیك کردوه که قوربانی بو بیجگه له خوا سهربریت).

(۸۱) پهناگرتن (الاستعاذه): داوای پهنادانه و پهنادانیش پاریزرانه له ناخوشی، پهناگرتووش بهوه پاریزراوه که پهناى پيگرتووه و دالدهى دهوات، پهناپيگرتیش چهند جوریکه:

یه کهم: پهناگرتن به خوای گهوره:

بريتيه لهو پهناگرتنهى که نهوپهري ناتاجى و دالدهخوازی بگريتموه و پروابوون بهوى تيدايت که هدر خوای بهسهو پاريزگارى تهواوى لهههموو شتيكى نيستا يان داهاتوو، بچوړک يان گهوره، ئادهميزاد يان بيچگه ئادهميزاد ليدهکات، بهلگهش لهسهرى نهويه خوای گهوره دهفهرمويت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ واته: (بلى: پهنا بهو پهروه دگاره ده گرم لهتورى رهق پروه کى ناسک دينيهدهر و لهشوى تاريك شهبهقى بهيانى ده کاتهوه)، وه دهفهرمويت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * مَلِكِ النَّاسِ * إِلَهِ النَّاسِ * مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ واته: (بلى پهنا ده گرم بهپهروه دگارى خه لکى، پاشای خه لکى، په سرزاوى خه لکى، لهزيانى وهسوهسه کهرى پاشه کسه کهر که شهيتانه).

دووه م: پهنا گرتن به سيفهتيک له سيفهته کاني:

وهك قسه كردن (کلام) ی و مهنایه تي (عظمت) ی و شکومه ندى (عزة) ی و لهو جوړه سيفه تانه، بهلگهش لهسهرى نهويه پيغه مېر ﷺ دهفهرمويت: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ» (أخرجه مسلم)، واته: (پهنا ده گرم به ووت تهواوه کاني خوا لهزيانى نهوى دروستى کردوه)، هدروها دهفهرمويت: «وَأَعُوذُ بِعِظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَخْتِي» (أخرجه أحمد والنسائي)، واته: (پهنا بهمهنایه تي و گهوره يت ده گرم لهوى له ژپريتموه رويچم)، هدروها دهر باره ی نزاى کاتى نازار دهفهرمويت: «أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَحْدُ وَأُحَادِرُ» (أخرجه أحمد و أبو داود و ابن ماجه)، واته: (پهنا به شکومه ندى و توانايى خوا ده گرم لهزيانى نهوى هيه و خومى لى لادهدهم)، وه

دهفهرمویت: «أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ» (أخرجه مسلم)، واته: (پهنا بهر زامه ندیت ده گرم له تورپهیت)، وه کاتیک ئهم نایه ته هاته خواره وه: ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ﴾ (الأنعام: ۶۵)، واته: (بلی ئهو خوايه توانای هدی به وهی له سهرتانه وه سزایه کتان بۆ ره وانه بکات)، پیغمبریش ﷺ دهیفرموو: «أَعُوذُ بِوَجْهِكَ» (أخرجه البخاري)، واته: (پهنا به پروی پرۆزت ده گرم).

سینم: پهنا گرتن به مردو یان به زیندوی غایب که له حازریدا توانای دالده دانی همیت:

نعم جوړه هاو به شدانانه و له مباره یه وه خوی گه وه دهفهرمویت: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ (الجن: ۶)، واته: (ئهو به بوو کهسانیک له مروؤ په نایان به کهسانیک له پهری ده گرت و زیاتر گومرایان کردن و سهریان لیښیواندن).

چواره م: پهنا گرتن به وهی ده کرئ په نای پی بگریټ له دروستکراوالدا:

مروؤ بی یان شوین بیت یان ههر شتیکی تر، ئهو دروسته و بهلگه کهشی ئهو به پیغمبر ﷺ له باسی ئازاوه و فیتهدا دهفهرمویت: «مَنْ تَشَرَّفَ لَهَا تَسْتَشْرِفُهُ فَمَنْ وَجَدَ فِيهَا مَلَجًا أَوْ مَعَاذًا فَلْيَعُذْ بِهِ» (متفق علیه). واته: (ههر کس بوی پروانی به سهریدا دیت، وه ههر کس حه شارگو په ناگی دهستکهوت با په نای پیگریټ). ئهو په ناگیه شی به وه پروونکرده ته وه که دهفهرمویت: «فَمَنْ كَانَ لَهُ إِبِلٌ فَلْيَلْحَقْ بِإِبِلِهِ» (رواه مسلم) واته: (ههر کس ووشتری هه بوو با خوی بگهیه نیټی).

وه ههر (مسلم) له (صحیح) به کیدا له جابره وه ﷺ گیراویه ته وه کهوا نافرته ټیک له خیتلی مه خروم دزی کرد، ئنجا هینایان بۆلای پیغمبر ﷺ ئه ویش په نای به (أم سلمة) ی خیرانی گرت - تا کوټایی فهرمووده که.

وه همر (مسلم) له (صحيح) به كهيدا له (أم سلمة) وه - ره‌زای خوای لی بیت - گپراویده‌توه، نه‌ویش له پیغمبره‌وه ﷺ كه فرموده‌تی: «يَعُوذُ عَائِدٌ بِالْبَيْتِ فَيَبْعَثُ إِلَيْهِ بَعَثٌ» (أخرجه مسلم).. تا کۆتایی فرموده‌که، واته: (په‌ناگریگ په‌نا به‌ماله‌وه ده‌گریت، ئنجا نیردراویکی بۆ ره‌وانه ده‌کړیت) تا کۆتایی فرموده‌که.

به‌لام نه‌گهر په‌نای له‌زه‌بروزه‌نگی سته‌مکارێك گرت، واجبه به‌گویره‌ی توانا دالده بدری و په‌نابدریت. وه نه‌گهر بۆئوه په‌نای گرت كه به‌کرداریکی قه‌ده‌غه بگات یان له‌نه‌ركێك رابكات ئوه دالده‌دانی هه‌رامه.

(۸۲) داوای فریاكهوتن (الاستغاثة): داواکردنی به‌هاناوه‌هاتنه كه بریتیه له رزگار كردن له بارودۆخی سه‌خت و له‌ناوچوون، نه‌میش چه‌ند به‌شیکه:

یه‌كه‌م: داوای فریاكهوتن له خوای گه‌وره:

ئهم جووره‌یان باشترین و ته‌واوترین کرده‌ویه كه رپه‌روی پیغمبران و شوێنكه‌وتوانیانه، به‌لگه‌شی ئه‌ویه شیخ - ره‌حه‌تی خوای لی بیت - باسی کردوه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: «إِذَا تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابْ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ» (الأنفال: ۹)، واته: (كاتێك داوای فریاكهوتنتان له په‌روه‌ردگارتان ده‌کرد نه‌ویش به‌ده‌نگتانه‌وه هات و فرمووی: من به‌هه‌زار فریشته پشتیوانیتان ده‌كه‌م كه به‌شوین یه‌كدا دین)، ئه‌و فریاكهوتنه له جه‌نگی به‌دردا بوو كاتێك پیغمبر ﷺ ته‌ماشای كرد هاوبه‌شدانه‌ران هه‌زار كه‌سن، ئنجا چووه سابات (عریش) به‌كه‌یه‌وه و له په‌روه‌ردگاری گه‌وره ده‌پارایه‌وه و به‌ره‌و قیله ده‌ستی به‌رزکردبووه و ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي... اللَّهُمَّ إِنَّ تَهْلِكَ هَذِهِ الْعِصَابَةُ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ لَا تُعْبَذُ فِي الْأَرْضِ» (أخرجه مسلم)، واته: (خوای گه‌وره ئه‌وه‌ی به‌لێنت پێدا‌بووم بۆم به‌جی به‌ینه، خوای گه‌وره نه‌گهر ئهم ده‌سته‌یه له‌ئه‌ه‌لی ئیسلام تیا به‌جیت له‌زه‌ویدا ناپه‌رسێتیت) تاكو كه‌واكه‌ی له‌سه‌رشان كه‌وته‌خواره‌وه، ئنجا (أبو بكر) ﷺ كه‌واكه‌ی هه‌لگرتوه و نایه‌وه سه‌رشانی، پاشان له‌دواوه گرتی و فرمووی: ئه‌ی پیغمبه‌ری خوا ئیتر نزاكردن

لهپوره دگارت بهسه، چونکه ئهوهی بهلئنی پنداوی بۆت بهجی دیتیت، خوای گمورهش ئهم ئایهتهی ناردده خواره وه.

دوره: داوای فریاکمون له مردوو یان له زیندووی غایب که توانای فریاکمونسی هیت:

ئهم جوړهش هاویه شدانانه، چونکه تهنها کسێک داخوای واده کات که باوهری وایی ئهوانه دهستیکی په نهانیان له بوونه وهردا هیه و بهشێک لهپوره دگاریه تیایان بۆ پرپار بدات، خوای گموره دهفهرمویت: ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْسَ اللَّهُ قَلِيلًا مَّا تَذْكُرُونَ﴾ (النمل: ۶۲)، واته: (ئایا کسێ بهمانای یه کیکه وه دیت که زۆری بۆهاتی و له تهنگانه دا بیت کاتیک له خوا دهپارته وه نهی کیه خراپهتان لی لاده دات و دهتانکاته جینشینه کانی زهوی؟ ئایا له گهڵ خوادا هیچ په سترایک هیه؟ بهلام به کهمی بیرده که نه وه!!).

سپههم: داوای فریاکمون له زیندووای زانان و توانای فریاکمونتیان هیه:

ئهم جوړه دروسته وه داواکردنی یارمهتی لیان، خوای گموره دهبارهی بهسه رهاتی موسا عليه السلام دهفهرمویت: ﴿فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ﴾ (القصص: ۱۵)، واته: (ئهو که سهی له تاقمی خوی بوو هاواری بۆ هیتا که فریای بکهویت له بهرامهر دوژمنه کهیدا، ئنجا موسا مشتیک لی دا و کوشتی).

چواره: داوای فریاکمون له زیندوویه کی بیتوانا، بهی ئهوهی باوهری وایت که هتیک پنهانی هیه:

وه ئهوهی نوقم بوویه داوای فریاکمون لهپارویکی شهپله لیدراو بکات، ئهم جوړهش بهتاله و گالته کردنه بهوهی هانای بۆ دهبریت و له بهر ئهم هۆکار و (علته) یه دروست نیه، هدره ها له بهر هۆکاریکی تریش، که رهنگه نووقمبووه که له کهسانی تر دهسخرپۆ بی و وازانیت ئهم شهپله لیدراوه هتیک پنهانی هیه و بههویه وه لهم تهنگاویه رزگاری دهیت.

(۸۳) سهربرین (الذبح): بریتیه له (روح) دهر کردن بهرشتنی خوین بهمه بهستیکی

تایه تی، که له چهند پرویه کموه ده بیت:

یه کم: بیته پهرسان: بهوهی مه بهستی پی بهمزن ته ماشا کردن و زه لیلی نیشانندان و
خونزیک کردنه ده بیت لهوهی قوربانیه کهی بو سهرده بریت، نه مهش ته نها بو خوی
گه وره ده کریت، بهو جوهری دایناوه، وه نه جامدانی بو بیجگه له خوا هاوبه شدانانی
گه وره به، به لگه کهشی نهویه شیخ - ره جه تی خوی لی بیت - باسی کردوه که
خوی گه وره ده فرمویت: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ *
لَا شَرِيكَ لَهُ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳).

دوره: بو ریزگرتن له میوان بی، یان خوان (وَلِيْمَة) ی زه ماوه ند، یاخود نموونه ی
نه وانه بیت، نه وه فرمانی پیکراوه، ئنجا یان به (واجب) بوون، وه یان به سونه ت و
(استحباب)، چونکه پیغمبر ﷺ ده فرمویت: «... وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (هه رکس باوه ری به خوا و به روژی
دوایی هه به با ریز له میوانه کهی بگریت). وه به (عبدالرحمن ی کوری عه وف) ی
فرموو: «أُولَئِكَ وَلَوْ بِشَاةٍ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (خوان و - وَلِيْمَة - ساز
بکه ن با به بزنیکیش بیت).

سیه هم: نه گهر بو له زه ت بین له خواردن، یان فروشیاری پیوه کردن و نهو بابه تانه
بی، نه وه له بهشی رپییدراو (مباح) به، له به ره تیشه وه هه ر پییدراو بووه، چونکه خوی
گه وره ده فرمویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ *
وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ﴾ (یس: ۷۱-۷۲)، واته: (تایا نابین نیمه به
دهستی خومان نازه لمان بو دروستکردوون و نهوان خاوه ن داریانن، وه بزمان
دهسته مؤکردوون که سواریان ده بن و لیان ده خون؟). جاری واش هه به پیویسته یان
ریگری لیکراوه به گویره ی نهو بونه یه ده بیت هه کار بو ی.

ودليل النذر^(۸۴) قوله تعالى: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾^(۸۵) (الإنسان: ۷).

الأصل الثاني^(۸۶) معرفة دين الإسلام بالأدلة، وهو الإستسلام^(۸۷) لله بالتوحيد^(۸۸) والإنقياد له بالطاعة^(۸۹) والبراءة من الشرك وأهله^(۹۰).

به لڳهي نه زريش نهويه خواي گهوره ده فهرمويٽ: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾، واته: (نه زره كانيان به جيده هينن و نه پوڙيڪ ده ترسن كه نه هامه تيه كه ي پهرش و بلاوه و هموو نه رز و ناسمان پر ده كات).
بنجينه ي دوهم: ناسيني ناييني نيسلامه به پئي به لڳه كاني، كه بريتيه نه ملڪه چگردن بو خوا به يه كتاپه رستي و فهرمانبه ري گردني به گوپرايه لي و خو به ريگردن نه هاوبه شدانان و نه هله كه ي.

(۸۴) واته به لڳهي نهويه نه زرگردن به شيكه له پهرستن نهويه كه خواي گهوره ده فهرمويٽ: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾ (الإنسان: ۷).

(۸۵) به لڳه بوني نايته كه لهو پرووهويه كه خواي گهوره بويه ستايشي كردوون چونكه نه زره كه يان به جيته تاوه. نه ممش نهوه ده گه به نيت كه خوا نهو كاره ي پتخوشه، وه هدر كاريكيش خوا پي خوش بيت نهوه پهرستنه. نهو به لڳه يه ي پشتيواني لهم ووتيه ده كات نهويه پهروه دگار ده فهرمويٽ: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾.

ههروه ها بزانه نهو نه زره ي كه خواي گهوره نهو نه نجامده رانه ي پي وه سفكردووه هموو نهو پهرستنه ده گريته وه كه خوا فهرزي كردوون، چونكه نه گهر مروف ده ستيدايه نه نجامداني پهرستنه واجبه كان ده ي پتيانه وه پابه نديت، به لڳه ش له سر نهوه خواي گهوره ده فهرمويٽ: ﴿ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ

الْعِيقِ) (الحج: ۲۹)، واته: (پاشان با چلّك و چه‌په‌لتی له‌سەر خۆیان لاهەرن، وه‌ با نه‌زره‌كانیان به‌جیپینن و با طه‌وافی ده‌وری مالی نازاد- بیت العیق - ی خوا بکه‌ن).
 نه‌زری‌کیش که بریتی بیّت له‌ خۆپابه‌ندکردنی مرۆف به‌شتیکه‌وه‌ یان به‌پهرستیکه‌وه‌ که (واجب) نه‌بیّت نه‌وه‌ ناپه‌سه‌نده‌ و بی‌زراوه‌، هه‌ندی‌کیش له‌ زانایان فه‌رموویانه‌ حه‌رامه‌ له‌به‌ر نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌هی له‌نه‌ز کردوه‌ و ده‌فه‌رمویت: « إِنَّهُ لَا يَأْتِي بِخَيْرٍ وَإِنَّمَا يُسْتَخْرِجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ » (أخرجه البخاري ومسلم)، واته: (نه‌ز کردن خیری لێناکه‌مویته‌وه‌، به‌لکو هه‌ر له‌ده‌ستی چروک ده‌رده‌هێرت).
 له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا ئه‌گه‌ر مرۆف گوێزایه‌لتی کردنیکی خوای له‌سەر خۆی نه‌ز کرد واجبه‌ له‌سه‌ری ئه‌نجامی بدات، چونکه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ » (رواه البخاري)، واته: (هه‌رکس نه‌زریکرد گوێزایه‌لتی خوا بکات با گوێزایه‌لتی بکات).

به‌کورتی نه‌ز به‌سه‌رجه‌م په‌رسته‌ فه‌رزکراوه‌کان ده‌ووتری، هه‌روه‌ک به‌نه‌زری تایه‌تیش ده‌ووتری که بریتیه‌ له‌ خۆپابه‌ندکردنی مرۆف به‌شتیکه‌وه‌ بۆ خوای گه‌وره‌، وه‌ زانایان نه‌زری تایه‌تیان کردوه‌ به‌ چه‌ند به‌شتیکه‌وه‌ که‌جیگه‌ی وورده‌کاریان کتیبه‌ فیه‌یه‌ کانه‌.

(۸۶) واته: یه‌ کێك له‌سی بنچینه‌کان: بریتیه‌ له‌ناسینی ئایینی ئیسلام به‌پێ به‌لگه‌کان، به‌و واتایه‌ی ئایینی ئیسلام به‌پێ به‌لگه‌کانی له‌قورئان و سونه‌ته‌وه‌ بناسیت.
 (۸۷) ئایینی ئیسلام - وه‌ ئه‌گه‌ر ویستت هه‌ر بلّی: ئیسلام - بریتیه‌ له‌: (ملکه‌ج کردن بۆ خوا به‌یه‌کاپه‌رستی، وه‌ فه‌رمانبه‌ریکردنی به‌گوێزایه‌لتی و خۆبه‌ریکردن له‌ هاوبه‌شدانان و ئه‌هله‌که‌ی)، سیّ فرمانیش له‌خۆ ده‌گریت.

(۸۸) واته‌ به‌وه‌ی به‌نده‌ی باوه‌ردار به‌ملکه‌چه‌کردنیکی شه‌رعی ملکه‌چی په‌روه‌ردگاری بیّت، نه‌ویش به‌یه‌کاپه‌رستی خوای گه‌وره‌ و به‌ته‌نها زانیی له‌په‌رستندا

دهبیت، وه ئه‌مه ئه‌و ئیسلامیه که به‌نده له‌سه‌ری سوپاس ده‌کریت و پاداشت ده‌دریته‌وه، به‌لام ملکه‌چکردنی قه‌ده‌ری پاداشتی تیدا نیه، له‌به‌رنه‌وه‌ی هیچ خواستیکی مرۆفی تیدا نیه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ (آل عمران: ۸۳)، واته: (ئه‌وه‌ی له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدایه به‌خواستی خۆیان بێت یان به‌زۆر ملکه‌چی خوا بوون و بۆلای ئه‌ویش ده‌گه‌ڕێنه‌وه).

(۸۹) ئه‌وه‌ش به‌جیه‌جی کردنی فه‌رمانه‌کانی و دور‌که‌وته‌وه له‌ ڕێگری‌لێ‌کراوه‌کان ده‌بیت، چونکه گوێڕایه‌لی‌کردن گوێڕایه‌لییه له‌ئهم‌رو فرماندا به‌ نه‌ج‌امدانی و گوێڕایه‌لییه نه‌ نه‌هیلێ‌کراودا به‌وازه‌یتان لێ.

(۹۰) خۆ‌به‌ری‌کردن له‌هاوبه‌شدانان، واته‌ خۆی لێ‌به‌ری بکات و ده‌ستی نیه‌لێ‌بگریت، ئه‌مه‌ش واده‌خوای که خۆی له‌ئه‌هله‌که‌ی به‌ری بکات، خوای گه‌وره‌ش ده‌فرمویت: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ﴾ (الممتحنة: ۴)، واته: (به‌راستی سه‌ر مه‌شقی چاک بو ئێوه ئه‌میراهیم و ئه‌وانه‌دا ده‌بیرته‌وه که له‌گه‌لیدا بوون، کاتێک به‌گه‌له‌که‌یان ووت: ئێمه ئه‌مێوه و له‌وانه‌ش که ده‌یانپه‌رستن له‌غه‌یری خوا به‌رین، بێ‌رواین یتان وه له‌نیوانی ئێمه و ئێوه‌دا دوژمنایه‌تی و ڕقه‌به‌رایه‌تی بۆ هه‌تا هه‌تایه ده‌ستی پێ‌کردوه، تا‌کو پ‌روا به‌خوای تا‌ک و ته‌نها دیتن).

وهو ثلاث مراتب: (۹۱) الإسلام، والإيمان، والإحسان، وكل مرتبة لها أركان (۹۲). فأركان الإسلام خمسة (۹۳): شهادة أن لا إله إلا الله، وأن محمداً رسول الله (۹۴) وإقام الصلاة، وإيتاء الزكاة، وصوم رمضان، وحج بيت الله الحرام.

تهو ڀيش سڀيٰ پلهيه: (ئيسلام و ئيمان و ئيحيان، وه ههر پلهيه ڪيش چهند پايهيه ڪي هيه، پايه ڪاني ئيسلاميئ پئنجن: شايتيدان بهوهي هيچ پهريستراويڪي حق نيه مافي پهريستني هه ٻيٽ بيڄگه له خوا، وه موحه مبهده نيٽراوي خوايه. هه روه ها نويٽر ڪردن و زه ڪاتدان و ڀوڙو گرتني په مهزان و سهردان و جهجي مائي خوا.

(۹۱) دانهر - په جهتي خوي لي ٻيٽ - پروني ڪرده ته وه ڪه ئايني ئيسلام سڀيٰ پلهيه، هه نديڪيان له سهرروي هه نديڪي تريانه وهن، ته وائيش ئيسلام و باوهي و ئيحيانن. (۹۲) بهلگهي تهو روتهيه فهرمايشته ڪهي پئغم مبهره ﷺ لهو فهرموودهيه دا ڪه پئشه واي باوهي داران عومهي ڪوري خه طاب ﷺ گيراويه ته وه ڪاتيڪ جبريل هات و پريسياري له پئغم مبهري ﷺ ڪرد دهريارهي ئيسلام و ئيمان و ئيحيان، تهو ڀيش ﷺ تهو چهند پلهيهي بو پروني ڪرده وه و فهرمووي: «فَإِنَّ جِبْرِيْلَ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ» (رواه مسلم).

(۹۳) بهلگهي تهو پايانهش فهرمووده ڪهي عبدالله ي ڪوري عومره ﷺ ڪه ده فهرمويٽ: پئغم مبهري ﷺ فهرموويه تي: « بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ، وَالْحَجَّ، وَصَوْمَ رَمَضَانَ » (رواه البخاري ومسلم)، واته: (ئيسلام له سهر پئنج پايه بنيادنراوه: شايتيدان بهوهي ڪه هيچ پهريستراويڪ نيه مافي پهريستني هه ٻيٽ بيڄگه له خوا وه موحه مديش نيٽراوي خوايه و نويٽر ڪردن و زه ڪاتدان و جهج ڪردن و ڀوڙو گرتني مانگي په مهزان).

(۹۴) شايتيدان بهوهي ڪه هيچ پهرستراوڻڪي حق نيه مافي پهرستني ههبيت بيجه ڪه لهخوا، وه موحه مدهيش نيرراوي خوايه ههردوو ڪيان يه ڪ پايه ن له گهل ٿوهه ۱ ڪه دوو بهشيشن، له بهر ٿوهي پهرسته ڪان له سر هيتانه دي ههردوو ڪيان پيڪه وه بنياد دهنرين. پهرستن به نيازپاڪي (اخلاص) بو خواي گه وره نه بي وهرناگيريت، نيازپاڪيش ٿوهيه ڪه شايتيدان به (لا اله الا الله) ده يگرته وه، وه به شونڪه وتني پيغمبر ﷺ نه بي وهرناگيريت، ڪه شونڪه وتني شايتيدان به - محمد رسول الله - ده يگرته وه.

* * *

فدلیل الشهادة قوله تعالى: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾^(۹۵) (آل عمران: ۱۸)، ومعناها لا معبود بحق إلا الله (لا إله) نافياً جميع ما يعبد من دون الله (إلا الله) مثبتاً العبادة لله وحده لا شريك له في عبادته كما أنه لا شريك له في ملكه^(۹۶).

به لگهی شایه تیدانیش نهو به که خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾، واته: (خوا شایه تیداوه که هیچ په رستراویکی حق نیه بیجگه له خوئی، هه روه ها فریشته کان و زانا و خاوون زانسته کان شایه تییان داوه، به م شایه تیدانه ش دادگه ری ده چه سپیت سه بارهت به وهی هیچ په رستراویکی حق نیه مافی په رستنی هه بی بیجگه له و خوایه ی شکومه ند و کار به جییه)، و اتا که شی نهو به هیچ په رستراویکی حق نیه مافی په رستنی هه بییت بیجگه له خوا. (لا إله) هه موو په رستراویک په تده کاته وه بیجگه له خوا. (إلا لله) ده یچه سپینیت که په رستن نه نها بو خوا ده کریت و هیچ هاوبه شی نیه له په رستنیدا هه روه ک هاوبه شی نیه له مولکیدا.

(۹۵) لم نایته پرورزه دا شایه تی خوای تیدایه بو خوئی به وهی که هیچ په رستراویک نیه بیجگه له په روه ردگار، وه شایه تی فریشته کان و شایه تی نه هلی زانستی تیدایه له سه ر نه و راستیه و له سه ر نه وهی خوای گه وره دادگه ری نه نجام ده دات، واته به دادپه روه ری حوکم ده کات، پاشان نه و راستیه ی به فهرمایشتی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بریار داوه.

سه روه ریه کی مه زن لم نایته دایه بو زانست دۆستان چونکه هه واییداوه که نه وان له گه ل خوئی و له گه ل فریشته کاندایه تن، مه به ست له وان نه و که سانه ن که خاوه نی

زانستن به شهر یعه ته که ی و لهریزی ئهوانیشدا به پلهی یه کم پیغمبره بهر پیره کانی ده گریتموه.

(۹۶) که ده لیت (واتاکه شی) مه بهست له واتای (لا اله الا الله) یه که بریتیه له وهی هیچ پهرسراوێک نیه مافی پهرستی هه بیت بیجگه له خوای گهوره.

شایه تیدانیش به وهی - هیچ پهرسراوێک نیه مافی پهرستی هه بیت بیجگه له خوا - نه وهیه مروف به زمان و دلی دان بهو راستیه دا بیت که هیچ پهرسراوێکی راسته قینه نیه مافی پهرستی هه بیت بیجگه له خوای مدزن، چونکه (اله) به واتای (مالوه) و (تاله) یش پهرسته.

وه رستهی (لا اله الا الله) ره تکر دهنوه و چه سپاندنی له خو گرتوه، که ره تکر دهنوه که (لا اله) یه و چه سپاندنه که (الا الله) یه و وشه ی پیروزی (الله) به دهلی خه بهری حمز فکراوی (لا) یه، که به (لا اله حق الا الله) ته قدیر ده کریت، وه به ته قدیر کردنی خه به ره که بهم و وشه ی (حق) به وه لامی ئهم گرفته ی خواره وه پروون ده بیتمه، که نهمه یه:

باشه چون ده ووتریت (لا اله الا الله) له گه ل نه وهی چهنده ها پهرسراو بیجگه له خوا ههیه که ده پهرسرتین و خوای گهوره ش به پهرسراو ناوی بردوون و پهرستیار و (عابد) به کانیشیان پشیان ده لیتن پهرسراو؟ خوای بهرز و بیهاوتا ده فهرمویت: ﴿فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ﴾ (هود: ۱۱۰) واته: (ئهو پهرسراوانه ی بیجگه له خوا لیانده پارانه وه کاتیک فهرمانی پهروه ردگارت بو سزادانیان هات دادی هیچ شتیکی نه دان).

ههروه ها چون ده شیت پهرسراو یه تی بو بیجگه له خوای گهوره به چه سپین له کاتیکدا نیردراوه کان به گه له کانیاں ده فهرموون: ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ﴾ (الأعراف: ۵۹)، واته: (خوا بهرستن، بیجگه له ویش هیچ پهرسراوێکتان نیه)؟

وه‌لامی ئهم گرفته به ته‌قدیر کردنی خه‌بهر له (لا إله إلا الله) دا‌روون ده‌بیته‌وه و ده‌لّین:
 ئهم په‌رس‌زاوه‌ی بی‌ج‌گه له‌خوا‌ی گه‌وره ده‌په‌رس‌ترین په‌رس‌زاون به‌لام په‌رس‌زاوی
 پو‌وجن نه‌ك په‌رس‌زاوی راست، وه هیچ مافی‌کی په‌رستیشیان نیه، به‌ل‌گه‌ی ئهم
 راستیه‌ش ئه‌وه‌یه خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ
 دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (الحج: ۶۲)، واته: (ئهو سه‌ر‌كه‌وتنه‌ش كه
 پیتان ده‌پ‌یت له‌به‌ر ئه‌وه‌یه كه خوا‌ی خۆی راست و په‌وا‌یه و ئهو په‌رس‌زاوه‌ی كه بی‌ج‌گه
 له‌خوا‌ی ده‌پ‌ارینه‌وه و ده‌په‌رس‌تن پو‌وجه، وه هه‌ر خوا‌ی به‌رز و به‌ل‌ند و گه‌وره‌یه).
 هه‌روه‌ها به‌ل‌گه له‌سه‌ری ئه‌وه‌یه خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ *
 وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ * أَلَكُمُ الذَّكْرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ * تِلْكَ إِذَا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ * إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ
 سَمِيَّتُهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ...﴾ (النجم: ۱۹ - ۲۳)، واته: (ئایا
 لات و عوزاتان بی‌نی كه بی‌كه‌ل‌كن؟ وه بتی سی‌هه‌متان بی‌نی كه مه‌ناتی بی‌ نر‌خه؟ ئایا ئی‌وه
 كو‌رتان بی‌ی و خوا‌ی ك‌چ؟ نه‌گه‌ر وا‌بی‌ت دابه‌ش‌كردنی‌کی نادروسته! ئهم بتانه هیچ نین
 بی‌ج‌گه له‌چهند ناوی‌ك كه ئی‌وه و باو و باپه‌رانتان ناوتان ناو و خوا‌ی هیچ به‌ل‌گه‌یه‌کی
 له‌سه‌ر په‌رس‌زاویه‌تی‌یان نه‌ناردووه‌ته خواره‌وه).

هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره ده‌باره‌ی یوسف عليه السلام ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا
 أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (یوسف: ۴۰)، واته: (هیچ
 شتی‌ك بی‌ج‌گه له‌خوا‌ی نا‌په‌رس‌تن چهند ناوی‌ك نه‌بی‌ت كه ئی‌وه و باو و باپه‌رانتان ناوتان ناو
 و خوا‌ی هیچ به‌ل‌گه‌یه‌کی له‌سه‌ر په‌رس‌زاویه‌تی‌یان نه‌ناردووه‌ته خواره‌وه).

كه‌وا بوو واتای (لا إله إلا الله) ئه‌وه‌یه: هیچ په‌رس‌زاوی‌کی راست و په‌وا نیه بی‌ج‌گه
 له‌خوا‌ی گه‌وره، به‌لام په‌رس‌زاوه‌کانی تر بی‌ج‌گه له‌په‌روه‌رد‌گار، ئهو په‌رس‌زاوه‌ی كه
 په‌رستیاره‌کانیان لافی لیده‌ده‌ن راسته‌قینه نیه، واته په‌رس‌زانێ‌کی پو‌وجه.

وتفسيرها الذي يوضحها قوله تعالى: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ^(۹۷) لَأَيُّهُ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ^(۹۸) مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي^(۹۹) فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ^(۱۰۰) وَجَعَلَهَا^(۱۰۱) كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ^(۱۰۲) لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾^(۱۰۳).
 وقوله: ﴿قُلْ^(۱۰۴) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ^(۱۰۵) سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ^(۱۰۶) فَإِنْ تَوَلَّوْا^(۱۰۷) فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾^(۱۰۸) (آل عمران: ۶۴).

نه فسيره كه شي - كه ڀووني ده ڪانه وه - نه وه به خواي گه وړه ده فهرمويٽ:
 ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لَأَيُّهُ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ * وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾، واته: (ڪاتيك ئيبراهيم به باوڪي و گه له ڪي فهرموو: من به راستي به ريم له و به رستراوانهي بيڄگه له و خوايهي به ديھيتاوم ده يانپه رستن، هر نه ويڻه ڪه ڀنماييم ده ڪات، وه نه م بيٽهري بوونه شي ڪرد به ووته و ڀيلازيڪي هه ميسه يي زيندوو له ناو وه چه ڪانيدا به لکو له هاوبه شدانان پئي بگه ڀڻه وه).

هه روه ها ده فهرمويٽ: ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾، واته: (نه ي موحه مده، بلئ: نه ي نه هلي ڪتاب - له گاور و جوله ڪه - وهرن بولاي ووته و ڀيلازيڪي به ڪسان له نيوان ئيمه و ئيمه ده نه ويڻ نه وه به ڪه بيڄگه له خوا نه په رستن و هيچ هاوبه شيڪي بو دانه نيٽين و هه نديڪمان هه نديڪي تر نه ڪات به چه ند خواوه نديڪ بيڄگه له (الله)، ئنجا نه گهر پشتيان هه لگرد نه وا پٺيان بلئين: شا به تي بدن به وه ي ڪه ئيمه موسولمانين).

(۹۷) ئيبراهيم خورشه ويستي خوا (خليل الله) به و پشه وای به ڪتا په رستانه و دواي موحه مده ﷺ به ڀرترين پڻغه مبه ره، باوڪيشي ناوي نازهر بوو.

(۹۸) وشه‌ی (براء) (صفة مشبهة) به و له چاووگی (البراءة) وه‌ر گراوه که مانادارتر و ره‌وانره له (بريء)، که ده‌فهرمویت: ﴿إِنِّي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ جئی ووته‌ی (لاإله) ده‌گریتموه.

(۹۹) سه‌ره‌تا له‌سه‌ر (فطرة) ی به‌کته‌په‌رستی دروستیکردووم. که ده‌فهرمویت: ﴿إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي﴾ جئی ووته‌ی (إلا الله) ده‌گریتموه.

خوای به‌رز و بی‌هاوتا له‌په‌رستندا هاوبه‌شی نیه، هه‌روه‌ک له‌مولکیدا هاوبه‌شی نیه، به‌لگه‌ی ئهم راستیه‌ش ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (ئایا دروستکردن و فه‌رمانکردن بۆ ئه‌و خوايه نیه؟ پاك و پیرۆزی بۆ خوای په‌روه‌دگاری جیهانیان!).

وه له‌م ئایه‌ته‌دا (حصر) ی (دروستکردن و فه‌رمانکردن) ی بۆ خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان به‌ته‌نها تێدايه، که دروستکردن بۆ ئه‌وه و فه‌رمانکردنی قه‌ده‌ری و شه‌رعیش هه‌ر بۆ ئه‌وه.

(۱۰۰) ﴿سَيَهْدِين﴾ واته: راستیم نیشاندهدات و یارمه‌تیشم دهدات له‌سه‌ری.

(۱۰۱) ﴿وَجَعَلَهَا﴾ واته: (ئهم ووته‌یه‌ی گێراوه – که خو بیه‌ریکردنه له‌هه‌موو په‌رسزاوێک بێجگه له‌خوا – به ووته‌یه‌کی زیندوو).

(۱۰۲) ﴿فِي عَقِبِهِ﴾ له‌وه‌چه‌کانیدا.

(۱۰۳) ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾، واته: (به‌لکو له‌هاوبه‌شدانان بگه‌ڕێنوه بۆ لای خوا).

(۱۰۴) دواندنه‌که بۆ پیغمبه‌ره ﷺ بۆ ئه‌وه‌ی گفتوگۆ له‌گه‌ڵ خاوه‌ن په‌يامه‌کاندا – که‌جوله‌که و گاواره‌کان – بکات.

(۱۰۵) ﴿تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ ئهم ووته‌یه ئه‌وه‌یه که‌بێجگه له‌خوا نه‌په‌رستین و هیچ هاوبه‌شی بۆ دانه‌نێن و هه‌ندیکمان هه‌ندیکێ تر نه‌کات به‌چه‌ند خواوه‌ندی‌ک بێجگه له‌خوا، به‌م پێیه (لا نعبد إلا الله) به‌واتای (لاإله إلا الله) به و واتای ﴿سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ ئه‌وه‌یه که ئێم‌ش و ئێه‌ش تێدا به‌کسانین.

(۱۰۶) واتە: ھەندىكىمان ھەندىكى تر نەكات بەچەند خواو ھەندىك بىجگە لەخواى گەورە بەجۆرىك بەمەزن بگىرىن و ۋەك چۆن خوا دەپەرسىت ئەوانىش پەرسىتەن، ۋە فەرمانپەرەوايش بۇ بىجگە لەخوا بىرپار بەدرىت.

(۱۰۷) ﴿ فَإِنْ تَوَلَّوْا ﴾ واتە پىشتيان ھەلکرد لەۋەى بانگىتانکردن بۆى.

(۱۰۸) واتە ئاشكراى بىكەن بۆيان و بەشاىەتەيان بگرن كە ئۆۋە ملكەچى خوا بوونو بەرىن لەۋەى ئەوانى لەسەرن لە كەللە رەقى و پىشت ھەلکردن لەۋتەى مەزنى (لاإله إلا الله).

* * *

ودلیل شهادة أن محمداً رسول الله قوله تعالى: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾^(۱۰۹) عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ^(۱۱۰) حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ^(۱۱۱) بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ^(۱۱۲) ﴿
(التوبة: ۱۲۸).

هه روه ها به لگهی شایه تیدان به وهی موحه مهه د نیردرایو خواجه نه وهیه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾، واته: (بیگومان یتفه مبه ریگتان له خوتان بو هاتووه، نه وهی به لاهه گرانه که ئیوه دوو چاری تیاچوون و سه غله تی ده کات، سوریشه له سه ر سوود و قازانجتان، خاوهن به زهیی و میهره بانیشه به رامبه ر به باوه پرداران).

(۱۰۹) که ده فهرمویت: ﴿مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾ واته له ره گهزی خوتانه، به لکو هه ره له ناو خوشاندایه، وهك خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ (الجمعة: ۲)، واته: (ئهو خواجهیه که له ناو نه خوینده وار و ئومیه کاندایه مبه ریکی له خویان ره وانه کردوه، ئایه ته کانی خویان به سه ردا ده خوینته وه و خاوینیان ده کاته وه و فیتری قورئان و سوننه ت و (دانایی) یان ده کات، نه گهرچی نه وان پیشتر له گومراییه کی ناشکرا دا بوون).

(۱۱۰) واته: نه وهی باری ئیوهی گران کردوه نه ویش به لایه وه گرانه.

(۱۱۱) واته (له سه ر سوود و قازانجتان و دورخسته وهی زیان لیتان).

و معنی شهادة أن محمداً رسول الله: طاعته فیما أمر و تصدیقه فیما أخبر، و اجتناب ما عنه نهی و زجر، و أن لا یعبد الله إلا بما شرع^(۱۱۳).
و دلیل الصلاة و الزكاة^(۱۱۴) و تفسیر التوحید قوله تعالى: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ﴾^(۱۱۵) وَ ذَلِكَ^(۱۱۶) دِينُ الْقِيَمَةِ^(۱۱۷).

و اتای شایه تیدانیش بهوهی که موحه مهمه دنی راوی خوایه بریتیه له:
گوپرایه لیگردنی له هه رشتیکدا که فره مانی پیکردوه و برپوا پیکردنی له و شته دا که هه والی پیداه و دوور که و تنه وه له وهی ریکری و جلّه و گیری کردوه، وه بهرستنی خواش - به پئی نهو شرعه نه بی که پئی هاتوه - نه نجام نه دریت. به لگهی نویژ و زه کات و نه فسیری یه کتابه رستی نه وه یه خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾، و اته: (فره مانیان پینه کراوه به وه نه بی که به نیاز پاکی خوا بهرستن و ملکه چی بن و له هه موو بیرو باوه ریکی جهوت لا بدن، وه نویژ بکه ن و زه کات بدن، فاته وه یه ناینی راست و دروست و سه فامگیر).

(۱۱۲) و اته خاوه ن بهزه ی و میهره بانه بهرامهر باوه پرداران، باوه پردارانیشی تایهت کردوه بهو بهزه ی و میهره بانیه وه، چونکه پیغمهر ﷺ فره مانی پیکراوه جهاد له بهرامهر بیباوه ران و دوور و اندا بکات و توند و تیژ بیت له سهریان، ثم وه سفانه ی پیغمهری خوا ﷺ به لگهی له سهر نه وهی به راستی پیغمهری خوایه ههروه که ثم نایه تمش به لگهی له سهر نهو راستیه که خوی گه وره ده فره مویت: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ (الأعراف: ۱۵۸)، و اته: (بلی: نهی خه لکینه، من

نیراوی خوام بۆلای ئیوه به‌گشتی، ئایه‌تی تریش بهم واتایه گه‌لیک زۆرن که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی به‌راستی موحه‌مه‌د ﷺ نیردراوی خواجه.

(۱۱۳) واتای شایه‌تیدان به‌وه‌ی که موحه‌مه‌د ﷺ نیراوی خواجه بریتیه له‌ دانپیانان به‌زمان و باوه‌ره‌تان به‌دل کهوا موحه‌مه‌دی کورپی عه‌بدوللای قوره‌بشی هاشمی ﷺ پیغمبه‌ری خوای گه‌وره‌یه بۆلای هه‌موو خه‌لکی له‌جنۆکه و مرۆف، هه‌روه‌ک په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاریات: ۵۶)، واته: (جنۆکه و مرۆفم بۆ هه‌چ شتیک دروست نه‌کردوه، ئه‌وه نه‌بیت که به‌مه‌رستن). په‌رستیش بۆ خوای گه‌وره ئه‌نجام نادریت له‌پێی ئه‌و وه‌جیه‌وه نه‌بێ که موحه‌مه‌د ﷺ هه‌تاویه‌تی، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ (الفرقان: ۱)، واته: (پاک و پیرۆزی بۆ ئه‌و خواجه‌ی فو‌رقان - واته: قورئان - ی ناردوه‌ته‌ خواره‌وه بۆ سه‌ر به‌نده‌که‌ی بۆ ئه‌وه‌ی ئاگادارکه‌ره‌وه و ترسینه‌ری جیهانیان بێت).

داخوازیه‌کانی ئه‌م شایه‌تیدانه‌ش ئه‌وه‌یه که بپروا به‌پیغمبه‌ری خوا ﷺ بکه‌یت له‌وه‌دا که هه‌واڵیداوه و گوێزایه‌تی فه‌رمانه‌که‌ی بکه‌یت له‌وه‌دا که فه‌رمانی پێکردوه و دووربکه‌ویتوه له‌وه‌ی جله‌وگیری و پێگری لێکردوه و خوای گه‌وره‌ش به‌ پێی ئه‌و شه‌رحه په‌رستیت که ئه‌و پێی هاتوه، هه‌روه‌ها خواسته‌کانی ئه‌م شایه‌تیدانه ئه‌وه‌یه باوه‌رت وا نه‌بێ که پیغمبه‌ری خوا ﷺ مافیکی له‌ په‌روه‌ردگاریه‌تی و ده‌ستوهردان له‌ بوونه‌وه‌ردا هه‌یه، یان مافیکی له‌ په‌رستندا هه‌یه، به‌لکو ئه‌ویش ﷺ به‌نده‌یه و ناپه‌رستیت، وه پیغمبه‌ره و درۆ ناکات، وه هه‌چی نه‌ بۆخوی نه‌ بۆکه‌سی تر له‌ که‌لک یاخود زیان به‌ده‌ست نه‌یه، بێجگه له‌وه‌ی وستی خوای له‌سه‌ر بێت، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِن أَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ...﴾ (الأنعام: ۵۰)، واته: (ئه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ بلی: من

پیتان نالټیم گمنجینه کانی خوام له لایه ، وه غمیزانیش نیم، وه پیتان نالټیم من فریشتهم، شوین هیج شتیک ناکهوم بیجگه له وهی سروشم بۆ ده کریت).

پتغمه بهر ﷺ بهندهیه کی فرمان پیکراوه، شوین نهو ریتمایه ده کهویت که فرمانی بیکراوه، خوای گهوره دهفرمویت: ﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا * قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (الجن: ۲۱-۲۲)، واته: (بلئی: من نەزیان و نەرتیشاندەری ئیوهم بە دەست نیه، بلئی: من کەس نیه له خوام پەنا بەدات، وه بیجگه لهویش هیج دالدهیه که شک نابهم).

ههروهها پهروهردگار دهفرمویت: ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْتَفَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۸)، واته: (بلئی نه سوود و نه زیانم بۆ خودی خوشم به دهست نیه بیجگه له وهی خوا دهیهویت، وه نه گهر غهیم بزانیایه نهوا چاکه ی زۆرم بۆ خوّم به دهست دههینا و هیج خراپه به کم تووش نه دههات، من تهنها ترسینه و مژدهردهرم بۆ گهلیک که باوهردیتن).

بهم پتیه دهزانین که نه پتغمه بهری خوا ﷺ شایسته ی پرستنه و نه غهیری نهویش له دروستکراوه کان، وه پرستان به تهنها بۆ خوای گهوره نهیی بۆ که سی تر ناکریت. وه که دهفرمویت: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳)، واته: (بلئی: من نویت و قوربانی سه ربهرین و ژیان و مردنم بۆ خوای پهروهردگاری جیهانیانه، هیج هاوبهشی نیه و بهو جوړهش فرمانم پیکراوه، وه من به کهم کهسم له وانه ی ملکه ج و موسولمانن)،

ما ی پتغمه بهریش ﷺ نهوویه لهو ناست و پلهیه دا داینیین که خوای گهوره دایناوه، نهویش نهوویه بهنده و پتغمه بهری خوا به ﷺ.

(۱۱۴) واته به‌لگه له‌سه‌رئه‌وه‌ی که نوێژکردن و زه‌کاتدان له‌پایه‌کانی ئایینی ئیسلامن ئه‌وه‌یه‌ی خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموێت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ﴾ (البینة: ۵).

ئهم ئایه‌ته‌ش گشتی و همه‌لایه‌نه‌ی بۆ هه‌موو جو‌ره‌کانی په‌رستن، ئنجا حه‌مه‌ن ده‌بی‌ی مرۆف تێدا بۆ خوای گه‌وره‌ نیازپاک بێت و له‌زه‌نگ و ژاری هاوبه‌شدانان خاوێن بێ و شوێنکه‌وته‌ی به‌رنامه و شه‌ریعه‌ته‌که‌ی بێت.

(۱۱۵) ئهمه‌ش له‌جو‌ری (عطف)ی تابه‌ته‌ی بۆ سه‌ر گشتی، چونکه‌ نوێژکردن و زه‌کاتدان به‌شیکن له‌ په‌رستن، به‌لام خوای به‌رز و بێهاوتا له‌به‌ر ئه‌و گرنگیه‌ی هه‌یانه‌ ده‌قی له‌سه‌ر هه‌یان، که نوێژ په‌رستنی لاشه‌یه‌ی و زه‌کاتیش په‌رستنی داراییه‌ و هه‌ردوو کیشیان له‌ قورئاندا شانه‌شان باسیان هاتوه‌.

(۱۱۶) واته‌ په‌رستنی خوا به‌نیازپاکێ و سه‌ردانه‌واندن بۆی به‌خاوێنی و دوور له‌ ڕێگه‌ی چه‌وت، وه‌ نوێژکردن و زه‌کات دان.

(۱۱۷) واته‌ ئایینی ئه‌و ڕیازه‌ ڕاست و دروسته‌ی که هه‌یج چه‌وتیه‌کی تێدا نیه‌، چونکه‌ ئایینی خوای گه‌وره‌یه‌ و ئایینی ڕێک و ڕاستی خوایه‌، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموێت: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ (الأنعام: ۱۵۳)، واته‌: (ئا ئهمه‌ ڕێپازی ڕاستی منه‌، ده‌ ئێوه‌ش شوێنی بکه‌ون و شوێن ڕێچکه‌کان مه‌که‌ون و به‌وه‌وه‌یه‌وه‌ له‌ ڕێپازی خوا په‌رته‌وازه‌تان بکه‌ن).

ئهم ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ وه‌ک باسی نوێژ و زه‌کاتی له‌خو‌گرتوه‌ بێگومان ناوه‌ڕۆک و حه‌قیقه‌تی یه‌کتا په‌رستیشی له‌خو‌گرتوه‌ که ئه‌ویش نیازپاکێ و یه‌کلا بوونه‌وه‌یه‌ بۆ خوای گه‌وره‌ به‌بی‌ی لادان به‌لای هاوبه‌شداناندا، ئنجا هه‌رکس نیازپاک نه‌بی‌ی و بۆ خوا یه‌کلا نه‌بووبه‌یتوه‌ ئه‌وا ئه‌وه‌که‌سه‌ یه‌کتا په‌رست نیه‌، وه‌ هه‌رکس په‌رسته‌که‌ی بۆ بێجگه‌ له‌خوا ئه‌نجام بدات ئه‌ویش یه‌کتا په‌رست نیه‌.

ودلیل الصیام^(۱۱۸) قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾^(۱۱۹) (البقرة: ۱۸۳).
ودلیل الحج^(۱۲۰) قوله تعالى: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾^(۱۲۱) (آل عمران: ۹۷).

به لگه ی پوژوو نهو هیه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾، واته: (نه ی نهوانه ی باوه پرتان هیئاوه پوژووتان له سهر فه پزکراوه هه روه ک له سهر نهوانه ی پیش نیوه ش فه پز کرابوو، بو نهو ه ی خو تان له سزای خوا بپاریزن).
به لگه ی هه جیش نهو هیه خوای مه زن ده فهرمویت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾، واته: (ته نه ا مافی خوای گه وره یه و مافی که سی تر نه یه له سهر خه لکی سهر دان و هه جی ماله که ی بکه ن، هه رکه س توانای چوون بو هه جی هه بیت، وه هه رکه س بیناوه پی به م فه رزه بکات نهو ه بیگومان خوا بینیا ز و بی پیویسته یه له هه موو جیهانیان).

(۱۱۸) واته: به لگه ی واجب بوونی نهو هیه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾، فهرمایشتی ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ چهند سوو دیکی تیدایه:
یه که م: گرنگی پوژوو که خوای گه وره له سهر نومه تانی پیش نیمه شی فه رز کردووه، نه مه نهو ه ده گه یه نیت که خوای گه وره نه م فه رزه ی خوش ده ویت و بو هه موو نومه تیکیش پیروسته.
دووه م: سوکی و ناسانکاری له سهر نه م نومه ته، که ته نه ا نه م داوای پوژووی لینه کراوه که ناخو شی بو سهر نه فس و لاشه کان تیدایه.

سَيِّهَم: ئاماژه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ ئایینه‌که‌ی بۆ ئهم ئوممه‌ته‌ کامل و ته‌واو کردوه، به‌ جوړېك هه‌رچی چا‌که و پرسی ئوممه‌ته‌کانی پېشووه بۆی ته‌واو کردوه.

(۱۱۹) خوای گه‌وره‌ لهم ئایه‌ته‌دا حیکمه‌تی پوژووی پروونکردوه ته‌وه به‌وه‌ی ده‌فه‌رمویت: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾، واته: (به‌ پوژووه‌ کانتان و ئه‌و خه‌سله‌ته‌ پارێزکاریانه‌ی لیان ده‌که‌ونه‌وه‌ خۆتان له‌تورپیی خوا بپاریزن).

پێغه‌مبه‌ریش ﷺ ئاماژه‌ی بۆ ئه‌و سووده‌ کردوه به‌وه‌ی ده‌فه‌رمویت: «مَنْ لَمْ يَدْعُ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدْعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ» (أخرجه البخاري)، واته: (هه‌رکس ده‌سته‌رداری قسه‌ی درۆ و ئیشکردن به‌ قسه‌ی درۆ نه‌ییت، ئه‌وا خوا ئاتاجی ئه‌وه‌ نه‌یه‌ که‌ واز له‌خواردن و خواردنه‌وه‌ی به‌ییت).

(۱۲۰) واته‌ به‌لگه‌ی واجب بوونی هه‌ج ئه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ﴾ و هه‌ند... ئهم ئایه‌ته‌ له‌سالی نۆیهمی کۆچیدا هاته‌ خواره‌وه‌ و به‌لگه‌ی فهرزکردنی هه‌ج بوو، به‌لام خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ که‌ به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ی تێدایه‌ هه‌رکس نه‌یتوانی ئه‌وه‌ هه‌جی له‌سه‌ر نه‌یه‌.

(۱۲۱) که‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ به‌لگه‌ی تێدایه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی وازه‌یتان له‌هه‌ج له‌لایه‌ن که‌سێکه‌وه‌ توانای هه‌یت بې‌باوه‌ریه‌، به‌لام بێ باوه‌ریه‌که‌ که‌ – به‌ کۆده‌نگی زانایان – به‌نده‌ له‌ پێازی ئیسلام ده‌رناکات، چونکه‌ (عبد الله ی کوری شقیق) ﷺ ده‌فه‌رمویت: هاوه‌لانی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وازه‌یتانی هه‌ج کام له‌کرده‌وه‌کانیان به‌ بې‌باوه‌ری نه‌ده‌زانی بێجگه‌ له‌نوێژ).

المرتبة الثانية^(۲۲) : الإيمان^(۲۳)، وهو بضع^(۲۴) وسبعون^(۲۵) شعبة^(۲۶).
فأعلاها: قول لا إله إلا الله. وأدناها: إمطة الأذى^(۲۷) عن الطريق، والحياء^(۲۸) شعبة من الإيمان.

پایه‌ی دووهم: باوه‌په، که حه‌فتا و نه‌ه‌نده به‌شه. به‌رزترین به‌شی ووتنی
(لا إله إلا الله) به و نزمترین به‌شی لابرده‌نی نازاره له‌سه‌ر ږیگه، شه‌رمیش
به‌شیکه له‌باوه‌په.

(۱۲۲) واته له پله‌کانی ټاین.

(۱۲۳) باوه‌په له زمانه‌وانیدا: پروا پیکردن (التصديق) به.

له شه‌رعیشدا: (پروباوه‌په به دل و ووتنه به زمان وکرده‌ویه به نه‌ندامه‌کانی
لاشهو حه‌فتا و نه‌ه‌نده به‌شه).

(۱۲۴) نه‌ه‌نده (البضع) — به (کسره ی) (باء) ه‌که —: له (سی) وه‌یه ټو (نؤ).

(۱۲۵) (شُعْبَة) ی هدر شتیک به‌شیکه له‌شته‌که.

(۱۲۶) واته لابرده‌نی نازار: نه‌ویش هدر شتیکه نازاری ږیوار بدات له‌به‌رد ودار و
دړک ودال و شتی بیژراو و نه‌وه‌ی ټوئی ناخو‌شی ه‌بیټ و له‌و جوړه شتانه.

(۱۲۷) شه‌رمکردن (الحياء): سیفه‌تی به‌خوډاشکانه‌ویه و له‌کاتی ته‌ریقبوونه‌وه‌دا
پروو ده‌دات و ږیگری مرو‌ف — ده‌کات له‌کردنی ه‌هر کاریک پچه‌وانه‌ی
مه‌ردایه‌تی (مروءة) بیټ.

ټو په‌کخستنی جیاوازی نیوان نه‌و راستیه‌ی ووته‌که‌ی دانه‌ر — په‌حه‌تی خوا‌ی لی
بیټ — ده‌یگریته‌وه، که باوه‌په حه‌فتا و نه‌ه‌نده به‌شه، له‌گدل نه‌وه‌ی پایه‌کانی باوه‌په
شه‌شن، پټو‌سته بلټین: نه‌و باوه‌په‌ی که بیرو پروا (عقیده) په‌پایه‌کانی شه‌شن، بریتین له‌و
پایانه‌ی که له‌فه‌رمووده‌که‌ی (جبریل) دا علیه‌السلام باسکراون، کاتیک ده‌رباره‌ی باوه‌په

پرسیاری له پێغه‌مبەر ﷺ کرد، فەرمووی: « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرٌ وَشَرُّهُ » (متفق علیه).

بەلام ئەو باوەڕە ی کردەووە و جوور و ڕەگەزەکانیان دەگرێتەووە حەفتاو ئەوەندە بەشە،
لەبەرئەووە خوای گەورە نوێژی ناوناووە باوەڕ لەو نایەتەدا کە دەفەرموێت: ﴿وَمَا
كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيمَانَكُمْ﴾ (البقرة: ۱۴۳)، واتە: (هەرگیز خوا باوەڕەكەتان زیە
ناكات). زانایانی تەفسیر فەرمووین: واتە نوێژکردنتان بەرەو (بیت المقدس)، چونکە
هاوەلان پێش ئەوەی فەرمانیان پێبکێت ڕووبکەنە کەعبە بەرەو (بیت المقدس) نوێژیان
دەکرد.

* * *

وَأَرْكَانُهُ سِتَّةٌ: أَنْ تَوْمَنَ بِاللَّهِ (۱۲۸)

پایه‌کانیشی شه‌شن، ئه‌وه‌یه: باوه‌ر به‌خوا به‌یتنی.

(۱۲۸) باوه‌ر هیتان به‌خوا چوار فهرمان ده‌گرته‌وه:

یه‌که‌م: باوه‌ر هیتان به‌بوونی خوای گه‌وره:

ئه‌وه‌ی به‌لگه‌یه له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره‌ش: (فطرة) و عقل و شهرع و

هه‌ست (حس) ه.

۱- به‌لگه‌ بوونی (فطرة) له‌سه‌ر بوونی خوا:

هه‌موو که‌سیک له‌سه‌ر باوه‌ر بوون به‌دروستکراوه‌که‌ی به‌دیها‌تووه به‌بی پیشینه بیر کردنه‌وه یان فی‌ربوون، وه هیچ که‌سیک له‌خواستی ئه‌م (فطرة) لانا‌دات بی‌جگه له که‌سی که‌ حاله‌تیکی نا‌اسایی به‌سه‌ر دلیدا بی‌ت و له‌و خواسته لای‌دات، چونکه پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: « مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ » (رواه البخاري ومسلم)، واته: (هه‌موو له دایکبوویه‌ک له‌سه‌ر (فطرة) له‌دایک ده‌بی‌ت، ئنجا باوک و دایکی ده‌یکه‌ن به‌جووله‌که یان ده‌یکه‌ن به‌گاور یان به‌ نا‌گر په‌رست).

۲- به‌لگه‌ بوونی عقل و ژیری له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره:

ئه‌م دروستکراوانه سه‌ره‌تایان و کۆتایان هه‌تمه‌ن ده‌بی دروستکه‌ریک هه‌بی‌ت که به‌دی هیتان، چونکه:

● نا‌کرێ خۆیان خۆیانان به‌دی هیتا بی‌ت، وه ناشی به‌رپکه‌وت به‌دی هاتن ...،

نا‌کرێ خۆیان خۆیانان به‌دی هیتا بی‌ت، چونکه شت خۆی دروست نا‌کات، له‌به‌رئه‌وه‌ی

له‌پیش بوونیدا نه‌بوونه ئیتر چۆن ده‌بیته دروستکه‌ر؟!

● ههروهه ناشی بهر پیکهوت به دیهاتبن، چونکه هه موو به دیهاتوویهك حهقهه ده بی دروستکهریکی هه بیته، له بهرئه وهی بوونیان له سهه ر ئه م سیستمه جوانکار و پرشته به کتهرز و جۆشدر او و به کپارچه ییهی نیوان هۆکار و بهرئه نه جامة کان (الأسباب ومسببات) و نیوان بوونه وهه ره کان هه ندیکیان له گه ل ئه وانی تر دا ری له وه ده گریت که بهر پیکهوت به دیهاتبن، چونکه ئه وهی بهر پیکهوت هه بی هه ر له بناغه ی بوونیدا له سهه ر سیستم نه ئیر چۆن له کاتی مانه وه و به ره سه ندنیدا ریک ویتک ده بیته؟!

● ئنجا ئه گه ر نه گونجی ئه م دروستکراوانه بۆخویان خویانیان به دیهاتبن، ههروهه نه گونجی به ریکهوت به دیهاتبن، ئاشکرایه ده بی به دیهاتنه ریکیان هه بیته ئه ویش خوای پهروه ردگاری جیهانیانه.

خوای گه وه له سوره تی (الطور) دا باسی ئه م به لگه ژیری و سه لماندنه به کالایه ی کردوه که ده فه رمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ (الطور: ۳۵)، واته: (ئایا له هه چه وه دروستبوون یان خویان دروستکهری خویانن؟)، به واتای ئه وهی که ئه وان به بی دروستکهر دروست نه بوون، ههروهه بۆخویشیان خویان دروست نه کردوه، ئاشکرایه که دروستکهریان خوای بهرز و بی هاوتایه.

له بهر ئه وه کاتیک - جوبهیری کورپی مَطْعَم - گوتی له پیغه مبهری خوا بوو ﴿سورة الطور﴾ ده خویند و گه یشته ئه م نایه ته: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ * أَمْ خُلِقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ * أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رِزْقِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَفُونَ﴾ (الطور: ۳۵-۳۷)، واته: (ئایا له هه چه وه دروستبوون یان خویان دروستکهری خویانن؟ ئایا ئاسمانه کان و زه و بیان دروستکردوه؟ به لکو بر و نا هیتن! ئایا گه نه جینه کانی پهروه ردگاریان له لایه؟ یان ئه وان زال و ده سه ته لاتدارن؟) له و رۆژه دا جوبهیر بته ره ست بوو، ده فه رمویت: (خه ریک بوو دئه م ده ستی به فرین ده کرد، ئه وه به که م جار بوو که باوه ر له دئه مدا جیگیر بوو) (بوخاری به جیا جیا گێراویه ته وه).

با نموونه به کیش بهیینه وه تا کو نهو راستیه مان بو پروون بکاته وه، نه گهر که سیک دهر باره ی کوشکیکی رازاوه قسه ت بو بکات که چه ندین باخچه دهره یان داوه و جوگله به ناویدا دهروات و پرپه تی له رایه خ و خیزان و به چه ندین جوړ شتی جوان له پهرده و کهل و پهل رازاوه تموه و پیت بلیت: نه م کوشکه و نهوی تیدایه له کهل و پهل بوخوی خوی دروستکردوه، یان هر ناوا بهر پیکهوت و بهی به دیه پهر به دیه اتوره!! نهوا ده سبه جی نکوتی لیده کهیت و به دروی ده خه پته وه، ههروه ها قسه که شی به ووته ی پروپوچ داده نییت! نجا نایا دوا ی نه ممش هر ده گونجی نه م بوونه وه ره فراوانه به زهوی و ناسمانیه وه و به گهر دوون و بارودوخیه وه و به سیستی جوانکار و دلرپینه وه بوخوی خوی دروستکردی یان بهر پیکهوت بهی به دیه پهر به دیه اتبیت؟!

۳- بهلگه ی شهرع له سر بوونی خوی گهره:

نهویه که هه موو په یامه ناسمانیه کان دان بهم راستیه دا ده نیین، ههروه ها نهو حوکه مانه ی تیاندا هاتوون به جوړی که بهرزه وه ندیه کانی خه لکی له خو ده گرن، بهلگه به له سر نهوی که له لایه ن پهروه رد گاریکی کار به جی زانا به بهرزه وه ندی دروستکراوه کانیوه هاتوون، یاخود نهو ههواله قه ده ریانه ی تیاندا هاتوون و واقعیش شایه تیداو که راستن، بهلگه به له سر نهوی که له لایه ن پهروه رد گاریکی توانا به هیانه دی نهوی ههوالی پیداو هاتوون.

۴- بهلگه بوونی همت (الحس) له سر بوونی خوا له دوو لایه نهویه:

یه که میان: نهویه نیمه وه لای نزا کاران و فریا کهوتی لیقه و ماوان ده بیستین و ده بینین که به شیوه یه کی یه کالاً و راسته قینه بهلگن له سر بوونی خوی گهره، پهروه رد گار ده فهرموت: ﴿وَتَوَخَّأْ إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ﴾ (الانبیاء: ۷۶)، واته: (کاتیک نوحیش له پشدا نرای کرد نیمه به ده نگیه وه هاتین)، ههروه ها ده فهرموت: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبُّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾ (الأنفال: ۹)، واته: (کاتیک داوا ی فریا کهوتنتان

له‌په‌روه‌ردگار تان ده‌کرد ئه‌ویش به‌ده‌نگتانه‌وه هات ، وه له‌(صحیح)ی بوخاریشدا هاتووه له‌ئنه‌سی کورپی مالیکه‌وه ﷺ: « أَنْ أُغْرَابِيَا دَخَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالنَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ، فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْكَ الْمَالُ وَجَاعَ الْعِيَالُ فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَمَا نَرَى فِي السَّمَاءِ قَزَعَةً فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا وَضَعَهَا حَتَّى تَارَ السَّحَابُ أَمْثَالَ الْجِبَالِ ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ عَنْ مِنْبَرِهِ حَتَّى رَأَيْتُ الْمَطَرَ يَتَخَادَرُ عَلَى لِحْيَتِهِ ﷺ فَمُطِرْنَا يَوْمَنَا ذَلِكَ وَمِنَ الْغَدِ وَبَعْدَ الْغَدِ وَالَّذِي يَلِيهِ حَتَّى الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى وَقَامَ ذَلِكَ الْأَغْرَابِيُّ أَوْ قَالَ غَيْرُهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَهْدَمُ الْبَنَاءُ وَغَرِقَ الْمَالُ فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا فَمَا يُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَى نَاحِيَةِ مِنَ السَّحَابِ إِلَّا أَنْفَرَجَتْ » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (کابرایه‌کی ده‌شته‌کی رۆژی جومعه هاته‌ژووره‌وه - له‌وکاته‌دا - پتغمبه‌ر ﷺ وتاری ده‌دا، ئنجا ووتی: ئه‌ی پتغمبه‌ری خوا، هه‌رچی سامانه‌تیاچوو، مال و منداڵ برسی که‌وتن، له‌خوا به‌پارێره‌وه بۆمان، ئه‌ویش هه‌ردوو ده‌ستی به‌رز کرده‌وه و پارایه‌وه، ئنجا گه‌واله‌ هه‌ور به‌وته‌ی چیاکان هات، هه‌شتا له‌مینبه‌ره‌که‌ی نه‌هاتبووه خواره‌وه تا‌کو بینیم باران به‌سه‌ر وریشیدا ده‌هاته خواره‌وه، وه له‌جومعه‌ی دووه‌مدا ئه‌و کابرا ده‌شته‌کیه - یاخود که‌سیکی تر - هه‌ستا و ووتی: ئه‌ی پتغمبه‌ری خوا مال و خانوو هه‌مووی رۆخان و سامان و مال بوون به‌ژیره‌وه، له‌خوا به‌پارێره‌وه بۆمان، ئه‌ویش هه‌ردوو ده‌ستی به‌رز کرده‌وه و فه‌رمووی: خواجه به‌ده‌ور و به‌رماندا به‌بارینه نه‌ک به‌سه‌رماندا، ئنجا ئاماژه‌ی بۆ هه‌وری هه‌ر لایه‌ک ده‌کرد ده‌ره‌ویه‌وه - واته بارانه‌که خۆشی ده‌کرده‌وه -).

وه هه‌میشه به‌ده‌نگه‌وه هاتنی نزاکان فرمائیکی به‌رچاوبوووه بۆ هه‌رکس که به‌شێوه‌یه‌کی راسته‌قینه په‌نای بۆ خوای گه‌وره بردییت و مه‌رجه‌کانی گیرابوونی به‌دی هه‌تاییت.

لایه‌نی دووه‌م: ئه‌وه‌یه نیشانه‌کانی پتغمبه‌رایه‌تی پتغمبه‌هران - که پێیان ده‌ووترییت: (موعجیزه‌کان) و خه‌لکی ده‌یان بینن یان ده‌یان بیستن، به‌لگه‌ی یه‌کالا و

راسته قینه له سهر بوونی نهو خواجهی رهوانهی کردوون، چونکه جوړه کاریکن به دهر له توانای ناده میزاد، خوای گهوره بو پشتگیری کردن و سهر خستی نیردراوه کانی به ږیان ده کات، یه کیك له نمونه ی نه مانهش:

نیشانه ی پیغمبرایه تی موسایه عليه السلام کاتیک خوای گهوره فرمانی پیکرد که به دارده سته که ی بکیشیت به دهر یا که دا، نهویش پایدا کیشا و کهرت بوو بو دوازه ریڼگی ووشک، ناوه کش له نیوانیاندا وهك شاخ و ابوو، خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَأَنْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطُّودِ الْعَظِيمِ﴾ (الشعراء: ۶۳)، واته: (سروش و وه حیمان بو موسا کرد که به دارده سته که ت بکیشه به دهر یا که دا، نجا کهرت بوو و ههر به سته ناویکی نیوان ریڼاگان وهك شاخی مه زن وا بوو).

ههروه ها نمونه ی دووهم: نیشانه ی پیغمبرایه تی عیسایه عليه السلام که به موله تی خوا مردوی زیندو ده کرده و له گوړه کانیان دهریده هیان، خوای گهوره دهر باره ی ده فهرمویت: ﴿وَأَخِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (آل عمران: ۴۹)، واته: (به موله تی خوا مردو زیندو ده که موه)، ههروه ها ده فهرمویت: ﴿وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي﴾ (المائدة: ۱۱۰)، واته: (کاتیک به موله تی من مردووه کانت له گوړه کانیان دهرده هیان و زیندووت ده کردنه وه).

نمونه ی سیته میس: نیشانه ی پیغمبرایه تی موحه مده عليه السلام کاتیک قوریش داوای نیشانه یان - له سهر پیغمبرایه تی خوی - لیکرد، پیغمبریش عليه السلام ناماژه ی بو مانگ کرد، ده سته جی بوو به دوو که رته وه و خه لکی بینان، خوای گهوره له و باره یه وه ده فهرمویت: ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ * وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ﴾ (القمر: ۱-۲)، واته: (روژی دواپی نریک بوته وه و مانگ له ت بوو، بیواوه ران ههر نیشانه یه ک بینن پشت هه لده که ن و ده لین: نه مه جادوویه کی به رده واهه).

خوای گه‌وره که نهم نیشانه به‌ره‌ه‌ستانه به‌ری ده‌کات له پیناوی پشتگیریکردن و سه‌رخستنی نیردراوه‌کانیدایه و به شیوه‌یه‌کی ته‌واو به‌لنگه‌ن له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره.

دوره‌م: باوه‌ر هینان به په‌روه‌ردگاریه‌تی خوا:

واته باوه‌ر هینان به‌وه‌ی خوای گه‌وره ته‌ن‌ها خو‌ی په‌روه‌ردگاره و هیچ هاوبه‌ش و یاریده‌ریکی نیه.

په‌روه‌ردگار: نه‌و خوا‌یه‌یه که دروست‌کردن و خاوه‌نداریه‌تی و فرمان‌کردنی بو هه‌یه، بیجگه له‌خوا هیچ دروست‌که‌ریکیش نیه، هه‌روه‌ها فرمان کردن بو خوا نه‌بی بو هیچ کس نیه، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (نایا دروست کردن و فرمان کردن هه‌ر بو خوا نیه؟).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿ذَلِكُمُ اللَّهُ رُبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ (فاطر: ۱۳)، واته: (نه‌و خوا‌یه په‌روه‌ردگار تانه که‌خواه‌نداری هه‌ر بو نه‌وه، وه نه‌وانه‌ی – بیجگه له‌خوا – لیان ده‌پارینه‌وه خاوه‌نی قه‌تماغه و تویر‌الیکیش نین).

نه‌شزانراوه که هیچ کس نکۆلی له‌په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای په‌روه‌ردگاری کردییت مه‌گه‌ر که‌سیکی خو‌به‌زلزان که باوه‌ری به‌و قسانه‌ش نه‌ییت که خو‌ی ده‌یکات، هه‌روه‌ک له‌فیرعه‌ون وه‌شایه‌وه کاتی‌ک به‌گه‌له‌که‌ی ده‌ووت: ﴿أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى﴾ (النازعات: ۲۴)، واته: (من په‌روه‌ردگاری هه‌ره به‌رزی ئیه‌وم!) هه‌روه‌ها ده‌یووت: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي﴾ (القصص: ۳۸)، واته: (نه‌ی پاوماقوولان، بیجگه له‌خۆم خواوه‌ندی‌کم نه‌دیوه‌ته‌وه بو‌تان). به‌لام نه‌و قسه‌یه‌ی له‌بیروباوه‌ره‌وه نه‌بوو، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا...﴾ (النمل: ۱۴)، واته: (به‌هۆی سته‌م و خو‌به‌زلزانیانه‌وه نکۆلیان له‌نایه‌ته‌کانی خوا ده‌کرد هه‌رچه‌نده له‌ده‌روونیشه‌وه دل‌نیا‌بوون که له‌خواوه‌ن).

هروه ها موسا عليه السلام به فرعونى فهرموو: ﴿لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بِصَاطِرٍ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا﴾ (الإسراء: ۱۰۲)، واته: (چاك
دهزانی كه بیجگه له پهروردگاری ناسمانه كان و زهوی كهسی تر نهو نایهت و نیشانانهی
نهاردووه، كه پروون و بهرچاون، وه من واگومان ده بزم نهی فرعون كه تو ناحالی و
فوتواوی)، له بهر نهوه هاوبه شدانه ران دانیان به پهروردگاریه تی خواى گه ورده دا دهنه
له گهل نهوهی له پهرستراویه تیشدا هاوبه شیان بو داده نا، خواى گه ورده ده فهرمویت: ﴿قُلْ
لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ * قُلْ مَنْ رَبُّ
السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ * قُلْ مَنْ يَدِهِ
مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى
تُسْحَرُونَ﴾ (المؤمنون: ۸۴ - ۸۹)، واته: (نهی موحه مده عليه السلام، بلی: زهوی و نهوانه ی
تیدایه هی کییه نه گهر نیوه ده زانن؟ نهوانیش ده لئین هی خوایه، بلی: نایا هر بیر
ناکه نهوه؟ بلی: کی پهروردگاری حموت ناسمانه كان و پهروردگاری عهرشی مه زنه؟
ده لئین خوایه، بلی: نایا هر پاریز و تهقواى خوا ناکهن؟ بلی: کی خاوه نیه تی ههموو
شتیکی به دهسته و هر نهو پهنا ده دات و خوی لی پهنا نادریت نه گهر نیوه ده زانن؟
ده لئین خوایه، بلی: نیر بو همل ده خه لته تین و وهك جادو لیكراو له ناسینی خوا
لا ده دهن؟).

هروه ها خواى گه ورده ده فهرمویت: ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ﴾ (الزخرف: ۹)، واته: (نه گهر پرساریان لی بکهیت: کی
ناسمانه كان و زهوی دروستکردووه؟ ده لئین: خواى شکومه مند و زانا دروستیکردوون).
وه ده فهرمویت: ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ (الزخرف: ۸۷)،
واته: (نه گهر پرساریان لی بکهیت: کی دروستی کردوون ده لئین خوا؟ نیر چوَن درو
هه لده بهستن، كه هاوبهش بو خوا داده نین؟).

فهرمانی پهروهر دگاری بیهاوتا گشتگیره بۆ همدووو فهرمانی قهدهری و شهرعی،
 نجا هروهك خوی مدزن هلسوورپنهری بوننهوهره و بهیخی خواستی کاربهجی خوی
 تیدا برپاردهره، وه هرخوی بهدانانی پرسته ڪان و حوڪمه ڪانی مامله ڪردن بهو
 پیتهی کاربهجی خوی دهخوازیت تیدا فهرمانپهوايه، وه همدکس لهگهل خوی
 گهوره دا لهپرسته ڪاندا شرع دانهریک، ین لهحوڪمه ڪانی مامله ڪردندا حوڪم
 دهریک دابیت نهوه هاوبهشی داناه و باوهری نههیناوهتهدی.

سیههم: باوهرهینان به پرسراویتی خوا:

واته باوهرهینان بهوهی که بهتهنها پهروهر دگار پرسراو(اله)ی راستهقینهیه و
 هاوبهشی نیه، وه (اله)یش به واتای(مالوه)ه، واته: پرسراو(معبود) له پروی
 خوشویستن و بهگهوره زانینهوه، خوی گهورهش دهفهرمویت: ﴿وَالْهَکُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ
 إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ (البقرة: ۱۶۳)، واته: (خواوهند و پرسراوتان تهنهیا یهک
 پرسراوه، هیچ پرسراویک نیه بیجگه لهو خوایه که بهخشنده ومیهرهبانه).

هروهه دهفهرمویت: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا
 بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (آل عمران: ۱۸)، واته: (خوا شایهتیداوه که هیچ
 پرسراویک نیه بیجگه لهزاتی پیروزی، هروهه فریشته ڪان و خواهن زانسته ڪانیش
 شایهتیان داوه و همد خوا دادگهری دهچهسپیتیت و هیچ پرسراویک نیه بیجگه لهو
 خوایه که شکومند و کاربهجیه).

وه همد شتیک لهگهل خوی گهوره دا کرابی بهپرسراو و بیجگه لهخوا بهپرستیت،
 نهوه پرسرانی پوچ و بهتاله، خوی گهوره دهفهرمویت: ﴿ذَلِكْ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ
 مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (الحج: ۶۲)، واته: (نهو
 سهرکهوتنهش که پیتان دهادات لهبهرنهوهیه کهخوا خوی راست و پهوايه، وه نهوهی که

بيجگه له خوا لڀي ده پاريئنه وه و ده پهرستن پوچه و همرخوا خوي بهرز و بلند و گه ورهيه).

ناوبر دنيشيان به پهرستراو مافي پهرسترايان بي نادات، خوي گه وره ده ربارهي (لات و عوزا و مهنات) ده فهرمويت: ﴿إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (النجم: ۲۳)، واته: (نهم بتانه بيجگه له چهند ناويك كه ئيوه و باو و بايرانتان ناوتان ناوون هيچ نين و خوا هيچ بهلگه يه كي له سر پهرسترايان نه ناردوه ته خواره وه).

ده ربارهي (هود) يش (عليه السلام) ده فهرمويت: به گه له كه ي فهرموه: ﴿أَتَجَادِلُونِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (الأعراف: ۷۱)، واته: (نايا ده ربارهي چهند ناويك ده مه قاليتم له گه ل ده ڪن كه ئيوه و باو و بايرانتان ناوتان ناوون و خوا هيچ بهلگه يه كي له سر نه ناردوونه ته خواره وه).

ههروه ها ده ربارهي (يوسف) (عليه السلام) ده فهرمويت: به دوو ها وه له كه ي زينداني فهرموه: ﴿أَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ * مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (يوسف: ۳۹-۴۰)، واته: (نايا چهند خوايه كي په رته وازه و جيا جيا باشره يان خوي تاك و تنها و زال و ملڪه چڪره؟ بيجگه له خوا هيچ شتيك ناهه رستن چهند ناويك نه بي كه ئيوه و باو و بايرانتان ناوتان ناوون و خوا هيچ بهلگه يه كي له سر پهرسترايان نه ناردوه ته خواره وه).

له بهرئوه پيغهم به ران (عليه السلام) به گه له ڪان يان ده فهرموه: ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ﴾، واته: (خوا به رستن و بيجگه له وه هيچ پهرستراويكي تر تان نيه)، به لام نهو هاو به شدانه رانه هه سر پيچييان ڪردوه و بيجگه له خوا پهرستراوي تريشيان پهيدا ڪردوه كه له گه ل خوي بهرز و بي هاوتادا ده يان پهرستن و داواي سه ركه و تنيان

لیده‌کردن و هانایان بۆ ده‌بردن، خوای گه‌وره‌ش به دوو سه‌ماندنی ژیری نه‌وه‌ی پوچه‌ل
کرده‌ته‌وه که هاوبه‌شدانه‌ران نه‌و په‌رس‌راوانه ده‌که‌ن به‌په‌رس‌راو:

یه‌که‌م: نه‌وه‌یه نه‌و په‌رس‌راوانه‌ی هه‌لیان بژاردوون هیچان له‌تایه‌تمه‌ندیه‌کانی
په‌رس‌راویه‌تی تیدا نیه، که خۆیان دروستکراون و هیچ دروست ناکه‌ن و هیچ
سوډیکیش بۆ په‌رستیاره‌کانیان به‌ده‌ست ناهین، وه هیچ زیانیکیشان لی لاندان :
نه‌ژیانیان به‌ده‌ستیانه و نه‌مردنیان، وه هیچ شتیکیان له‌ناسمانه‌کان به‌ده‌ست نیه و تیدا
هاوبه‌ش نین، خوای گه‌وره‌هه‌رمویه‌تی: ﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ آلِهَةٍ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ
يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا﴾
(الفرقان: ۳)، واته: (بیجگه‌له‌خوا چه‌ند په‌رس‌راویکیان هه‌ل‌بژاردووه که هیچ دروست
ناکه‌ن و خۆیان دروستکراون، نه‌زیانی خۆیان به‌ده‌سته و نه‌قازانج، وه نه‌مردنیان به
ده‌سته و نه‌ژیان و نه‌زیندوکرده‌وه).

هه‌روه‌ها ده‌هه‌رمویت: ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي
السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ * وَلَا تَنْفَعُ
الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ (سبأ: ۲۲-۲۳)، واته: (ئه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ به
به‌په‌رستانی مه‌که‌که‌بلی: بانگ له‌و بتانه‌بکه‌ن که لافی خوایه‌تیان لیده‌ده‌ن با له‌سالی
گرانیدا به‌فریاتان بکه‌ون، نه‌و بتانه‌سه‌ربه‌خۆ نه‌له‌ناسمانه‌کان و نه‌له‌زه‌ویدا به‌قه‌د
گه‌ردیله و می‌وله‌یه‌کی وردیشان به‌ده‌ست نیه تا له‌به‌شی خۆیان پیتان بده‌ن، وه
به‌هاوبه‌شی خواش هیچیان به‌ده‌ست نیه هه‌تا به‌هۆی نه‌وه‌وه سوودتان پینگه‌یه‌ن، وه هیچ
پشتیوانیه‌کیشان بۆ خوای گه‌وره‌هه‌تا به‌هۆی نه‌وانه‌وه بووێته‌خواه‌نی موڵکی
ناسمانه‌کان و زه‌وی و به‌هۆیه‌وه داوا له‌بته‌کان بکه‌ن، وه هیچ تکاریه‌کیش لای نه‌و
سوودی نیه مه‌گه‌ر بۆ که‌سی خۆی موڵه‌تی پێبدات).

وه دهه فرموی: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ (الزخرف: ۸۷)، واته: (نه گهر پرسایریان لی بکهیت: کی دروستی کردوون؟ ده لین خوا! نیر چون درو هه لده بهستن؟).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ * فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ﴾ (یونس: ۳۱-۳۲)، واته: (ئهی موحه‌مه‌د ﷺ بلی: کئی له‌ناسمان و زه‌ویه‌وه رۆزیتان ده‌دات؟ یان کئی بیستن و بینینی به‌ده‌سته؟ وه کئی زیندوو له‌مردوو ده‌خاته‌وه و مردووش له‌زیندوو ده‌خاته‌وه؟ وه کئی کار و فرمان هه‌لده‌سوورپئی؟ نه‌وا ده‌لین: خوا. تۆش بلی: ئایا هه‌ر له‌خوا ناترسن و پارێز له‌سنووره‌کانی ناکه‌ن؟ نه‌ویه‌یه‌ خوای په‌روه‌ردگاری راسته‌قینه‌تان، پاش راستی و ره‌وا چیر هه‌یه‌ بیتجگه‌ له‌گومرایی؟ ئیز چۆن له‌پهرستنی خوادا لاری ده‌بن؟).

سیه‌هم: باوه‌ر هینان به‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی:

واته: چه‌سپاندنی هه‌رچییه‌ك كه‌خوا له‌کتیبه‌كه‌یدا یان له‌سونه‌تی پتفه‌مبه‌ره‌كه‌یدا ﷺ چه‌سپاندویه‌تی بۆ خۆی له‌ناو و سیفه‌ته‌کان، به‌وجۆره‌ی شایسته‌یه‌تی به‌ی شیانندن و له‌کارخستن و به‌ی چۆنایه‌تی و لیچواندن. خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۰)، واته: (خوا چه‌ند ناویکی جوانی هه‌یه‌ به‌و ناوانه‌ لێی بپارێنه‌وه و گۆی مه‌ده‌ن به‌وانه‌ی له‌ناوه‌کانی خوادا لاری ده‌که‌ن به‌وه‌ی ناوه‌کانی خوا په‌تده‌که‌نه‌وه یان ناوی تر دین و ئیقراری له‌سه‌رده‌که‌ن، هه‌ر ده‌بی پاداشتی نه‌و کرده‌وانه‌یان وه‌ربگرن که‌ ده‌یکه‌ن).

یان ده‌فهرمویت: ﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (الروم: ۲۷)، واته: (سیفه‌تی هه‌ره‌ به‌رز له‌ ناسمانه‌کان و زه‌ویدا - که‌ بریتیه‌ له‌وه‌ی هه‌ج هاوتایه‌کی نه‌ - بۆ نه‌و خوایه‌یه‌ که‌ شکۆمه‌ند و کاربه‌جیه‌).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (الشوری: ۱۱)،
واته: (هیچ شتیک له‌وینه‌ی خوا نیه و هه‌ر ئه‌و خوا به‌شه بیسه‌ر و بینه‌ره و ده‌بیستی و
ده‌بییت). له‌م باسه‌شدا دوو تا قم گومرا بوون:

یه‌که‌میان: له‌کارخه‌مران (المُعْطَلَة) ن:

که‌ نکۆلێیان له‌ناو و سیفه‌ته‌کان یاخود له‌هه‌ندیکیان کردووه، به‌ویانووه‌ی
چه‌سپاندنیان بۆ خوا و ده‌خوازیت که‌ لیچواندن - واته‌ لیچواندنی خوای گه‌وره‌ به‌
دروست کراوه‌کانی - بکریت، ئه‌م بیانووه‌ش له‌چه‌ند ڕوویه‌که‌وه‌ پوچ و به‌تاله‌،
له‌وانه‌:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌ی ده‌یلێن داخوازی چه‌ند خواستیکی پوچه، وه‌ک پێچه‌وانه‌ بوون
له‌فه‌رمایشته‌کانی خوای گه‌وره‌دا، چونکه‌ په‌روه‌ردگار ناو و سیفه‌ته‌کانی بۆخۆی
چه‌سپاندووه‌ و ئه‌وه‌شی ڕه‌تکردووه‌ته‌وه‌ که‌هیچ شتیک به‌ وینه‌ی خوا هه‌بییت، ئنجا ئه‌گه‌ر
چه‌سپاندنیان لیچواندن بخوازیت ئه‌وا ده‌شخوازی پێچه‌وانه‌بوون له‌قه‌سه‌ی خوادا
هه‌بییت و هه‌ندیکیان ئه‌وانی تر به‌درۆ بخه‌نه‌وه‌.

دووهم: ئه‌وه‌یه‌ ئه‌گه‌ر دووشت له‌ناودا یان له‌سیفه‌تدا یه‌کانگیر بن ئه‌وه‌ ناخوازیت که‌
چوونیه‌ک بن، چونکه‌ ده‌بینی دوو کس له‌وه‌دا یه‌کانگیرن که‌هه‌ریه‌که‌یان مرۆفیکی
بیسه‌ره، بینایه، قسه‌که‌ره، ئه‌مه‌ش و ناخوازیت که‌ له‌واتا ئینسانیه‌کان و بیستن و بینین
و قسه‌کردندا چوونیه‌ک بن، ده‌بینی گیاندارانیش ده‌ست و قاچ و چاویان هه‌یه، وه‌ ئه‌م
یه‌کانگیریه‌شیان ئه‌وه‌ ناخوازیت که‌ ده‌ست و قاچ و چاویان چوونیه‌ک بن. ئنجا ئه‌گه‌ر
جیاوازی له‌ نێوان دروستکراوه‌کاندا له‌و شتانه‌دا دیاریی که‌ له‌ناو و سیفه‌ته‌کاندا
یه‌کانگیرن ئه‌وا جیاوازی نێوان دروستکه‌ر و دروستکراوه‌کان ڕونتر و گه‌وره‌تره‌.

دووهمیان: لیچووتان (المُشَبَّهَة) ن:

ئه‌وانه‌ی که‌ ناو و سیفه‌ته‌کانیان له‌گه‌ڵ لیچواندنی خوای گه‌وره‌
به‌دروستکراوه‌کانیدا چه‌سپاندووه‌، به‌ بیانووی ئه‌وه‌ی گوا به‌ ئه‌م لیچواندنه‌ ده‌رئه‌نجامی

ئەو چەمکەیه کە دەقەکان دەیگەیهنن، چونکە خوای گەورە بەجۆرێک بەندەکانی دەدوینیت کە تێی بگەن، ئەم بیانوویش لەچەند ڕۆیە کەو بەتالە:

یە کەم: ئەو یە لەیە کچونی خوای گەورە و دروستکراوەکانی بۆچوونێکی پوچە و ژیری و شەرع بەتالی دەکەنەو، هەروەها مەحاله ئەو ی لە دەقەکانی قورئان و سوننەت دەفامریتەو فرمانێکی پوچ و بەتال بیت.

دووەم: ئەو یە خوای گەورە بەو جۆرە بەندەکانی دواندووە کە لەپرووی بنەرەتی واتاو تێی بگەن، بەلام ئەو حەقیقەت و ناوەرۆکە ی ئەو واتایە لەسەر هاتووە لەو شتانە یە کە خوای گەورە زانینە کە ی تایبەتکردووە بە خۆیەو، لەو مەسەلانە ی پەییوەستن بە خودی خۆی و سیفەتەکانیەو.

ئەجا ئەگەر خوای گەورە بۆ خۆی چەسپاند کە بیسەرە، ئەوا بیستن لەپرووی بنەرەتی واتاو ناشکرایە، بەلام بەگوێرە ی بیستی خوای گەورە نەزانراوە، چونکە حەقیقەتی بیستن هەتا لەدروستکراوەکانیشدا جیا جیا یە، وە جیاوازی ئەو حەقیقەتە لەنیوانی دروستکەر و دروستکراو دا ڕونتر و ناشکراترە.

وە کاتێک خوای گەورە دەربارە ی خۆی هەوالتیداو کە (استواء) ی کردووە بەسەر (عرش) بەکەیدا ئەوا (استواء) کردنە کە ی لەپرووی بنەرەتی واتاو ناشکرایە، بەلام حەقیقەتی ئەو (استواء) ی خوای گەورە لەسەر (عرش) دا هەبەتی نەزانراوە، لەبەر ئەو ی حەقیقەتی (استواء) دەرەق بەدروستکراوەکان جیاوازه، خۆ چوونە سەر کورسییە کی جیگیر وەك سواربوونی سەر پستی ووشترێکی چەمووشی سەر شیت نیە، ئەجا ئەگەر دەرەق بەدروستکراوەکان جیاواز بیت، ئەوا جیاوازی نیوان دروستکەر و دروستکراوەکان تیدا ڕوونتر و ناشکراترە.

باوه پرون به خوی گهورهش بهو جوړه ی باسماڼ کړد چهند بهرهمیځی ناوازه و
گرنگ بو باوه پدار دیتته بهر، له وانه:

(۱) هینانه دی په کتابهرستی خوی گهوره به جوړیک که باوه پدار نه تکا و نه ترسی
به که سی تره وه په یوه ست نابی و که سی تریش ناپهرستی.

(۲) خوشویستی ته وای خوی گهوره و به گهوره زانینی، بهو جوړه ی له
ناوه جوانه کانی و سیفه ته بهرزه کانی ده فامریتته وه.

(۳) هینانه دی پهرستی خوا به نه نجامدانی نهو کارانه ی فهرمانی پیکردوون و
دوور که و تنه وه لهو کارانه ی پیکری لیکردوون.

وملائكتہ (۱۲۹)

وہ بہ فریشتہ کانی

(۱۲۹) فریشتہ‌کان: جیہانیکی نادیار و دروستکراون، بہندہ و خواہرستن، ہیچ تایہ تمہندیہ کی پوروہ ردگاریہ تی و پورسراویہ تییان نیہ، خواہی گہورہ لہرووناکی دروستی کردون و ملکہچی تہواوی بو فہرمانہ کانی پیداون و ہیژیشی بو راپہراندنیان پیداون، خواہی گہورہ دہ فہرمویت: ﴿وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ﴾ * يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ (الأنبياء: ۱۹-۲۰)، واتہ: (تہوانہی لای خوان خویان لہ پورستیدا بہ گہورہ نازانن و ماندووش نابن، شہو و رۆژ پاک و ییگہردی بو خوا دہردہ برن و بیزار و ماندوو نابن).

ژمارہیان زۆرہ و ییجگہ لہ خواہی گہورہ کس بو ناژمیترین، وہ لہ (صحیحین) یش لہ فہرموودہی (تہنہس) دا ﷺ لہ باسی شہورہ ویدا ساغ بووہ تہوہ کہ پیغمبہر ﷺ مالتی ناوہ دانکراو (بیت المعمور) ی لہ تاسمان پیشاندرا، ہموو رۆژیک حفتا ہزار فریشتہ نوژی تیدا دہ کەن، کاتی دینہ دہرہوہ ہمرگیز جاریکی تر ناگہرینہوہ بو).

باوہرہیتان بہ فریشتہش چوار فہرمان لہ خو دہ گریت:

یہ کہم: باوہرہیتان بہ بوونیان.

دوہم: باوہرہیتان بہو فریشتہیان کہ بہناوی خوہی ناوی دہزانین، وہک (جبریل)،

ہمروہا سہرلہبہر باوہر بہوشیان بہیتن کہ ناوی نازانین.

سیہم: باوہرہیتان بہوہی دہبارہی سیفہ تہ کانیان زانیومانہ، وہک سیفہ تی (جبریل) کہ

پیغمبہر ﷺ ہوا تیداوہ لہ سہر تہو سیفہ تہی لہ سہری دروستکراوہ بینویہ تی، شہش

سہد بالتی ہدبووہ و تاسوی داگرتوہوہ (أخرجہ البخاری).

جاری واش هدی به فەرمانی خوی گهوره فریشته شیوهی ده گۆریت بۆ شیوهی مرۆف، ههروهك له (جبریل) رۆویدا کاتیک پهروهردگار ناردی بۆلای (مریم) و خوی خسته شیوهی مرۆفیکی تهواوه. ههروهها کاتیک هات بۆلای پیغمبهه ﷺ که له ناو هاوهله کانیدا دانیشتبوو، به سیفهتی پیاویک هاته لای که جل و بهرگی زۆر سبی بوو، مووی زۆر رهش بوو، شوینهواری گهرانی پیوه نه ده بینرا و هیچ که سیش له هاوهلان نهیده ناسی، ئنجا لای پیغمبهه ﷺ دانیشت و ههردوو ئهژنۆی نا به ئهژنۆیهوه و ههردوو له بی دهستی خسته سهر ههردوو پانی و دهربارهی ئیسلام و باوهر و ئیحسان و رۆزی دواپی و نیشانه کانی پرسیاری له پیغمبهه ﷺ کرد، پیغمبهه ریش ﷺ وهلامی دایهوه و رۆیشت، پاشان پیغمبهه ﷺ فهرمووی: (ئهوه جبریل بوو هاته لاتان بۆ ئهوهی فیری نایینه که تان بکات) (رواه مسلم)، ههروهها ئهوه فریشتانهش که خوی گهوره ناردونی بۆلای (ئیبیراهیم) و (لوط) له شیوهی مرۆفدا بوون.

چوارهه: باوهر هینان بهو زانیاریهی دهربارهی ئهوه کرده وانهی به فەرمانی خوی گهوره بی ههله دهستن زانیومانه، وهك پاك و بیگهردی ده برین بۆ پهروهردگار به شهو و رۆژ، به بی کۆلدان و بیتاقه تبوون، هه ندیکیان کاروباری تاییه تیان ههیه:

بۆ نموونه (جبریل) ی ئه میندار به سهر سروش و وه حی خوی گهوره وه، که خوا وه حی پندا ره وانه ده کات بۆ پیغمبهه ران و نیراوان.

ههروهها (میکائیل) که سپیراوه به باراندن و رواندن.

یان (اسرافیل) که سپیراوه به فوو کردن به که ره نا (صور) دا له کاتی ههستانی قیامت و زیندوو کرانه وهی خه لکید.

یاخود فریشتهی مهرگ (ملك الموت) که سپیراوه به کیشانی گیانه کان له کاتی مردندا.

ههروهها (مالک) که سپیراوه به ئاگر پهزی و خه زنه داری ئاگره.

هه‌روه‌ها ئه‌و فریشتانه‌ی سپێراوان به‌چاودێرکردنی کۆرپه‌له‌ له‌ په‌حمی دایکدا، نه‌گه‌ر مرۆف چوار مانگی له‌سکی دایکیدا ته‌واو کرد، خوای مه‌زن فریشته‌یه‌ک ده‌نێری و له‌زمانی پێده‌کات به‌نووستی پۆزی و ناکامی ژیان (أجل) ی و کرده‌وه‌کانی و سه‌رگه‌ردانه‌یان به‌ختیاره‌.

هه‌روه‌ها ئه‌و فریشتانه‌ی سپێراوان به‌پاراستنی کرده‌وه‌کانی ئاده‌میزاد و نووسینان. هه‌موو که‌سیک دوو فریشته‌ی بۆ دانراوه‌: یه‌که‌میان له‌ لای راست و دووهمیش له‌ لای چه‌پ.

هه‌روه‌ها ئه‌و فریشتانه‌ی سپێراوان به‌پرسیارکردن له‌مردوو، کاتیک خرایه‌ ناو گۆره‌که‌یه‌وه‌ دوو فریشته‌ دینه‌لای و ده‌رباره‌ی په‌روه‌ردگاری و ئایینی و پێغمه‌به‌ری پرسیاری لیده‌که‌ن.

باوه‌ربوون به‌ فریشته‌کانیش چه‌ند به‌رهمه‌مکی نایاب دیتته‌ به‌ر، له‌وانه‌: یه‌که‌م: زانیی گه‌وره‌یی و مه‌زنیه‌تی و هێز و ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره‌، چونکه‌ گه‌وره‌یی دروستکراو له‌ گه‌وره‌یی کردگاره‌وه‌یه‌.

دووهم: ستایشکردنی خوای گه‌وره‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی به‌جۆریک چاودێری ئاده‌میزاد ده‌کات که‌ هه‌ندیک له‌و فریشتانه‌ی سپاردوو به‌وه‌ی به‌ئه‌هرکی پارێزگاریکردنیان و نووستنی کرده‌وه‌کانیان و بیجگه‌ له‌وانه‌ له‌ به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانیان هه‌ستن.

سێهه‌م: خوشویستی فریشته‌کان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌لده‌ستن به‌پهرستی خوای گه‌وره‌. ده‌سته‌یه‌ک له‌ سه‌رلێشیاوان نکۆلی ئه‌وه‌یان کردوو که‌ فریشته‌کان جه‌سته‌ بن و ووتویه‌: بریتین له‌و هێزه‌ چاکه‌خوایانه‌ی له‌ دروستکراوه‌کاندا هه‌شاردراون، نه‌مه‌ش به‌درۆخسته‌مه‌وه‌ی قورئانه‌که‌ی خوای گه‌وره‌ و سوننه‌تی پێغمه‌به‌ره‌که‌ی ﷺ و کۆده‌نگی (إجماع) ی موسلمانانه‌، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنَحَةٍ مِّنْهُنَّ وَثَلَاثَ وَرُبَاعٌ﴾ (فاطر: ۱)،

واته: (سوپاس بۆ خوای به‌دیهینه‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌وی، ئهو خوایه‌ی فریشته‌کانی کردوه به فرستاده و نیراو، که خاوه‌نی جووته‌بال و سی‌بال و چوار‌بالن).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَذْبَارَهُمْ﴾ (الأنفال: ۵۰)، واته: (ئه‌گەر ده‌بینیت کاتیک فریشته‌کان گیانی ئه‌وانه ده‌کیشن که بیاره‌پر بوون و به‌دهم و چاویان و به‌پشتیاندا ده‌کیشن).

وه ده‌فرمویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ﴾ (الأنعام: ۹۳)، واته: (ئه‌گەر ده‌بینیت کاتیک ستمکاران له‌گیراوی مهرگدان و فریشته‌کان ده‌ستیان درێژده‌که‌ن بۆ لێدان و ئه‌شکه‌نجه‌دانان و پێان ده‌لێن گیانی خۆتان ده‌رکه‌ن).

یان ده‌فرمویت: ﴿...حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (سبا: ۲۳)، واته: (تا‌کو ترس و بیم له‌دلی شه‌فاعه‌تکاره‌کان ده‌رکرا، به‌فریشته‌کانیان ده‌ووت: په‌روه‌ردگارتان چی فەرموو؟ ووتیان: راست و په‌وای فەرموو، واته شه‌فاعه‌ت بۆ باوه‌رداران و مافی ئه‌وانه هه‌ر ئه‌ویشه به‌رز و بلند و گه‌وره‌یه).

ده‌باره‌ی ئه‌هلی به‌هه‌شتیش ده‌فرمویت: ﴿وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ * سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾ (الرعد: ۲۳-۲۴)، واته: (فریشته‌کان له‌هه‌موو ده‌رگایه‌که‌وه ده‌چه‌ ژووره‌وه بۆ لایان و پێان ده‌لێن: سلاوتان لی ییت، ئهو خۆشیه‌ی به‌ده‌ستان هه‌تاوه به‌هۆی ئارامگیرتانه‌وه‌یه، وه باشترین دوا هه‌وارگه و مالتان بێ براوه).

له‌ (صحیح) ی بوخاریشدا هاتوه له‌ (أبي هريرة) وه ﷺ که له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گێڕاویه‌ته‌وه، ده‌فرمویت: «إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ الْعَبْدَ نَادَىٰ جِبْرِيلُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فَلَانًا فَأَخْبِيَهُ فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ فَيُنَادِي جِبْرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فَلَانًا فَأَجْوُهُ فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (ئه‌گەر خوا

بهندهیه کی خوشویست بانگی جبریل ده کات و پټی ده فهرمویت: خوا فلان کهسی خوش دهوی، توش خوشت بویت، جبریلیش خوشی دهویت، ئنجا جبریل بانگی ئه هلی ئاسمان ده کات کهوا خوا فلان کهسی خوش دهوی ئیوهش خوشتان بویت، ئه هلی ئاسمانیش خوشیان دهویت، پاشان خوشه ویستی ئه و کهسه ده خرپته ناو دلی خه لکی سهر زه ویه وه).

وه ههر له (صحیح) ی بوخاریدا له (أبي هريرة) وه ده گیرپته وه که پیغه مبه ر ﷺ فهرمو ویه تی: « إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ الْمَلَائِكَةُ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَلِأَوَّلٍ فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَّأَ الصُّحُفَ وَجَاءُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (ئه گهر پوژی جومعه هات، له لای ههر ده رگایه ک له ده رگا کانی مزگه وته وه فریشته کان ده وه ستن و یه ک له دوا ی یه ک ناوی نویژ خوینان تو مار ده کهن، ئنجا ئه گهر پیش نویژ (امام) به که دانیشته پهراوه کانیان ده پیچنه وه و دین گوی له یادی خوا ده گرن).

ئهم دهقه شهرعیانه به راشکاوی باس له وه ده کهن کهوا فریشته کان جه سته ن (به پټی سروشتی تایبه تی خویان) نه ک هیزی مه عنه وی، وه ک سهر لی شیواوان ووتویانه، وه موسولمانان یه کده نگن له سهر ئه و رایه ی لهم ده قانه ده فامرپته وه.

وڪتبه (۱۳۰) ورسله (۱۳۱)

وه به ڪتبه ڪافي و پيڻه مبه راني

(۱۳۰) (الڪتب): ڪڙي (ڪتاب) به، بهواتي نووسراو (مڪتوب).

ليڙه شدا مبهست لهو ڪتيانه به ڪه خوي گهوره ناردوني بو پيڻه مبه راني بوئه وه ي
ميهره باني بن بو خه لڪي و مايه ي رينماييان بن، تاڪو به هو يانه وه له دنيا و دواړوژدا به
به خته وه ي بگه ن.

باوه رهيٽان به ڪتيه ڪانيس چوار فهران له خو ده گريت:

يه ڪم: باوه رهيٽان به وه ي به راسي هاتنه خواره وه يان له لايه ن خواره يه.

دووه م: باوه رهيٽان بهو ڪتيه ي به ناوي خوي ناويسان زانيوه، وهك (قورنان) ڪه بو
موحه مدد ﷺ هاتووه ته خواره وه و (تهورات) ڪه بو موسا ﷺ نيراووه ته خواره وه، به لام
تهوش ڪه ناوي نازانين سرله بهر باوه رمان پتي هه يٽ.

سيه م: باوه ر ڪردن به هه واله راسه ڪانيان، وهك: هه واله ڪاني قورنان و هه والي نهو
ڪتيه پيشوانه ي نه گوراو ن يان نه شيونراون.

چواره م: نيشڪردن به حوڪم و فهرمان ي نهو ڪتيه يان ڪه نه سخ نه ڪراوه ته وه، ههروهه
پابه نديون و ملڪه چڪردن بوي، نجا جيڪمه ته ڪه ي تيگهين يان تينه گهين. تيڪراي
ڪتيه پيشووه ڪان به قورناني پروز نه سخ ڪراونه ته وه و حوڪمه ڪه يان سراووه ته وه، خوي
گهوره ده فهرمويٽ: ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ
وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ﴾ (المائدة: ۴۸)، واته: (ئيمه نه م ڪتيه مان وهك په ياميڪي راسه بو
ناردويته خواره وه، تاڪو راسي سه قامگير بڪات و به راسندانه ري نهو ڪتيانه يه ڪه
له پيش خويوه وه رهوانه ڪراون وهك تهورات و نينجيل - و نه سخيشي ڪردوونه وه).

بهم پتیه دروست نیه کرده‌وه به هیچ حوکمیکی کتیبه پشوره‌کان بکریت بیجگه له‌وهی قورئان په‌سندیکردوه و دانی پیداناره.

باوه‌ربون به کتیبه‌کانیش چهند به‌رهمیکی ناوازه و گرنګ دینته بهر، له‌وانه:
یه‌که‌م: زانینی چاودیریه‌تی خوای گه‌وره بۆ به‌نده‌کانی که‌وا هدر گه‌لیک کتیبه‌کی بۆ ناردوه تا‌کو به‌هۆیه‌وه ریتماییمان بکات.

دووهم: زانینی کار به‌جیسی خوای گه‌وره له‌ شهرعه‌که‌یدا که‌وا بۆ ههموو گه‌لیک به‌رنامه‌یه‌کی وای داناره له‌ گه‌ل باروگوزه‌رانیاندا بگونجیت، هه‌روه‌ک خوای مه‌زن ده‌فهرموت: ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾ (المائدة: ۴۸)، واته: (بۆ ههر گه‌لیک له‌ئێوه شهریه‌ت و به‌رنامه‌یه‌که‌مان داناره).

سیه‌هم: ستایشکردنی به‌هره و نیعمه‌تی خوا له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی (که‌ شهریه‌ته‌که‌ی ناردوه‌وه).

(۱۳۱) وشه‌ی (الرسول): کۆی (رسول)ه، به‌ واتای: په‌وانه‌کراو (مرسل) واته: هه‌لبێرێراو (مبعوث) بۆ گه‌یاندنی شتیک.

لی‌ره‌شدا مه‌به‌ست له‌و مرو‌فیه‌یه‌که‌ به‌ناردنی په‌یام و به‌رنامه‌یه‌ک سروه‌ی بۆ نێراره‌وه و فهرمانی به‌را‌گه‌یاندنی پێکراوه ...

یه‌که‌مین پتیه‌مبه‌ر (نوح)ه ﷺ و دوا‌بینان (محمد)ه ﷺ. خوای گه‌وره ده‌فهرموت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ (النساء: ۱۶۳)، واته: (ئێمه‌ وه‌حیمان بۆ تو کردوه هه‌روه‌ک وه‌حیمان بۆ نوح و پتیه‌مبه‌رانی دوا‌ی ئه‌ویش کردوه‌وه).

له‌ (صحیح)ی بوخاریشدا هاتوه‌ له‌ (أنس ی کوری مالک)ه‌وه ﷺ که‌ له‌ فهرمووده‌ی شه‌فاعه‌تدا گێڕاوه‌ ته‌وه‌ پتیه‌مبه‌ر ﷺ (باسی ئه‌وه‌ی کردوه‌ که‌ خه‌لکی دینه‌ لای - ئاده‌م - بۆ ئه‌وه‌ی شه‌فاعه‌تیان بۆ بکات، ئه‌ویش عوزریان بۆ دینته‌وه‌ و

دهفهرمويٽ: بچن ٻڙاي (نوح) يه ڪم پڙمبهريه خوا هلي بڙاردوه و... هتد (آخرجه البخاري و مسلم).

خوای گهريه لهبارهي پڙمبهريه ۽ دهفهرمويٽ: ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾ (الأحزاب: ۴۰)، واته: (موحهده ۽ باركي هيچ كه سيك له تيوه نيه به لام نيتردراوي خوايه و دراهميني پڙمبهريه).

هيچ نومه تيڪ بي پڙمبهريه نه بووه، (رسول) ٻيڪ كه خوای گهريه بهرنامه و شريعه تيڪي سهر به خوي ٻو گهله ڪهي پڙداره وانه کردوه، يان (نبي) ٻيڪ كه وه حي ٻو ڪراوه پهريه وي شريعه تي پيش خوي بڪات، ٻوئوه وي سهر له نوي پيادهي بڪاته وه، خوای گهريه دهفهرمويٽ: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ (النحل: ۳۶)، واته: (لهه موو نومه تيڪدا نيتردراوي ڪمان ره وانه کردوه كه پييان رابگه يه نيٽ خوا بهرستن و له طاغوت دور بکه ونه وه).

هروه ها دهفهرمويٽ: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر: ۲۴)، واته: (هيچ نومه تيڪ نيه كه ترسيهريڪي تيڊا هله نه بڙيرايت).

يان دهفهرمويٽ: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَخْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا...﴾ (المائدة: ۴۴)، واته: (تيه ته ورا تمان نار دوه ته خواره وه كه رينمايي و روناكي تيڊا بوو ٻوئوه وي نهو پڙمبهريه ملي ڪهي خوا بوون له ناو نه وانه دا حوڪمي پيڪه ن كه جوله كه بوون).

پڙمبهريه هه موويان مروّف و دروست ڪراون و هيچ تايه ته منديه ڪي پهروه ردگاريه تي و پهريه سزاويه تيان نيه، خوای گهريه دهريه پڙمبهريه ڪهي (محمد) ۽ - كه لهرووي پله واپاهوه له لاي خوا سهروهري پڙمبهريه - دهفهرمويٽ: ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْنَزْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۸)، واته: (بلي: ۱۸۸).

نه سوود و نه زیانم بۆ خودی خوښم بدهست نیه مه گهر ئه‌وه‌ی خوا بیه‌وێت، وه نه گهر غه‌یم بزانایه ئه‌وا چاکه‌ی زۆرم بۆخۆم بدهست ده‌یه‌نا و هیچ خراپه‌یه‌کم تووش نه‌ده‌هات، من بیتجگه له‌وه‌ی ترسینه‌ر و مژده‌ده‌رم بۆ گه‌لیک که باوه‌ردینه‌ن شتیکی تر نیم).

وه ده‌فه‌رموێت: ﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا * قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (الجن: ۲۱-۲۲)، واته: (بلی من نه‌به‌ده‌ستمه زیان له‌ئێوه بدهم و نه‌به‌ده‌ستمه هیدایه‌تی ئێوه بدهم، بلی: بیگومان کس نیه له‌توره‌یی و سزای خوا په‌نام بدات و بیتجگه له‌ویش هیچ دالده‌یه‌کم نیه).

وه تایه‌تمه‌ندییه‌کانی ئاده‌میزادیشیان له‌گه‌ل‌دایه، له‌نه‌خۆشی و مردن و ناتاجبوون به‌خواردن و خواردنه‌وه و شتی تر، خوای گه‌وره‌ ده‌رباره‌ی ئیبراهیم ﷺ که وه‌سفی په‌روه‌ردگاری مه‌زنی کردوه ده‌فه‌رموێت: ﴿وَالَّذِي هُوَ يُطْعَمُنِي وَيَسْقِينِ * وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ * وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ﴾ (الشعراء: ۷۹-۸۱)، واته: (په‌روه‌ردگارم نه‌و خوايه‌یه که خواردن و خواردنه‌وه‌م ده‌دات و نه‌گهر نه‌خۆش که‌وتم چاکم ده‌کاته‌وه و نه‌و خوايه‌یه که دهم مرییت پاشان زیندووم ده‌کاته‌وه).

په‌غه‌مه‌ریش ﷺ ده‌فه‌رموێت: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَنَسَىٰ كَمَا تَنْسَوْنَ فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (منیش هه‌ر مرۆفیکم وه‌ک ئێوه، شتم بیرده‌چی وه‌ک ئێوه بیرتان ده‌چیت، ئنجا نه‌گهر شتم بیرچوو یادم بځه‌نه‌وه).

وه خوای گه‌وره له‌بالاترین پله‌وپایه‌دا و له‌میان‌ه‌ی ستایش کردنیاندا به‌(خواپه‌رستی) وه‌سفکردوون، په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی (نوح) ﷺ ده‌فه‌رموێت: ﴿إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾ (الأنسراء: ۳)، واته: (به‌راستی به‌نده‌یه‌کی سوپاس گوزار بوو).

ده‌رباره‌ی (موحه‌مه‌د) ﷺ ده‌فه‌رموێت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ (الفرقان: ۱)، واته: (پاک و پڕوۆزی بۆ ئه‌و خوايه‌ی فو‌رقان -

واته قورئان - ی به‌سەر به‌نده کهیدا ناردووته خواره‌وه بۆ ئه‌وه‌ی ئاگادار که‌ره‌وه و ترسینه‌ری جیهانیان بیت).

هه‌روه‌ها ده‌باره‌ی (ئبراهیم و ئیسحاق و یه‌عقوب) - عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ * إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ * وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنِ الْأَخْيَارِ﴾ (سورة ص: ۴۵-۴۷)، واته: (باسی به‌نده کانمان ئبراهیم و ئیسحاق و یه‌عقوب بکه که به‌ده‌سه‌لات و چاو‌کراوه بوون، ئیمه به‌هۆی سیفه‌تی به‌رزیا نه‌وه هه‌لمان بژارد بوون، نه‌ویش بیر کرد نه‌وه و سه‌رقال بوونیان بوو به‌ رۆژی دوا یه‌وه، وه نه‌وان لای ئیمه له‌و به‌ندانن که پالفته و هه‌لبژێراون).

ده‌باره‌ی عیسا‌ی کور‌ی مه‌ریه‌میش ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ (الزخرف: ۵۹)، واته: (عیسا ته‌نها به‌نده‌یه‌ك بوو و به‌هه‌ری پێغه‌مبه‌رایه‌ تیمان به‌سه‌ردا رشتبوو، وه کردبوومان به‌وێنه و ئایه‌تیکی روون له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی خوا بۆ نه‌وه‌ی ئیسرائیل - یعقوب -).

باوه‌ر هێنان به‌ پێغه‌مبه‌رانیش چوار فرمان له‌خۆ ده‌گرت:

یه‌ که‌م: باوه‌ر هێنان به‌وه‌ی په‌یامه‌ که‌یان راسته و له‌خوا‌ی گه‌وره‌وه‌یه، چونکه هه‌ر که‌س باوه‌ری به‌یه‌ کێك له‌و په‌یامانه نه‌بیت ئه‌وه بپاوه‌ره به‌ هه‌موویان، هه‌روه‌ك خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطِ الْمُرْسَلِينَ﴾ (الشعراء: ۱۰۵)، واته: (گه‌لی نوح پێغه‌مبه‌ره‌کانیان به‌درۆ خسته‌وه)، خوا‌ی میه‌ره‌بان به‌ به‌درۆ خه‌ره‌وه‌ی هه‌موو نێردراوه‌کانی داناون له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دا که ئه‌و کاته‌ی (نوح) یان به‌درۆ خسته‌وه هیچ پێغه‌مبه‌ریکی تریان نه‌بوو. به‌م پێیه ئه‌و گاوارانه‌ی که (محمد) ﷺ یان ﷺ به‌درۆ خستوه ته‌وه‌و شوینی نا که‌ون به‌درۆ خه‌ره‌وه‌ی عیسا‌ی کور‌ی مه‌ریه‌میش ﷺ و شوینی نه‌که‌توون به‌ تاییه‌تی که عیسا ﷺ مزگینی هاتی (محمد) ﷺ ی پێداون.

که مزگینى پئدانیان هیچ واتایه‌ک نابه‌خشی ئه‌وه نه‌بیّت که بۆلای ئه‌وان ده‌نی‌ریّت و خوا به‌هۆیه‌وه له‌گومرایی ده‌ربازیان ده‌کات و بۆ ریڤگه‌ی راست ریتوتیسیان ده‌کات.

دووه‌م: باوه‌ره‌یتان به‌و پیغه‌مبه‌ره‌ی به‌ ناوی خۆی ناویمان زانیوه، وه‌ک: موحممه‌د و ئیبراهیم و موسا و عیسا و نوح - عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - ئه‌و پیغه‌مش نه‌وانه‌ن که له‌پیغه‌مبه‌راندا خاوه‌ن وه‌ (أولو العزم بن)، خوای گه‌وره‌ش له‌دوو جیگه‌ی قورئاندا باسی کردوون، له‌سوره‌تی (الأحزاب) دا که ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ...﴾ (الأحزاب: ۷)، واته‌: (کاتیک که په‌یمانمان له‌پیغه‌مبه‌ران وه‌رگرت، وه‌ له‌تۆ و له‌نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسا کوری مه‌ریه‌م).

هه‌روه‌ها له‌ سوره‌تی (الشوری) دا که ده‌فه‌رمویت: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ...﴾ (الشوری: ۱۳)، واته‌: (خوا ئه‌و دینه‌ی به‌شعرع بۆتان داناه که سپاردوویت به‌نوح و ئه‌وه‌ش که به‌سروش و وه‌حی ناردوو مانه‌ بۆت و ئه‌وه‌ی سپاردمان به‌ئیبراهیم و موسا و عیسا که پیاده‌ی ئه‌و ئاینه‌ بکه‌ن و تیدا دووبه‌ره‌که مه‌بن).

به‌لام ئه‌وه‌شیان که‌ناوی نازانین ده‌بی به‌تیکرا (اجمالاً) باوه‌ری پئ به‌ینین، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ...﴾ (غافر: ۷۸)، واته‌: (بیگومان له‌پیش تۆوه پیغه‌مبه‌رانی‌کمان په‌وانه‌کردوه، هه‌یانه‌ که به‌سه‌ره‌اتیان بۆ گێراویتوه و هه‌شیانه‌ که به‌سه‌ره‌اتیان بۆ نه‌گێراویتوه).

سێهه‌م: باوه‌ره‌یتان به‌و هه‌واله‌ راستانه‌ی ده‌رباره‌یان پیمان گه‌یشتون.

چوارەم: ئىشكرىن بەشەرەيەتى ئەوەيان كە بۆمان رەوانە كراوۋە دواھەمىنيانە، ئەۋىش (مۇھەممەد) كە بۇ لاى تىكرى خەلىكى ئىرراوۋە، خىۋاى گەۋرە دەفەرمۇيت: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (النساء: ۶۵)، واتە: (نەخىر! سۆيىد بەپەرۋەردگارت باۋەريان نايىت تاكو لەو كىشەو ھەرايەى لەنۆواندا دروست دەيىت نەتكەن بەدادوۋەر، پاشان لەدەروۋنياندا ھەست بەھىچ تەنگاۋىيەك نەكەن سەبارەت بەۋەى بۆت يەكلا كەردنەتەۋە و بەمەكەچكردى تەۋاۋەتى مەكەچ دەبن).

باۋەريون بەپىغەمبەرانىش چەند بەرھەمىكى نايابى ھەيە، لەوانە:

۱- زانىنى بەزەيى و مېھرەبانى خىۋاى گەۋرە و چاۋدۆريكردى بەندەكانى كە پىغەمبەرانى بۇ رەۋانە كەردون، بۆتەۋەى بەرەو رېيازى خىۋاى گەۋرە رېنمايان بەكەن و بۆيان رۋون بەكەنەۋە كە چۆن خوا پەرسەن لەبەرئەۋەى عەقلى و زىرى ئادەمىزاد سەربەخۆ چۆنەتى خواپەرسى نازانىت.

۲- شوكرانەبۆرى خىۋاى گەۋرە لەسەر ئەم بەرە گەۋرەيە.

۳- خۆشويستى پىغەمبەران و بەمەزن تەماشاكەردىيان و ستايشكەردىيان بەو جۆرەى شايسەيانە لەبەرئەۋەى نىردراۋى خىۋاى گەۋرەن و ھەستاۋن بەپەرسىتى و گەيانەندى پەيامەكەى و ئامۆزگارىكردى بەندەكانى.

بىگومان ناھەزانىش كە پىغەمبەرەكانيان بەدرۆخستەتەۋە بەبيانۋەى ئەۋەبۋە كە نايى پىغەمبەرانى خىۋاى گەۋرە لەمروڤ بن. خىۋاى گەۋرەش باسى ئەۋ بيانۋەى كەردوۋە و پوچەلى كەردەتەۋە، ۋەك دەفەرمۇيت: ﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا * قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يُمَشُّونَ مَطْمَتَيْنِ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا﴾ (الإسراء: ۹۴-۹۵)، واتە: (كاتىك خەلىكى رېنمايان بۆدەھات ھىچ شتىك رېنگرى نەدە كەردن لەۋەى باۋەريەتەن، ئەۋە نەبى كە دەيانوۋت:

نایا خوا مروځی به پټغمبه ر هه لټار دووه؟ بلۍ: نه گهر له زه ویدا فریشته هه برونایه و به دلتیایی به سهریدا پر وشتنایه نهوا پټغمبه ریکی فریشته مان له ناسمانه وه بړ دهناردنه خواره وه).

خوای گه وره هم بیان ووهی به وه پوچه لکر دووه تده که حه تمن ده بی پټغمبه ر له مروځ بیت، چونکه بولای خه لکی سهر زه وی په وانه ده کریت و نه وایش مروځن. نه گهر خه لکی سهر زه وی فریشته برونایه نهوا خوا پټغمبه ریکی فریشته ی بړ دهناردنه خواره وه بړ نه وهی وهك نهوان بویه.

هه روه ها په روه ردگار ده باره ی نه وانه ی پټغمبه رانیان به در وځست ووه تده ده گیر ټده وه که ووتویانه: ﴿إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ * قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (ابراهیم: ۱۰-۱۱)، واته: (نپوه جگه له وهی مروځیکی وهك نیمه شتیکی تر نین و ده تانه ویت ریگری په رستی نهو بتانه مان لییکه نه که باو و باپیرانمان ده یان په رستن، نجا نه گهر راست ده که نه به لگه یه کی ناشکرمان بړ به ینن، پټغمبه ره کانیا ن پیان ده ووتن: نیمه جگه له وهی وهك نپوه مروځین شتیکی تر نین، به لام خوا ناز و نيمه ت به سهر که سیك له به نده کانیدا ده کات که خو ی بیه ویت، وه به خواستی خوای مه زن نه بی بوشمان نیه به لگه تان بړ به ینن).

والیوم الآخر (۱۳۲)

وه به پوژی دواپی

(۱۳۲) پوژی دواپی: پوژی قیامت ته که خه لکی بو لپرسینه وه و پاداشت تیدا زیندو ده کرینه وه، بویه واشی پیگوتراوه چونکه پوژی تری له دواوه نیه، پوژیک که نه هلی به هشت له جیگه کانیا و نه هلی ناگریش له جیگه کانی خویندا جیگیر ده بن، باوه پهیان به پوژی دواپی سی فرمان له خو ده گریت:

یه گم: باوه پهیان به زیندو کرانه وهی مردووه کان:

کاتیک فووی دووه ده کریت به (صور) دا خه لکی به فهرمانی پهره ردگاری جیهانیان هله ده سته وه، هموو پیخاوسن، پروتن، خه ته نه نه کراون، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۴)، واته: (وهك یه که مجار دهر و ستمان کردووه به ههمان شیوه ده یگیرینه وه بو ژیان و زیندووی ده که یینه وه، به لینه وه له سرخومان داناوه، نیمه نه انجامده ری هر کاریکین که بمانه وی).

زیندو و کرانه وهش راستیه کی چه سپاوه که به لگه ی قورئان و سوننهت و کوده نگی موسولمانانی له سهره، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ (المؤمنون: ۱۵-۱۶)، واته: (پاشان دوا ی نه وهی نیوه له نه بو ونه وه دروست کراون نیوه سهرته انجام دهرن، پاشانیش نیوه پوژی قیامت زیندو ده کرینه وه).

پیغمبه ریش ﷺ ده فهرمویت: «يُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خُفَاءَ عُرَاءَ غُرْلًا» (متفق علیه)، واته: (خه لکی پوژی قیامت به پیخاوسی و پروتی و خه ته نه نه کراوی کوده کرینه وه).

موسولمانانان له‌سەر چه‌سپاندن و ئیسپاتکردنی هاتی رۆژی دوایی به‌کده‌نگن و بوونیشی ده‌رئه‌نجامی دانایی و حکمه‌تی خوای گه‌وره‌یه، که‌ده‌خوای سهرئه‌نجامیک بۆ ئهم دروستکراوانه دابنیت، تا‌کو له‌سەر ئهو ئهرکه‌ی له‌سەر زمانی نیراوه‌کانی پتی سپاردوون تیدا پاداشتیان بداته‌وه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ (المؤمنون: ۱۱۵)، واته: (ئایا واتان داناوه که ئیمه به‌هه‌وانته و بی‌هه‌وده دروستمان کردون و ناگه‌رینه‌وه بۆلامان؟).

هه‌روه‌ها به‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌شی ﷺ ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ...﴾ (القصص: ۸۵)، واته: (ئهو‌ی که قورئانی له‌سەر تو‌ فرز کردوه بینگومان ده‌تگه‌رینه‌وه بۆ سهرئه‌نجامیک که رۆژی قیامه‌ته).

دووهم: باوه‌ره‌یتان به‌لێرسینه‌وه و پاداشت:

به‌نده له‌سەر کرده‌وه‌که‌ی لیتی ده‌پرسه‌رینه‌وه و له‌سه‌ره‌شی پاداشت ده‌درینه‌وه، به‌لگه‌ش له‌سەر ئهم راستیه قورئان و سونه‌ت و کۆده‌نگی موسولمانانه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَتُهُمْ * ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ﴾ (الغاشية: ۲۵-۲۶)، واته: (به‌راستی گه‌رانه‌وه‌یان بۆلای ئیمه‌یه، پاشان له‌لایه‌ن ئیمه‌وه لێرسینه‌وه‌یان له‌گه‌ل ده‌کریت).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰)، واته: (هه‌رکس چاکه‌یه‌ک ئه‌نجام بدات ئه‌وا به‌ده‌قات پاداشت ده‌درینه‌وه، وه هه‌رکه‌شیش خراپه‌یه‌ک ئه‌نجام بدات ئه‌وا ته‌نها به‌قه‌د خۆی پاداشت ده‌درینه‌وه و سته‌میان لێنا‌کریت).

وه ده‌فرمویت: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الأنبياء: ۴۷)، واته: (ته‌رازوه‌کانی دادگه‌ری بۆ رۆژی قیامه‌ت داده‌نێن و هه‌چ نه‌فسیک سته‌می لێنا‌کریت، به‌لکو نه‌گه‌ر

به‌کیشی ده‌نکه توو‌یکیش بیت ده‌یه‌تینه پی‌شه‌وه، نه‌وه‌نده به‌سه که ئیمه لی‌رسینه‌وه له‌گه‌ل به‌نده‌کانمان بکه‌ین).

له‌(عبد الله ی کوری عُمَر) هوه ﷺ ده‌گیرنه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرمویت: «إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَنَفَهُ وَيَسْتَرْهُ فَيَقُولُ: أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ أَيْ رَبِّ، حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ، فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ» (متفق علیه)، واته: (خوا باوه‌ردار نزیك ده‌خاته‌وه، ئنجا په‌رده‌ی پیداده‌دات و دایده‌پۆشیت و ده‌فهرمویت: ئایا نه‌و گونا‌هه ده‌زانیت؟ ئایا نه‌و گونا‌هه ده‌زانیت؟ ئه‌ویش ده‌لیت: به‌لێ نه‌ی په‌روه‌ردگارم! تا‌کو دانی پی به‌گونا‌هه‌کانیدا ده‌نی و باوه‌رداره‌که ده‌بینیت که ئیر تیا‌چوه، ده‌فهرمویت: بی‌گومان له‌دانیدا نه‌و گونا‌هانم بۆ پۆشیت، ئه‌م‌پۆ‌کش لی‌یان خۆش ده‌م، ئنجا نو‌وسرا‌وی چا‌که‌کانی ده‌دریته‌ ده‌ست، به‌لام بی‌باوه‌ران و دو‌وپوه‌کان به‌به‌ر‌چا‌وی هه‌موو در‌وست‌کرا‌وه‌کانه‌وه بان‌گیان لی‌ده‌کریت: ئا نه‌وانه بو‌ون که در‌ویان به‌نا‌وی په‌روه‌رد‌گاریانه‌وه ده‌کرد، بزانی که نه‌فرینی خوا له‌سته‌م‌کارانه).

هه‌روه‌ها له‌ پی‌غه‌مبه‌ری خواوه ﷺ به‌سه‌حیحی هات‌وه که فه‌رمو‌ویه‌تی: «مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ وَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَعَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَعَمِلَهَا كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةً» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (ئه‌گه‌ر که‌سێک نیازی چا‌که‌یه‌کی هه‌بوو و کردی، خوا لای خۆی به‌ده‌چا‌که ده‌ینوسیت تا‌حه‌وت سه‌د نه‌وه‌نده، وه ئه‌گه‌ر که‌سێک نیازی خرا‌به‌یه‌کی هه‌بوو و کردی، خوا یه‌ك خرا‌به‌ی بۆ ده‌نوسیت).

بی‌گومان موس‌ول‌مانان له‌سه‌ر چه‌سپاندن و ئی‌سپات‌کردنی لی‌رسینه‌وه و پاداشت له‌سه‌ر کرده‌وه‌کان یه‌که‌ه‌نگن، که له‌حیکمه‌ت و کاربه‌جیی‌هه‌ سه‌ر‌چا‌وه‌ی گرت‌وه، چون‌که

خوای گه‌وره کتیه‌کانی ناردووه و پیغمبه‌ره‌کانی ره‌وانه‌کردووه و فره‌مانی به‌به‌نده‌کانی کردووه به‌و په‌یامانه‌رازی بن که‌هیناویانه و ئیش به‌و فره‌مانه‌ بکه‌ن که‌ پیوسته‌ ئیشی پیکریت، وه‌ کوشتاری نه‌یارانیشی واجب‌ کردووه و خوین و وه‌چه‌ و ژن و داراییانی حه‌لال‌ کردووه، ئنجا نه‌گه‌ر لپرسینه‌وه و پاداشت نه‌بوايه، نه‌وا نه‌مه‌ ده‌بووه‌ هه‌وانته‌ که‌ په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای کاربه‌جی لئی به‌دوووه، وه‌ک ناماژه‌ی بو‌ کردووه و ده‌فرمویت: ﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ * فَلَنَقْصُرَنَّ عَنْهُمْ بَعْلَمَ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ﴾ (الأعراف: ۶-۷)، واته: (بینگومان پرسیار له‌و گه‌لانه‌ ده‌که‌ین که‌ پیغمبه‌رانیان بو‌ ره‌وانه‌کراوون هه‌لویستیان به‌رامبه‌ر پیغمبه‌ره‌کانیان چی بوو، وه‌ بینگومان پرسیار له‌پیغمبه‌ره‌کانیان ده‌که‌ین، ئنجا با دل‌یابن که‌ به‌سه‌ره‌اتی ژبیانیان و کرداره‌کانیان به‌پیی زانیاری بو‌ ده‌گیرینه‌وه و ئیمه‌ لیان بیتاگا و غائب نه‌بوین).

سپه‌م: باوه‌ره‌ینان به‌به‌هشت و ناگری دۆزه‌خ:

هه‌ردووکیان ناکامی هه‌تا هه‌تایی خه‌ل‌کن، به‌هه‌شت جیگه‌ی نه‌و به‌هره‌ و نیعمه‌تانه‌یه‌ که‌ خوای گه‌وره‌ بو‌ باوه‌رداره‌ له‌خواتر سه‌کانی ناماده‌کردووه، نه‌وانه‌ی باوه‌ریان به‌و شتانه‌هیناوه‌ که‌ خوا پیوستی کردووه له‌سه‌ریان باوه‌ری پیه‌ین، وه‌ به‌ گوێرایه‌لی خوا و پیغمبه‌ره‌که‌ی ﷺ هه‌ستاون، له‌چه‌ندین جو‌ر ناز و نیعمه‌تی تیدایه‌ که‌(مَا لَا عَيْنَ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ)، واته: (نه‌ چاو بینویه‌تی و نه‌ گوێ بیستویه‌تی و نه‌ به‌دلی مرۆفیشدا هاتووه). خوای گه‌وره‌ ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِّ * جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ (البینه: ۷-۸)، واته: (به‌راستی نه‌وانه‌ی باوه‌ریان هیناوه‌ کرده‌وه‌ی چاکیان کردووه، نه‌وانه‌ چاکترینی هه‌موو بوونه‌وه‌رن، پاداشتیان لای په‌روه‌ردگاریان چه‌ند به‌هه‌شتانیکه‌، جیگه‌ی حه‌وانه‌وه‌ و مانه‌وه‌ن و جو‌گه‌ ئاوی زو‌ر به‌ژیریاندا ده‌روات و به‌یه‌که‌جاری تیانددا

دهمیننه‌وه، خوا لیان رازیووه، وه نه‌وانیش به بهشی خوا رازیوون، نه‌و پاداشته بو که‌سیکه له‌په‌روه‌ردگاری ترسا بیت).

وه ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (السجدة: ۱۷)، واته: (هیج کام له‌نه‌فسه‌کان نازان له‌پاداشتی نه‌و چا‌کانه‌دا که ده‌یان‌کرد چیان له‌بیلبله‌ی چاوان - واته له‌و نیعمه‌تانه‌ی هینه به‌ه‌دارن - بو حه‌شارداوه و بۆیان هه‌لگیراوه).

به‌لام ناگر جینگه‌ی نه‌و سزایانه‌یه که خوای گه‌وره بو بی‌یاوه‌رانی سته‌مکاری ناماده کردووه، نه‌وانه‌ی باوه‌ریان پتی نه‌بوو و سه‌ری‌نجی پی‌غمبه‌ره‌که‌یان ده‌کرد، له‌چه‌ندین جو‌ر سزا و تۆله‌ی تیدایه که به‌ئه‌ندیشه‌دا نایه‌ت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾، واته: (له‌و ئاگره‌ خو‌تان به‌اری‌زن که بو‌بی‌یاوه‌ران ناماده‌کراوه).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا﴾ (الكهف: ۲۹)، واته: (نیمه ناگرین‌کمان بو سته‌مکاران ناماده‌کردووه که به‌لێسه‌که‌ی وه‌ک ره‌شمال ده‌وریان ده‌دات، نه‌گه‌ر له‌تینوان هاواریش بکه‌ن، ئاو‌یکیان فریاده‌خریت وه‌ک کانزای تواوه وایه که دهم وچاویان ده‌برژینیت، خراپ‌ترین خواردنه‌وه‌یه و ناله‌بارترین هاو‌پێ و هاوده‌میان هه‌یه که ناگره‌).

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا * خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وِلْيَةً وَلَا نَصِيرًا * يَوْمَ ثَقُلَتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ﴾ (الأحزاب: ۶۴-۶۶)، واته: (خوا به‌راستی نه‌فرینی له‌بی‌یاوه‌ران کردووه و دۆزه‌خی بو ناماده‌کردوون که به‌یه‌کجاری تیدا ده‌میننه‌وه، نه‌دۆستیک و نه‌پشتیوانیکیان ده‌ست ناکه‌ویت، له‌و رۆژه‌دا دهم وچاویان له‌ناگرده‌نم

دیو و نهو دیو ده‌کریت، ده‌لّین: خۆزگه ئیمه گوێپرایه‌لی خوا و گوێپرایه‌لی پیغمبه‌رمان بکردایه).

نهوه‌ی به‌باوه‌په‌تانه به‌پۆژی دوایه‌وه په‌یوه‌سته: باوه‌په‌تانه به‌مه‌رجی رووداوێک که له‌پاش مردن رووده‌دات، وه‌ک:

۱ - تاقیکردنه‌وه (فیتنه‌ی ناو گوێ):

مه‌به‌ست له‌وه‌یه دوا‌ی له‌دنیا ده‌رچوون پرسیار له‌مردوو ده‌کریت، ده‌رباره‌ی په‌روه‌ردگاری و ئایینی و پیغمبه‌ری، ئنجا نه‌وانه‌ی باوه‌ریان هه‌تاوه خوا له‌سه‌ر ووتیه به‌جی و په‌وان دامه‌زراویان ده‌کات، باوه‌ردار ده‌لّیت: په‌روه‌ردگارم خوایه و ئاییم ئیسلامه و پیغمبه‌رم ﷺ موحه‌مه‌ده، وه خوا سه‌ر له‌سته‌مکاران ده‌شیوێتی، یی‌باوه‌ر ده‌لّیت: ها.. ها، نازام، هه‌روه‌ها دو‌روو (مونا‌فیق) ده‌لّیت: نازام! گویم لی‌وو خه‌لکی شتیکان ده‌ووت و منیش ده‌مووته‌وه.

۲- سزای ناو گوێ و خۆشیه‌کانی:

سزاکه‌ی بۆ سه‌مه‌کارانه له‌دو‌رو‌وه‌کان و یی‌باوه‌ران، خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ (الأنعام: ۲۳)، واته: (ئه‌گه‌ر ده‌بینیت کاتی‌ک سه‌مه‌کاران له‌گه‌ی‌زای مه‌رگدان و فره‌شته‌کان ده‌ستیان بۆ لی‌دان و نه‌شکه‌نه‌جه‌دان‌یان درێژده‌که‌ن و ییان ده‌لّین: گیانی خۆتان ده‌رکه‌ن نه‌م‌پۆکه به‌سزایه‌کی رسواکه‌ر له‌سه‌ر نه‌وه پادا‌شت ده‌درینه‌وه که به‌نا‌په‌وا ده‌رباره‌ی خوا ده‌تانووت و ده‌ره‌ق به‌نایه‌ته‌کانی خۆتان به‌زل ده‌زانی).

هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره ده‌رباره‌ی شوین که‌وتو‌وانی فه‌رمو‌یت: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ

العَذَابِ ﴿غافر: ۴۴﴾، واته: (به‌یانیان و ئیواران به‌ناگر سزاده‌درین و رۆژنیکیش که قیامت هه‌لده‌سقی به‌فریشته‌کان ده‌ووتریت: بنه‌ماله و شویکه‌وتووایی فیرعه‌ون به‌خه‌نه ناو توند و تیزترین سزاوه).

وه له‌(صحیح)ی موسلیمدا و له‌فه‌رمووده‌ی (زیدی کوری ثابت)دا هاتوو هه‌ که له‌په‌غه‌مبه‌روه گێڕاویه‌ته‌وه ده‌فه‌رمویت: « قُلُوا أَن لَّا تَدَافَتُوا لَدَعُوْثِ اللّٰهَ أَن يُسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ قَالُوا نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ فَقَالَ تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ قَالُوا نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ قَالَ تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ قَالُوا نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ قَالَ تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ قَالُوا نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ »، واته: (ئه‌گه‌ر له‌به‌رئه‌وه نه‌بوایه که مردوو هه‌کاتان نه‌نیزن داوام له‌خوا ده‌کرد گوییستی ئه‌و سزایه‌ی گۆرتان بکات که من ده‌ییبستم، پاشان رۆوی تیکردن و فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌سزای ناگری دۆزه‌خ، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌سزای ناگری دۆزه‌خ، ئنجا فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌سزای گۆر، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌سزای گۆر، فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌فیتنه‌کان به‌ناشکرا و په‌نه‌انه‌وه، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌فیتنه‌کان به‌ناشکرا و په‌نه‌انه‌وه، فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌فیتنه‌ی ده‌جال، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌فیتنه‌ی ده‌جال).

به‌لام خۆشیه‌کانی گۆر بۆ باوه‌رداره‌ راستگۆکانه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾ (فصلت: ۴۱)، واته: (ئه‌وانه‌ی له‌دنیا دا ووتووایانه: په‌روه‌ردگارمان خوایه، پاشان دامه‌زراو بوون، فریشته‌کان دینه‌خواره‌وه بۆلایان و پێشان ده‌لێن: نه‌به‌رسن و نه‌خه‌م به‌خۆن مژده‌تان لێ بێت به‌و به‌هه‌شته‌ی ئێوه به‌لێتان پێ درابوو).

هه‌روه‌ها په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ * وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ * وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ * فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ * تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ * فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٌ﴾ (الواقعة: ۸۳-۸۹) تا‌کۆتایی سوره‌ته‌که، واته: (ئه‌گەر گیان و رۆح گه‌یشته‌ قور قور‌ا‌گه‌ و ئیوه له‌وکاته‌دا به‌ده‌وری گیان ده‌رچووه‌که‌وه‌ن و ته‌ماشای ده‌که‌ن، وه ئی‌مه زیاتر له‌ئیوه له‌و مردووه‌وه‌ نزیکین، به‌لام ئیوه نامان بین و نازانن چی به‌سەر ئه‌و مردووه‌ دیت، ئنجا ئه‌گەر ئیوه زیندوو نا‌کړینه‌وه‌ و لیتان نا‌پرس‌یته‌وه‌، ده‌ ئه‌و گیانه‌ی ده‌رچووه‌ بی‌گێر‌نه‌وه‌ بۆ شوینی خوی و مه‌یلتن ده‌رب‌جیت، ئه‌گەر ئیوه راسته‌که‌ن، جا ئه‌گەر ئه‌وه‌ی گیانی ده‌رده‌جیت له‌و که‌سانه‌ بێ که له‌خواوه‌ نزیکن، ئه‌وا شادی و بۆنی خوش و به‌هه‌شتی نی‌عه‌ته‌کانی بۆ ئاماده‌کراوه‌).

وه له‌(به‌رانی کوری عازهب)ه‌وه‌ ﴿باس ده‌که‌ن که گێراوی‌ته‌وه‌، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌رباره‌ی ئه‌و باوه‌رداره‌ی کاتیک له‌گۆره‌که‌یدا وه‌لامی دوو فریشته‌که‌ ده‌داته‌وه‌ فهرموویه‌تی: «فَيُنَادِي مُنَادٍ فِي السَّمَاءِ أَنْ صَدَقَ عَبْدِي فَأَفْرِشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَالْبَسُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ أَبَا إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ فَيَأْتِيهِ مِنْ رَوْحِهَا وَطِيْبِهَا وَيُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهٖ مَدَّ بَصَرِهٖ﴾ (أحمد و أبو داود له‌ فهرمووده‌یه‌کی درێژدا گێراویانه‌ته‌وه‌)، واته: (بانگ‌ده‌ری له‌ئاسمانه‌وه‌ بانگ ده‌کات که‌وا: به‌نده‌که‌م راستیکرد، رایه‌خی له‌به‌هه‌شت بۆ بکه‌ن و پۆشاک‌ی به‌هه‌شتی بۆ له‌به‌رکه‌ن و ده‌رگایه‌کی به‌ره‌و به‌هه‌شت بۆ بکه‌نه‌وه‌، ئنجا پێغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: بۆن و به‌رامه‌و خوشی به‌هه‌شتی به‌سهر‌دا دیت و به‌قه‌د بینایی چاوی گۆره‌که‌ی بۆ فراوان ده‌کړیت).

ٻاوهريون بهرڙي دوايش چهند بهرهميڪي نوازو و گرنگي هميه، لهوانه:

۱- هز ڪردن و سووربون لهسهر گويڙايه ليڪردني خوا بهئوميدي پاداشتي نهو رڙه.

۲- ترسان لهئه نجامدان ورازيبون بهسهر پيچيڪردني فهرانه ڪاني خوا لهترسي سزاي نهو رڙه.

۳- دلڊانهوي ٻاوهردار سهبارت بهو خزشيهي لهديادا لهدهستي دهچيت بهو بههره وپاداشتانهي بهئوميده رڙي دوايي بهدهستيان بهيتت.

يگومان بياوهران نڪولييان لهزيندووبونهوي دواي مردنيان ڪردوه، بهو بيانوهي ڪه رڻي تيناچي و پرونادات، بهلام هم بيانوه پوچ و بهتاله، بهلگش لهسهر پوچيه ڪهي شهرع و ههست و عهقله:

بهلگهي شهرع: نهويه ڪه خواي گهوره دهفهرمويٽ: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (التغابن: ۷)، واته: (نهوانهي ڪه بياوهريون لافي نهويان ليداوه ڪه زيندو ناکريتهوه! بلئ: با، سويند بهپروهردگارم زيندو دهکريتهوه، پاشان دهبراهي نهو ڪردهوانهي ڪردوتانه ههوانتان پندهدرت و نهو لپرسينهويهش بهلای خواوه ناسانه).

هروهها سهرجهم ڪتيه ناسمانيه ڪانيش لهسهر پروداني يه ڪانگير و يه ڪدهنگن.

بهلگهي ههستيش: نهويه خوا لهم دنيايهدا زيندو ڪردنهوي مردووي پيشاني بهنده ڪاني داوه و لهسورهتي (البقرة) دا پيٽج نمونهي لهسهر نهو راستيه تيڊايه، ڪه نهمانه:

نمونهي يه ڪهم: گهلي موسا ڪاتيك پشان ووت: ﴿لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً﴾ (البقرة: ۵۵)، واته: (ٻاوهري پناهيتن تاڪو بهئاشڪرا خوا نهبين) ئنجا خواي

گه‌وره مراندنی، پاشان زیندووی کردنه‌وه، په‌روه‌ردگار به نه‌وهی ئیسرائیل ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ * ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (البقرة: ۵۵-۵۶)، واته: (بیرتانه کاتیک ووتتان: ئه‌ی موسا، باوه‌رت پیناهیتین تاکو به‌ناشکرا خوا نه‌بینین، ئنجا مردن و خوشتان بینیتان، پاشان له‌دوای مردنتان زیندوومان کردنه‌وه به‌لکو شوکرانه‌بژی‌ری خوا بکه‌ن).

نمونه‌ی دووه‌م: له‌چیرۆکی ئه‌و کوژراوه‌دا که نه‌وهی ئیسرائیل کیشمه‌کیشمیان له‌سه‌ر ده‌کرد، ئنجا خوای گه‌وره‌فهرمانی پێکردن که مانگایه‌ک سه‌ربرپ و به‌هه‌ندیکی- واته به پارچه‌یه‌کی- ئه‌و مانگایه‌ لێ بدن بۆ نه‌وهی هه‌والتیان پیدات کئی کوشتوویه‌تی، خوای مه‌زن له‌و باره‌شه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ * فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُخَيِّ اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ (البقرة: ۷۲-۷۳)، واته: (بیرتانه کاتیک یه‌کیکتان کوشت و کیشمه‌کیشمتان له‌سه‌ری ده‌کرد، خواش ناشکراکه‌ر و ده‌رخه‌ری ئه‌و کرده‌وه‌یه که ده‌یشارنه‌وه، ئنجا ووتمان: به‌پاچه‌یه‌ک له‌گوشتی ئه‌و مانگایه‌ی سه‌رتان برپوه بکیشن به‌مردووه‌که‌دا، بۆ نه‌وهی زیندووبیته‌وه، نا به‌و جوژه‌ خوا مردووه‌کان زیندوو ده‌کاته‌وه و نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتیتان پشان ده‌دات به‌لکو ئیوه‌ ژیر بن و به‌عه‌قل بیر بکه‌نه‌وه).

نمونه‌ی سیه‌م: له‌چیرۆکی ئه‌و گه‌له‌دا که له‌ده‌فهره‌که‌یان چوونه‌ده‌روه و به‌هه‌زاران که‌س بوون له‌مردن رایانکرد، ئنجا په‌روه‌ردگار مراندنی، پاشان زیندووی کردنه‌وه، خوای گه‌وره له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ

النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ (البقرة: ۲۴۳)، واته: (ئایا نایینیت ئهوانه‌ی له‌ده‌فهره‌که‌یان چوونه‌ده‌رو به‌هه‌زاران که‌س بوون و خۆیان له‌مردن لاده‌دا، خواش پتی فهرموون: بمرن، پاش ئه‌وه‌ی مردیشن زیندووی کردنه‌وه، به‌راستی خوا خاوه‌نی به‌هره و رێژه به‌سهر خه‌لکه‌وه، به‌لام زۆریه‌ی خه‌لکی شوکرانه‌بژیری ناکهن).

نموونه‌ی چواره‌م: له‌چیرۆکی ئه‌وه‌که‌سه‌ی به‌سهر گوندیکی مردوودا تێپه‌ری و به‌دووری زانی که‌خوا‌ی گه‌وره‌ زیندوویان بکاته‌وه، په‌روه‌ردگار له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْبَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَخَمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (البقرة: ۲۵۹)، واته: (ياخود وهك ئه‌و پیاوه‌ی به‌لای گوندیکدا تێپه‌ری که‌ته‌خت و به‌ختی رو‌خابوو، ووتی: چۆن خوا خه‌لکی ئهم گونده‌دوای مردنیان زیندوو ده‌کاته‌وه؟ ئنجا خوا سه‌د سال مراندی پاشان زیندوی کرده‌وه و پتی فهرموو: چه‌نده به‌مردووی مایته‌وه؟ ووتی: رۆژێک یان هه‌ندیک له‌رۆژێک مامه‌وه، فهرمووی: به‌لکو سه‌د سال به‌مردووی مایته‌وه، سه‌یری خواردن و خواردنه‌وه‌که‌ت بکه‌ تیکنه‌چوو و سه‌یری گوێدریژه‌که‌شت بکه‌ چۆن ئێسک و پلوسکی لێک بووه‌ته‌وه، وه‌ بۆئه‌وه‌ی بتکه‌ین به‌به‌لگه‌ و نیشانه‌ی ده‌سه‌لاتی په‌روه‌ردگار و په‌ند بۆ خه‌لکی که‌ ئاوا مراندوومانی و زیندوومان کردووته‌وه، هه‌روه‌ها سه‌یری ئیسقانه‌کان بکه‌ که‌چۆن سه‌ریه‌کیان ده‌نینه‌وه و به‌گوشت دایانده‌پۆشینه‌وه، کاتی‌ک بۆی روون بووه‌وه ووتی: ده‌زانم که‌ به‌راستی خوا به‌سهر هه‌موو شتی‌کدا به‌توانایه‌).

نمونه‌ی پتجه‌م: له‌چیرۆکی (ابراهیم)ی خه‌لیلدا کاتیک داوای له‌په‌روه‌ردگار کرد که نیشانی بدات چۆن مردوو ده‌کاته‌وه؟ خوای گه‌وره‌ فەرمانی پتکرد چوار بالنده‌ سه‌ربهریت و پارچه‌ پارچه‌یان بکات و به‌سه‌ر شاخه‌کانی ده‌ورو به‌ریدا بلاویان بکاته‌وه، پاشان بانگیان بکات، ئنجا پارچه‌کان هه‌ندیکیان له‌گه‌ڵ نه‌وانی تر یه‌کده‌گر نه‌وه و به‌فرکان بۆلای ئیبراهیم دین، خوای گه‌وره‌ له‌و باره‌یه‌شه‌وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُخَيِّ الْمَوْتَى قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَىٰ وَلَكِن لِّیَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِيَنَّكَ سَعْيًا وَاعْلَمَنَّ أَنَّهُ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ (البقرة: ۲۶۰).

ئه‌مانه‌ نموونه‌ی به‌ره‌ست و واقیعین، به‌لگه‌ن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی له‌لایه‌ن خواوه‌ ده‌توانری مردوو زیندوو بکریته‌وه، پتشریش ئاماژه‌مان بۆ نه‌وشتانه‌ کرد که خوای گه‌وره‌ کردوونی به‌نیشانه‌ی پتغه‌مه‌رایه‌تی عیسای کورپی مه‌ریه‌م، له‌زیندوو کردنه‌وه‌ی مردوو ده‌کان و ده‌ره‌تانیان له‌گۆره‌کانیان به‌ویستی خوای گه‌وره‌.

به‌لگه‌ی عه‌قلش (له‌سه‌ر پووچی ئه‌و بۆچوونه‌ی ده‌لی: زیندوو بوونه‌وه‌ پتی تیناچی و پرو نادات) له‌دوو پرووه‌یه‌:

یه‌که‌میان: ئه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره‌ به‌دیته‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌وی و نه‌وانه‌شه‌ که تیناندایه‌، هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه‌ دروستیکردوون، ییگومان ئه‌و که‌سه‌ی توانایی سه‌ره‌تا شت دروست بکات، ده‌سته‌وسان نابێ که سه‌ره‌له‌نوێ دروستی بکاته‌وه، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ (الروم: ۲۷)، واته‌: (ئه‌و خوایه‌یه‌ که سه‌ره‌تا شت دروست ده‌کات، پاشان سه‌ره‌له‌نوێ دروستی ده‌کاته‌وه‌و ئه‌وه‌ش به‌لای خواوه‌ ئاسانه‌ه‌).

ههروهه دهه مروت: ﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ
الْحَصِيدِ* وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ* رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَخْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مِّنَا كَذَلِكَ

الخُرُوجُ» (سورة ق: ۹-۱۱)، واته: (له‌ئاسمانه‌وه ئاوێکی به‌به‌ره‌که‌تمان بۆ باراندوون، به‌و ئاوه‌ش چهنده‌ها باخ و دانه‌وێله‌ که‌ دروینه‌ ده‌کرین و دارخورمای درێژ و هه‌ل‌چوو که‌ گۆپکه‌ و هیشووی پرپان هه‌یه‌ ده‌پوین، بۆئهو‌ی بینه‌ پۆزی به‌نده‌کان و هه‌ر به‌و ئاوه‌ خاڤ و وولاتیکی مردو و وشکمان پێ زیندوو‌کردوه‌ته‌وه‌، زیندوو‌کرانه‌وه‌ش به‌وجۆره‌ به‌لای خواوه‌ ئاسانه‌).

تاقمیک له‌خه‌لک لاری و گومرا‌بوون و نکولیان له‌سزای گۆر و نيعمهت و خوشيه‌کانی کردوه‌، به‌و بیانووه‌ی پتی تیناچیت، چونکه‌ پێچه‌وانه‌ی واقیعه‌، ووتویه‌نه‌: چونکه‌ ئه‌گه‌ر گۆری مردوو هه‌ل‌ بدریت‌ه‌وه‌ ده‌بینری هه‌روه‌ك خوی وایه‌ و نه‌ به‌فراوانبوون و نه‌ به‌ته‌نگبوونه‌وه‌ گۆرانی به‌سه‌ردا نه‌هاتوه‌، ئهم بیانووه‌ش به‌پێی ش‌ه‌رع و هه‌ست و ژیری پوچ و به‌تاله‌:

سه‌باره‌ت به‌ به‌لگه‌ی ش‌ه‌رع: ییگومان پێشتر له‌ خالی دوو (۲)دا - که‌ په‌یوه‌سته‌ به‌ باوه‌ر هێنان به‌پۆژی دوا‌ییه‌وه‌ - ئه‌و ده‌قانه‌ باسکران که‌ به‌لگه‌ن له‌سه‌ر چه‌سه‌پاندنی سزای گۆر و خوشيه‌کانی.

له‌ (صحیح)ی بوخاریدا هاتوه‌: (عبدالله ی کوری عباس) دا رضي الله عنهما ف‌ه‌رمووی: « خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ بَعْضِ حِيطَانِ الْمَدِينَةِ فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَذِّبَانِ فِي قُبُورِهِمَا... أَنْ أَحَدَهُمَا كَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْقَبْرِ وَأَنَّ الْآخَرَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ » (رواه البخاري ومسلم)، واته: (په‌مه‌به‌ر ﷺ له‌لای هه‌ندی له‌دیواری باخه‌کانی شاری مه‌دینه‌وه‌ چووه‌ ده‌ره‌وه‌ و گوئی له‌ده‌نگی دوو‌کس بوو له‌گۆره‌کانیاندا سزا ده‌دران... په‌کیکیان له‌کاتی میز‌کرندا خوی نه‌ده‌پاراست و نه‌ده‌چووه‌ که‌ناره‌وه‌، ئه‌وه‌ی تریش قسه‌ی ده‌بردوو دووزمانی ده‌کرد).

به‌لگه‌ی هه‌ست (له‌سه‌ر پووچی نکولیکردن له‌سزای گۆر و خوشیه‌کانی): ئه‌وه‌یه که نوستوو له‌خه‌وه‌که‌یدا ده‌بینی له‌شوینیکی فراوانی خوشدايه و راده‌بویریت، یان له‌شوینیکی ته‌نگه‌به‌ری ترسانکدايه و نازاری به‌ده‌سته‌وه ده‌چیزیت، ره‌نگه زۆر جاریش به‌و خه‌وه‌ی ده‌بینی خه‌به‌ری بیته‌وه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا که هه‌ر له‌سه‌ر جیگه‌که‌ی خۆیه‌تی و له‌زووره‌که‌یدا به‌وه‌ك خۆی وایه، خه‌ویش برای مردنه و له‌به‌ر ئه‌مه‌یه خۆی گه‌وره به‌مردن و (وفاة) ناوی به‌ردووه، وه‌ك ده‌فه‌رمویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ (الزمر: ۴۲)، واته: (خوايه که گیانه‌کان له‌کاتی سه‌ره‌مه‌گیاندا ده‌کیشیت، هه‌روه‌ها ئه‌وانه‌ش ده‌مریتی که له‌خه‌وه‌که‌یاندا نه‌مردوون، ئنجا ئه‌وه‌یان به‌ر ده‌که‌ویت که مردنی به‌سه‌ردا دیت و ئه‌وانی تریش ده‌هیلترینه‌وه به‌و ساتیکی دیاری کراوی تر).

به‌لگه‌ی ژیری (له‌سه‌ر پووچی نکولیکردن له‌سزای گۆر و خوشیه‌کانی): ئه‌وه‌یه که نوستوو له‌نووسته‌که‌یدا خه‌وی راستی واده‌بینی که له‌گه‌ل واقیعدا رپکاوپرپکه، وه ره‌نگه پیغه‌مه‌به‌ریش ﷺ له‌سه‌ر شیوه و سیفه‌تی خۆی ببینیت، هه‌ر که‌شیش له‌سه‌ر شیوه و سیفه‌تی خۆی ببینیت ئه‌وه به‌راستی بینویه‌تی، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا که نوستوو له‌زووره‌که‌ی خۆیدا به‌وه‌ له‌سه‌ر جیگه‌که‌ی خۆیه‌تی و دووره له‌وه‌ی بینویه‌تی، ئنجا ئه‌مه ئه‌گه‌ر له‌حاله‌تی دنیایدا رپی تیجیت، نایا له‌حاله‌تی قیامه‌تیدا چۆن رپی تیجیت؟ وه‌لامی ئه‌و گومانه‌یان (که ئه‌گه‌ر مردوو له‌گۆره‌که‌یدا سه‌ری هه‌لبدریته‌وه ده‌بینی هه‌روه‌ك خۆی وایه و گۆره‌که نه‌به‌فراوان بوون و نه‌به‌ته‌نگیرونه‌وه نه‌گۆراوه) له‌چهند روویه‌که‌وه‌یه، له‌وانه:

یه‌که‌م: نابی به‌وینه‌ی ئه‌م دوودلی و گومانه پووچانه به‌ره‌نگاری ئه‌و بیروباوه‌ره بینه‌وه که شه‌رع هیناویه‌تی، له‌حالتی‌کدا ئه‌گه‌ر به‌ره‌هه‌تستکار به‌شیوه‌یه‌کی چاك له‌و

فرمانانه وورد بیتموه که شرع هیناویه‌تی، ئەوا پوچی و بەتالی ئەم گومانانە‌ی بۆ
دەردە‌که‌وێت، ووترایشه:

وَكَمْ مِنْ عَائِبٍ قَوْلًا صَحِيحًا وَأَفْتُهُ مِنَ الْفَهْمِ السَّقِيمِ

واته: چەند کەس هەیه ووتە‌ی راست عە‌ییدار دە‌کات

دەردە‌که‌شی ئەوه‌یه چاو لە‌تیگە‌یشتنی لار دە‌کات

دووهم: بارودۆخی بەرزەخ لەو فرمانە نادیارانە‌یه که هەست پە‌ی پێ‌ نابات، وه
ئە‌گەر به هەست پە‌ی پێ‌برایه ئە‌وا باوە‌ر هێنان بە‌نادیار کە‌لکی نە‌ده‌ما و ئە‌وانە‌ی
باوە‌ریان بە‌نادیار هە‌یه و ئە‌وانە‌ی لە‌بر واپێ‌کردنیدا لاساری دە‌کە‌ن یە‌کسان دە‌بوون.
سێ‌هەم: سزا و خۆشی و فراوانبوونی گۆ‌ر و تە‌نگە‌بەر بوونی تە‌نها مردوو دە‌یزانی و
کە‌سی تر هە‌ستی پێ‌ناکات، وه ئە‌وه‌ی خە‌وتوو لە‌خە‌وه‌ کە‌یدا دە‌بینی که لە‌شوێ‌نێ‌کی
تە‌نگە‌بە‌ری تر سناکدا‌یه، یان لە‌شوێ‌نێ‌کی فراوانی دێ‌رفێ‌ندا‌یه، ئە‌و کە‌سه به‌گۆ‌یرە‌ی
کە‌سانی تر شوێ‌نه‌ کە‌ی نە‌گۆ‌راوه و لە‌ژووره‌ کە‌ی خۆ‌یدا‌یه و لە‌توێ‌ی راپە‌خ و
جێ‌گە‌ کە‌یدا‌یه، پێ‌غه‌مبەر ﷺ له کاتی‌کدا لە‌نیوانی هاوه‌ڵە‌کانیدا بوو س‌روش و (وه‌حی)‌ی
بۆ دە‌هات، خۆ‌ی گۆ‌ی لە‌وه‌ حیه‌ که دە‌بوو، کە‌چی هاوه‌ڵە‌کان نە‌یان‌ده‌یست، جارێ‌ش
هە‌بوو فریشتە‌ که خۆ‌ی بۆ دە‌خستە‌ شی‌وه‌ی پیاوێ‌که‌وه و قسه‌ی لە‌گە‌ڵ دە‌کرد و
هاو‌لانی‌ش فریشتە‌ که‌یان نە‌ده‌بینی و گۆ‌یان لێ‌ی نە‌ده‌بوو.

چوارە‌م: پە‌ی بردنی خە‌لکی بە‌و پادده‌یه‌ی خ‌وای گە‌وره توانای پە‌ی‌بردنی پێ‌داون
سنورداره و ناتوانن پە‌ی به‌هموو ئە‌و شتانه‌ ب‌رن که هە‌یه، خۆ‌ حە‌وت ئاسمانە‌کان و
زە‌وی و ئە‌وی تێ‌یان‌دا‌یه و هە‌موو شتە‌کان به‌شی‌وه‌یه‌کی راستە‌قینه‌ یاده‌وه‌ری و سوپاسی
خوا دە‌کە‌ن جاروبار خ‌وای گە‌وره گۆ‌ی یستی هە‌ندێ‌ لە‌دروست‌کراوه‌کانی دە‌کات که
خۆ‌ی بیه‌وێ‌ت، لە‌گە‌ڵ ئە‌وه‌شدا لی‌مان شار‌اوه‌یه.

خوای په‌روه‌ردگار له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ...﴾ (الإسراء: ۴۴)، واته: (حهوت ناسمانه‌کان و زهوی و نهوی تیاندایه ته‌سیحی خوا ده‌که‌ن و هیچ شتیک نیه یاد ته‌سیحی خوا نه‌کات، به‌لام ئیوه له‌یاده‌وه‌رییان تینا‌گه‌ن).

هه‌روه‌ها شه‌یتانه‌کان و جنۆکه به‌رۆیشتن و هاتیانه‌وه له‌زه‌ویدا تیده‌کۆشن، جنۆکه له‌لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ناماده‌بوون و گوێیان له‌قورنان‌خوێندنه‌که‌ی گرت و بی ده‌نگبون، ئنجا گه‌رانه‌وه بۆلای گه‌له‌که‌یان و بوونه ئاگادار‌که‌ر و ترسینه‌ریان، که‌چی له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا لیمان شاره‌وه‌ن.

خوای کاربه‌جی له‌و باره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۲۷)، واته: (نه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م شه‌یتان له‌خشته‌تان نه‌بات هه‌روه‌ک باوک و دایکتانی له‌به‌هه‌شت ده‌رکرد و پۆشاک‌ی له‌به‌ر دا‌که‌ندن بۆ نه‌وه‌ی عه‌وره‌تیان ده‌ربخات، ئه‌ویش و ده‌ست و پیوه‌نده‌که‌شی ده‌تان بینن له‌کاتی‌که‌دا ئیوه نایانبینن، ئیمه شه‌یتانه‌کانمان کردوه به‌دۆستی نه‌وانه‌ی باوه‌رناهیتن)، وه نه‌گه‌ر خه‌لکی په‌ی به‌هه‌موو شتیک نه‌به‌ن که هه‌یه، ناشی ن‌کۆلی له‌و فرمانه نادیارانه بکه‌ن که چه‌سپاون و په‌ییان پێنه‌بردوون).

وتؤمن بالقدر خيره وشره^(۱۳۳) والدليل على هذه الأركان الستة قوله تعالى: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾ (البقرة: ۱۷۷).

وه باوه‌پ بهیئى به‌قه‌ده‌ر به‌خوش و ناخوشیه‌وه، به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌م شه‌ش پایانه نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾، واته: (چاکه نه‌وه‌نیه‌ پووتان وه‌رگێرن به‌ره‌و پوژمه‌لات و پوژناوا، به‌لکو چاکه‌کار که‌سیکه باوه‌پى به‌خوا و به‌پوژى دواى و فریشته‌کان و کتیه‌کان و پیغه‌مبه‌ران هه‌بیئت).

(۱۳۳) قه‌ده‌ر (القَدَر) به‌فتمه‌ی داله‌که: نه‌ندازه‌گیرى خوای گه‌وره‌یه له‌سه‌ره‌تاوه بۆ بوونه‌وه‌ره‌کان، به‌و پیه‌ی زانستى پى بووه و کاربه‌جیى خۆی خواستویه‌تی، باوه‌پ هیتان به‌قه‌ده‌ریش چوارخال له‌خۆ ده‌گریت:

۱- باوه‌په‌یتان به‌وه‌ی خوای گه‌وره به‌تیکرا (إجمال) و به‌مورده‌کارى (تفصیل)، بى سه‌ره‌تا و کۆتایى (أولاً وأبداً) به‌هموو شتیک زانایه، ئنجا نه‌و زانینه په‌یوه‌ست بیئت به‌کرداره‌کانیه‌وه یان به‌کردارى به‌نده‌کانیه‌وه وه‌ک یه‌که.

۲- باوه‌په‌یتان به‌وه‌ی خوا نه‌و زانیاریانه‌ی له‌(لوح المحفوظ) دا نووسیوه، خوای گه‌وره ده‌رباره‌ی نه‌م دوو راستیه ده‌فه‌رمویت: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (الحج: ۱۷۰)، واته: (نایا نازانى که خوا ده‌زانیت چى له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدایه، به‌راستى نه‌و زانیارییه له‌نووسراویکدايه‌و نه‌و فرمانه به‌لای خواوه‌ناسانه)، وه له‌(صحیح) ی موسلمیدا هاتوه، له‌(عبدالله ی کورى عه‌مرى کورى عاص) وه‌ه ﷺ که فه‌رمویه‌تی: (گویم

لَيَسُو وَيَغْمِرُ خَوَا ﴿١﴾ ده‌فهرموو: « كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ » (رواه مسلم)، واته: (خوا به‌په‌نجا هزار سال پیش نه‌وی ناسمانه‌کان و زه‌وی دروست بکات نه‌ندازه‌گیری دروستکراوه‌کانی نووسیوه).

۳- باوه‌ره‌ه‌تان به‌وی سهرجه‌م بوونه‌وره‌کان نه‌گهر به‌ویستی خوای گه‌وره نه‌بیت نابن، نجا له‌وانه بن که په‌یوه‌ستی به‌کرداری خواوه یان په‌یوه‌ستی به‌کرداری دروستکراوه‌کانیه‌وه.

خوای گه‌وره ده‌باره‌ی نه‌وی په‌یوه‌سته به‌کرداریه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ (القصص: ۸۶)، واته: (په‌روه‌دگارت نه‌وی به‌وی دروستی ده‌کات و هه‌لی ده‌بژیریت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ (آل عمران: ۶)، واته: (نه‌و خوایه‌یه که له‌په‌رحمی دایکه‌کاندا چوَن به‌وی شیوه‌تان ده‌کیشت).

وه په‌روه‌دگار ده‌باره‌ی به‌دییه‌تانی نه‌وی په‌یوه‌سته به‌کرداری دروستکراوه‌کانیه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ﴾ (النساء: ۹۰)، واته: (نه‌گه خوا بیویستایه نه‌و بییاوه‌پانه‌ی به‌سهرتاندا زالده‌کردن و کوشتاریان له‌گه‌ل ده‌کردن)، وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَلَذَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ (الأنعام: ۱۱۲)، واته: (نه‌گهر خوا بیویستایه وایان نه‌ده‌کرد، بویه واز له‌خوشیان و له‌و درویش به‌ینه که ده‌یکه‌ن).

۴- باوه‌ره‌ه‌تان به‌وی سهرجه‌م بوونه‌وره‌کان به‌خودی خویان و سیفه‌ته‌کانیان و جم و جوله‌کانیا نه‌وه دروستکراوی خوای گه‌وره‌ن، وهك ده‌فهرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ (الزمر: ۶۲) واته: (خوا دروستکاری هه‌موو شتیکه و به‌سهر هه‌موو شتیکه‌دا چاودیر و ناگاداره).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾ (الفرقان: ۲)، واته: (هه‌موو شتیکی دروستکردوو و به‌مزنده‌کردن مه‌زنده‌ی کردوو).

هه‌روه‌ها ده‌باره‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئیبراهیم ﷺ - که به‌گه‌له‌که‌ی ووتوو - ده‌فهرمویت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ (الصفات: ۹۶)، واته: (خوا ئیوه‌ش و کرده‌وه‌کانی ئیوه‌شی دروستکردوو).

باوه‌په‌تیا به‌قه‌ده‌ر به‌و جو‌ره‌ی وه‌سفمان کرد ئه‌وه‌ره‌ت ناکاته‌وه‌ که به‌نده له‌کرداره ئیختیاریه‌کاندا ویستی هه‌بی‌ت و توانای به‌سه‌ریاندا بشکی‌ت، له‌به‌رنه‌وه‌ی شهرعو واقع به‌لگه‌ن له‌سه‌ر چه‌سپاندنی ئه‌و ویسته بو به‌نده:

به‌لگه‌ی شهرع ئه‌وه‌یه: خوای گه‌وره له‌باره‌ی ویسته‌وه ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا﴾ (النبا: ۳۹)، واته: (هه‌رکس ده‌یه‌ویت با رپ‌گه‌ی گه‌رانه‌وه بو‌لای خوا بگریته به‌ر)، هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿فَأَتُوا حَزَنًا أَنَّىٰ شِئْتُمْ﴾ (البقرة: ۲۲۳)، واته: (هه‌ر چۆن‌یک ویستان بچه کی‌لگه‌که‌تان - واته لای خیزانه‌کانتان -).

له‌باره‌ی تواناشه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا﴾ (التغابن: ۱۶)، واته: (چه‌نده له‌تواناتاندا به‌خۆتان له‌سزای خوا پساریزن و فه‌رمانه‌کانی بیستن و گو‌پرایه‌لتی بکه‌ن).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ (البقرة: ۲۸۶)، واته: (خوا داخو‌ازی له‌هیچ نه‌فس‌یک ناکات به‌پێ توانای خۆی نه‌بی‌ت، هه‌ر چاکه‌یه‌ک به‌ده‌ستی هیناوه بو‌خۆیه‌تی و هه‌ر خراپه‌یه‌کیش پێی هه‌ستاه له‌سه‌ر خۆیه‌تی).

به‌لگه‌ی واقع: ئه‌وه‌یه هه‌موو مرو‌ف‌تیک ده‌زانێ که ویست و توانای هه‌یه، وه به‌و ویست و توانایه کارده‌کات و به‌وانیش واز له‌شت ده‌هی‌ت، وه جیاوازی له‌نیوان کاریکدا ده‌کات که به‌ویستی خۆی رووبدات، وه‌ک رو‌یشتن و ئه‌وه‌ش که به‌پێ ویستی

خوی پروودات، وهك: راپله‌كان، به‌لام ویست و توانای بنده به‌ویست و توانای
خوای گه‌وره به‌نجام ده‌گات، چونکه په‌روهر دگار ده‌فرمویت: ﴿لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ
يَسْتَقِيمَ * وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (التکویر: ۲۸-۲۹)، واته:
(قورئان یاد و ناموزگارویه بو ههرکس له‌ئیه که یه‌وی رینگه‌ی راست بگریته‌به‌ر،
ویستیشیان له‌سه‌ری نابی مه‌گه‌ر خوای په‌روهر دگاری جیهانیان بیه‌ویت)، وه له‌به‌ر
ئه‌وه‌ی هه‌موو بوونه‌وه‌ر مولکی خوای گه‌وره‌یه و هیچ شتیک له‌مولکیدا به‌بی زانین و
ویستی خوی پروونادات.

باوه‌ره‌یتان به‌قه‌ده‌ریش به‌وجۆره‌ی وه‌سفمان کرد پاساو ناده‌نه ده‌ست بنده له‌سه‌ر
وازه‌یتان له‌ئه‌ر که‌کان، یاخود کردنی سه‌ریچه‌کان، به‌م پییه پاساو په‌یه‌تانه‌وه‌ی له‌چه‌ند
پروویه‌که‌وه پوچ و بی ناوه‌رۆکه:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا
أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ
هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ﴾ (الأنعام:
۱۴۸)، واته: (ده‌بینی ئه‌وانه‌ی هاوبه‌شیان بو خوا داناوه ده‌لین: ئه‌گه‌ر خوا بیویستایه
ئه‌ئیمه و نه‌باو و باپیرانمان هاوبه‌شمان بو خوا دانه‌ده‌نا و هیچ شتیکیشمان له‌خۆوه
حه‌رام نه‌ده‌کرد، ئه‌وانه‌ی پیش ئه‌مانیش هه‌ر درۆی ناویان ده‌کرد تا‌کو سزای ئیمه‌یان
چه‌شت، بلێ: ئایا هیچ زانیاری و به‌لگه‌یه‌کتان له‌سه‌ر ئه‌و قسه‌یه پییه هه‌تا بۆمان
به‌یه‌ننه‌وه؟ شوین گومان نه‌بی شوینی هیچی تر ناکه‌ون و بیجگه له‌درۆ هیچی تر‌تان
له‌هه‌گبه‌دا نه‌) ئنجا ئه‌گه‌ر بۆیان هه‌بوایه پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌یه‌ننه‌وه خوا سزای خوی پی
نه‌ده‌چه‌شتن.

دووه‌م: په‌روهر دگار ده‌فرمویت: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ
حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (النساء: ۱۶۵)، واته: (په‌هه‌مه‌رانی‌کمان

رِه‌وانه کردوه تا کو مژده‌دهر و ترسینه‌ربن بۆ ئه‌وه‌ی خه‌لکی دوا‌ی هاتی پیغمبه‌ره‌کان پاساو و بیانوویان لای خوا نه‌بیّت و خوا‌ی مه‌زن شکۆمهند و کاربه‌جیه).
 ئنجا نه‌گه‌ر قه‌ده‌ر پاساو بو‌وايه بۆ سه‌رپیچیکه‌ران، ئه‌وا به‌ نیرانی پیغمبه‌ران رِه‌ت نه‌ده‌کرایه‌وه، چونکه سه‌رپیچیکردن دوا‌ی رِه‌وانه‌کرانیان به‌قه‌ده‌ری خوا‌ی گه‌وره‌ روو ده‌دات.

سپه‌هم: له‌و فەرمووده‌یه‌دا که بوخاری و موسلیم له‌ (علی کوری ابی طالب) ه‌وه ﷺ گێژاویانه‌ته‌وه و (لَفْظ) به‌کەشی هی بوخاریه‌ که‌وا پیغمبه‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: « مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَمَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ », فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَفَلَا نَتَّكِلُ؟ فَقَالَ: اْعْمَلُوا فَكُلُّ مُسَيَّرٍ », ثُمَّ قَرَأَ: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴾ (الآية، (رواه البخاري)، وفي لفظ لمسلم: « فَكُلُّ مُسَيَّرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ » (رواه مسلم)، واته: (بینگومان هیچ یه‌کێک له‌ئێوه نه‌یه که شوێنه‌که‌ی له‌ناگری دۆزه‌خدا یان له‌به‌هه‌شتدا نه‌ نووسراییت) کابرایه‌کیش له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا ووتی: ئه‌ی پیغمبه‌ری خوا، ئایا پالتی لینه‌ده‌ینه‌وه؟ فەرمووی: (نه‌خیر، هه‌ول بده‌ن و کار بکه‌ن، چونکه هه‌موو کارێک بۆ خاوه‌نه‌که‌ی ئاسانکراوه)، پاشان ئایه‌تی: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴾ی تا کو تایی ئایه‌ته‌که‌ خوینده‌وه.

وه له‌ (لَفْظ) یکی موسلیمدا هاتوه: (هه‌موو شتێک ئاسانکراوه بۆ ئه‌وه‌ی بۆی دروستکراوه).

پیغمبه‌ر ﷺ فەرمانی به‌کارکردن کرد و رپگری له‌وه کرد که پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌یتر یته‌وه.

چواره‌م: ئه‌وه‌یه خوا‌ی گه‌وره‌ فەرمانی به‌به‌نده‌ کردوه و رپگری لیکردوه و به‌گۆیه‌ی توانای نه‌بی داخوازی لینه‌کردوه، خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ ﴾ (التغابن: ۱۶)، واته: (چه‌نده توانی‌ان خۆتان له‌تورپه‌ی خوا پاریژن)،

نمونەيەكت بۆ دېتمەۋە كە نەم مەسلەيە پۈۈن بىكەتەۋە: ئەگەر دوو رېڭكە لەبەردەمى مەۋفدا يىت، يەككىيان بىكەتە شارىك بىكەت كە ھەموو ژيانى پىشۋى و كوشقن و تالان و ئاپرو بردن و ترس و برسەيتى يىت، دوو ھەمىش بىكەتە شارىك كە ھەموو ژيانى ياسا و ئاسايشى بەر قەرار و ژيانى خۇش و رېزگرتى يەكتە و ئاپرو سامان يىت، ئايا چ رېڭايەكەيان دەگرتەبەر؟! بىگومان رېڭەي دوو ھەم دەگرتەبەر كە سەرئەنجامى بەشارى ياسا و ئاسايشە كە دەگەت. خۇ مەھالە ھەرگىز كەسەيتكى ژىر رېڭەي شارى پىشۋى و ترسە كە بىگرتەبەر، ئىنجا پاساۋ بەقەدەر بەيىتەۋە، باشە بۆچى

له‌کاری قیامه‌تیدا رینگه‌ی ناگری دۆزه‌خ ده‌گریته‌بەر نه‌ک به‌هه‌شت و پاساو به‌قه‌ده‌ر ده‌هینته‌وه؟!

نموونه‌یه‌کی تر: ده‌بین کاتیک نه‌خۆش فه‌رمانی به‌ده‌رمان خواردن پیده‌کریت، ده‌بخوات و نه‌فیشی ئاره‌زووی ناکات و رینگری هه‌ر خواردنیک لی‌ده‌کرئ که زیانی پیده‌گه‌یه‌نی و نه‌فیشی ئاره‌زووی ده‌کات، هه‌موو ئه‌مانه‌ مه‌به‌ست پی چاک‌بوونه‌وه و بیوه‌یه، وه ناشی رینگری له‌خواردنی ده‌رمانه‌که بکات، یان نه‌و جوړه خواردنه بخوات که زیانی پیده‌گه‌یه‌نیت و پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌هینته‌وه، باشه بۆچی مرۆف واز له‌کاریک دینیت که خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ فه‌رمانیان پیکردوه، یان کاریک ده‌کات که خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ رینگریان لی‌کردوه، پاشان پاساو به‌قه‌ده‌ر ده‌داته‌وه؟!

حه‌وته‌م: نه‌و که‌سه‌ی بیانوو به‌قه‌ده‌ر ده‌گرئ – له‌سه‌ر وازه‌تان له‌ئه‌ر که‌کان، یان کردنی سه‌رپی‌چیه‌کان – نه‌گه‌ر که‌سیک ده‌ستدریژی بکاته سه‌ر و ماله‌که‌ی بیات، یان ئابرووی بشکینی تنجا پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌هینته‌وه و پی بلیت: گله‌ییم لی مه‌که‌ چونکه ده‌ستدریژی‌یه‌ که‌م به‌قه‌ده‌ری خوا بووه، پاساو‌ه‌که‌ی لی قه‌بول ناکات، باشه چۆن پاساودانه‌وه به‌قه‌ده‌ر له‌ که‌سیکی تر که ده‌ستدریژی بکاته سه‌ر قه‌بول ناکات، که‌چی خۆی ده‌یکاته پاساو له‌ ده‌ستدریژی‌کردنیدا بۆ سه‌ر مافی خۆای گه‌وره؟!

ده‌گێڕنه‌وه دزیکیان برده‌ لای ئه‌میری باوه‌ر‌داران (عَمَری کوری خه‌طاب) ﷺ که شایسته‌ی ده‌ست برین بوو، ئه‌ویش فه‌رمانی به‌برینی ده‌ستی کرد، دزه‌که‌ ووتی: هێواش نه‌ی ئه‌میری باوه‌ر‌داران، که من دزیم کردوه به‌قه‌ده‌ری خوا بووه، پێشه‌وا (عمر)‌یش فه‌رمووی: ئیمه‌ش به‌قه‌ده‌ری خوا ده‌برین!

باوه‌ر‌بوون به‌قه‌ده‌ریش چهند به‌رهمینکی ناوازه و گرنگی هه‌یه، له‌وانه: یه‌که‌م: پشت‌به‌ستن به‌خۆای گه‌وره له‌کاتی ئه‌نجامدانی هۆکاره‌کاندا، به‌جوړیک که پشت به‌خودی هۆکاره‌که‌ نابه‌س‌ریت چونکه هه‌موو شتیک به‌قه‌ده‌ری خۆای گه‌وره به‌ئه‌نجام ده‌گات.

دووه: نهويه کاتیک مرؤف خواسته کانی جیگیر ده بیټ نابی به خوی بنازیت، چونکه به دهسته یتانیان به هرهیه که له خوی گهروهوه، بهوهی هوکاری چاکه و سه رکهوتنی بو دهسته بهر کردووه و به خو نازینی شوکرانه بژیړی نهو به هرهیه له بیر ده باتهوه.

سیههم: دلنیایی و ههوانهوهی دهروونی بهوهی قهدهره کانی خوی گهروهی به سهردا دیت و به له دهست چوونی خوشو ستر اوښک یان توش بوون به نهو ستر اوښکوه ناکه و یته دلته راوکی، چونکه نهو شته به قهدهره نهو خوی به بیټ که خاوه ننداری ناسمانه کان و زهویه و نهو به سهرهاته ده بی هه بیټ و چار نیه، پهروه دگار له و باره یهوه ده فهرمویت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ* لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ (الحديد: ۲۲-۲۳)، واته: (هه به لاو ناخوشیه که له زهوی و له خودی خو تاندا که توش دیت هه مه نه له کتیبیکدایه که (لوح الم محفوظ) به پیش نهوهی زهوی و یتوه و به سهرهاته کهش دروست بکهین، بیگومان نهو کاره به لای خواره ناسانه، تا بهوه دلگران نهین که له دهستان چووه و بهوش دلخوش نهین که دهستان کهوتروه، خواش ههچ خو به زلزانیکي شانازی کهری خوش ناویت).

یتهممه ریش ﷺ ده فهرمویت: «عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ» (رواه مسلم). واته: (سهیرم له کاری باوهردار دیت، چونکه هه موو کاره کانی خیرن، نهوش بو کهس نیه ته نهها بو باوهردار نه بیټ، نه گهر توشی خوشیه که هات شوکرانه بژیړی ده کات و ده بیټه خیر بو، وه نه گهر توشی ناخوشیه که هات نارام ده گریټ و هه ده بیټه خیر بو). دوو تا قمش له قهدهردا گومرا بوون:

یه که میان: جهه ریه کاله: نهوانه ده یانوت: بهنده له سهر کردنی کاره کهی ناچاره و خوی ههچ ویست و توانایه کی یتیدا نیه.

دروهم: قه‌دهریه‌کانه: نهوانه‌ی ده‌یانووت: به‌نده له‌کردنی کاره‌که‌یدا له‌رووی
ویست و تواناوه سه‌ربه‌خۆیه‌خواست و توانای خوای گه‌وره هیچ کاریگه‌رییه‌کی
له‌سه‌ری نیه.

تاقمی یه‌که‌م (الْجَبْرِیَّة) به‌به‌لگه‌ی شرع و نموونه‌ی واقع به‌رپه‌رچ ده‌درینه‌وه:
به‌لگه‌ی شرع: نه‌ویه خوای گه‌وره ویست و خواستی بۆ به‌نده چه‌سپاندووه و
کرده‌وه‌ی داوه‌ته پالی، په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ
الْآخِرَةَ﴾ (آل عمران: ۱۵۲)، واته: (که‌سی وا له‌نیوه‌دا هه‌یه دنیای ده‌ویت و که‌سی
واشتان تێدایه که‌ روژی دوا‌یی ده‌ویت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا
أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا﴾ (الک‌هف: ۲۹) تا‌کو‌تایی نایه‌ته‌که، واته: (بلی:
نه‌وه‌ی راست و په‌وا‌یه له‌په‌روه‌ردگار تانه‌وه‌یه و پرونی کرده‌ته‌وه، ئنجا هه‌رک‌س
ده‌یه‌وی با باوه‌ر به‌یئنی و هه‌رک‌س‌یش ده‌یه‌وی با یی‌باوه‌ر بیت، ئیمه‌ نا‌گرێ‌ک‌مان بۆ
سته‌مکارانی یی‌باوه‌ر تاماده‌کرده که‌ بلی‌سه‌که‌ی وه‌ک په‌شمال ده‌وره‌یان ده‌دات).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ
لِّلْعَبِيدِ﴾ (فصلت: ۴۶)، واته: (هه‌رک‌س چاکه‌ بکات بۆ خۆیه‌تی و هه‌رک‌س‌یش خراپه
بکات نه‌وا له‌سه‌ر خۆی ده‌که‌ویت، وه‌ په‌روه‌ردگار یشت سته‌مکار نیه بۆ به‌نده‌کان).

به‌لگه‌ی واقع: نه‌ویه هه‌موو مروّفی‌ک جیاوازی نیتوان نه‌و‌کر‌داره خۆ‌ویستانه‌ی
ده‌کات که‌ به‌ویستی خۆی ده‌یانکات، وه‌ک: خواردن و خواردنه‌وه و فروشتن و ک‌رین،
له‌گه‌ل نه‌وانه‌ی به‌یّ ویستی خۆی لیتی رووده‌ده‌ن، وه‌ک: سه‌له‌مینه‌وه له‌دوو‌پشک و
که‌وتنه‌ خواره‌وه له‌سه‌ربان، که‌ له‌یه‌که‌مدا کاری سه‌رپشکه به‌ویستی خۆی و یی تو‌پزی
نه‌نجامیان ده‌دات و له‌دوو‌ه‌میشدا نه‌سه‌رپشکه و نه‌ویستی له‌روودانیدا هه‌یه.

تاقمی دووهمیش (الْقَدْرِیَّة): به بهلگهی شرع و عقل بهرپرچ ده‌درینه‌وه:

به‌لگهی شرع: نه‌وه‌یه خوای گه‌وره کرد‌گاری هموو شتی‌که، هموو شتی‌کیش به‌خواستی خو‌ی ده‌بیت، وه له‌کتیبه‌که‌یدا پرونی کرد‌وه‌ته‌وه که کرداری به‌نده‌کان به‌ویستی خو‌یان نه‌نجام ده‌دریت، وه‌ک ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلَّ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ (البقرة: ۲۵۳)، واته: (نه‌گهر خوای گه‌وره بیویستایه نه‌و گه‌لانه دوا‌ی پیغهمبهره‌کانیان کوشتاریان نه‌ده‌کرد، دوا‌ی نه‌وه‌ی موعجیزه‌و به‌لگهی ناشکرایان بو‌ ده‌هات، به‌لام جیاوازی‌یان که‌وته‌ناو، هه‌ندیکیان هه‌بوو باوه‌ریان هینا و هه‌ندیکی‌شان بیباوه‌رپوون، وه نه‌گهر خوا بیویستایه کوشتاریان نه‌ده‌کرد، به‌لام خوا هه‌رچی بو‌ی نه‌نجامی ده‌دات).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ (السجدة: ۱۳)، واته: (نه‌گهر بمانویستایه هموو نه‌فسیکمان ریتمایی ده‌کرد، به‌لام ووته و بریاری راست له‌منه‌وه‌یه که ده‌بیت دۆزه‌خ له‌جنۆکه و مرۆف پر بکه‌م).

به‌لگهی عقل: نه‌وه‌یه هموو بوونه‌وه‌ر مولکی خوای گه‌وره‌یه و مرۆف به‌شیکه له‌م بوونه‌وه‌ره، نه‌ویش مولکی خوای گه‌وره‌یه‌وه، ئنجا بو‌ به‌مولک‌کراویش نه‌ ئالو‌گۆر له‌مولکی مولک‌داردا بکات به‌مۆله‌ت و ویستی خو‌ی نه‌بیت.

الْمَرْتَبَةُ الثَّالِثَةُ: الإحسان، ركن واحد، وهو: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ، والدليل قوله تعالى: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾ (النحل: ۱۲۸). وقوله: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ * الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ * وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ * إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (الشعراء: ۲۱۷-۲۲۰). وقوله: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾ (يونس: ۶۱). (۱۳۴)

پله‌ی سیته‌م: نیحسانه، که یه‌ک پاییه و بریتییه له‌وه‌ی وا خوا به‌پرستی وه‌ک نه‌وه‌ی بیینیت، ئنجا نه‌گه‌ر تو‌ش نه‌و نه‌بینی نه‌وا نه‌و تو ده‌بینیت، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾، واته: (به‌پرستی خوا له‌گه‌ل نه‌وانه‌یه که پاریزیان له‌تو‌ده‌یی خوا کردووه و له‌گه‌ل نه‌وانه‌شه که چاکه‌خوازن)، هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ * الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ * وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ * إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾، واته: (پشت به‌و خواوه‌نده شکو‌م‌ند و میهره‌بانه به‌سته که ده‌تبینی کاتیک هه‌لده‌ستیت بو نو‌یز و له‌گه‌ل نه‌وانه‌دا هه‌لسه‌وکه‌وته ده‌که‌یت که کپ‌نوش به‌رن، به‌پرستی هه‌ر نه‌و خوایه‌یه که بیسه‌ر و زانایه)، وه ده‌فرمویت: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾، واته: (نه‌ی موچه‌مه‌د ﷺ، سه‌رقالی هه‌ر کاروباریک بیت، وه هه‌رچی له‌قورئان بخوینیته‌وه و هه‌رچی کرده‌وه‌یه کیش که ده‌یکه‌ن ئیبه هه‌ر چاودی‌ترین به‌سه‌رقانه‌وه کاتیک تییدا پۆده‌جن).

(۱۳۴) چاکه‌خوای (الإحسان): دزی خراپه‌کارییه و بریتیه له‌وه‌ی مرو‌ف چاکه

بخاته‌وه و ده‌ست له‌نازاردان هه‌لگریت و به‌مال و پله و پایه و زانست و جه‌سته چاکه بو به‌نده‌کانی خوا دابین بکات:

* به مال: بهوئى خەرجى بکات و خیرى لیڤکات و زە کاتى لیڤدات، کە باشترین جوړى چاکەخوазى به مالیش زە کاتدانه، چونکە زە کات یە کیکە لە پایە و بونیاده مەزنە کانی ئیسلام، ئیسلامەتى مرۆفیش بە زە کاتدان نەبى تەواو ناییت، کە خوشەوێسترنى بەخشینه کانه لای خواى گەورە و دواى ئەویش ئەو خەرجیانیانە کە لەسەر مرۆف و اجەن، وەك خەرجیکیشانی خێزانە کەى و دایکى و باوکى و وەجە کانی و براکانى و کوپى براکانى و خوشکە کانی و مامە کانی و پوورە کانی و خوشکە کانی دایکى و هەتا کۆتایى ئەمانە، پاشان خێر کردن بە هەزاران و کەسانی تریش لەوانەى خێریان پێدەشیّت، بۆ نموونە وەك: قوتاییانى زانست.

* چاکە کردن بە پەلموپایە: ئەو یە خەلکى پەلە پەلەن، کەسى وایان تێدایە کە لەلای خاوەن دەسەلات قسەرۆشتوو، دەبى مرۆف ئەو پەلە و پایە یەى بـخاتە کار، کاتیک یە کیک دیتە لای و داواى لیڤە کات کە لەلای خاوەن دەسەلات تەکای بۆ بکات، ئنجا بۆ لادانى زیانیك بێت لى، یاخود بۆ بە دەستەپێنانى سوودیک بێت بۆ.

* چاکە کردن بە زانست: ئەو یە مرۆف زانستە کەى بۆ بەندە کانی خوا بـخاتە کار، بهوئى لە زنجیرە وانەکان و کۆرە گشتى و تاییە تەکاندا فیریان بکات، هەتا ئە گەر لە چایخانەشدا بووى هەر خێرە و چاکەخوазیە کە خەلکى فێر بکەیت، وە ئە گەر لە کۆرپیکى گشتیدا بوویت هەر خێرە خەلکى فێر بکەیت، بەلام لەم ڕووە دانایى و حیکمەت بە کاربەیتنە و گرانگیرى مە کە لەسەر خەلکى بە جوړى هەر کاتیک لە کۆرپیکدا دانیشتى دەست بکەیت بە ئامۆژگاریکردن و قسەیان بۆ بکەیت، چونکە پێغمبەر ﷺ لە ئامۆژگاریکردندا خەلکى سەرپشک دە کرد و زۆرى لەسەر نە دەرۆشت، لە بەر ئەوئى دەروونە کان بى تاقەت و بىزار دە بن و زۆر جاریش لە زۆر کارى ئەوئى دەست بە قسە کردن دە کات ڕقیان لە چاکەش دە پێتەو.

* هەروەها چاکەخوазى لە گەل خەلکدا بە جەستە: ئەو یە پێغمبەر ﷺ دە فەرمویت: ﴿وَعَيْنُ الرَّجُلِ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ﴾ (رواه البخاري)

ومسلم)، واته: (یارمه تیدانی که سیک له وولاخه کهیدا، بهووی سواری بکهی، یان شتومه که کهی له گهل بار بکهیت چاکهیه)، نهوه که سیکه و یارمه تی ددهوی و شتومه که کهی له گهل هه لده گری، یان رینگه ی نیشان ددهویت، یان هه رکارینکی له و جوړه بیت، هه موو نه مانه چاکه خوازی، نه مه سه بارهت به چاکه خوازی له گهل بهنده کانی خوادا.

به لام سه بارهت به چاکه خوازی له بهرستی خوادا: نهوویه « أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ »، واته: (وهك نهوه خوا بهرستی که ده بینیت)، هه روهك پتغمه بهر ﷺ فهرمووی.

نهم بهرستنیش – واته مروف – وا بهروردگاری بهرستی که بیینیت – بهرستی داخوازی و تامه زرویه، له بهرستی داخوازی و تامه زرؤیشدا مروف له دهر وونه ههست بهاندهر ده کات بؤ نه نجامدانی، چونکه داخوازه بؤ نهو زاته ی خویشی دهویت، واده بهرستی که بیینیت، رووی مه بهستی تیده کات و ده گهر پتهوه بؤلای و خوئی لی نریک ده خاتهوه.

« فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ »، واته: (نه گهر توش نه بینی نهو تو ده بینیت)، نه مهش بهرستی راکردن و ترسانه، له بهر نهوه نهم پلهیه له چاکه خوازیدا دووه مه، نه گهر وهك نهوه خوی گهوره نه بهرستی که بیینی و داخوازی بیت و بؤ گهیشتن پتی هانی دهر وونت بدهیت، نهوا و هه ها بهرسته که نهو تو ده بینیت، وهك که سیک بهرسته که لی ده ترسیت، که سیک که له سزا و تۆله ی رابکهیت، نهم پلهیهش لای ناکاردؤستان (أرباب السلوك) له پلهیه یه کم نزمه. بهرستی خوا ﷺ وهك (ابن القيم) – په جهتی خوی لی بیت – فهرمویه تی، نهوویه:

وَعِبَادَةُ الرَّحْمَنِ غَايَةُ حُبِّهِ	مَعَ ذَلِّ عَابِدِهِ هُمَا رُكْنَانِ
بهرستی خوا دوو بوکنی ههیه	هه ریهك پیوستی بهوی تر ههیه
یه کیان نهو بهری خو شه ویستیه تی	دووه ملکچه چی چاکه بهندهیه

پهرستن له سهر نهم دوو بنچینه به بنیاد دهنریت: نهو پهری خوشویستن و نهو پهری
 ملکه چي، نجا له خوشویستندا داخوای ههیه و له ملکه چکردندا ترس و ږاکردن
 ههیه، نه مهیه چاکه خوای (الإحسان) له پهرستی خوای گوره دا، نجا نه گهر مرؤف
 بهم شیوهیه خوا بهرستیت، نهو کاته نیازیاک ده بی بؤ خوای شکومه ند و له پهرسته کېدا
 نه مه بهستی ږوپامای ده بی و نه ناو بانگ (سمعة) و نه پیا هه لدانی خه لکی، نجا خه لکی
 ناگایان لتي بی، یان ناگایان لتي نه بیت، هه موو حالت ته کان به لایه وه به کسانن و
 له هه موو باریکدا چاکه خوازه له پهرسته کېدا، به لکو له ته واو هتی و نیازپاکیه وهیه که
 مرؤف له سهر نه وه سوور بیت خه لکی له کاتی خوا بهرستیدا نه یینن، وه ده بی
 پهرسته کې له گهل په روه دگاریدا نهی بی بیت، مه گهر له ناشکرا کردنی شتی کدا که
 بهرزه وهندی بؤ موسولمانان یان بؤ ئیسلام تیدا بیت، وه که نه وهی که سیکی شوین پی
 هه لگراوی پشه وای بی و چاوی لیکن و ههز بکات پهرسته که بؤ خه لکی ږوون
 بکاته وه بؤ نه وهی مه شخه لکی لیوه ریگرن و له بهر ږوشنایه کېدا ږوون، یان پی خوش
 بی که پهرسته کې ده ربکه ویت بؤ نه وهی هاوړی و دؤست و هاو له کانی چاوی لی
 بکه، نه مه خیری تیدایه، نهو بهرزه وهندی نه وری لیده داته وه ږهنگه چاکتر و بهرتر
 بیت له بهرزه وهندی شاردنه وه که، له بهر نه مه خوای گوره ستایشی نه وانه ده کات که
 سامانه کانیان به نهی بی و ناشکرا ده به خشن و خه رج ده کهن، نجا نه گهر نهی بیوون
 چاکتر و به سوودتر بی بؤ دل و ترس نامیرتر بی و زیاتر مایه گه ږانه وه بؤ لای خوا
 بیت دهی شارنه وه، وه نه گهر ناشکرا کردنه که بهرزه وهندی ئیسلامی به ده رکه وونی یاسا و
 شریعه ته کانی تیدا بوو، هه روه ها بهرزه وهندی موسلمانان تیدا بوو به وهی چاوی
 لیکن، ناشکرای ده کهن.

باوه ډاریش تهماشا ده کات کامیان گونجاوتره، هه کامیان گونجاوتر و به که لکتر بوو
 له پهرستندا نه وه ته واوتر و باشزه.

والدلیل من السنة حدیث جبرائیل المشهور عن عمر رضی اللہ عنہ قال: « بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يَرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَحْذَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: « الْإِسْلَامُ: أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ». قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ! قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ ». قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ. قَالَ: « أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ. قَالَ: « مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا. قَالَ: « أَنْ تَلِدَ الْأُمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحَفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّيْءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ ». قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: « يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟ » قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: « فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ » ^(۱۳۰).

به لگه‌ش له سوننه‌ت فہرموودہ کہی جوہرائیلی بہناوبانگہ لہ عومہ رہوہ ﷺ کہ فہرمووی: ئیمہ پوژیکیان لای پیٹہمبہری خوا ﷺ دانیشتبویین، لہ پیر پیاویکمان لیدہ رکہوت، جلہ کانی زور سپی بوو، مووی زور پەش بوو، شوینہ واری گہ پانی پیوہ نہدہ بینرا و کہ سیش لہ ئیمہ نہیدہ ناسی، تا کو لای پیٹہمبہر ﷺ دانیشت، ئنجا نہ ژنوی نا بہ نہ ژنویہ و ہر دوو لہ پی دەستی خستہ سہر ہر دوو پانی، فہرمووی: ئی موحمەد، دہربارہی ئیسلام ہہوالم پییدہ؟ پیٹہمبہری خواش ﷺ فہرمووی: (ئیسلام نہوہیہ شایہتی بدہیت کہ ہیج پەرستراویک نہی مافی پەرستنی ہہ بیت بیجگہ لہ خوا، وہ موحمەدیش پیٹہمبہری خواہ و نوژر بکہی و زہکات بدہی و پەمەزان

به‌پوژوو بی و سه‌ردان و چه‌جی مائی خوا بکه‌ی نه‌گه‌ر توانای چوونت مه‌بوو)، فه‌رمووی: راست ده‌که‌یت، ووتی: پیمان سه‌یر بوو، پرسیارای لیده‌کرد و پیشی ده‌ووت راست ده‌که‌یت!!، فه‌رمووی: ئنجا ده‌رباره‌ی باوه‌ر مه‌وائم پییده؟ فه‌رمووی: (ئه‌وه‌یه باوه‌ر به‌ینی به‌خوا و به‌فریشته‌کانی و کتیبه‌کانی و پیغه‌مبه‌رانی و پوژی دوایی و به‌قه‌ده‌ر به‌چاک و خراپیه‌وه)، فه‌رمووی: راست ده‌که‌یت.

فه‌رمووی: ئنجا ده‌رباره‌ی ئیحسان مه‌وائم پی‌بده؟ فه‌رمووی: (ئه‌وه‌یه به‌و شی‌وه‌یه خوا به‌هرستی که ده‌بینیت، نه‌گه‌ر تو‌ش نه‌بینی ئه‌وا ئه‌و تو ده‌بینیت)، فه‌رمووی: ده‌رباره‌ی هاتنی پوژی دوایی مه‌وائم پی‌بده؟ فه‌رمووی: (پرسیارلیکراو له‌خواهن پرسیاره‌که زاناتر نیه‌!، فه‌رمووی: ده‌رباره‌ی نیشانه‌کانی مه‌وائم پی‌بده؟ فه‌رمووی: (ئه‌وه‌یه ئافره‌تی کۆیله‌گه‌وره و خانه‌که‌ی خو‌ی بخاته‌وه و بینی پیپه‌تی و پووت و هه‌زاره‌کان، ئه‌وانه‌ی شوانی ئازهن ته‌لار و خانووبه‌ره‌کانیان به‌رزبکه‌نه‌وه)، پیشه‌وا (عمر) فه‌رمووی: ئنجا کابرا پویششت و ئیمه‌ش که‌میک ماینه‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: (ئه‌ی عومه‌ر ئایا ده‌زانی ئه‌وه‌ی پرسیارای ده‌کرد کی بوو؟)، ووتم: خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌زانن و زاناترن! فه‌رمووی: (ئه‌وه‌ جبریل بوو، هاته‌لاتان بو‌ئه‌وه‌ی ئایینه‌که‌تان فیر بکات).

(۱۳۵) زۆربه‌ی ئهم فه‌رموده‌یه له‌پێشدا پاڤه‌کراوه و له‌سه‌رجه‌می فه‌توا و په‌یامه‌کان دا پاڤه‌مان له‌سه‌ری هه‌یه (۱۴۳/۳).

الأصل الثالث: (۱۳۶) معرفة نبيكم محمد ﷺ وهو محمد بن عبدالله بن عبد
المطلب بن هاشم وهاشم من قريش وقريش من العرب والعرب من ذرية
إسماعيل ابن إبراهيم الخليل عليه وعلى نبينا أفضل الصلاة والسلام.

بنچینه‌ی سیّه‌م: ناسینی یتهمبهره‌که‌تان (محمد) ﷺ، نه‌ویش (محمد) ی
کوری (عبدالله) کوری (عبدالمطلب) کوری (هاشم) ه و (هاشم) یش نه‌قوره‌یشه و
قوره‌یشیش نه‌عهره‌به و عهره‌بیش نه‌وچه‌ی (إبراهيم ی خلیل) بن، علیه و علی
نبینا أفضل الصلاة والسلام.

(۱۳۶) واته: لهو سیّ بنچینه‌ی واجبه له‌سەر مرؤف بیانزانیّت، که بریتین له‌وه‌ی
بهنده په‌روه‌ردگار و ئاین و یتهمبهری بناسیّت. ناسینی یتهمبهریش ﷺ پنج برگه له‌خۆ
ده‌گریّت:

یه‌که‌م: ناسینی له‌په‌چه‌له‌که‌وه:

که به‌رێزترینی خه‌لکه له‌پرووی په‌چه‌له‌که‌وه و هاشمی قوره‌یشی عهره‌بیه و ناوی
(محمد) کوری (عبدالله) ی کوری (عبدالمطلب) کوری (هاشم) ه ... تا کۆتایی نه‌وه‌ی
شیخ - په‌حه‌تی خوای لیّ بیّت - له‌مرویه‌تی.

دووه‌م: زانینی ته‌مه‌نی و شوینی له‌ دایک بوون و شوینی کۆچ بوکردنی:

شیخ به‌وه پروونیکردووه‌ته‌وه که ده‌فهرمویت: (شه‌ست و سیّ سال ته‌مه‌نی کردووه و
شاره‌که‌ی مه‌که‌که بووه و کۆچی کردووه بۆ مه‌دینه) له‌مه‌که‌که له‌دایک بووه و په‌نجاو سیّ
سال تییدا ماوه‌ته‌وه، پاشان کۆچیکردووه بۆ مه‌دینه و ده‌سال تییدا ماوه‌ته‌وه، ئنجا له‌وه‌ی
له‌په‌ی یه‌که‌می سالی یازده‌ی دوا‌ی کۆچ وه‌فاتی کردووه.

سیّهم: زانینی ژبانێ پێغه‌مبهرایه‌تییه‌که‌ی ﷺ که بیست و سیّ سآله:

کاتێک سروس‌ی بۆهات تهمهنی چل سآل بوو، وه‌ک یه‌کیک له‌شاعیرانی وتویه‌تی:

وَأَتَتْ عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ فَأَشْرَقَتْ شَمْسُ النَّبُوءَةِ مِنْهُ فِي رَمَضَانَ

واته:

تهمهنی ژبنی چل سآلی به‌سهردا هات خۆری پێغه‌مبهرایه‌تی له‌ په‌مه‌زان لی هه‌له‌ات

چوارهم: به‌چی بوو به‌(نبی) و به‌(رسول):؟

کاتێک بوو به‌(نبی) که تهم ئایه‌تانه‌ی بۆ هاته‌خواره‌وه: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ (علق: ۱-۵)، واته: (به‌ناوی ئه‌و په‌روه‌ردگاره‌ته‌وه بخوینه که هه‌موو شتیکی دروستکردوه، مرقفی له‌خوینه‌پاره دروستکردوه، بخوینه په‌روه‌ردگاری تۆ له‌هه‌موو که‌س به‌خشنده‌تره، ئه‌وه‌ی مرقفی به‌قه‌له‌م فیری نوسین کردوه، مرقفی فیری شتانی‌ک کردوه که‌نه‌یده‌زانی).

پاشان که تهم ئایه‌تانه‌ی بۆ هاته‌خواره‌وه بوو به‌(رسول): ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ * وَرَبُّكَ فَكْبَرُ * وَتِلْكَ أَمْثَلُهُ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْبِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾ (المدثر: ۱-۷)، واته: (ئه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی خۆت دا‌پۆشیوه، هه‌سته و خه‌لکی له‌مه‌ترسی هاوبه‌شدانان ئاگادار بکه‌ره‌وه و په‌روه‌ردگارت به‌گه‌وره و په‌روژ بگه‌ره و پۆشاکت خاوی‌ن بکه‌ره‌وه و له‌پۆخله و چه‌په‌لی هاوبه‌شدانان خۆت په‌ریژ بگه‌ره و منه‌ت مه‌که، به‌وه‌ی داوای زۆر بکه‌یت و بۆ په‌روه‌ردگارت و له‌به‌ر خاتری ئه‌و ئارام بگه‌ره).

ئع‌جا پێغه‌مبهر ﷺ هه‌ستا و خه‌لکی ئاگادار کرده‌وه و به‌فه‌رمانی خوای گه‌وره

پاچه‌نی.

جیاوازی نیوان (رَسُول) و (نَبِي) یش وه‌ک زانا‌یان ده‌لێن، ئه‌وه‌یه: (نبی) که‌سی‌که

به‌وه‌حی شه‌رعی بۆ نێ‌رایی و فه‌رمانی پی نه‌کرای پی بگه‌یه‌نیت، (رَسُول) یش

که سیکه خوا بهو هجی شهرعی بۆ نارد بی و فەرمانی بهرا گه یاندنی پیکردییت، بهم پییه هه موو (رَسُول) یَک (نبی) یه و هه موو (نبی) یَک (رَسُول) نیه.

پێنجهم: چ په یامیکی پێدا نیراوه و بۆچی؟ بێگومان بۆ گه یاندنی یه کتاپه رستی خوای گه وره و شهر یه ته که ی نیراوه که کردنی فەرمان پیکراو (المأمور) و وازه یان له پێته دراو (المحظور) ی له خوگرتوه، ههروه ها بۆ نه وه نیراوه که میهره بانی بی بۆ جیهانیان تا کو له تاریکی هاو به شدانان و بیاهه ری و نه فامی ده ربازیان بکات به ره و پوناکی زانست و باوه ر و یه کتاپه رستی یان به رییت، بۆ نه وه ی بهو په یامه لیخو شبوون و ره زامه ندی خوایان ده سته که ویت و له تۆ له و خه شمی خوا رزگاریان بییت.

* * *

وله من العمر ثلاث وستون سنة، منها أربعون قبل النبوة، وثلاث وعشرون نبياً ورسولاً، نبيء باقراً، و أرسل بالمدثر، وبلده مكة، و هاجر إلى مدينة. بعثه الله بالندارة عن الشرك ويدعو إلى التوحيد^(۱۳۷) والدليل قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ^(۱۳۸) * قُمْ فَأَنْذِرْ^(۱۳۹) وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ * وَتِبَابِكَ فَطَهِّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾ (المدثر: ۱-۷)، ومعنى ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ ينذر عن الشرك ويدعوا إلى التوحيد ﴿وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ﴾ أي عظمه بالتوحيد ﴿وَتِبَابِكَ فَطَهِّرْ﴾ أي طهر أعمالك عن الشرك ﴿وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ الرجز الأصنام، وهجرها تركها والبراءة منها وأهلها. أخذ على هذا عشر سنين يدعو إلى التوحيد^(۱۴۰) وبعد العشر عرج به إلى السماء^(۱۴۱).

تەمەنی شەست و سێ سالی بوو، چل سالیان پێش پێغه‌مبەرایەتی و بیست و سێ سالی‌شیان داوی هەبێژێردان و پێغه‌مبەرایەتی، بە (اقرأ) بوو بە (نبي) و بە (المدثر) بوو بە (رسول) و شارە‌کە‌ی مە‌ککە بوو و کۆچی کردوو بو مە‌دینە. خوا بە‌ترساندن لە‌هاوبە‌شدانان و بانگە‌وازکردن بو یە‌کتاپەرستی پەرە‌وانە‌ی کردوو، بە‌لگە‌ش ئە‌وە‌یە‌ خ‌وای گە‌وره دە‌فەر‌مویت: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ * وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ * وَتِبَابِكَ فَطَهِّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾، واتە: (ئە‌ی ئە‌و کە‌سە‌ی خ‌ۆت دا‌پۆ‌شیوە، هە‌ستە‌ خە‌ڵکی بترسێ‌نە‌ و نا‌گاداریان بکەرە‌وه و پەر‌وه‌ردگارت بە‌گە‌وره بگرە‌ و پۆ‌شاکت خ‌اوێن بکەرە‌وه و لە‌پۆ‌خلە‌ و چە‌پە‌ڵی خ‌ۆت پەر‌یز بگرە‌ و منە‌ت مە‌کە‌ بە‌وه‌ی دا‌وای زۆر بکە‌یت، وه لە‌بە‌رخاتری پەر‌وه‌ردگارت ئارام بگرە‌)، واتای: ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ ئە‌وە‌یە‌ خە‌ڵکی لە‌هاوبە‌شدانان بترسێ‌ن و بانگە‌واز بو یە‌کتاپەرستی بکات، ﴿وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ﴾، واتە: بە‌یە‌کتاپەرستی بە‌مە‌زنی بگرە‌، ﴿وَتِبَابِكَ فَطَهِّرْ﴾ واتە: کردە‌وه‌ کانت لە‌هاوبە‌شدانان خ‌اوێن بکەرە‌وه، ﴿وَالرُّجْزَ

فَأَهْجُرْ. (رجز): بته کانه و (هجر) یان واته: وازلئیتینانیاں و خو به ریکردن له خو یان و نه هله کانیاں که بته رستانن. له سر نه م حاله ده سالی به سه ربرد، که بانگه وازی بو یه کتاپه رستی ده کرد و دواي ده ساله که به رزکرایه وه بو ناسمان.

(۱۳۷) واته له هاو به شدانان بیان ترسینی و بو یه کتاپه رستی خوی گه و ره بانگیان بکات، له پوره و رد گاریه تی و په رستراویه تی و ناو و سیفته کانیدا.

(۱۳۸) بانگه شه که بو پیغه مبه ری خواجه .

(۱۳۹) خوی گه و ره فرمان به پیغه مبه ره که ی . ده کات که به کارامه یی و چالا کانه هسقی و خه لکی له هاو به شدانان برسینی و ناگاداریان بکاتوه لی، شیخ نهو نایه ته ی ته فسر کردوه .

(۱۴۰) واته: پیغه مبه ر . له سر نهو حاله ده سال مایه وه و بانگه وازی بو یه کتاپه رستی خوی گه و ره و به ته نها ناسینی له پهرستیدا . ده کرد.

(۱۴۱) (عروج): به رزبونه وه یه، خوی گه و ره له و باره یه وه ده فرمانویت: ﴿تَعْرِجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ﴾ (المعارج: ۴)، واته: (فریشته کان و جبریل بولای خوا به رز ده بنه وه) نه وهش یه کیکه لهو تایه تمه ندبیه مه زنانه ی که به هو یه وه خوا ریزی له پیغه مبه ر . ناوه، پیش نه وه ی له مه ککه کۆچ بکات، کاتیک له که عبه له لایه که وه نوستبوو، یه کیک هاته لای و نیوانی ره قینه ی ملی هه تا داوینی سکی تویکرد، نجا دلی ده ره ینا و پر یکرد له دانایی و باوه ر، تا کو بو نهو نه رکه ی دواتر پی هه لده سقی ساز وئاماده بیت، نجا وولا خیکی سپی هینا، که له ئیسر بجوو کز و له گو یدریژ گه و ره تر بوو و پی ده ووتریت: بوراق و ههنگاوه کانی له تمه و او بوونی بینایی چاویدا داده نیست، پیغه مبه ر . سواری بوو و به هاو رپیته ی جبریلی نه میندار رو یشتن، تا کو گه یشته (بیت المقدس)،

ئنجا له‌وئ دابه‌زی و پیشنوئیزی بۆ پیغمبه‌ران کرد، بۆ هه‌موو پیغمبه‌ر و نیراوه‌کان، نوئیزیان له‌دواوه‌ کرد تا‌کو به‌و پیشنوئیزیه‌ ریز و شه‌ره‌فه‌ندی پیغمبه‌ری خوا ﷺ ده‌ر که‌وئیت، هه‌روه‌ها ده‌ر که‌وئ که‌ پیشه‌وای سه‌رمه‌شقه، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ ئاسمانی دونیا و له‌ده‌ر گایدا، ووتیان: ئه‌وه کی‌یه؟ فه‌رمووی: جبریل، ووتیان: کی‌ت له‌گه‌له؟ فه‌رمووی: (محمد)، ووتیان: په‌یامی بۆ په‌وانه‌ کراوه؟ فه‌رمووی: به‌لێ، ووتیان: به‌خیر بی‌ت، چاک‌ترین می‌وان هاتووه، ئنجا ده‌ر گای بۆ کرایه‌وه و له‌وئ ئاده‌می بینی، جبریل فه‌رمووی: ئه‌مه باوکه‌ ئاده‌مه‌ته، سالاوی لی‌که، ئه‌ویش سالاوی لی‌کرد، ئاده‌م عليه السلام وه‌لامی سالاوه‌که‌ی دایه‌وه و فه‌رمووی: کورپی چاک (صالح) و پیغمبه‌ری چاک به‌خیر بی‌ت، بینی له‌لای راستی ئاده‌مه‌وه گیانی به‌خته‌وه‌ره‌کان و لای چه‌پیه‌وه گیانی سه‌رگه‌ردانه‌کانه‌ له‌وه‌چه‌کانی، کاتیک سه‌یری لای راستی ده‌کرد دل‌خۆش ده‌بوو و پێده‌که‌نی، وه‌ کاتیک سه‌یری لای چه‌پی ده‌کرد ده‌گریا، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ ئاسمانی دووهم و له‌ده‌ر گای داو... هتد. ئنجا یه‌حیا و عیسا‌ی له‌وئ بینی - سالاوی خویان لی‌ بی‌ت - که‌ هه‌ریه‌که‌یان کورپی پوری ئه‌وی تریانه، ئنجا جبریل فه‌رمووی: ئه‌م دووانه‌ یه‌حیا و عیسان و سالاویان لی‌که، ئه‌ویش سالاوی لی‌کردن و سالاوه‌که‌یان سه‌نده‌وه و فه‌رموویان: برای چاک و پیغمبه‌ری چاک به‌خیر بی‌ت، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ ئاسمانی سی‌هه‌م و له‌ده‌ر گایداو... هتد، یوسفی له‌وئ بینی ﷺ، جبریل فه‌رمووی: ئه‌مه یوسفه و سالاوی لی‌که، ئه‌ویش سالاوی لی‌کرد، یوسف سالاوه‌که‌ی سه‌نده‌وه و فه‌رمووی: برای چاک و پیغمبه‌ری چاک به‌خیر بی‌ت، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ ئاسمانی چواره‌م و له‌ده‌ر گایدا و... هتد. ئنجا ئیدریسی له‌وئ بینی، جبریل فه‌رمووی: ئه‌مه ئیدریسه و سالاوی لی‌که، ئه‌ویش سالاوی لی‌کرد و سالاوه‌که‌ی سه‌نده‌وه و فه‌رمووی: برای چاک و پیغمبه‌ری چاک به‌خیر بی‌ت، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ ئاسمانی پێنجه‌م و له‌ده‌ر گایدا و... هتد، هارونی کورپی عیمرانی برای

موسای بینی ﷺ و جبریل فەرمووی: ئەمە هارونە و سلاوی لییکە، ئەویش سلاوی لیکرد، هارون سلاوە‌کە‌ی سەندەو و فەرمووی: بۆی چاک و پێغمەبەری چاک بە‌خێر بێت، پاشان جبریل بە‌رزێ کردەو بۆ ئاسمانی شەشەم، لە‌دەر‌گای داو... هتد.

ئەجا موسای لە‌وئ بینی ﷺ، جبریل فەرمووی: ئەمە موسایە و سلاوی لییکە، ئەویش سلاوی لیکرد، موسا سلاوە‌کە‌ی سەندەو و فەرمووی: بۆی چاک و پێغمەبەری چاک بە‌خێر بێت، کاتێک لێی رەت بوو موسا گریا، پێیان ووت: بۆچی دە‌گریت؟ فەرمووی: بۆیە دە‌گیرم چونکە دوا‌ی من رۆڵە‌یه‌ک رەوانە‌کراوە، کە زیاتر لە‌ئومە‌تە‌کە‌ی ئەو دە‌چنە بە‌هەشتەو وەک لە‌و‌ی لە‌ئومە‌تە‌کە‌ی من دە‌چنە بە‌هەشتەو — گریانە‌کە‌ی موساش پە‌ژارە‌ی ئەو بوو کە گە‌له‌کە‌ی ئەو هە‌موو رێزە‌ی لە‌دە‌ست چوووە نەک ئێرە‌یی و حە‌سوودی بێت بە‌ ئومە‌تی (محمەد) ﷺ. —

پاشان جبریل بە‌رزێ کردەو بۆ ئاسمانی حە‌وتە‌م و لە‌دەر‌گا‌یدا و... هتد، ئیبراهیمی (خلیل)ی خوا‌ی بە‌خشنە‌ی لە‌وئ بینی، ئەجا جبریل فەرمووی: ئەمە باو‌کە ئیبراهیمە و سلاوی لییکە، ئەویش سلاوی لیکرد و ئیبراهیم سلاوە‌کە‌ی سەندەو و فەرمووی: کورێ چاک و پێغمەبەری چاک بە‌خێر بێت، جبریل بۆیە پێغمەبەری خوا‌ی ﷺ بە‌سەر ئەو پێغمە‌برانە‌دا گە‌ران تا‌کو مایە‌ی رێز‌لێ‌نان و دەر‌خستنی شەرە‌فمە‌ندی پلە‌و‌پایە‌ی پێغمە‌بەر ﷺ بێت، ئیبراهیمی خە‌لیل پالێ‌دا‌بوو بە‌ مالتی ئا‌وە‌دان (بیت المعمور) وە‌ لە‌ئاسمانی حە‌وتە‌م کە هە‌موو رۆژێک حە‌فتا هە‌زار لە‌فریشتە‌کانی تێ‌دە‌چن، خوا پەرستی و نوێژ‌دە‌کە‌ن، پاشان دێ‌نە‌دەر‌و و نا‌گە‌رێ‌نە‌و ناوی، لە‌رۆژی دو‌و‌مە‌دا بێ‌جگە لە‌وان فریشتە‌ی تر دێ‌ن کە بێ‌جگە لە‌خوا کە‌سی تر ژ‌مارە‌یان نازانێت، ئەجا پێغمە‌بەر ﷺ بە‌رز‌کرای‌و وە‌ (سدرە‌ المنته‌ی) کە بە‌فەرمانی خوا بە‌رە‌و‌نە‌ق و جوانی دا‌پۆ‌شینێک دا‌پۆ‌شرا‌و هێچ کە‌س نە‌توانی لە‌جوانی‌دا وە‌سفێ بکات، پاشان خوا پە‌نج‌ا نوێژی بۆ هە‌موو شە‌و و رۆژێک لە‌سەر فە‌رز‌کرد و پێی رازی بوو و دە‌ست‌بە‌جێ ملکە‌چ بوو، ئەجا

هاته‌خواره‌وه، کاتیک به‌لای موسادا تیپه‌ری فهرمووی: په‌روه‌ردگارت چی له‌سه‌ر
 ئوممه‌ته‌که‌ت فهرز کردوه؟ فهرمووی: له‌همموو رۆژیکدا په‌نجا نوێژ، ئه‌ویش فهرمووی:
 ئوممه‌ته‌که‌ت توانای ئه‌وه‌ی نیه، من خه‌لکی پیش تۆم بۆ تاقی بووه‌ته‌وه و به‌سه‌خت ترین
 شیوه چاره‌سه‌ری کیشه‌ی (بنو اسرائیل)م کردوه، بگه‌رپه‌وه بۆلای په‌روه‌ردگار و
 داوای لیبکه سوکی بکات بۆ ئوممه‌ته‌که‌ت، پیغمبه‌ر ﷺ فهرمووی: ئنجا گه‌رامه‌وه و
 خوا (ده) نوێژی له‌سه‌ر لا‌بردم، به‌رده‌وام ده‌گه‌راپه‌وه بۆلای په‌روه‌ردگاری تا‌کو
 فه‌رزه‌که‌ له‌ (پنج) دا جیگیر بوو، ئنجا بانگده‌ریک بانگی کرد: فه‌رزه‌که‌م چه‌سه‌پاند و
 له‌سه‌ر به‌نده‌کاتم سوک کرد. هه‌ر له‌م شه‌وه‌دا پیغمبه‌ر ﷺ برا بۆ به‌هه‌شت، بینی
 چه‌نده‌ها گومه‌زی مرواری تێداپه‌ و خۆله‌که‌ی میسکه، پاشان پیغمبه‌ری خوا ﷺ هاته
 خواره‌وه تا‌کو له‌کو‌تایی شه‌ودا هاته‌وه مه‌که‌و نوێژی به‌یانی له‌وێ کرد.

و فرضت عليه الصلوات الخمس، وصلى في مكة ثلاث سنين^(۱۴۲) و بعدها
أمر بالهجرة^(۱۴۳) إلى المدينة.

وه پښتې نوښته کاني له سهر فه پزکرا و سې سال له مه کهه نوښتی کرد دواي
نه وه فرمانی پیکرا به کوچکردن بو مه دینه.

(۱۴۲) تا کوچیکرد بو مه دینه نوښتی چوار پکاتی به دوورکات ده کرد، نجا
نوښتی سه فهر (له سهر دوو پکاته که) مایه وه و نوښتی نیشته جی (حضر) زیاد کرا.
(۱۴۳) خواي گه وره فرمانی به پیغمبره کهی موحمد ﷺ کرد به کوچکردن بو
مه دینه، چونکه خه لکی مه کهه پښگریان ده کرد که بانگه وازه کهی بهرقه زار بکات، وه
له مانگی ره بیعی یه کهمی سالی سیازدهی ره وانه کراندا پیغمبر ﷺ گه یشته مه دینه
له مه کهه وه که شاری یه کهمی سرورش و خوشه ویسترین وولات بوو لای خوا و
پیغمبره کهی به کوچکردوویی گه یشته مه دینه، به مؤلتهی پهروه ردگاری له مه کهه وه
به کوچ کردوویی ده رجوو، دواي نه وه سیازده سالی تیدا به سهربرد و په یامی
پهروه ردگاری راده گه یاند و به چاوروونی بانگه وازی بو ده کرد.

به لام هیچی له زوربهی قوریش و گه وره کانیاں ده ست نه کهوت بیجگه له رفزکردنی
بانگه وازه کهی و پشته لکردن لیبی و ئازاردانی توندوښتی پیغمبر ﷺ و نه وانه ی
باوه رپان پنه نابوو، هه تا کار گه یشته نه وهی هه ستان به راپه راندنی نه خشی فیل و
ته له که کردن بو کوشتی پیغمبر ﷺ که گه وره کانیاں له نمغومنی راپوښ (دار الندوة)
کو بوونه وه و راپوښیان کرد بو نه وهی بزانی چی له پیغمبری خوا ﷺ بکه ن؟ کاتیک
پینیان هاو ته کانی کوچه کهن بو مه دینه و نه ویش حه تمن ده بی پیاں بگات و
پشتیوانی و یارمتهی له و پشتیوانانه وه چنگ بکه ویت که به یعه تیان پندابوو له سهر

ئەوئى لەھەر شىتێك بىسارىژن كەپۆلەكانيان و ژنەكانيانى لىدەپارىژن، ئەوكاتەش دەولەت و دەسەلاتى بەسەر قورەيشدا دەيىت.

(ئەبو جەھل)ى دوزمنى خوا راي خۆى ووت: كە لەھەر تىرەيەك گەنجىكى لىھاتوو بھيىن، ئنجا ھەريەكەيان شمشىرىكى بىرئەوى بدەيىن، پاشان ھەلمەت بۆ (محمد) ﷺ بەرنو وەك لىدانى يەك كەس لىى بدەن و بىكوژن و لەكۆلمان بىتەو، ئىدى خويئەكەى بە تىرەكاندا بلاو دەيىتەو و ئەوئى (عبد مناف) – واتە ھۆزەكەى پىغمبەر ﷺ – ناتوانن بەرەنگارى تىكراى گەلەكەيان بىنەو، ئەوكاتە بەخويئەكەى رازى دەبن و دەيانسەيىن، خواى گەورەش پىغمبەرەكەى ﷺ لەو پىلانە ئاگادار كەردەو كە ھاوبەشدانەران دەيانويست و مۆلەتى بەكۆچكردن پىدا، پىشەر ئەبوبەكر ﷺ خۆى بۆ كۆچكردن بۆ مەدينە پىچابوو، پىغمبەر ﷺ پىى فەرموو: ھىواشكە منىش بەنيازم مۆلەتم پىبدرىت، ئەبوبەكر ﷺ خۆى دواخست بۆئەوئى ھاوئەيەتى پىغمبەر ﷺ بىكات، عائىشە (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) دەيفەرموو: كاتىك لەمالتى ئەبوبەكر ﷺ بووين لەقرچەى گەرمای نيوەرژدا بىنيماي پىغمبەرى خوا ﷺ لەدەرگاكدە بوو، خۆى پىچابوو و ئەبوبەكرىش فەرموو: باوك و دايكەم بە قورىانى يىت سويئە بەخوا لەم ساتەدا بەفەرمانىك ھاتوو، ئنجا پىغمبەر ﷺ ھات و بەئەبوبەكرى فەرموو: وەرە دەرەو. ئەويش فەرموو: باوك و دايكەم بە قورىانت يىت ئەوانىش ھەر كەسى خۆتن، پىغمبەر ﷺ فەرموو: مۆلەتم بەدەرچوون پىدراو. ئەبوبەكرىش فەرموو: بەھاوئەيەتى تۆ ئەى پىغمبەرى خوا ﷺ؟ فەرموو: بەلى، ئەويش فەرموو: ئەى پىغمبەرى خوا ﷺ لەو دوو وولاخەى من يەكيان بەرە. پىغمبەر ﷺ فەرموو: بەپارە.

پىغمبەرى خوا ﷺ و ئەبوبەكر دەرچوون و لەئەشكەوتى شاخى (ثَوْر) سى شەو مانەو، (عبدالله)ى كورى ئەبوبەكرىش بەشەو لەلايان دەمايەو كەپۆلەيەكى گەنجى

زیره‌کی ووریا بوو، له کۆتایی شه‌ودا ده‌رۆشت بۆ مه‌ککه و له‌ناو قورپه‌شدا رۆژی ده‌کرده‌وه و هه‌ر هه‌وائیکی ده‌رباره‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و هاوه‌له‌که‌ی بیستایه له‌گۆی ده‌گرت، کاتێک تاریکی داده‌هات بۆی ده‌هێنانه‌وه، وای لێهات قورپه‌ش له‌هه‌موو لایه‌که‌وه بۆ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌گه‌ران و به‌هه‌موو هۆکارێک هه‌ولێانده‌دا بۆئه‌وه‌ی فریای پێغه‌مبه‌ر ﷺ بکه‌ون و له‌ده‌ستیان ده‌رنه‌چیت، بۆیه سه‌د ووشه‌ریان دانا بوو بۆ هه‌رکس که‌هه‌ردووکیان یان یه‌کیان ده‌ستگیر بکات بۆیان، به‌لام خویان له‌گه‌ڵ دابوو، به‌یارمه‌تی خۆی ده‌یپاراستن و به‌چاودێری خۆی چاودێری ده‌کردن تا ئه‌و راده‌یه‌ی قورپه‌ش له‌ده‌رگای ئه‌شکه‌وته‌که‌دا ده‌هه‌ست و نایان بین، ئه‌بویه‌که‌ر ﷺ فه‌رمووی: که‌ ئیمه له‌ئه‌شکه‌وته‌که‌دا بووین به‌پێغه‌مبه‌رم ﷺ ووت: ئه‌گه‌ر یه‌کیان سه‌یری پێی خۆی بکات ده‌مان بینیت، ئه‌وه‌ش فه‌رمووی: « لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا، مَا ظَنُّكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ تَاللَّهِمَا » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (خه‌مت نه‌بێ چونکه‌ خوامان له‌گه‌له، ئه‌ی ئه‌بو بکر، گومانێ چۆنه به‌رامبه‌ر به‌دوو کس که‌خوا سێهه‌میان؟).

کاتیکیش که‌گه‌رانی قورپه‌ش به‌دوایاندا که‌می‌ک هێوربووه‌وه دوای سئ شه‌و له‌ئه‌شکه‌وته‌که‌هاته ده‌ره‌وه و له‌رێگه‌ی که‌ناری ده‌ریاوه به‌ره‌و مه‌دینه که‌وته‌رێ. کاتێک خه‌لکی مه‌دینه له‌کۆچکردوان و پشتیوانان بیستیان پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بۆلایان ده‌رچوو، هه‌موو رۆژێک به‌ره‌به‌یانی ده‌چوونه ده‌ره‌وه بۆ(حره)، چاوه‌ڕێی هاتنی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و هاوه‌له‌که‌یان ده‌کرد تاکو گه‌رمای خۆره‌که‌ ته‌نگی بێ هه‌لده‌چین، ئه‌و رۆژه‌ی که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ تێدا گه‌یشت به‌ره‌وه رۆژ به‌رز بیه‌وه و گه‌رماکه به‌تین بوو و گه‌راوونه‌وه بۆ ماله‌کانیان، له‌وکاته‌دا پیاویکی جوله‌که‌ له‌سه‌ر گردێک له‌گرده‌کانی مه‌دینه بۆ پێستیه‌کی خۆی ده‌پروانی و پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و هاوه‌له‌که‌ی چاوکرد که‌ به‌ره‌و رۆی ده‌هاتن و سه‌راویلکه‌(سراب) ونی ده‌کردن، ئێر خۆی پێنه‌گیرا و پر به‌ده‌نگی هاواری کرد: ئه‌ی کۆمه‌لێ عه‌ره‌ب ئه‌مه به‌خته‌که‌تانه، واته ئه‌و

بهش و شکۆمه‌ندیه‌تانه که چاوه‌روانی بوون، موسولمانانیش بۆ بینینی پیغمبه‌ری خوا
 ﷺ خۆکه‌وتن و بۆ به‌مه‌زنگرتن و به‌گه‌وره‌زانیی پیغمبه‌ری خوا ﷺ و راگه‌یاندنی
 ناماده‌ییان بۆ جهاد و به‌رگری لی‌کردنی ﷺ چه‌کیان پی‌وو، له‌ناوچه‌ی (حره) پی
 گه‌یشتن و به‌لای راستدا لایدان و لای بنه‌ماله‌ی (عمرو ی کوری عوف) له‌(القُبَاء)
 دابه‌زی و چهند شه‌ویک له‌ناویاندا مایه‌وه و مزگه‌وتی دروستکرد، ئنجا به‌پێکه‌وت بۆ
 مه‌دینه و خه‌لکه‌که‌ له‌گه‌لیدا بوون و هی تریش له‌پێگا تووشی ده‌بوون، ئه‌بویه‌کر ﷺ
 ده‌یفه‌رموو: کاتێک گه‌یشتینه مه‌دینه خه‌لکی رژانه‌ سه‌ر رێگا‌کان و می‌رد مندال و
 خزمه‌تکاره‌کان له‌سه‌ر ماله‌کانیشه‌وه ده‌یانووت: (الله اکبر، پیغمبه‌ری خوا ﷺ هات،
 الله اکبر، محمد ﷺ هات).

* * *

وَالْهَجْرَةُ: الْإِنْتِقَالُ مِنْ بَلَدٍ الشَّرِكِ إِلَى بَلَدٍ الْإِسْلَامِ^(۱۴۴) وَالْهَجْرَةُ فَرِيضَةٌ عَلَى هَذِهِ الْأُمَّةِ مِنْ بَلَدٍ الشَّرِكِ إِلَى بَلَدٍ الْإِسْلَامِ^(۱۴۵) وَهِيَ بَاقِيَةٌ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ وَالِدَّلِيلُ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا * إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا * فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُو عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا﴾^(۱۴۶) (النساء: ۹۷-۹۹)، وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةً فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ﴾ (العنكبوت: ۶۵)، قَالَ الْبَغَوِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: سَبَبُ نَزُولِ هَذِهِ الْآيَةِ فِي الْمُسْلِمِينَ الَّذِينَ بِمَكَّةَ لَمْ يَهَاجِرُوا نَادَاهُمُ اللَّهُ بِاسْمِ الْإِيمَانِ^(۱۴۷).

کوچکردنیش گواستنه‌ویه له‌وولاتی هاوبه‌شدانانه‌وه بو وولاتی ئیسلام، وه کوچکردن له‌وولاتی هاوبه‌شدانانه‌وه بو وولاتی ئیسلام له‌سه‌ر ئەم ئوممه‌ته‌هه‌ره‌زه و تاهاتنی قیامه‌تیش ده‌مینیتته‌وه، به‌لگه‌ش نه‌ویه‌یه‌خوا‌ی گه‌وره‌ده‌هه‌رمووت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا * إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا * فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُو عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا﴾، واته‌: (به‌پاستی نه‌وانه‌ی که فریشته‌کان گیانیان ده‌کینشن و سته‌میان له‌خو‌یان کردوه، بیان ده‌لین: ئیوه له‌کوی بوون؟ ده‌لین: ئیمه له‌سه‌ر زه‌وی لاواز و بیده‌سه‌لات بووین، ده‌لین: نه‌ی زه‌وی خوا فراوان نه‌بوو تا ئیوه کوچی ئیدا بکه‌ن؟ نا نه‌وانه‌ دوا‌هه‌واریان دۆزه‌خه‌ و خراپترین چاره‌نووسه‌، بیتجگه له‌وانه‌ی له‌پیاوان و ژنان و مندالان لاواز و که‌مده‌سه‌لات بوون که نه‌توانای نه‌ملو نه‌ولایه‌کیان هه‌بوو، وه نه‌شاره‌زای ریگه‌یه‌ک بوون، په‌نگه نه‌وانه خوا

لَيَّانٍ بَبُورِيَّتْ، خَواش لَيَّيُورِدَه و لَيَّخُوش بَووَه)، وه خَواي گه وِره ده فِه رَمُويْت: ﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةً فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ﴾، واتِه: (ئَهى ئَهو به ندانِه م كه باوه پِتان هِيئاوه به پِراستى زهوى من فراوانِه، هِر تَه نِها من بِه رِستن). (البَغَوِي) - رَحْمَه تى خَواي لى بِيْت - ده فِه رَمُويْت: (هوى هاتِه خَواره وِى ئَه م نايه تَه ئَهو بوو ده رِبارِهى ئَهو مَوسَلْمَانانِهى مَه كِه هاتِه خَواره وِى كه كُوجِيان نَه كِرْد بَوو، خَوا به نَواي باوه پِره وِى بانگى لَي كِرْدن).

(۱۴۴) كُوج كِرْدن (الْهَجْرَةُ): لَه زمانِه وانيدا لَه كُوج (هجر) وه وِره گِراوه، كه بَرِيئِه لَه (وازهِيان).

به لَام لَه شَه رَعْدَا وهك شَيْخ (محمد عبدالوهاب) فِه رَمُويِه تى: (پِه وِكرْدنِه لَه وِولاتى هاو به شَدانانِه وِ بُو وِولاتى ئِيسلام).

وِولاتى هاو به شَدانان: ئَهو يِه كه دروشمِه كانى بِيئاوِه پى تِيْدا پِياده ده كَرِيْت و دروشمِه كانى ئِيسلامى وهك بانگدان و نوِيْزى به كُومَل و جَهْزَنه كان و جومعهى به شِيْوه يِه كى گِشتى هَممه گِر و سِه رانِسِه ر تِيْدا پِياده ناكَرِيْت، بُو يِه وِتمان: (به شِيْوه يِه كى گِشتى هَممه گِر و سِه رانِسِه ر) بُو ئَهو يِه ئَهو وِولاتانِهى لِيْده رِجِيْت كه به شِيْوه يِه كى كه م تا كُورْت (محصور) ئَه م دروشمانِهى تِيْدا پِياده ده كَرِيْت، وهك ئَهو وِلاتِه بِيئاوِه رانِهى كه كه مينِهى مَوسَلْمَانى تِيْدا يِه، چونكه ئَهو وِولاتانِه هِر به وِهنده نابنه وِولاتى ئِيسلام كه ئَهو كه مينِه مَوسَلْمَانانِه لَه دروشمِه كانى ئِيسلامى تِيْدا پِياده ده كِه ن، به لَكُور وِولاتى ئِيسلام ئَهو وِولاتِه يِه كه ئَه م دروشمانِهى به شِيْوه يِه كى گِشتى سِه رانِسِه ر تِيْدا پِياده بَكَرِيْت.

(۱۴۵) كُوج لَه سِه ر هِر باوه پِدارِيْك واجِبِه كه ناتوانى نايينه كِهى لَه شارى بِيئاوِه پِيْدا ئاشكرا بَكَات، وه ئِيسلامِه تِيْبه كِهى به كُوج كِرْدن نَه بِي تَه وَاو نايى نَه گِه ر

نەتوانی ئاشکرای بکات، هەر شتیکیش واجه‌که به‌بی ئه‌و ته‌واو نه‌بیّت ئه‌وه خۆی واجه.

(۱۴۶) لێم ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ی له‌سه‌ر ئه‌وه تێدا به‌که‌وه‌ی کۆچیان نه‌کردوه له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی توانای کۆچکردن هه‌بووه فریشته‌کان گیانیان ده‌کێشن و سه‌رکۆنه‌یان ده‌که‌و پێیان ده‌لێن: ئایا زه‌وی خوا فراوان نه‌بوو تا ئیوه کۆچی تێدا بکه‌ن؟ به‌لام ئه‌وه‌ی به‌رامبه‌ر کۆچکردن ده‌سته‌وسان له‌لاوازه‌کان بێگومان خوا له‌به‌ر ده‌سته‌وسانیان له‌کۆچکردن لێیان بوراوه و خوا هیچ نه‌فسیک به‌بی توانای خۆی نه‌بی به‌رپرسا ناکات.

(۱۴۷) وادیاره شیخ (په‌حه‌تی خوای لی بیّت) هۆی هاته‌خواره‌وه‌ی ئایه‌ته‌که‌ی به‌واتا له‌(البَغْوِي) به‌وه وه‌رگرتوه ئه‌گه‌ر له‌ته‌فسیره‌که‌یه‌وه وه‌ری گرتبیّت، چونکه ئه‌وه‌ی له‌ته‌فسیری (البَغْوِي) دایه ده‌رباره‌ی ئه‌م ئایه‌ته به‌م (لفظ) به‌یه.

(۱۴۸) ئه‌وه کاتیک ده‌بی که کرده‌وه‌ی چاکی وه‌رگه‌راوه کۆتایی بیّت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا﴾ (الأنعام: ۱۵۸)، واته: (ئه‌وه‌ڕۆ‌یه هه‌ندیک له‌نیشانه‌کانی په‌روه‌ردگار — له‌سه‌ر هاتنی ڕۆژی دوا‌یی — دێته‌دی هیچ نه‌فسیک باوه‌ڕه‌ینانه‌که‌ی سوودی پێناگه‌یه‌نی ئه‌گه‌ر له‌پێشدا باوه‌ری نه‌هێنابی یان خێر و چا‌که‌یه‌کی له‌سه‌ر بنچینه‌ی باوه‌ڕه‌یه‌وه به‌ده‌ست نه‌هێنا بیّت). مه‌به‌ست له‌(هه‌ندیک له‌نیشانه‌کان) لێره‌دا هه‌له‌هاتنی خۆره له‌خۆڕئاواوه.

** (ته‌واو کردنی باسه‌که) **

لێره‌دا باسی حوکمی کۆچکردن بۆ وولاتی یی‌باوه‌ڕان ده‌که‌ین و ده‌لێن: گه‌شت کردن بۆ وولاتی یی‌باوه‌ڕان به‌سی مه‌رج نه‌بی دروست نه‌:

مه‌رجی یه‌که‌م: ده‌بی مَرُوف زانستیکی وای هه‌بی که شته‌گومان‌اویه‌کان (الشبهات) ی له‌خۆی پێدوور بخاته‌وه.

مەرجی دووهم: دەبی دیندارییه‌کی وای هەبی پرسی ئارەزووێه‌کانی لێگیریت.

مەرجی سێهەم: دەبی پێویستی بەو گەشتە بیت.

بەلام ئەگەر ئەم مەرجانە تەواو نەبن ئەوا گەشتکردن بۆ وولاتی بیاوێه‌پان دروست نیه‌ له‌بەرئەوێه‌ی فیتە‌ی لێدە‌که‌وێتە‌وه‌ یان ترسی فیتە‌ی لێدە‌کریت و مالت بە‌فەرۆدانی تێدا‌یه‌، چونکە مەروفا داراییه‌کی زۆر لێم گەشتانە‌دا خەرج دە‌کات، بە‌لام ئەگەر پێویستیه‌که‌ وای دە‌خواست، بۆ‌چارە‌سەر یان بۆ وەرگرانی زانستیک که‌ له‌شارە‌که‌یدا نه‌بی و زانست و ئایینیکی بە‌جووړه‌ی هەبیت که‌ باسمان کرد ئەوا قەیدی ناکات.

بە‌لام گەشتکردن بۆ رابواردن له‌وولاتی بیاوێه‌پاندا هیچ پێویستی و ناتاجیه‌کی تێدا نیه‌ و مەروفا دە‌توانی ب‌روات بۆ وولاتیکی ئیسلامی که‌ خە‌لکه‌که‌ی دروشمه‌کانی ئیسلام دە‌پاریزن، ئیستا وولاته‌کانمان – سوپاس بۆ‌خوا – له‌هەندیک ناوچه‌دا بوونه‌ته‌ وولاتی گەشت‌گوزار و هەرکە‌س دە‌توانی ب‌جیت بۆ ئەوێ و کاتی مۆله‌ته‌که‌ی تێدا بباته‌ سەر.

بە‌لام مانه‌وه‌ له‌وولاتی بیاوێه‌پاندا مەترسی گە‌وره‌ی بۆ ئاین و پە‌وشت و پە‌فتار و نادابی موسولمان هەیه‌، بێگومان بینومانە‌ و که‌سانی تریش لاری‌پوونی زۆر له‌وانه‌یان بینوه‌ که‌ له‌وێ ماونه‌ته‌وه‌ و له‌و دینداریه‌ی پێ‌وه‌ی پۆشتون هە‌لگه‌پاونه‌ته‌وه‌ و به‌فاسقی گه‌پاونه‌ته‌وه‌، هە‌ندیکیشیان – پە‌نا به‌خوا – به‌ هە‌لگه‌پاونه‌وه‌ و بیاوێه‌ی به‌ئایینه‌که‌ی و تیکرای ئایینه‌کان گه‌پاوه‌ته‌وه‌، تا‌کو گە‌یشتونه‌ته‌ نکولیکردنی پە‌ها و گالته‌کردن به‌ ئاین و هە‌لگرانی، به‌ پێ‌شین و دواینه‌وه‌، له‌بەرئە‌مه‌ پێ‌ویسته‌ پە‌ریزی لێ‌کری و ئە‌و مەرجانە‌ دابنریت که‌ پێ‌گری گ‌لۆربونه‌وه‌ بۆ ئە‌و هە‌لدێرانه‌ ده‌کە‌ن.

مانه‌وه‌ له‌وولاتی کوفردا حە‌تمە‌ن دە‌بی دوو مەرجی بنچینه‌یی تێدا بیت:

مەرجی یه‌که‌م: ئە‌و که‌سه‌ی نیشته‌جێیه‌ به‌‌جوړیک له‌ئایینه‌که‌ی دلتیا بیت که‌ زانست و باوه‌رو تین و گورپکی وای پێ‌داو له‌دامه‌زراوی له‌سەر ئایینه‌که‌ی و وریابوون

له‌لار یبونو سهرلیشیوان دلیای بکات، وه ده‌بی دوژمنایه‌تی و رق بونه‌وه له‌بیباوه‌رانی له‌دلدا بی و له‌دوستانه‌تیکردن و خویشیستان به‌دوور بیت، چونکه دوستانه‌تیکردن و خویشیستان له‌و شتانه‌یه که باوه‌ر هه‌لده‌وه‌شینه‌وه، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ...﴾ (المجادلة: ۲۲) تا کو‌تایی نایه‌ته‌که، واته: (ئه‌ی محمد ﷺ، گه‌لیکت ده‌ستناکه‌وی باوه‌ریان به‌خوا و به‌رۆزی دوا‌ی هه‌بیت له‌هممان کاتدا دوستانه‌تی ئه‌و که‌سانه بکه‌ن که دوژمنایه‌تی خوا و پیغمه‌ره‌که‌ی ده‌که‌ن، ئه‌گه‌ر چی ئه‌وانه باوکیشیان بن، یان کو‌ر و برایان بن، یان له‌هۆزه‌که‌شیان بن).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ * فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ﴾ (المائدة: ۵۱-۵۲)، واته: (ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌ر تان هه‌تاوه‌جوله‌که و گاه‌ره‌کان مه‌که‌ن به‌دو‌ستی خو‌تان، ئه‌وان هه‌ندیکیان دو‌ستی هه‌ندیکی تریان و هه‌ر که‌سیک له‌ئیه بیانکاته دو‌ستی خوی ئه‌ویش له‌وانه و وه‌ک ئه‌وان بیباوه‌ره، به‌راستی خوا رپنمای گه‌لیک ناکات که سته‌مکار بن، ده‌بینی ئه‌وانه‌ی دلیان نه‌خۆشی دو‌رووی تیدا‌یه بۆ دوستانه‌تیان په‌له ده‌که‌ن، به‌لکو خوا به‌سه‌رخستی پیغمه‌ره‌که‌ی رزگاری به‌یتیت، یاخود له‌لایه‌ن خۆیه‌وه فرمانیک بنی‌ی بۆ له‌ناو‌بردنی دوژمنانی ئیسلام و رسوا‌کردنی دو‌روان و وایان لی بیت په‌شیمان بن له‌وه‌ی له‌ده‌روونیاندا هه‌شاریان دابوو).

وه له‌(صحیح)یشدا له‌پیغمه‌ره‌وه ﷺ ساغ بووه‌ته‌وه که فهرمویه‌تی: (أَنَّ مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ، وَأَنَّ الْمَرْءَ مَعَ مَنْ أَحَبَّ) «(رواه البخاري و مسلم)، واته: (هه‌ر که‌س

گهلیکی خوشویست نه میس لهوانه، وه مرؤف له گهل نه وه دا لیی دهرسریته وه که خوشی ویستوه).

خوشویستی دوژمنانی خوا له گهوره ترینی نهو شتانهیه که مهترسیان بوسهر موسولمان هیه، چونکه خوشویستیان واده خوازی که له گهلان بسازی و شویان بکهویت، یان هیچ نهی نکولسیان لینه کات، له بهر نه وه پیغمبر ﷺ ده فرمویت: « مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ ».

مهرجی دوهم: دهی بتوانی نایینه کهی ناشکرا بکات، به جوریک بهی له مهر دروشمه کانی نیسلام پیاده بکات و له کردنی نویژو جومعه و نویژه به کومه له کان ریگری نه کریت نه گهر کهسی تری له گهلدا بوو که نویژی به کومل بکات، ههروه ها جومعه به ریوه بیات و لهزه کاتدان و رۆزوو گرتن و هه جکردن و بیجگه له مانهش له دروشمه کانی ناین ریگری نه کریت، نجا نه گهر نه توانیت نهو دروشمانه نه انجام بدات له بهر نه وهی واجبه کۆچ بکات دروست نیه لهوی بمیینه وه.

له (المغنی) لاپه ره (۴۵۷) بهرگی (۸) دا له گفتو گو له سهر به شه کانی خه لکی له کۆچکردندا ده لیت: یه کیکیان نه وه یه له سهری واجب ده بیت، نهویش که سیکه توانای کۆچی هه بی و نه توانی نایینه کهی ناشکرا بکات و له حالتی مانه وهی له گهل بیباوه راندا نه توانی پیوستیه کانی نایینه کهی پیاده بکات، نهو جوره که سه کۆچکردن له سهری واجب ده بیت، چونکه خوا ی گه وره ده فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ (النساء: ۹۷)، واته: (به راستی نهوانه ی که فرشته کان گیانیان ده کیشن و ستمیان له خویان کردوه پیمان ده لیت: نیوه له کوی بوون؟ ده لیت: نیمه له سهر زهوی لاواز و بیده سه لات بووین، ده لیت: نهی زهوی خوا فراوان نه بوو هه تا نیوه کۆچی تیدا بکهن؟ نهوانه دوا هه واریان

دۆزه خه و خراپه زین چاره نووسه)، ئه مهش هه ره شهیه کی تونده و به لگه یه له سه ر واجب بوونی کۆچکردن، هه ره ها له به ره ئه وه ی که هه لسان به ئه رکی ئاین واجبه له سه ر ئه و که سه ی بتوانیت، کۆچکردنیش له پێو یستی و ته واکه ری واجبه که یه و هه رشتیکیش به بی بوونی ئه و واجبتک ته واکه نه ییت ئه وه خۆی واجبه، تا کۆتایی، دوا ی ته واکه یه تی ئه م دوو مه رجه بنچینه یه ش مانه وه له و ولاتی یی با وه پان (دار الکفر) ده کریت به چه ند به شی که وه:

به شی یه که م: ئه وه یه بۆ بانگه وازکردن بۆ ئیسلام و خه لک هه لئان بۆی بمیته وه:
ئه مهش جۆری که له جهاد و فهرزی کیفایه یه له سه ر که سیک توانای ئه نجامدانی هه بیته، به مه رجتک بانگه وازه که بیته دی و که سیک نه بی رپگر ی لی بکات یان رپگر ی به ده نگه وه هاتی بکات، چونکه بانگه وازکردن بۆ ئیسلام له پێو یستی هه کانی ئاینه و رپازی پیغه مبه رانه، پیغه مبه ریش ﷺ فه رمانی به گه یان دنی فه رمایشته کانی له هه موو کات وشو ئیتکدا کردووه و فه رمویه تی: « بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً » (رواه البخاري)، واته: (گه رچی ئایه تیکیش بیته له منه وه راپگه یه نن).

به شی دووه م: ئه وه یه بۆ لیکۆلینه وه له بارو گۆزه رانی یی با وه پان و شاره زا بوون له خراپی بیرو با وه پ و پووچی و به تالی په رستن و پووخوا ی په ووشت و پشیوی په فتاری ئه وان بمیته وه:

بۆ ئه وه ی خه لکی لی ووریا بکاته وه هه تا پیان نه خه له تین و حه قیه تی بارو گۆزه رانیان بۆ ئه و که سانه روون بکاته وه که پیا نه وه سه رسامن.
ئه م مانه وه یه جۆری که له جهاد، چونکه ئاما نجه که ی ووریا کردنه وه ی خه لکیه له کوفر و ئه هلی کوفر و هه لئانیانه بۆ ئیسلام و رپنمایه کانی، له به ره ئه وه ی خراپی یی با وه پری به لگه یه له سه ر چاکی و له باری ئیسلام، وه ک ووتویه: « وَبِضَدِّهَا تَبَيَّنُ الْأَشْيَاءُ »، واته: (شته کان به دژ و پیچه وانه کانیان روون ده بنه وه).

به‌لام حه‌تمه‌ن ده‌یی مه‌رجیک هه‌بیته که بریتیه له‌وه‌ی: به‌یی که‌وته‌وه‌ی خراپه‌یه‌کی له‌وه‌گه‌وره‌تر مه‌به‌سته‌که‌ی به‌یته‌ده‌ی، به‌لام نه‌گه‌ر مه‌به‌سته‌که‌ی نه‌یه‌ته‌ده‌ی که بریتیه له‌وه‌ی رپی لیگه‌رن بارودۆخی ولاتی بیاره‌رن ناشکرا بکات و خه‌لکی لی ووریا بکاته‌وه، نه‌وا که‌لک له‌مانه‌وه‌که‌یدا نه‌، وه نه‌گه‌ر مه‌به‌سته‌که‌ی له‌گه‌ل که‌وته‌وه‌ی خراپه‌یه‌کی گه‌وره‌تردا هاته‌ده‌ی وه‌ک نه‌وه‌ی به‌جیۆدان به‌ئیسلاام و پیغه‌مبه‌ری ئیسلاام ﷺ به‌رامبه‌رکئی کاره‌که‌ی بکه‌ن واجبه ده‌سه‌ردار بیته، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِّكُلِّ آمَةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الأنعام: ۱۰۸)، واته: (جیۆ به‌و بتانه مه‌ده‌ن که به‌پرستان بیجگه له‌خوا لیان ده‌پارته‌وه، نه‌وانیش به‌دوژمنکاری و نه‌زانی جیۆ به‌خوا به‌دن، به‌و شیوه‌یه کرده‌وه‌ی هه‌موو ئومه‌تیکمان بۆیان جوان کردووه، پاشان دوا‌ی مردن گه‌رانه‌وه‌یان بۆلای په‌روه‌ردگاریانه و له‌قیامه‌تدا هه‌والیان بی‌ده‌دات که له‌دنیا‌دا چیان ده‌کرد).

هه‌مان حوکمی هه‌یه نه‌گه‌ر که‌سێک بۆ سیخو‌ریکردن بۆ موسو‌لمانان له‌وولاتی کوفردا به‌میته‌وه، بۆ نه‌وه‌ی بزانی چ فیل و ته‌له‌که‌یه‌ک له‌دژی موسو‌لمانان ساز ده‌که‌ن و ووریان بکاته‌وه لی، هه‌ر وه‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌غه‌زه‌ی خه‌نده‌قدا (حُدَيْفَةَ كُورَى الْيَمَانِ) ی نارد بۆ لای هاویه‌شدانه‌ران بۆ نه‌وه‌ی هه‌والیان بزانیته.

به‌شی سیه‌م: نه‌وه‌یه له‌به‌ر پیوستی ده‌وله‌تی موس‌لمانان و رێکخه‌ستی په‌یوه‌نده‌کانی له‌گه‌ل ده‌وله‌تی کوفردا به‌میته‌وه:

وه‌ک کارمه‌ندانی بالۆزخانه‌کان، نه‌م که‌سانه مانه‌وه‌یان حوکمی نه‌و شته‌ی هه‌یه که له‌پێناوی‌دا ماونه‌ته‌وه، بۆ نمونه: نوینه‌ر و (ملحق) ی رۆشنیری بۆ نه‌وه ده‌میته‌وه که چاودێری و سه‌ره‌پرشتی کاروباری قوتاییان بکات و هه‌لیان بی بۆ پابه‌نده‌بوون به‌ئایینی

نيسلام و رهوشت و نادابه كانيهو و به مانموه كهشي بهرژه و هنديه كي گه وړه ي پي دهستگر دهبي و خراپه يه كي گه وړه شي پي لاده چيت.

به شي چواره م: نهويه بو پيوستيه كي قايمتي رنهيډراو (مباح) بمينيتهوه:
وهك بازارگاني و چاره سمر، لم حالتهدا مانموه كه به بري پيوست دروسته و زانايان - په حمتي خويان لي بيت - به دهق نهويهان فمرموه كه چوونه وولاتي كوفر بو بازارگاني كړدن دروسته و نهو شيان له هندنك هاره لمره - خويان لي رازي بيت - بو ماوه تهوه.

به شي پينجه م: نهويه بو خويندن بمينيتهوه:

نهمهش له ريزي نهو حوكمه ي پيشووه كه مانموه بو پيوستي، به لام بو نايين و رهوشتي نهويه ده مينيتهوه له جوړه كه ي پيشوو ترسناكو و كوشنده تره، چونكه قوتابي ههست به نزمي پله وپايه ي خو ي و بهرزي پله وپايه ي ماموستا كاني دهكات، له وده شهوه به مهن زن زانين و قناعت كړدن به راو بو چوونه كانيان و بيرو باوه ره كانيان و رهفتاره كانياني بو دروست دهبي و چاويان ليده كات مه گهر كه سيك خوا بيهوي بياريزيت، نهوانهش كه من، پاشان قوتابي ههست بهوه دهكات كه پيوستي به ماموستا كه يه تي، نهو حالته شهس سهرده كي شي بو نهويه خوشه ويستي له گهلدا بنويستي و رووپامايي بو نهو لاريسي و گومرايه بكات كه ماموستا كه ي تي دايه، وه قوتابي له بنكه ي فيربوندا چنده ها هاره لي هديه و ليان دهكات به هاروي و خوشي دهوين و دهيانكات به دوست و شتيان ليوه فير ده بيت، نجا له بهر ترسناكي نم به شه پيوسته له وانه ي پيشوو زياتر پاريزگاري تي دا بكريت و سهره پاي همدوو مهرجه بنچينه يه كه چهند مهرجيني تري تي دا به مهرج بگيريت:

مهرجي په كم: دهبي قوتابي له ناستيكي بهرزي نهو پنگه يشته ژيريده دا بيت كه جياوازي نيوان سوود مهند و زيان به خوشي پيبكات و تهماشاي داهاتروي دووري پي

بڪات، به لآم ناردني تازه پيڳهيشتوان و نيونه مامان و نهوانه ي خواهني ژيرييه ڪي سادهو
 بچڪولن مهترسيه ڪي مزنه لهسر نايين و رهووش و رپهتاريان، پاشان مهترسيه
 لهسر نومته ڪه يان ڪه ده گهريتهوه بو ناوي و لهو ژههرانه ي تيدا دهريژن ڪه لهو
 يپاوه رانه يان قوزتووه تهوه، ههروه ڪ واقع شايت ته و شايتي ده دات، چونڪه زوريڪ لهو
 رهوانه ڪراوانه به غيري نهو دينداريه ي لهسري رپوشتبون گهراونه تهوه، به جورڪ
 گهراونه تهوه ڪه له نايين و رهووش و رپهتاريان لايانداوه، لمم لادانه شدا - ههروه ڪ
 ناشڪرا و بهرچاوه - زبان بهسر خويان و ڪوملگا ڪه شياندا ديت.

نمونه ي ناردني نهو تازه پيڳهيشتوانه هه لهوه ده چيٽ ڪاوريڪ بخريته بهردهمي
 جهندين سه ڳي در.

مهرجي دوهم: دهبي قوتابي زانياريه ڪي شهرعي واي ههبي ڪه بتوانيٽ جياوازي
 نيوان رهوا و نارهواي پي بڪات و نارهوا بهرپهوا تيڪ بشڪيني بونهوه ي بهو نارهوايه
 نه خهله تيٽ ڪه نهواني لهسرن، بهوه ي بهراستي بزاني يان ليٽي تيڪ بجيٽ، يا خود
 لهه رتڪردنهوه يدا دهسوسان يٽ و بهسر گهرداني بميٽيهوه يان شويٽي نارهوا
 بڪه ويٽ. لهه پارانهويه ڪي (مأثور) يشدا هاتوه: (اللَّهُمَّ ارِنِي الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنِي اتِّبَاعَهُ،
 وَارِنِي الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنِي اجْتِنَابَهُ، وَلَا تَجْعَلْهُ مُلْتَبَسًا عَلَيَّ فَأُضِلَّ)، واته: (خوای گهوره
 راستيم بهراست نشان بده و بهشوين ڪهوتني بههرمه ندم بڪه و نارهواشم بهنارهوا
 نشان بده و بهدور ڪهوتنهوه ليٽي بههرمه ندم بڪه و وام ليٽه ڪه ليٽي تيڪ بجيٽ و
 گومرا بيم).

مهرجي ستهم: دهبي قوتابي دينداريه ڪي واي ههبي ڪه لهه يپاوهري و لهري
 دهه چوون يپاريژيت و پشت قايمي بڪات، چونڪه مروفي نايين لاواز له گهل
 مانوه يدا لهو وولاتانه بيوه ي دهه ناچي مه گهر بهويستي خوا، لهه برنهوه ي هيرشهر
 بههيزه و بههنگاربو لاوازه و هويه ڪاني يپاوهري و لهريدهه چوون لهوي بههيزه و

زۆر و جوړاو جوړه، ئنجا نه‌گهر نه‌و هوکارانه ریښان که‌وته جیگه‌به‌کی به‌رگری لاواز کاری خوږیان ده‌کهن.

مهرجی چواره‌م: ده‌بیّ نه‌و زانسته‌ی که له‌پیناویدا ده‌میښته‌وه پیوست بیټ، به‌وه‌ی فیږبونه‌که‌ی به‌رژه‌وه‌ندی موسولمانانی تیدابی و هاوچه‌شنی نه‌و خوښندنه له‌خوښندنګه‌ی وولاته‌کانیاندا نه‌بیټ، چونکه نه‌گهر له‌و زیاده زانستانه بیټ که به‌رژه‌وه‌ندی موسولمانانی تیدا نیه و له‌وولاته ئیسلامیه‌کاندا خوښندنګه‌ی له‌و چه‌شنه هه‌بوو دروست نیه له‌پیناویدا له‌وولاتی کوفردا به‌میښته‌وه، له‌به‌رئ‌وه‌ی مه‌ترسی بو سهر ئاین و ره‌وشتی هدی و مایه‌ی به‌فیږودانی داراییه‌کی زۆره به‌بیّ سوود.

به‌شی شه‌شم: نه‌وه‌یه بو نیشته‌جیبوون به‌میښته‌وه:

نهم مانه‌وه‌یه له‌وانه‌ی پشوروی ترسناک‌ره، له‌به‌ر نه‌و خراپانه‌ی لیّی ده‌که‌ونه‌وه به‌وه‌ی به‌ته‌واوی ټیکه‌ل به‌هه‌لگرانی کوفر ده‌بیّ و هه‌ست به‌وه ده‌کات که هاوولاتیه‌کی پابه‌نده به‌وه‌ی نیشتمان په‌روه‌ی ده‌بخوازیت، له‌خوشه‌ویستی و دۆستایه‌تی و زۆرکردنی ټاپۆره‌ی یی‌باوه‌ران و خاو وخیژانه‌که‌ی له‌نیوان هه‌لگرانی کوفردا په‌روه‌ده ده‌کات و له‌ره‌وشت و نه‌ریته‌کانیان هه‌لده‌گرن و زۆرجار له‌په‌رستو بیروباوه‌ریشدا چاویان لیده‌کهن، له‌به‌رئ‌وه‌ی له‌فه‌رمووده‌دا هاتووه پیغمبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِفْلَةٌ » (رواه أبو داود)، واته: (هه‌رکس ټیکه‌لاوی هاوبه‌شدانه‌ر بکات و له‌گه‌لی نیشته‌جی بیټ نه‌ویش وه‌ک نه‌و وایه)، نهم فه‌رمووده‌یه نه‌گهر چی سه‌نده‌که‌ی لاوازه به‌لام جیگه‌ی سه‌رنج و په‌ندوه‌رگرته، چونکه نیشته‌جیبوون داخوازی شیوه‌گرته، له‌(قیسی کوری آبی حازم) به‌وه، له‌(جه‌ریری کوری عبدالله) وه - ره‌زای خوا‌ی لیّ بیټ - گپ‌راویه‌ته‌وه که پیغمبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: « أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهَرِ الْمُشْرِكِينَ » قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لِمَ؟ قَالَ: « لَا تَرَايَ نَارَاهُمَا » (رواه أبو داود والترمذي)، واته: (من به‌ریم

لههەر موسولمانیک که له نیوان هاو به شدانه راندا نیشته جی بیئت، ووتیان: بۆچی نهی پیغمبهری خوا ﷺ؟ فهرمووی: نابی ئاگره کانیشیان له به کهوه دیار بیئت (زۆربهی راوییه کان به مورشه لی له (قهیسی کوری ابی حازم) هوه، له پیغمبهره وه ﷺ گێراویانه ته وه. پێشهوا (ترمذی) فهرموویه تی: گویم له (محمد - واته بخاری - بوو، دهیفرموو: « راستیه که ی فهرمووده ی (قیس) له پیغمبهره وه ﷺ مورشه له «... تا کوتایی.

باشه چون باوه ردار دلی خوشده بی لهوولاتی کوفردا نیشته جی بیئت که دروشمه بیباوه رپیه کانی تیدا راده گهیه نری و به گوئی خوی دهیان بیستی و پشیان رازی ده بیئت، به لکو خوی ده داته پال نهو وولاتانه و به خاو و خیزانیه وه تیا یاندا نیشته جی ده بی و لیان دلتیاده بی ههروه که لهوولاتی موسولمانان دلتیا ده بیئت، له گه ل نهوه ی مه ترسی گه وه ی بۆ سه ر خوی و خاو و خیزانی له تاین و ره ووشتیاندا تیدایه، ده رباره ی حوکمی مانه وه لهوولاتی کوفردا تا ئیره گه یشتین، داواکارین له خوا له گه ل راستی و هه قدا گونجاو بیئت.

فلما استقر بالمدينة أمر ببقية شرائع الإسلام، مثل: الزكاة، والصلاة، والحج، والجهاد، والأذان، والأمر بالمعروف، والنهي عن المنكر، وغير ذلك من شرائع الإسلام^(۱۴۹).

أخذ على هذا عشرينين و بعدها توفي صلوات الله وسلامه عليه^(۱۵۰).

کاتیکیش له‌مه‌دینه جیگیر بوو فه‌رمانی به‌پرسا‌کانی تری ئیسلام کرد که مابوون وه‌ک زه‌کاتدان و نوپژکردن و جه‌جکردن و جیهاد و بانگدان و فه‌رمان به‌چاکه‌کردن و دپتگری له‌خرابه‌کردن و بینجگه‌له‌وانه‌ش له‌پرسا‌کانی ئیسلام. له‌سه‌ر نه‌مه‌ ده‌ سالی به‌سه‌ر بردوو دوا‌ی نه‌وه ﷺ گیانی سپارد.

(۱۴۹) دانەر - ره‌جه‌تی خوا‌ی لی‌ بیت - ده‌فه‌رمو‌یت: کاتیک جیگیر بوو - واته‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ - له‌مه‌دینه‌ی منه‌وره‌ فه‌رمانی به‌پرسا‌کانی تری ئیسلام کرد که مابوون، چونکه له‌مه‌ککه‌ نزیکه‌ی (ده‌ سال) بانگه‌وا‌زی بو‌یه‌کنا‌په‌رستی کرد، ئنجا دوا‌ی نه‌وه له‌مه‌ککه‌ پینج نوپژه‌کانی له‌سه‌ر فه‌رزکرا، پاشان کو‌چیکرد بو‌ مه‌دینه‌ که نه‌زه‌کات و نه‌پو‌ژو و نه‌حه‌ج و نه‌هیچ کام له‌پاسا‌کانی تری ئیسلامی له‌سه‌ر فه‌رز نه‌کرا بوو، نه‌وه‌ی له‌قه‌سی دانه‌روه - ره‌جه‌تی خوا‌ی لی‌ بیت - ده‌ده‌که‌و‌یت نه‌وه‌یه‌ زه‌کات به‌ بنج و لق و پو‌پیه‌وه له‌مه‌دینه‌ فه‌رزکراوه، هه‌ندیکیش له‌زانایان بو‌ چوونیان وایه که زه‌کات یه‌که‌م جار له‌مه‌ککه‌ فه‌رزکراوه، به‌لام نه‌په‌که‌ی دیاریکراوه و نه‌ نه‌و نه‌ندازه‌یه‌ی تپیدا واجبه، وه له‌مه‌دینه‌ به‌ره‌کان دیاری کراون و نه‌ندازه‌ی واجب دیاریکراوه، نه‌و زانایانه‌ش به‌لگه‌یان به‌وه‌هینا‌وه‌ته‌وه که چه‌ند نایه‌تیک له‌چه‌ند سو‌ره‌تیک‌ی مه‌ککیدا هاتووه زه‌کات واجب ده‌که‌ن، وه‌ک خوا‌ی گه‌وره له‌سو‌ره‌تی (الأنعام) دا ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَأَتُوا حَقَّهُ

يَوْمَ حَصَادِهِ ﴿الأنعام: ۱۴۱﴾، واته: (له رَوْزَى دُورینه‌ویدا مافه‌کە‌ی بدهن)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّغْلُومٌ * لِلْسَّائِلِ وَالْمَخْرُومِ﴾ (المعارج: ۲۴-۲۵)، واته: (ئه‌وانه‌ش باوه‌ر‌دارن که له‌سامانه‌کانیاندا مافی دیاری کراو بۆ سو‌الکەر و بی‌ه‌شکراوان هه‌یه).

به هه‌رحال جی‌گیر بوونی زه‌کات و دیاری‌کردنی بر‌(نصاب)ه‌کانی و ئه‌وه‌ی تێدا واجیه و ده‌ستیشان‌کردنی ئه‌وانه‌ی پێیان ده‌شیت له‌مه‌دینه‌ بوو. هه‌روه‌ها بانگدان و جمعه‌، وادیاره که نوێژی به‌کۆمه‌لتیش هه‌ر له‌مه‌دینه‌ فهرز کراوه، چونکه ئه‌و بانگه‌ی بۆ نوێژی به‌کۆمه‌ل تێدایه که له‌سالتی دووه‌مدا فهرز کرا.

زه‌کاتدان و رۆژوو‌گرتیش له‌سالتی دووه‌می کۆچیدا فهرز کرا. به‌لام هه‌ج له‌سه‌ر رای په‌سه‌ند (الرأى الراجح) ی زانایان له‌ سالتی نۆیه‌مدا فهرز کراوه، ئه‌وه‌ش کاتیک بوو که مه‌ککه‌ دوا‌ی رزگار‌کردنی له‌سالتی هه‌شتمی کۆچیدا بیوه‌ شاری ئیسلام، هه‌روه‌ها فه‌رمان به‌چاکه و رێگری له‌خراپه و بی‌جگه‌ له‌وانیش له‌دروشه‌ ناشکراکان، هه‌موویان له‌مه‌دینه‌ دوا‌ی جی‌گیر‌بوونی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی ئیسلامی له‌وئ‌ی فهرز کرا.

(۱۵۰) به‌سه‌ری برد (أخذ): واته: پێغه‌مبه‌ر ﷺ دوا‌ی کۆچ‌کردنی ده‌ سالتی به‌سه‌ر برد، کاتیک‌ش خوا ئایینی پێ کام‌ل کرد و به‌هه‌ره و نعه‌مه‌تی به‌سه‌ر باوه‌ر‌داراندا پێ ته‌واو کرد، خوا بۆ نزیک‌ی خو‌ی و گه‌یشتن به‌ هاو‌رپ‌ی بلنده‌کان (الرفیق‌ الأعلی) له‌پێغه‌مبه‌ران و راس‌ت‌گۆیان و شه‌هیدان و پیاو‌چاکان هه‌لتی بژارد، له‌کۆتایی مانگی سه‌فه‌ر و سه‌ره‌تای مانگی ره‌بعی یه‌که‌مدا نه‌خۆشیه‌کە‌ی ﷺ ده‌ستی پێ‌کرد و به‌سه‌ری پێ‌جراوه‌وه‌ هاته‌ده‌ره‌وه‌ بۆ ناو خه‌لک و چووه‌ سه‌ر (مَنْبَر)، ئنجا شایه‌تومان‌ی هێناو یه‌که‌م

وتهیه‌ک که دوا‌ی نه‌وه فه‌رمووی نه‌وه‌بوو داوا‌ی لی‌خۆ‌ش‌بوونی بۆ نه‌وه شه‌هیدانه کرد که له‌(ئوحود) دا کوژران، پاشان فه‌رمووی: « إِنَّ اللَّهَ خَيْرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَأَخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ »، واته: (به‌نده‌یه‌ک له‌به‌نده‌کانی خوا، خوا له‌نیوانی دنیا و نه‌وه‌ی لای خۆیه‌تی سه‌رپشکی کرد، نه‌ویش نه‌وه‌ی لای خوا‌ی هه‌لبژارد).

(أبوبکر) ﷺ تی‌گه‌یشت و گریا، فه‌رمووی: باوک و دایکم به‌قوربان‌ت بێ، به‌باوک و دایک و پۆله و خۆمان و داراییه‌کانی‌شمانه‌وه ده‌بینه‌ قوربان‌ت.

نجا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: (عَلَى رَسُولِكَ يَا أَبَا بَكْرٍ) واته: (له‌سه‌رخۆ نه‌ی نه‌بویه‌کر)، پاشان فه‌رمووی: « إِنَّ أَمَّنَ النَّاسِ عَلَيَّ فِي صُحْبَتِهِ وَمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا مِنْ أُمَّتِي لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ وَلَكِنْ أُخُوَّةُ الْإِسْلَامِ وَمَوَدَّةُ » (أخرجہ البخاری)، واته: (سه‌رپاسترین که‌ستان لای من له‌هاوه‌لیه‌تی و مالدیا نه‌بویه‌کره، نه‌گه‌ر بی‌جگه‌ له‌خوا دۆست و خۆشه‌ویستی‌کم هه‌لبژاردایه نه‌بویه‌کرم هه‌لده‌بژارد، به‌لام نه‌وه‌ی له‌نیوانماندایه برایه‌تی و خۆشه‌ویستی ئیسلامه).

فه‌رمانی‌شی به‌ نه‌بویه‌کر ﷺ کرد که پێش نو‌یژی بۆ‌خه‌لکی بکات، کاتی‌کیش پۆژی دو‌وشه‌مه‌ دوا‌زه‌یان سیازده‌ی مانگی ره‌بعی یه‌که‌می سالتی یازده‌ی کۆچی بوو خوا هه‌لی بژارد بۆ نزیک‌ی خۆی، کاتی سه‌ره‌مه‌رگ ده‌ستی ده‌خسته‌ناو ده‌فره‌ناوی‌که‌وه که له‌لای بوو، ده‌م و‌چاوی پێ ته‌ر ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ لِلْمَوْتِ سَكْرَاتٍ)، واته: (لا إله إلا الله، به‌راستی مردن ژانی زۆره). پاشان چاوی بری‌یه‌ناسمان و فه‌رمووی: « اللَّهُمَّ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى » (أخرجہ البخاری)، واته: (ئه‌ی خوا‌یه له‌گه‌ل هاورێ ب‌لنده‌کان).

هەر نهو رۆژه کۆچی دواپی کرد و خهڵکی بهو رووداوه پهشۆکان، ههقیشیان بوو
 پیتی بهشۆکین، ههتا نهبویه کر ﷺ هات و چووه سهر مینهو و سوپاس و ستایشی خوای
 گهوهی کرد، ئنجا فهرمووی: (ههركس موحهمدهی دهپرست نهوا موحهمده مرد، وه
 ههركهسیك خوای دهپرست نهوا خوا زیندووه و نامریت، پاشان ئهم نایهتهی
 خویندهوه: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ
 عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ﴾ (آل عمران: ۱۴۴)، واته: (موحهمه نیراویکه و لهپیشیهوه نیراوانی
 تریش ههبوون، نایا نهگهر مرد یان کوژرا پاشگهز دهبنهوه؟). ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ
 مَيِّتُونَ﴾ (الزمر: ۳۰)، واته: (تۆ دهمریت و نهوانیش دهمرن).

ئێتر گریانێ خهڵکه که جۆشی سهند و زانییان مردووه، ئنجا بو رێزلینانی
 بهجلهکانیهوه ﷺ شۆردیان، پاشان بهسی پۆشاک کفن کرا، واته: خامی سپی کهتان که
 نهکراسی لیکرا و نه میزه، خهڵکی ههپهههکی و بهبی پێشنویژ (امام) نوێژیان لهسه
 دهکرد، پاشان شهوی چوارشهههه دواي نهوهی موسولمانان بهتهواوی بهیعهتیاندا
 بهجینشی دواي پێغههمهر ﷺ بهخاک سپێردرا، سلاوی پهروهردگاری لی یت.

ودینه باق، وهذا دینه، لا خیر إلا دلّ الأمة علیه، ولا شر إلا حذرھا منه، والخیر الذی دلّ علیه: التوحید وجميع ما یحبہ الله ویرضاه، والشر الذی حذر منه: الشریک وجميع ما یرکّہ الله ویأباه، بعثه الله إلى الناس كافة^(۱۰۱).

وافترض الله طاعته علی جميع الثقلین: الجن والإنس، والدلیل قوله تعالى: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾^(۱۰۲) (الأعراف: ۱۵۸) واکمل الله به الدین، والدلیل قوله تعالى: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾^(۱۰۳) (المائدة: ۵).

وه ئایینه‌که‌ی ماوه‌ته‌وه و نه‌مه ئایینه‌که‌یه‌تی، وه هیچ چاکه‌یه‌ک نیه پیشانی ئوممه‌ته‌که‌ی نه‌دابی و هیچ خرابه‌یه‌ک نیه ئاگاداری نه‌کردنه‌وه لی، وه نه‌و چاکه‌یه‌ی ئاماژه‌ی بۆ کردووه: یه‌کتابه‌رستی و هه‌موو شتیکه‌که‌ خوا خوشی بوی و پی‌ی پازی بیت، نه‌و خرابه‌یه‌ش که‌ مروّقی لی ئاگادار کردووه‌ته‌وه: هاوبه‌شدانان و هه‌موو شتیکه‌که‌ خوا پی‌ی ناخوش بی و پیگری لی بکات، خوا بۆ لای سه‌رحه‌م خه‌لکی په‌وانه‌ی کردووه.

و خوا گوێپرایه‌لی کردنی پیغه‌مبه‌ری ﷺ له‌سه‌ر هه‌موو به‌نده‌کانی — به‌جنۆکه‌ و ئاده‌میزاده‌وه — فه‌پز کردووه، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾، واته: (بلی نه‌ی خه‌لکینه، من نی‌رراوی خوام بۆلای ئێوه به‌گشتی). وه خوا ئایینه‌که‌ی پی کامل و ته‌واو کردووه، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾، واته: (نه‌مپۆکه‌ ئایینه‌که‌تانه‌م بۆ کامل و ته‌واو کردوون و به‌هره و نیعمه‌تی ته‌واوه‌تیم به‌سه‌ردا پشته‌وون و پازیبووم که‌ ئیسلام ئایینه‌تان بیت).

(۱۵۱) (بعثه الله) خوا رهوانه‌ی کردووه، واته: ناردوو یه‌تی، (إلى الناس كافة) بۆلای تی‌کرای خه‌لکی، واته: به گشتی.

(۱۵۲) نهم نایه‌ته به‌لگه‌ی له‌سەر نه‌وه تیدایه که (محمد) پیغمبه‌ری خوا به بۆ لای تی‌کرای خه‌لکی و نه‌مو خوا به‌ش که رهوانه‌ی کردووه خوا به‌نی ناسمانه‌کان و زه‌ویه‌و زاتیکه ژیان و مردنی به‌ده‌سته و هه‌ر نه‌میشه پیغمبه‌ری به‌ته‌ن‌ها پرووی تیده‌کری له‌په‌ر سه‌راویه‌تیدا، هه‌روه‌ک به‌ته‌ن‌ها پروای پنده‌ه‌تری له‌په‌روه‌ر دگاریه‌تیدا، نجا خوای به‌رز و بی‌هاوتا له‌کوژایی نایه‌ته‌که‌دا فه‌رمانمان بی ده‌کات که باوه‌ر به‌م پیغمبه‌ره پیغمبه‌ره نه‌خوینده‌واره به‌ئین و شوینی بکه‌وین، هه‌ر نه‌مو پیغمبه‌ره پیغمبه‌ری زانستی و کرده‌وه‌ییمان ده‌کات، پیغمبه‌ری رابه‌ری و نیشاندان و پیغمبه‌ری کومه‌کی پیکردن، وه پیغمبه‌ره پیغمبه‌ره نیراوه بۆلای هه‌موو به‌نده‌کان (الثقلین): که ناده‌میزاد و جنۆکه‌ن و له‌به‌ر زۆریان وایان بی ووتراوه.

(۱۵۳) واته: ناینه‌که‌ی پیغمبه‌ری خوا گیبانی نه‌سه‌پاردووه تا‌که‌ر هه‌موو نه‌وانه‌ی بۆ نه‌مه‌ته‌که‌ی پروونکرده‌ته‌وه که له‌هه‌موو کاروباره‌کانیا‌ندا پیوستیان بی ده‌بی‌ت، بۆیه (أبو ذر) پیغمبه‌ری به‌رموویه‌تی: «لَقَدْ تَرَكْنَا مُحَمَّدًا وَ مَا يُحَرِّكُ طَائِرٌ جَنَاحَيْهِ فِي السَّمَاءِ إِلَّا أَذْكُرْنَا مِنْهُ عَلَمًا» (أخرجه أحمد)، واته: (پیغمبه‌ره) که به‌جی هیشتووین هیچ بالنده‌یه‌ک نیه له‌ناسماندا دوو باله‌که‌ی راوه‌شی‌ی ئیلا زانیاریه‌کی له‌باره‌یه‌وه بۆ باس کردووین).

یه‌کی‌ک له‌هاوبه‌شدانه‌ران به‌(سلمان ی فارسی) ووت: پیغمبه‌ره که‌تان فیری پیسای کردن و ئادابی چوونه‌سه‌ر ئاویشی کردوون، به‌رمووی: «أَجَلْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقِيلَ الْقَبْلَةَ بِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ وَأَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ يَسْتَنْجِيَ أَحَدُنَا بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَخْجَارٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ» (أخرجه مسلم)، واته: (به‌تی، پیگری کردوین

له‌وه‌ی له‌کاتی پیسایی کردن یان میز کرندا رووبکینه قیبله، یاخود به‌دهستی راست خوومان پاکبکینه‌وه، یان به‌ته‌رس یان به‌ئیسقان خوومان پاکبکینه‌وه).

پتفه‌مهر ﷺ به‌ ووته‌ی بیّ یان به‌کرداری یاخود به‌دانییدانانی، سه‌ره‌تا بیّ، یان له‌ئه‌نجامی وه‌لامدانه‌وه‌ی پرسیار بیّت نایینی خوای روونکردووته‌وه، مه‌زنترین شتیکیش که روونیکردووته‌وه ﷺ به‌کناپه‌رستییه، وه‌ هه‌ر شتیك فهرمانی پیکردیّت نه‌وه له‌دنیاو دواپوژیشدا بۆ ئەم ئوممه‌ته‌ چاکه، وه‌ هه‌ر شتیك رینگری لی‌کردیّت نه‌وه له‌دنیا و دواپوژیشدا بۆ ئەم ئوممه‌ته‌ خراپه، نه‌وه‌ی که هه‌ندی کس نایزان و له‌فهرمان پیکردن و رینگریکردندا به‌به‌رته‌سك کردنه‌وه‌ی تیده‌گهن، نه‌وه له‌به‌ر کورتبینی و کم ئارامی و نایین لاوازییه، نه‌گه‌رنا یاسا گشتیه‌که نه‌ویه خوا له‌نایینه‌که‌ماندا هیچ سه‌غله‌تییه‌کی له‌سه‌ر دانه‌ناوین و نایین سوک و ئاسانه، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ (البقرة: ۱۸۵)، واته: (خوا سوکی و ئاسانی بۆتان ده‌وی و قورسی و گرانی بۆتان ناویت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ (الحج: ۷۸)، واته: (خوا له‌ناییندا هیچ سه‌غله‌تییه‌کی له‌سه‌ر دانه‌ناون) وه‌ ده‌فهرمویت: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ (المائدة: ۶)، واته: (خوا نایه‌ویت هیچ سه‌غله‌تییه‌کتان بخاته سه‌ر) سوپاس بۆ خوا له‌سه‌ر ته‌واوی نیعمه‌تی و کاملکردنی نایینه‌که‌ی.

والدلیل علی موته ﷺ قوله تعالى: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ﴾^(۱۰۴) (الزمر: ۳۰-۳۱).
والناس إذا ماتوا يبعثون^(۱۰۵)، والدلیل قوله تعالى: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ^(۱۰۶) وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ^(۱۰۷) وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى^(۱۰۸)﴾ (طه: ۵۵)، وقوله تعالى: ﴿وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾^(۱۰۹) (نوح: ۱۷-۱۸).
وبعد البعث محاسبون ومجزيون بأعمالهم، والدلیل قوله تعالى: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾^(۱۱۰) (النجم: ۳۱).

به لگه‌ش له‌سه‌ر مردنی پیته‌مبه‌ر ﷺ نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ﴾، واته: (تو ده‌مریت و نه‌وانیش ده‌مرن پاشان نیوه پوژی دوا‌یی لای به‌روه‌ردگارتان درآیه‌تی به‌کتر ده‌که‌ن). خه‌لکیش نه‌گه‌ر مردن زیندوو ده‌کرینه‌وه.

به لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾، واته: (له‌و زه‌وییه دروستمان کردوون و بو نه‌ویشتان ده‌گیرینه‌وه و جاریکی تر له‌ویشدا ده‌رتان دینینه‌وه و زیندووتان ده‌که‌ینه‌وه)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾، واته: (خوا له‌زه‌ویدا به‌پواندن پواندونی و پیی گه‌یاندوون، پاشان ده‌تان گیریتوه بو‌ی و به‌ده‌ره‌یتانه‌وه بو لیبرسینه‌وه له‌پوژی دوا‌ییدا ده‌رتان دینیتوه)، دوا‌ی زیندوکرانه‌وه‌ش به‌رپرسیارن و به‌پیی کرده‌وه‌کانیان پاداشت ده‌درینه‌وه، به لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾، واته: (بو نه‌وه‌ی سزای نه‌وانه‌ی که خراپه‌یان کردوو به‌پیی نه‌و کرده‌وه‌یه‌ی که کردوو‌یانه بدریتوه و پاداشتی نه‌وانه‌ی که چاکه‌یان کردوو به‌چاکه بدریتوه).

(۱۵۴) ئەم ئایەتە ئەوه‌ی لێده‌فامرێتەوه که پێغمبەر ﷺ و ئەوانە‌ی بۆ لایان
په‌وانه‌کراوه‌ پۆژی دوا‌ی لای خوا دژایه‌تی یه‌کتر ده‌که‌ن ئەوه‌ش حوکمی په‌وای
نیوانیان ده‌کات و هیچ ده‌روویه‌کی بۆ بیاوه‌پان به‌سه‌ر باوه‌رداراندا نه‌هێشتروه‌ته‌وه‌.

(۱۵۵) شیخ (محمد عبدالوهاب) - په‌حمه‌تی خوای لیّ یّت - لەم رسته‌یه‌دا ئەوه‌ی
پروونه‌کردوه‌ته‌وه‌ که خه‌لکی نه‌گه‌ر مردن زیندو ده‌کرێتەوه‌ و خوای گه‌وره‌ دوا‌ی
مردنیان بۆ پاداشته‌دانه‌وه‌ زیندوویان ده‌کاته‌وه‌، ده‌رئه‌نجامی په‌وانه‌کرانی پێغمبهرانی‌ش
ئەوه‌یه‌ که مروّف کار بۆ ئەو پۆژه‌ بکات، پۆژی زیندوو بوونه‌وه‌ و بلا‌وبوونه‌وه‌، ئەو
پۆژه‌ی خوای گه‌وره‌ باسی هه‌ندێک له‌حاله‌ته‌ پرمه‌ینه‌تیه‌کانی کردووه‌، به‌ جوړیک وا
له‌دلی مروّف بکات بۆلای خوای مه‌زن بگه‌رێتەوه‌ و سلّ له‌و پۆژه‌ بکاته‌وه‌،
په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا * السَّمَاءُ
مُنْقَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا﴾ (المزمل: ۱۷-۱۸)، واته‌: (باشه‌ نه‌گه‌ بیاوه‌رپه‌رون چۆن
خۆتان له‌پۆژێک ده‌پاریژن که کۆریه‌کان پیر ده‌کات و ناسمان به‌ سه‌ختی ئەو پۆژه‌ لێک
ده‌بێتەوه‌ و له‌ت له‌ت ده‌بێت، به‌لێنی خوا هه‌ر به‌ئه‌نجام ده‌گات)، وه‌ لەم رسته‌یه‌دا
ناماژه‌ی بۆ باوه‌رکردن به‌زیندو بوونه‌وه‌ تێدا‌یه‌ و شیخ به‌ دوو ئایه‌ت به‌لگه‌ی بۆ
هێناوه‌ته‌وه‌.

(۱۵۶) واته‌ کاتێک له‌ زه‌وی دروستمان کردوون که ئاده‌م ﷺ له‌خاک دروستکرا.

(۱۵۷) واته‌ به‌ئه‌سه‌رده‌کردن له‌دوا‌ی مردن؟

(۱۵۸) واته‌ به‌زیندو بوونه‌وه‌ پۆژی قیامه‌ت.

(۱۵۹) ئەم ئایه‌ته‌ له‌گه‌ڵ ئەو ئایه‌ته‌دا ته‌واو به‌رامبه‌ره‌ که خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت:
﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾ ئەو ئایه‌تانه‌ی به‌م واته‌یه‌ن
ئێجگار زۆرن و خوای گه‌وره‌ چه‌سه‌پاندنی زیندو کرانه‌وه‌ی په‌رون و دووپات
کردووه‌ته‌وه‌ تا‌کو خه‌لکی باوه‌ری پێ به‌یئن و باوه‌ریان زیاد بکات و کار بۆ ئەم پۆژه‌

مه‌زنه بکه‌ن که داواکارین له‌خوا‌ی به‌رز و بی‌هاوتا بمانگێرت له‌وانه‌ی کار‌ی بو ده‌که‌ن و تیدا به‌خته‌وه‌رن.

(۱۶۰) واته‌ خه‌لکی دوا‌ی زیندوکرانه‌وه‌ پاداشت ده‌دریته‌وه‌ و له‌سه‌ر کرده‌وه‌کانیان لیان ده‌پرسریته‌وه‌، نه‌گه‌ر چاک بی به‌چاک و نه‌گه‌ر خراپیش بیت به‌خراپ، خوا‌ی به‌رز و بی نیاز ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ (الزلزلة: ۷-۸)، واته: (هه‌رکس به‌قه‌د کیشی گه‌ردیله‌یه‌ک چاکه‌ بکات ده‌بیینته‌وه‌ و هه‌رکس به‌قه‌د کیشی گه‌ردیله‌یه‌ک خراپه‌ بکات ده‌بیینته‌وه‌).

وه‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الأنبياء: ۴۷)، واته: (هه‌رازوه‌کانی دادگه‌ری بو‌رۆ‌ی قیامه‌ت داده‌نیین، وه‌ هیچ نه‌فسیک سته‌می لیناکری گه‌رچی به‌کیشی ده‌نکه‌ تووێکیش بیت ده‌ی هێینه‌ پێشه‌وه‌، به‌سه‌ بو‌ نه‌وه‌ که‌ ئیمه‌ لی‌رسینه‌وه‌ له‌گه‌ل به‌نده‌کان بکه‌ین).

هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰)، واته: (هه‌رکس به‌چاکه‌یه‌که‌وه‌ هاته‌ گۆره‌پانی لی‌رسینه‌وه‌ نه‌وا به‌ده‌قات پاداشتی ده‌دریته‌وه‌، هه‌رکه‌سیش به‌خراپه‌یه‌که‌وه‌ هات نه‌وا هه‌ر به‌قه‌د خۆ‌ی پاداشت ده‌دریته‌وه‌ و سته‌میان لیناکریت)، چاکه‌ش به‌ ده‌قاتی خۆ‌ی تا‌حه‌وت سه‌د نه‌وه‌نده‌ و تا‌چه‌نده‌ی زۆ‌ر زیاتر پاداشتی له‌سه‌ر ده‌دریته‌وه‌ که‌ به‌خشش و منه‌تیکه‌ له‌خوا‌ی گه‌وره‌وه‌، که‌ خۆ‌ی ﷺ به‌خشنده‌یه‌ به‌مۆله‌تدان به‌کردنی چاکه‌که‌ و جارێکی تریش به‌خشنده‌یه‌ به‌پاداشت دانه‌وه‌ له‌سه‌ری، به‌م پاداشته‌ فراوان و زۆ‌ره‌، به‌لام کرده‌وه‌ی خراپ سزای خراپه‌که‌ی هه‌ر به‌قه‌د

خویه‌تی و مروّف له‌ئەندازە‌ی خراپە‌کە‌ی زیاتر تۆ‌لە‌ی لێ‌ناکری‌تە‌وه‌، خوای گە‌وره‌ ده‌فەرمو‌یت: ﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰).
 ئە‌مە‌ش هەر له‌به‌خشش و چاکە‌ی ته‌وا‌ی خوا‌وه‌یه‌، پاشان شیخ به‌لگە‌ی بۆ‌ ئە‌و مه‌سه‌له‌یه‌ به‌و ئایە‌ته‌ هینا‌وه‌ته‌وه‌ که‌ خوای گە‌وره‌ ده‌فەرمو‌یت: ﴿لِيُجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا﴾، واتە‌: (بۆ‌ ئە‌وه‌ی ئە‌وانە‌ی خراپە‌یان کردو‌وه‌ به‌پێی ئە‌وه‌ی کردو‌یانە‌ پاداشت بدری‌تە‌وه‌)، نه‌ی فەرموو: (بالسو‌آ‌ی) واتە‌: (به‌خراپه‌)، وه‌ک فەرموو‌ی: ﴿وَيُجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾، واتە‌: (بۆ‌ ئە‌وه‌ی پاداشتی ئە‌وانە‌ی که‌ چاکە‌یان کردو‌وه‌ به‌چاکه‌ بدری‌تە‌وه‌).

ومن كذب بالبعث كفر، والدليل قوله تعالى: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾^(۱۶۱) (التغابن: ۷).

وه هه‌رکەس زیندووکردنه‌وه به‌درۆ بزانی بی‌اوه‌پ ده‌بیت، به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾، واته: (ئه‌وانه‌ی بی‌اوه‌پ‌بوون لاف‌ی ئه‌وه‌یان لیده‌دا که‌وا زیندوو نا‌کری‌نه‌وه! بلی: به‌لی، سویند به‌په‌روه‌رد‌گه‌رم زیندوو ده‌کری‌نه‌وه، پاشان ده‌باره‌ی ئه‌و کرده‌وانه‌ی کردوو‌قانه‌هه‌والتان پیده‌دریت، ئه‌وه‌ش به‌لای خواوه‌ ناسانه).

(۱۶۱) هه‌رکەس زیندوو‌بو‌ونه‌وه به‌درۆ بزانی ئه‌وه‌ بی‌اوه‌پ‌ه، چونکه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ * وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ (الأنعام: ۲۹-۳۰)، واته: (ووتیان بی‌جگه‌ له‌ژیانی دنیا‌مان ژیا‌نیکی تر‌ نیه و ئیمه زیندوو‌نا‌کری‌نه‌وه، ئنجا ئه‌گه‌ر کاتی‌ک له‌به‌رامبه‌ری په‌روه‌رد‌گاریاندا وه‌ستێران پێ‌یان ده‌فه‌رمویت: ئایا ئه‌مه‌ راست و په‌وا نیه، ده‌لێن: به‌لی، سویند به‌په‌روه‌رد‌گه‌رمان راسته، ده‌فه‌رمویت: ده‌ به‌و بی‌اوه‌پ‌یه‌ی ده‌تان‌کرد سزا و تازار به‌چێ‌زن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ * الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ يَوْمَ الدِّينِ * وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ * إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ * كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ * كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوتُونَ * ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُو الْجَحِيمِ * ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ﴾ (المطففين: ۱۰-۱۷)، واته: (واوه‌یلوو چاره‌په‌شی له‌و رۆژه‌دا بو‌ درۆ‌زان، ئه‌وانه‌ی رۆژی لێ‌رسینه‌وه به‌درۆ ده‌زانن، که

دهست درێژ کهریکی تاوانبار نه‌بێ هیچ که‌سی تر به‌درۆی نازانیت، ئه‌وه‌ی نه‌گهر
 ئایه‌ته‌کانمانی به‌سه‌ردا بخوێنیتوه ده‌لێت: ئه‌فسانه‌ی پێشوووه‌کانه! نه‌خێر به‌لکو
 به‌هۆی ئه‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌یکه‌ن ژه‌نگ به‌سه‌ر دێاندا هاتوو، نه‌خێر ئه‌وان له‌و
 رۆژه‌دا له‌ بینیی په‌روه‌ردگاریان بیه‌ش ده‌کری‌ن، پاشان ئه‌وان ده‌خرینه‌ دۆزه‌خه‌وه، پاشان
 پێیان ده‌ووتریت: ئا ئه‌مه‌بوو که ئێوه به‌درۆتان ده‌زانی).

یاخود ده‌فه‌رمویت: ﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا﴾
 (الفرقان: ۱۱)، واته: (به‌لکو رۆژی دوا‌یان به‌درۆ ده‌زانی و دۆزه‌خی داخراومان بو
 ئه‌و که‌سه‌ ئاماده‌کردوه که رۆژی دوا‌یی به‌درۆ ده‌زانی).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَكُونُونَ مِنَ الرَّحْمَةِ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (العنکبوت: ۲۳)، واته: (ئه‌وانه‌ی به‌ئایه‌ته‌کانی خوا و گه‌رانه‌وه
 بۆ‌لای خوا بێ‌باوه‌ر بوون، ئه‌وانه‌ له‌به‌زه‌یی و میهره‌بانیم بێ هیوا بوون، وه ئه‌وانه‌ سزای
 به‌سوێ و ئازاریان پێده‌بریت).

شیخ (محمد عبدالوهاب) - په‌حه‌تی خوای لی بی‌ت - به‌لگه‌ی به‌وه هێناوه‌ته‌وه که
 خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿رَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ تا کو‌تایی ئایه‌ته‌که.

(إقناع) کردنی ئه‌وانه‌ی که نکۆ‌لی له‌زیندوبوونه‌وه ده‌که‌ن به‌مانه‌ی خواره‌وه ده‌بی‌ت:
 یه‌که‌م: فه‌رمانی زیندوبوونه‌وه ده‌ماو‌ده‌م له‌په‌غه‌مبه‌ران و نێ‌راوا‌نه‌وه له‌میان‌ه‌ی کتێبه
 خوا‌یه‌کان و به‌رنامه‌ ئاسمانیه‌کاندا گێ‌پ‌راوه‌ته‌وه و ئوممه‌ته‌کانیشیان به‌قبول‌کردنه‌وه
 وه‌ریان‌گرتوه، باشه‌ چۆن نکۆ‌لی لێ‌ده‌که‌ن له‌حالی‌که‌دا ئێ‌وه ب‌پ‌را به‌مه‌والیک ده‌که‌ن که
 له‌فه‌یله‌سوفیکه‌وه یاخود له‌خواه‌ن بی‌رو‌پ‌را و بۆ‌چونی‌که‌وه پێ‌تان ده‌گات، گه‌رچی نه
 له‌هۆ‌کاری گێ‌پ‌را‌نه‌وه و نه‌ له‌شایه‌ت‌دانی واقی‌ع‌ش‌دا نه‌گاته ئه‌و ر‌اده‌یه‌ی هه‌والی
 زیندوبوونه‌وه‌ی پێ‌گه‌یش‌توه؟!)

دووه‌م: ژیری شایه‌تی به‌وه‌داوه که فەرمانی زیندو بوونه‌وه ده‌کری ږووبدات، نه‌وه‌ش له‌چهند ږوویه‌که‌ویه:

هیچ کهس نکۆلی له‌وه ناکات که له‌دوای نه‌بوونه‌وه دروستکراوه و پاش نه‌وه‌ی هیچ نه‌بووه به‌دیته‌تراوه، ئنجا نه‌وه‌ی دوای نه‌وه‌ی هیچ نه‌بووه دروستی کردووه و به‌دیته‌ناوه، توانای هه‌یه له‌سهر یه‌که‌مجاره‌وه دروستی بکاته‌وه، وه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ (الروم: ۲۷)، واته: (په‌روهر دگارتان نه‌و خوايه‌یه که سه‌ره‌تا شت دروست ده‌کات، پاشان سه‌رله‌نوئ دروستی ده‌کاته‌وه و نه‌وه‌شی به‌لاوه ناسانه‌وه).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۴)، واته: (هه‌روه‌ک چۆن یه‌که‌مجار دروستکراومان له‌سه‌ره‌تاوه به‌دیته‌ناوه سه‌رله‌نوئ ده‌شیک‌گیرینه‌وه و دروستی ده‌که‌ینه‌وه، به‌لینه و له‌لایه‌ن خو‌مانه‌وه و به‌ویستی خو‌مان داومانه، بینگومان ئیمه نه‌نجام‌ده‌ری هه‌ر شتی‌کین بمانه‌ویت).

۲- هیچ کهس نکۆلی له‌مه‌زنیه‌تی دروستکرانی ناسمانه‌کان و زه‌وی ناکات له‌به‌ر گه‌وره‌بیان و جوان‌کاریان، وه نه‌و زاته‌ی دروستیکردوون توانای دروستکردنی خه‌لکی و سه‌رله‌نوئ دروستکردنه‌ویانی له‌سهر یه‌که‌مجاره‌وه هه‌یه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾ (غافر: ۵۷)، واته: (بینگومان دروستکردنی ناسمانه‌کان و زه‌وی گه‌وره و گرانه له‌دروستکردنی خه‌لکی، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَغْيِ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُخَيِّ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الأحقاف: ۳۳)، واته: (نایا نابین نه‌و خوايه‌ی که ناسمانه‌کان و زه‌وی دروستکردووه و به‌ده‌ست دروستکردنانه‌وه ماندوو نه‌بووه به‌توانایه مردووه‌کان زیندو بکاته‌وه؟ به‌لئ، نه‌و خوايه به‌سهر هه‌موو شتی‌کدا به‌توانایه)، وه ده‌فه‌رمویت: ﴿أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ

وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ * إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨١-٨٢﴾، واته: (نایا نهو خوایهی ناسمانه‌کان و زهوی دروستکردوه توانا نیه بهوهی هاوشیوهی نهوان دروست بکات؟ به‌لی، نهو خوایه دروستکهر و زانایه، فه‌رمانیشی ههر نه‌وندهیه نه‌گهر ویستی شتیک بفه‌رمویت: ببه، ده‌بیت).

هموو خاوه‌ن بینایه‌ک ده‌بینی زهوی ره‌ق و پرووته‌نه و پرووه‌که‌کانی مردوون، کاتیکیش که بارانی به‌سهردا ده‌باری ده‌ژیته‌وه و دواى ووشک بوون و مردن پرووه‌که‌کانی زیندووده‌بنه‌وه و ده‌روینه‌وه، نجا نه‌وهی بتوانی پرووه‌که‌کان دواى مردیان زیندووبکاته‌وه تواناشه به‌ژیاندنه‌وهی مردووه‌کان و زیندووکردنه‌ویان، خواى گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (فصلت: ۳۹)، واته: (له‌نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوا نه‌ویه که ده‌بینی زهوی کزول و پرووته، نجا نه‌گهر ناومان به‌سهردا باراند سه‌وزده‌بی و په‌ره ده‌سیّ و زیندووده‌بیته‌وه، نهو خوایه‌یه که زیندوکه‌ره‌وهی مردووه‌کانه، به‌راستی خوا به‌سهر هموو شتیکدا به‌توانایه).

سیه‌هم: هه‌ست و واقع شایه‌تیان له‌سهر نه‌وه داوه که ده‌کری فه‌رمانی زیندووبوونه‌وه پرووبدات، لهو واقعیانه‌ی که خواى گه‌وره ده‌باره‌ی زیندووکردنه‌وهی مردووه‌کان هه‌والی یداوین، نه‌ویه له‌سهره‌تی (البقرة) دا پنج پرووداوی باسکردوه، یه‌ک له‌وانه نه‌ویه ده‌فهرمویت: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتُ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوها لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (البقرة: ۲۵۹).

چوارهم: کار به جی و حکمت واده خوای که دوی مردن زیندو بونه وه هبیت، بوئنه وهی هر نه فسیک به پی نه وهی به دهستی هیناوه پاداشت بدریتنه وه، نه گهر وانه بی نهوا دروستکرانی خهلکی گالتهیه و هیچ به هایه کی نه و هیچ کار به جیه کی تیدا نهو لهم زیانه دا جیاوازی له نیوانی مروف و نازه لدا نه، خوی گهره ده فهرمویت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ * فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ (المؤمنون: ۱۱۵-۱۱۶)، واته: (تایا واتان داناره که نیمه به گالته دروستان کردون و نیوه ناگه ریتنه وه بو لامان؟ بهرز و پیروزی بو خوی پاشای راست و رهوا، که بیجگه لهوخوایه هیچ پهرستراویک نه و پهرور دگاری عهرشی پیروزه).

هروه ها خوی مهزن ده فهرمویت: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِيُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى﴾ (طه: ۱۵)، واته: (به راستی قیامت دیت و له ریتدایه، خهریکه له خوشم یان له خهلکی بشارمه وه بوئنه وهی هر نه فسیک به پی نهو ههولای دهیدات پاداشت بدریتنه وه).

وه ده فهرمویت: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَن يَمُوتُ بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ * لِيَبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ * إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (النحل: ۳۸-۴۰)، واته: (نهو پیری سویتدیان به خوا ده خوارد که نهوی ده مریت خوا زیندووی ناکاته وه، به لی، به لینی راست و رهوایه و خوا- به پی حکمه تی خوی - له سه رخوی داناره که زیندوویان بکاته وه، به لام زور بهی خهلکی نازان، خوی گهره بوئنه وه زیندوویان ده کاته وه تا کو نهو شتهیان بو پرون بکاته وه که تیدا راجیاوازن، وه بوئنه وهی نهوانه ی بیاره پرون بزنان که دروزن و گومرا بون، نه گهر بمانه وی شتیک به دی بهینین هر نهو نه دی که پی بلین به ده بیت).

ههروه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبُّونَ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (التغابن: ۷)، واته: (ئهوانه‌ی بی‌پاوه‌ربوون لافی ئه‌وه‌یان لیده‌دا که‌وا زیندوونا کریته‌وه، بلی: سویند به‌په‌روه‌ردگارم زیندووده‌کریته‌وه، پاشان ده‌رباره‌ی ئه‌وه‌ی که کردووتانه هه‌والتان یی ده‌دریت، ئه‌وه‌ش به‌لای خواوه ئاسانه).

ئجنا ئه‌گه‌ر ئهم به‌لگانه‌ت بۆ ئه‌وه‌که‌سانه‌ی که نکۆلی له‌زیندووبوونه‌وه ده‌که‌ن ڕوون کرده‌وه و سوور بوون له‌سه‌ر نکۆلیه‌که‌یان ئه‌وا خۆ به‌زلزان و می‌شک ووشکن، وه ئه‌وانه‌ی سته‌میان‌کردووه ده‌زانن به‌چ باریکدا ده‌شکینه‌وه و به‌چ سه‌رئهمجامیک ده‌گه‌ن.

(۱۶۲) دانهر - ڕه‌حه‌تی خ‌وای لی بی‌ت - ڕوونی کردووه‌ته‌وه خ‌وا هه‌موو پیغه‌مبه‌ره‌کانی بۆئه‌وه ڕه‌وانه کردووه که مژده‌ده‌ر و ترسینه‌ر بن، وه‌ک خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ﴾، مژده‌ی به‌هه‌شت به‌وانه ده‌ده‌ن که گوێزایه‌تیان کردوون و ئه‌وانه‌ش به‌ ئاگر ده‌ترسین که سه‌رپێچیان کردوون.

ناردنی پیغه‌مبه‌رانیش چه‌ند حیکمه‌تی مه‌زنی تێدایه له‌ گرنگ‌ترینیان - به‌لکو خ‌وی گرنگ‌ترینانه - ئه‌وه‌یه که به‌لگه له‌سه‌ر خه‌لکی بچه‌سپێری تا‌کو د‌وای ناردنی پیغه‌مبه‌ران بیانوی ئه‌وه‌یان له به‌رامبه‌ر خ‌وادا نه‌بی‌ت که ئاگاداری نه‌کردوونه‌ته‌وه و په‌یامی بۆنه‌ناردوون، وه‌ک خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾.

وه یه‌کیکی تر له‌و حیکمه‌تانه ئه‌وه‌یه که ڕه‌وانه‌کرانیان له‌ته‌واویه‌تی به‌هه‌ره‌کانی خواوه‌یه له‌سه‌ر به‌نده‌کانی، چونکه ژیری ئاده‌میزاد هه‌رچۆنیک بی ناتوانی په‌ی به‌ ووردو درشتی ئه‌و ئه‌رکانه بیات که واجبه بۆ خ‌وای گه‌وره ئه‌نجام بدرین، له‌و مافانه‌ی تایبه‌تن به‌ خواوه و ناتوانی به‌سه‌ر ئه‌و سیفه‌ته ته‌واوانه‌دا ئاگاداری‌یت که‌هی خ‌وای گه‌وره‌ن، وه ناتوانی به‌سه‌ر ئه‌و ناوه جوانانه‌دا ئاگادار بی‌ت که هه‌یه‌تی، له‌به‌رئه‌وه خ‌وا

پیغمبرانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) رهوانه کردووه تاكو مژدهدهر و ترسینه بنو کتیی له گهلدا ناردوون که راستیان له خوگر توره بو ئهوهی لهو گرفتانهدا که دووبه ره کیان تییدا هه بووه حوکمی نیوان خه لکی بکات.

مه زترین شیش که پیغمبران - له یه که میانه وه که (نوح) ﷺ تاكو دواینیان که (محمد) ﷺ - بانگوازیان بو کردووه یه کتا به رستییه، وهك خوی گه وه ده فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ (النحل: ۳۶)، واته: (له هه موو ئومه تیکدا پیغمبریکمان رهوانه کردووه که بیان رابگه یه نیت خوا به رستن و له طاغوت دوور بکونه وه)، ههروه ها پهروه دگار ده فهرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الانبیاء: ۲۵)، واته: (له پیش تودا هیچ پیغمبریکمان نه ناردووه سروشان بو نه کردیی که هیچ په رستراویک نیه شیای په رستن بیت بیجگه له من، ده ئیهش بمپه رستن).

(۱۶۳) پایه به رزی ئیسلام (محمدی کوری عبدالوهاب) - په حهتی خوی لی بیت - پرونی کردووه ته وه که یه که م نیراو (نوح) ﷺ به لگشی له سه ری به وه هینا وه ته وه که خوی گه وه ده فهرمویت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ (النساء: ۱۶۳)، واته: (ئیمه سروشان بو تو کردووه، ههروهك سروشان بو نوح و پیغمبرانی دوا ی ئه و کردووه).

وه له (صحیح) دا و له فهرموودهی (الشفاعة) دا ساغووه ته وه که پیغمبر ﷺ ده فهرمویت: «إِنَّ النَّاسَ يَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ يَا نُوحُ أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ» (رواه البخاري و مسلم)، واته: (خه لکی دینه لای نوح ﷺ و پتی ده لین: تو یه که م پیغمبری خوا رهوانه ی کردویت بو لای خه لکی سه ر زهوی)، وه هیچ پیغمبریک له پیش (نوح) ﷺ نیه، به مه دا هه لای ئه و میژوو نوو سانه مان بو ده رده که ویت که

ووتویانه: (ئیدریس) ﷺ له پېش (نوح) هوه بووه، بهلكو نهوه‌ی ناشكرايه نهوه‌یه
(ئیدریس) ﷺ له پېغمبه‌رانی نهوه‌ی ئیسرائیله.

دواهمینی پېغمبه‌ران و کۆتاییشیان (محمد) ﷺ، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:
﴿ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمًا ﴾ (الأحزاب: ۴۰)، واته: (محمد) ﷺ باوکی هیچ که‌سیک له‌ئیه‌یه نه، به‌لام نیراوی
خوایه و دواهمینی پېغمبه‌رانه، خواش به‌هموو شتیک زانایه، وه هیچ پېغمبه‌ریکی
له‌دواوه نه و هه‌رکس دواي نهو لافی پېغمبه‌رایه‌تی لیبدات، نهوه درۆزن و بی‌اوه‌ر و
پاشگه‌زه له‌ئیسلام.

* * *

وكل أمة بعث الله إليها رسولاً^(۱۶۴) من نوح إلى محمد، يأمرهم بعبادة الله وحده وينهاهم عن عبادة الطاغوت، والدليل قوله تعالى: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾^(۱۶۵) (النحل: ۳۶).
وافترض الله على جميع العباد الكفر بالطاغوت والإيمان بالله، قال (ابن القيم) -رحمه الله-: الطَّاغُوتُ: مَا تَجَاوَزَ بِهِ الْعَبْدُ حَدَّهُ مِنْ مَعْبُودٍ أَوْ مَتَّبِعٍ أَوْ مُطَاعٍ^(۱۶۶).

هه‌موو ئوممه‌تیکیش خوا نیژراویکی بو ره‌وانه‌کردوون، له‌(نوح)ه‌وه‌ه‌تا (محمد) که‌فه‌رمانیان به‌په‌رستنی خوا به‌ته‌نها پیبکات و پیگرییان له‌په‌رستنی (طاغوت) لیبکات، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه‌خوا‌ی‌گه‌وره‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾، واته‌: (له‌هه‌موو ئوممه‌تیکدا پیغه‌مبه‌ریکمان ره‌وانه‌کردووه‌که‌پیتیان‌دابگه‌یه‌نیت خوا به‌په‌رستن و له‌- طاغوت - دووربکه‌ونه‌وه‌)، وه‌خوا له‌سه‌ر هه‌موو به‌نده‌کان فه‌پزی کردووه‌که‌ بی‌اوه‌پ بن به‌- طاغوت - و باوه‌پیان به‌خوا هه‌بیت، (ابن‌ال‌قیم) - په‌حمه‌تی‌خوا‌ی‌لی‌بیت - ده‌فه‌رمویت: (طاغوت) هه‌ر که‌س و شتیکه‌که‌به‌نده له‌پاده‌ی‌خوی‌تیی‌په‌پینیت، له‌په‌رستراو‌یان‌شوین‌هه‌لگیراو‌یاخود گو‌پرایه‌لیکراو.

(۱۶۴) واته‌له‌هه‌موو ئوممه‌تیکدا خوا پیغه‌مبه‌ریکی ره‌وانه‌کردووه‌که‌بو‌په‌رستنی خوا به‌ته‌نها بانگیان بکات و پیگری‌هاوبه‌شدانانیان لیبکات، به‌لگه‌ش له‌سه‌ر ئهم‌راستییه‌نه‌وه‌یه‌خوا‌ی‌گه‌وره‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر: ۲۴)، واته‌: (هیچ ئومنه‌تیک‌نیه‌که‌ترسینه‌ریکی‌تیدا‌هه‌لنه‌بژیراییت) وه‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾.

(۱۶۵) شیخ الإسلام - رَهْمَتِی خَوای لَیْ بَیْت - مَدَبَسَتِی لَهْوَهیَه که یه کتاپه رستی به پهرستی خوا به تهنه‌ها و بی هاو به شدانان، وه دوور که وتنه وه له طاغوت نه بی تمواو ناییت، خَوای گهورهش نه وهی له سهر به نده کانی فهرز کردوه و (طاغوت) یش له (طغیان) به وهر گیراوه و (طغیان) یش له رادده دهر چوونه، خَوای گهوره لهوباره یه وه ده فهرمویت: ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ﴾ (الحاقة: ۱۱)، واته: (کاتیک ناوه که سهر پژی کرد نیمه له که شتییه که دا هه لمان گرتن)، واته: (کاتیک ناوه که له راددهی ناسایی خوی زیادی کرد له که شتییه که دا هه لمان گرتن) مَدَبَسَتِی لَه پاپوره که یه. له زاراوه شدا جوانترین په یفیک که له پیناسهیدا ووتراییت نه وهیَه (ابن القیم) - رَهْمَتِی خَوای لَیْ بَیْت - باسی کردوه و ده فهرمویت: (طاغوت: هه موو شتییه که به نده له راددهی خوی تیپه پرنییت، له پهرسراو یان شوین هه لگیرا و یاخود گوپرایه لیکراو) مَدَبَسَتِی لَه و پهرسراو و شوین هه لگیرا و گوپرایه لیکرا وانه یه که شیوانین، به لَام نه وانه ی شیاون و (طاغوت) نین نه گهرچی بشپه رسرین یان شوینیان هه لگیریت یاخود گوپرایه لی بکرین، نه و بتانه ی بیجگه له خوا ده پهرسرتین طاغوتن، وه نه و زانا خراپانه ی بانگهواز بو گو مرایی و بیواهری ده که ن یاخود بو حه لاکردنی نه وهی خوا حهرامی کردوه یان بو حهرامکردنی نه وهی خوا حه لالی کردوه نه وانه طاغوتن، وه نه وانه ی دهر چوون له بهرنامه ی ئیسلام بو کار به دهستان جوان ده که ن بو هینانی چند بهرنامه یه کی پیچه وانه ی نایینی ئیسلام نه وانه طاغوتن، چونکه نه وانه له راددهی خویان تیپه رپون، سنووری زانا نه وهیَه شوینکه وتووی نه و په یامه بَیْت که پیغمبر ﷺ پی هاتوه، چونکه زانایان له راستیدا میرانگری پیغمبرانن، له نومه ته که یاندا زانستو کرده وه و ره وشت و بانگهواز و فیرکردنی لی به میرات ده گرن، نجا نه گهر له م راددهیه تیپه رین و وایان لیها ت لادان له بهرنامه ی ئیسلام به نمونه ی نه م په پره و یچکانه بو ده سه لاتداران جوان بکه ن، نه وانه طاغوتن، له بهر نه وهی

لهو سنووره تپه‌ریان کردووه که پتویست بوو له‌سهریان پابه‌ندی بوونایه نه‌ویش شوینکموته‌یی شهرعه‌ته.

هه‌روه‌ها- ره‌جته‌ی خوای لی‌بیت - که ده‌لّیت (أو مطاع) واته: (یان گوپرایه‌لیکراو) مه‌به‌ستی لهو فرمان ره‌وایانه‌یه که به‌پی (شهرع) یان (قه‌ده‌ر) گوپرایه‌لی ده‌کرین، نهو فرمان‌ره‌وایانه‌ی به‌پی شهرع گوپرایه‌لی ده‌کرین نه‌گهر فرمانیان به‌شیتک کرد پیچه‌وانه‌ی فرمانی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ نه‌بوو لهم حال و باره‌دا نه‌وه‌یان به‌سهردا ساغ نایتموه که طاغوت بن، نه‌وه‌ی پتویسته له‌سهر به‌رده‌سته‌کانیان گوپرایه‌لی و فرمان‌به‌ریانه، گوپرایه‌لی کردنیشیان بو کاربه‌ده‌ستان لهم حاله‌دا بهم مهرجه گوپرایه‌لیکردنی خوای گه‌وره‌یه، له‌به‌ر نه‌وه کاتیک نه‌و فرمانه راده‌په‌رینین که کاربه‌ده‌ست فرمانی پی‌ده‌کات و لهو فرمانانه‌یه که گوپرایه‌لی کردنی پتویسته ده‌بی ره‌چاوی نه‌وه بکه‌ین که نیمه به‌و گوپرایه‌لی‌یه به‌ندایه‌تی بو خوای گه‌وره ده‌که‌ین و به فرمان‌به‌رداری کردنی لّی نزیک ده‌بینه‌وه چونکه هه‌ستانمان به‌رپه‌راندنی نه‌و فرمانه له‌به‌ر خاتری په‌روه‌دگاره.

بویه ده‌بی تبیینی نه‌وه بکه‌ین که نه‌و گوپرایه‌لی‌یه به‌ندایه‌تی‌یه، چونکه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (النساء: ۵۹)، واته: (نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه گوپرایه‌لی خوا و گوپرایه‌لی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و کاربه‌ده‌ستانی خوتان بکه‌ن).

گوپرایه‌لی فرمان‌ره‌وایان به‌پی قه‌ده‌ر به‌و پتودانگه‌یه که فرمان ره‌وایان نه‌گهر له‌ده‌سه‌لایاندا به‌هیز بوون نه‌وا خه‌لکی نه‌گهر چی به‌هاندهری باوه‌ریش نه‌بی به‌زوری ده‌سه‌لته‌که‌یان گوپرایه‌لییان ده‌که‌ن چونکه گوپرایه‌لی کاربه‌ده‌ست جاری وا هه‌یه به‌هاندهری باوه‌ر ده‌کریت، نه‌و گوپرایه‌لی‌یش به‌که‌لکه، به‌که‌لکه بو کاربه‌ده‌ستان، هه‌روه‌ها به‌که‌لکه بو خه‌لکی، جاری واش هه‌یه گوپرایه‌لی‌یه که به‌زوری ده‌سه‌لات

ده‌کری کاتیک به‌هیز بیت، خه‌لکی سلی لیده‌که‌نوه و لیّی ده‌ترسن چونکه زه‌بر به‌که‌سیک ده‌گه‌یه‌نی که سهریچی فرمانه‌که‌ی بکات، له‌بهر ئه‌وه ده‌لیین: خه‌لکی له‌گه‌ل کاربه‌ده‌ستانیان لهم مه‌سه‌له‌یه‌دا چهند حاله‌تیکیان هه‌یه:

حاله‌تی یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر و ترسی ده‌سه‌لات به‌هیز بیت، ئه‌مه‌یان کاملترین و به‌رزترین حاله‌ته.

حاله‌تی دووهم: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر و ترسی ده‌سه‌لات لاواز بن، ئه‌مه‌ش نزمترین و ترسناکترین حاله‌تیانه له‌سهر کۆمه‌لگا، هه‌روه‌ها له‌سهر فرمان ره‌وا و کاربه‌ده‌ستانی، چونکه ئه‌گهر هانده‌ری باوه‌ر و ترسی ده‌سه‌لات لاواز بن پشیوی فیکری و کرده‌وه‌یی ده‌که‌ویته‌وه.

حاله‌تی سێهه‌م: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر لاواز بی و ترسی ده‌سه‌لات به‌هیز بیت، ئه‌مه‌ش پله‌یه‌کی مام ناوه‌نده له‌بهر ئه‌وه‌ی ئه‌گهر ترسی ده‌سه‌لات به‌هیز بوو له‌روواله‌تدا بۆ ئوممه‌ت گونجاوتره.

به‌لام ئه‌گهر هیزی ده‌سه‌لات خامۆش بوو ئه‌وا هه‌ر مه‌پرسه له‌ خرابی بار و گوزه‌ران و ئیش و کاری ئوممه‌ت.

حاله‌تی چواره‌م: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر به‌هیز بی و ترسی ده‌سه‌لات لاواز بیت، ئه‌م حاله‌ته‌ش به‌روواله‌ت له‌ حاله‌تی سێهه‌م نزم‌تره به‌لام له‌ نیوانی مروّف و په‌روه‌ردگارا کاملتر و بلندتره.

والطواغیت^(۱۶۷) کثیرة و رؤسهم^(۱۶۸) خمسة: إبلیس^(۱۶۹) لعنه الله، و من عبد وهو راض^(۱۷۰) و من دعا الناس إلى عبادة نفسه^(۱۷۱)، و من ادعى شيئاً من علم الغیب^(۱۷۲) و من حکم بغير ما أنزل الله^(۱۷۳).

(طاغوت) یانی ش زۆرن و سه‌رانیان پینجن: ئیبلیس — نه‌فره‌تی خوای لی بی — و هه‌رکەس به‌رستری و خۆی پیی پازی بی، وه هه‌رکەس بانگی خه‌لکی بکات بۆئوه‌ی خۆی بیبه‌رستن، وه هه‌رکەس لافی شتێک له‌غه‌ییزانی ئیبدات. وه هه‌رکەس حوکم به‌غه‌یری ئه‌و به‌رفنامه‌یه بکات که خوا په‌وانه‌ی کردوه.

(۱۶۷) کۆی طاغوته و پینشر ته‌فسیر کرا.

(۱۶۸) واته سه‌کرده‌کانیان و شوین هه‌لگیراوانیان پینجن.

(۱۶۹) ئیبلیس ئه‌و شه‌یتانه رسواکرا و نه‌فرین لیکراوه‌یه که خوای گه‌وره پیی فهرموو: ﴿وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ﴾ (سورة ص: ۷۸)، واته: (نه‌فرینی منت لی بی تا کو رۆژی لیپرسینه‌وه و قیامت).

ئیبلیس له‌گه‌ل فریشته‌کاندا بوو هاوه‌لیه‌تی ده‌کردن و نه‌وان چیان ده‌کرد ئه‌میش ده‌یکرد، کاتیکی فهرمانی به‌کړنووشبردن بۆ ئاده‌م پیکرا، هه‌رچی پیسی و لاگووسی و خۆبه‌زلزانه‌کی تیدا بوو ده‌ریخست، ئنجا ییگووسی و خۆبه‌زلزانی کرد و بوو به‌یه‌کیک له‌بیاهه‌ران و له‌به‌زه‌ی خوای گه‌وره ده‌کرا، په‌روه‌ردگاری مه‌زن ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ (البقرة: ۳۴)، واته: (کاتیکی به‌فریشته‌کانمان ووت: کړنووش بۆ ئاده‌م

به‌رن، هموو کړنووشیان برد ئیلیلېس نه‌بې که بی‌گورسې و خو به‌زلزانی کرد و بوو به‌یه کیټک له‌بی‌اوهران).

(۱۷۰) واته بی‌جگه له‌خوا په‌رسزا، نه‌ویش رازی بوو به‌وه‌ی بی‌جگه له‌خوا په‌رسزیت نه‌وه — په‌نا به‌خوا — له‌سهرانی طاغوتانه ئنجا له‌زبانیدا په‌رسزیت یان پاش مردن — نه‌گهر مرد و خو‌ی به‌و په‌رسزانه رازی بوو — وه‌ک یه‌ک وایه.

(۱۷۱) واته: هدرکس بانگی خه‌لکی بو په‌رستی خو‌ی بکات نه‌گهرچی نه‌شی په‌رستان هدر له‌سهرانی طاغوتانه، ئنجا وه‌لامی بانگه‌شه‌ک‌ه‌ی بدریته‌وه یاخود وه‌لام نه‌دریته‌وه وه‌ک یه‌ک وایه.

(۱۷۲) نادیار(غیب) نه‌وه‌یه له‌مرؤقه‌وه دیار نه‌بیټ، نه‌ویش دوو جوړه:

ره‌وشی ئیستا و داهاتوو، نادیارۍ ئیستا رپژه‌یه، لای یه‌کیټک زانراوه و لای یه‌کیټکی تر نه‌زانراوه، به‌لام نادیارۍ داهاتوو راسته‌قینه‌یه و بو هیچ که‌سټک ناشکرا نه‌ته‌نھا بو خوا نه‌بې، یان بو یه‌کیټک له‌پیغه‌مبه‌ران که خوا ناگاداری ده‌کات به‌سهریدا بو هیچ که‌س ناشکرا نه‌، ئنجا هدرکس لافی زانینی لی‌دات نه‌وه بی‌اوهره له‌بهر نه‌وه‌ی به‌درؤخه‌ره‌وه‌ی خوای گموره و پیغه‌مبه‌ره‌که‌یه‌تی ﷺ، په‌روردگار ده‌فهرمویت: ﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ (النمل: ۶۵)، واته: (نه‌ی محمد ﷺ بلی): که‌س نه‌له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدا نادیار و غه‌یب بزانیټ بی‌جگه له‌خوا، وه ناشزانن که‌ی زیندووده‌کړنه‌وه).

ئنجا نه‌گهر خوای گموره فرمان به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (محمد) ﷺ بکات به‌پیاوماقولاټن رابگه‌یه‌نی که هیچ که‌س له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدا نه‌ غه‌یب بزانیټ بی‌جگه له‌خوا، بزیه هدرکس لافی غه‌یبزانی لی‌دات نه‌وه به‌م قسه‌یه خوای گموره و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ به‌درؤخستووته‌وه.

هروه ها بهو که سانه دهلین: چون دهی نیوه غیب بزنان و پیغمبر ﷺ نهیرانیت؟
 نایا نیوه بهرترن یان پیغمبر ﷺ، نه گهر ووتیان: نیمه بهرترن له پیغمبر ﷺ، نهوا
 بهم ووتیه کافردهن، وه نه گهر ووتیان: نهوا بهرتره، نهوا بیان دهلین: نهی بچی نهو
 له غیبزنانین بیلهش کراوه که چی نیوه دهیران؟ خوی گهوره دهرباره ی زاتی پیروزی
 ده فرموی: ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهَرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا * إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
 يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ (الجن: ۲۶-۲۷)، واته: (نهو خویله غیبزانهو
 هیچ کس ناگادار ناکات بهسر غیبه کانیدا بیجگه لهو کهسه ی پیغمبره و خوی
 رازیه که بیزانیت، نهویش خوا چاودیری فریشته ی بو داده نیت که له بهردهم و
 له دوایه وه بیاریزن له جنوکه، تا کو نه توان نادیاره که ی لیوه فی ر بن)، نهمش نایه تی
 دوومه که بهلگه یه لهسر بیباوه ری نهو کهسه ی لاف ی غیبزانی لیده دات و خوی
 گهوره فرمانی به پیغمبره که ی ﷺ کردوه که بهیاوماقولا ن رابگه یه نی و به فرموی:
 ﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِن أَتَّبِعُ إِلَّا
 مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ (الأنعام: ۵۰)، واته: (بلی: پتان نالیم من گه نجینه کانی خوام له لایه،
 غیبیش نازانم، وه پتان نالیم من فریشتهم، من شوین هیچ شتیک ناکه وم بیجگه لهوه ی
 له لایه ن خواوه وه حیم بو ده کریت).

(۱۷۳) حو کمکردن بهو په یامه ی خوی گهوره رهوانه ی کردوه به شیکه
 لهیه کتا به رستی پهروه دگاریه تی، چونکه راپه راندنی حو کمی خویله که پهروه دگاریه تی و
 تهوای خواوه نیه تی و (تصرف) ی خوا داخوازیه تی، له بهر نهوه خوی پهروه دگار شوین
 هه لگراوانی بهرنامه یه کی تری غیری نهو په یامه ی خوا ناردوویه تی به پهروه دگار و
 (ارباب) بو شوینکه وتوانیان ناوبردوه و ده فرموی: ﴿اتَّخَذُوا أَخْبَارَهُمْ وَزُهْنَانَهُمْ
 أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (التوبة: ۳۱)، واته: (مالووم و قه شه کانیان به پهروه دگاری خویان

بیجگه له‌خوا داناو و مه‌سیحی کوری مه‌ریه‌میش، وه به‌په‌رستی یه‌کخواوه‌ند نه‌بیّ
 فه‌رمانیان بیّ نه‌کراوه و هیچ په‌رستراوێک نیه مافی په‌رستی هه‌بیّت بیجگه له‌خوا، پاک و
 بیجگه‌ردی بۆ نه‌و خوایه له‌وه‌ی ده‌یکه‌ن به‌هاوبه‌شی، خوا‌ی گه‌وره شوێنه‌لگیراوانی
 به‌په‌روه‌ردگار و (أرباب) ناو‌بردووه له‌وه‌دا که له‌گه‌ل خوا‌ی گه‌وره‌دا بوونه‌ته
 یاسادانه‌رو شوێنکه‌وتووانی به‌بهنده و (عباد) یان ناو‌بردووه که‌وا له‌سه‌رپێچیکردنی
 حوکمی خوا‌ی به‌رز و بی‌هاوتا‌دا ملکه‌چیان بوون و گوێزپایه‌لێیان کردوون.

(عَدِي كُورِي حَاتَم) به‌پێغه‌مبه‌ری خوا‌ی ﷺ ووت: ئەوان نه‌یانپه‌رستوون، پێغه‌مبه‌ر
 ﷺ فه‌رمووی: ﴿بَلْ إِنَّهُمْ حَرَّمُوا عَلَيْهِمُ الْحَلَالَ وَأَحَلُّوا لَهُمُ الْحَرَامَ فَاتَّبَعُوهُمْ فَذَلِكَ
 عِبَادَتُهُمْ إِيَّاهُمْ﴾ (أخرجه الترمذي، وحسنه)، واته: (به‌لام ئەوان هه‌ل‌لێان لێ
 هه‌رامکردوون و هه‌رامیان بۆ هه‌ل‌ل‌کردوون و ئەوانیش شوێنیان که‌وتوون، ئا نه‌وه‌یه
 په‌رستیان).

نه‌گه‌ر له‌مه‌ تیگه‌یشتی بزانه هه‌ر که‌س حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا
 ناردویه‌تی و بیهوی حوکمکردنه‌که بۆ بیجگه له‌خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بیّت نه‌وه چهند
 ئایه‌تێک ده‌رباره‌ی هاتووه که‌وا باوه‌ری لێ‌داده‌رن و چه‌نده‌ها ئایه‌تیش ده‌رباره‌ی
 کافربوون و سه‌تمه‌کاربوون و له‌پێده‌ه‌رجوون (فسق) ی هاتووه، وه‌ک نه‌وه‌ی خوا‌ی
 گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ
 قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ
 يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا * وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ
 يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا * فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَخْلِفُونَ
 بِاللَّهِ إِنَّ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا * أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ
 وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا * وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ

أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا * فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٠-٦٥﴾، واته: (نایا ئەوانەت نەبینووە لافی ئەوە لێدەدەن کە باوەریان بەو پەيامەیی بۆ تو نێراوە و ئەوانەش کە لەپێش تۆوە نێراون هێناوە کەچی دەیانەوێت حوکم و دادوهری لای طاغوت بکەن، لەگەڵ ئەوەشدا فەرمانیان پێکراوە باوەریان پێی نەبێ و شەیتان دەیهوێ بە گومراپەکی دوور لە پێنمایی گومریان بکات، ئەگەر پێشیان بووترێت وەرن بۆلای ئەو بەرنامەیهی خوا پەوانەیی کردووە و وەرن بۆلای پێغمەبەر ﷺ دەبینی دوورپووەکان بەپشتەلکردنی تەواو پشت لێهەڵدەکەن، باشە چی دەکەن ئەگەر بەپێی ئەو تاوانانەیی دەیکەن تووشی نەهامەتیەک هاتن - واته: دوو پروویە کەیان ناشکرا بوو - پاشان دینەلات و سوێند بەخوا دەخۆن و دەلێن: کاتێک حوکم و دادوهریمان بردوووە لای طاغوت مەبەستمان تەنها چاکە خوازی و یەكخستنی نێوان موسولمانان و ئەوان بوو؟ ئەوانن کە خوا دەزانێ چی لەدلیاندا، تۆش پشیمان لێهەڵکە و نامۆزگارییان بکە و ووتەیهکی هێندە پەوانیان پێی بلێ کە لەدڵ و دەروونیان کار بکات، وە هیچ نێردراویکمان نەناردووە بۆ ئەوە نەبێ کە بەفەرمانی خوا گوێزراپەلتی بکری و گوێزراپەلتیکردنیشی گوێزراپەلتیکردنی خوا، ئەگەر کاتێک ئەوان سەمیان لەخۆیان دەکرد بەهاتنايه بۆ لات و داوای لێخۆش بوونیان لەخوا بکردایە و پێغمەبەر ﷺ داوای لێخۆشبوونی بۆ بکردنايه دەیان بینی کە خوا چەندە تەوبەگیراو میهرەبانە، نەخێر سوێند بەپەروەردگارت باوەریان نابێ تاكو لەو کیشمە و هەرایەیی لەنێوانیاندا پروودەدات دەتکەن بەدادوهر، پاشان لەدەروونیاندا هەست بەهیچ تەنگاویەک نەکەن سەبارەت بەو حوکمەیی بۆت یە کلاکردوونەو و بەملکەچکردنی تەواوەتی ملکەچ دەکەن).

خوای گه‌وره به‌چهند سیفه‌تیک وه‌سفی ئه‌وانه‌ی کردووه که لافی باوه‌رداری لیده‌دهن و دوورون:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه ده‌یانه‌وی دادوهریکردنیان لای طاغوت بیت، دادوهریکردن لای طاغوتیش هه‌موو حوکم کردنیکه که پێچه‌وانه‌ی حوکمی خوای گه‌وره و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بیت چونکه هه‌رچییه‌ک پێچه‌وانه‌ی حوکمی خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بیت ئه‌وه سه‌رکه‌شی و ده‌ست درێژیکردنه بۆ سه‌ر حوکمی ئه‌و زاته‌ی که حوکم‌رانی بۆ هه‌یه و هه‌موو فه‌رمانه‌کان بۆ‌لای ئه‌و ده‌گه‌ڕێنه‌وه ئه‌ویش خوای گه‌وره‌یه، وه‌ک ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۲۵)، واته‌: (نایا دروستکردن و فه‌رمانکردن به‌ده‌ستی خوا نیه؟ پاك و پرۆزی بۆ خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان).

دووه‌م: ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر بانگه‌یشت بکړین بۆ لای ئه‌و به‌رنامه‌یه‌ی خوا ناردووبه‌تی و بۆ‌لای پێغه‌مبه‌ر ﷺ پشت هه‌لده‌که‌ن و ڕوو وه‌رده‌گێرن.

سێهه‌م: ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر به‌هۆی ئه‌و کرده‌وانه‌ی به‌ده‌ستیان هێناوه تووشی نه‌هامه‌تیه‌که هاتن - وه‌ک ئه‌وه‌ی به‌کرده‌وه و ڕه‌فتاره‌کانیان بزانریت - دین و سویند ده‌خۆن که‌وا هیچ مه‌به‌ستیکیان نه‌بووه ته‌نها چاکه‌خوازی و یه‌که‌خسته‌وه نه‌ییت، وه‌ک حالێ ئه‌و که‌سه‌ی ئه‌م‌ڕۆ حوکمه‌کانی ئیسلام وه‌لاده‌نی و حوکم به‌و یاسایانه ده‌کات که له‌گه‌ڵیدا پێچه‌وانه‌ن و لافی ئه‌وه لیده‌دات که ئه‌و کاره چاکه‌خوازییه و له‌گه‌ڵ بارودۆخی سه‌رده‌مدا ڕێک و گونجاوه.

پاشان په‌روه‌ردگار ئه‌وانه‌ی ووریا کردووه‌ته‌وه که‌بانگه‌شه‌ی باوه‌رداری ده‌که‌ن و ئه‌و سیفه‌تانه‌یان تیدا ڕه‌نگه‌ده‌اته‌وه به‌وه‌ی خوا ده‌زانیت چی له‌دڵیاندایه و چیش هه‌شارده‌ده‌ن له‌و فه‌رمانانه‌ی پێچه‌وانه‌ی ئه‌و قسانه‌یه که ده‌یکه‌ن و فه‌رمانی

به‌یتهمبهره‌کشی کردوه که نامۆزگاریان بکات و ووته‌یه‌کی هیتده ره‌وانیان یبلیت که کار له‌دل وده‌روونیان بکات، پاشان روونیکردوه‌ته‌وه که پهند و حکمه‌ت له‌ره‌وانه‌کرانی یتهمبهر ﷺ ته‌ویه که هدر نه‌و به‌گوینکراو و شوینجی هه‌لگیراو بیت نه‌وه‌ک هیچ که‌سی تر له‌خه‌لکی هه‌رچه‌نده بیر کردنه‌وه و په‌یردنیان به‌هیز بیت، پاشان خوای مه‌زن سویندی به‌په‌روه‌دگاریه‌تی خو‌ی خواردوه که تایه‌ترین جو‌ری په‌روه‌دگاریه‌تیه و ناما‌ژه بو‌ راستیه‌تی په‌یامه‌که‌ی یتهمبهر ﷺ له‌خو ده‌گرت به‌سویندیک‌ی جه‌خت له‌سه‌رکراو سویندی یتخواردوه که‌وا به‌سی مه‌رج نه‌بی با‌وه‌ر دانا‌مه‌زیت:

۱- ده‌بی له‌هم‌مو‌کیشه و‌گیر و‌گرتیک‌دا دادوه‌ری بیرته لای یتهمبهری خوا ﷺ.

۲- ده‌بی سینه‌کان بو‌ دادوه‌ریه‌که‌ی والا‌و‌گوشاد بن و ده‌روونه‌کان پی یزار و ته‌نگاو نه‌بن.

۳- ده‌بی ملکه‌چی دروست بی، به‌وه‌ی به‌و ده‌رئه‌نجامه قایل بی که حوکمی یینکردوه و به‌بی خوا‌ه‌خوا‌کردن یان لادان جیه‌جی بکات.

به‌شی دووه‌میش: وه‌ک ته‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿وَمَنْ لَمْ يَخُكْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ (المائدة: ۳۳)، واته: (هه‌ر که‌س حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردویه‌تی، ته‌وا ته‌وانه بی‌اوه‌رن).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَمَنْ لَمْ يَخُكْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (المائدة: ۴۵)، واته: (هه‌ر که‌س حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردویه‌تی، ته‌وا ته‌وانه سته‌مکارن).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَمَنْ لَمْ يَخُكْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ (المائدة: ۴۷)، واته: (هه‌ر که‌س حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که ناردویه‌تی، ته‌وا ته‌وانه سه‌رکه‌شن و له‌ری ده‌رچوون).

باشه نایا ئەم سنی وەسفە یەک وەسفکراو دەگرنەو؟ بە واتای ئەوێ هەرکەس حوکم بەو بەرنامەیە نەکات کە خوا ناردوویەتی ئەو بێباوەڕە، ستمکارە، سەرکەشە، لەبەر ئەوێ خوای گەورە وەسفی بێباوەڕانی بەستەم و سەرکەشیکردوو و دەفەرموێت: ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (البقرة: ۲۵۴)، واتە: (بێباوەڕان ئەوانەن کە ستمکارن). هەر وەها دەفەرموێت: ﴿إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ﴾ (التوبة: ۸۴)، واتە: (ئەوانە بێباوەڕبون بەخوا و پیغمبەرەکی و بەسەرکەشیش مردوون) کە هەموو بێ باوەڕێک ستمکار و سەرکەشە، یان ئەو وەسفانە بەگوێرەێ ئەو وەسف کراوان دەگریته‌و کە هەلیان دەنێت بۆ حوکم نەکردن بەو پەیامەێ خوا پەوانەێ کردووە؟ ئەمەیان بەلامووە لەراستیەو نزیکترە خواش دەزانێت.

ئەجا دەلێن: هەرکەس حوکم بەو بەرنامەیە نەکات کە خوا ناردوویەتی لەبەر بەسوک تەماشاکردنی یان بەکەمبایەخ زانیی یان باوەڕبون بەوێ بەرنامەێ تر بۆ خەلکی لەو چاکتر و بەکەلکترە یان وەک ئەو وایە، ئەو بەجۆرێک بێباوەڕە کە لەپێازی خوای دەر بکات.

لەو جۆرە کەسانەش ئەوانەن کە یاسا و پێسای پێچەوانەێ یاسا و پێساکانی ئیسلام بۆ خەلکی دادەنێن، بۆ ئەوێ ببنە بەرنامە و خەلک لەسەری بپۆن، چونکە ئەو کەسانە کاتیەک ئەو یاسا و پێسایانەیان داناو کە پێچەوانەێ شەریعەێ ئیسلامن باوەڕیان وابوو کە چاکتر و بەسوودترن بۆ خەلکی، چونکە بەزەرورەتی عەقڵی (الضَّرُورَةُ الْعَقْلِيَّةُ) و سێفەتی فێطری (الْجِبَلَةُ الْفِطْرِيَّةُ) ناشکرایە کە مەزۆف لەبەرنامەێک بۆ بەرنامەێکی پێچەوانەێ لاناادات مەگەر کاتیەک باوەڕی بەچاکیه‌تی ئەو بەرنامەێکی پێچەوانەێ و ناتەوای ئەوێ لایداوێ لێ هەبێت، هەرکەشیش حوکم بەو بەرنامەێ نەکات کە خوا ناردوویەتی بەلام بەسووکی تەماشای نەکات و بەکەمی نەزانی و باوەڕی وای نەبێ کە

به‌رنامه‌یه‌کی تر لهو چاکتره بۆ خۆی یان وهك ئەو وایه ئەم کەسه ستمکاره و بیباوه‌پ
 نیه و پله‌کانی ستمیشی به‌گۆڕه‌ی حوکم پێکراوه‌که و هۆکاری حوکمه‌که ده‌گۆڕیت.
 وه هەرکەس حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردوویهتی به‌لام نه‌له‌رووی
 به‌سووک ته‌ماشاکردنی حوکمی خواوه‌بێ و نه‌به‌که‌مبایه‌خ زانین و نه‌باوه‌پی وا بیت که
 به‌رنامه‌ی تر چاکتر و به‌که‌لکتره بۆ خه‌لکی یان وهك ئەو وایه به‌لکو له‌خۆشه‌ویستی
 حوکم بۆکراو یان له‌بهر په‌چاوکردنی به‌رتیل یاخود شتی تر له‌ده‌ستکه‌وتی دنیایی
 حوکم به‌ به‌رنامه‌ی تر بکات ئەوه سه‌رکەشه و بیباوه‌پ نیه، وه پله‌کانی سه‌که‌شیشی به‌
 گۆڕه‌ی حوکم پێکراوه‌که و هۆکاری حوکمه‌که ده‌گۆڕیت.

شیخ الإسلام (ابن تیمیة) - په‌حه‌تی خۆای لی بیت - ده‌رباره‌ی ئەوانه‌ی مالووم و
 قه‌شه‌کانیان بێجگه‌ له‌خوا کردووه به‌په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: (ئەوانه له‌سه‌ر دوو
 شیوه‌ن:

یه‌که‌م: ئەوه‌یه بزانی ئەوانه‌ ئایینی خۆایان گۆڕیوه و له‌سه‌ر گۆڕینه‌که‌وه شوێنیان
 بکه‌ون و له‌بهر شوێنکه‌وتنی سه‌رۆکه‌کانیان باوه‌ریان به‌حه‌لال‌کردنی ئەو رێسایه‌هه‌بی
 که حه‌رامه و باوه‌ریان به‌حه‌رام‌کردنی ئەوه‌ش هه‌بیت که خوا حه‌لالی کردووه له‌گه‌ل
 ئەوه‌ی بزانی که سه‌رپێچی ئایینی پێغه‌مبه‌رانیان کردووه ئەم حاڵه‌ته بیباوه‌پیه‌و خوا و
 پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ به‌هاوبه‌شدانانان داناوه.

دووهم: ئەگه‌ر بیرو بۆچوون و باوه‌ریان به‌حه‌لال‌کردنی حه‌رام و حه‌رام‌کردنی حه‌لال
 - ده‌سته‌واژه‌که‌ی به‌م جوژه لیوه وه‌رگیراوه - چه‌سه‌پاڤیت به‌لام له‌سه‌ر پێچیکردنی
 خوادا گۆڕپه‌لییان بکه‌ن وهك ئەو بێ فه‌رمایانه‌ی موسوڵمان ده‌یانکات که باوه‌پی
 وایه بێ فه‌رمایان و ده‌یانکات، ئەو جوژه که‌سانه حوکمی هاو وێنه‌ی خۆیان
 له‌گونا‌هه‌کاران هه‌یه، جیاوازییه‌کیش له‌نیوانی ئەو مه‌سه‌لانه‌دا هه‌یه که به‌رپسای گشتی
 داده‌نرین و مه‌سه‌له‌یه‌کی دیاریکراو که دادپرس تێیدا حوکم به‌ به‌رنامه‌یه‌کی تر بێجگه

له‌وه‌ی خوا ناردوویه‌تی ده‌کات هه‌یه، چونکه ئەو مه‌سه‌لانه‌ی که به‌پرسیای گشتی داده‌نرێن ئەو دابه‌شکردنه‌ی پیشوویان تێدا هه‌لتایه‌ته‌وه و هه‌ر ته‌نها له‌به‌شی یه‌که‌من، چونکه ئەم یاسادانه‌ره که یاسا و پرسیایه‌کی پیچه‌وانه‌ی ئیسلامی داناوه هه‌ر بۆیه دایناوه چونکه باوه‌ری و ابووه که چاکه‌ره له‌ئیسلام و به‌که‌لکه‌ره بۆ به‌نده‌کان وه‌ک پیشتر ناماژم بۆ کرد.

ئەم مه‌سه‌له‌یه‌ش - مه‌به‌ستم پێ مه‌سه‌له‌ی حوکمکردنه به به‌رنامه‌یه‌کی تر بیجگه له‌وه‌ی خوا ناردوویه‌تی - له‌و مه‌سه‌له گه‌ورانه‌یه که فه‌رمانه‌ره‌وایانی ئەم پۆژگاره‌ی پێوه ئالوده بووه، ئنجا پێویسته باوه‌ر‌دار له‌حوکمدان به‌سه‌ریاندا په‌له نه‌کات، به‌وه‌ی حوکمیکیان به‌سه‌ردا بدات که شایسته‌ی نین تا‌کو راستی بۆ پروون ده‌بێته‌وه، چونکه مه‌سه‌له‌که ترسناکه - داوا له‌خوا‌ی گه‌وره ده‌که‌ین که کار به‌ده‌ست و ده‌ست و پێوه‌نده‌کانیان بۆ موسوڵمانان چاک بکات - هه‌روه‌ک پێویسته له‌سه‌ر ئەو که‌سه‌ی خوا زانستی پێداوه که مه‌سه‌له‌که بۆ فه‌رمانه‌ره‌وایان پروون بکاته‌وه بۆ ئەوه‌ی به‌لگه‌یان به‌خاته‌سه‌ر و پاساویان پروون بێته‌وه، ئنجا ئەوه‌ی تیا ده‌چی له‌سه‌ر به‌لگه‌وه تیا بجیت و ئەوه‌ی زیندووشه له‌سه‌ر به‌لگه‌ بژی، با خوشی له‌پروونکردنه‌وه‌یدا به‌که‌م نه‌گریت و له‌که‌شیش سل له‌پروونکردنه‌وه‌ی نه‌کات، چونکه شکۆمندی بۆ خوا و پیغمبه‌ره‌که‌ی ﷺ و باوه‌ر‌دارانه.

والدليل (۱۴۷) قوله تعالى: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ (۱۷۵) قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ (۱۷۶) فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ (البقرة: ۲۵۶)،
و هذا معنى لا إله إلا الله.

به لگهش نه وه به خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾، واته: (توبزي و زورکاري له ناييني خوادا نيه و راسته پي له کوپړه پي جيابووه ته وه، نجا هره کس باوه پي به (طاغوت) نه بي و پروا به خوا بهيښت، نه وه ده ستي گرتووه به پرشته ي فليمه وه)، نه مهش و اتاي (لا إله إلا الله) به.

(۱۷۴) واته له سهر پيوستبووني حو کمکردن بهو بهرنامه يه ي خوا ناردوويه تي و

باوه نه بوون به طاغوت.

(۱۷۵) تو پزي و زورکاري له سهر په پړه ويکردني ئاييني ئيسلام نيه له بهر ده رکه وتووي و پروون و ناشکرايي به لگه کاني، له بهر نه وه خواي گه وړه دواتر ده فهرمويت: ﴿قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾، نجا نه گهر راسته پي له کوپړه پي که جيابوويته وه نهوا حقه نه هموو دهروونکي ساغ راسته پي که هله ده بزيږيت.

(۱۷۶) خواي گه وړه بياوه پروون به طاغوتي پيش باوه رهښان به خوا ده ستي کردوه، چونکه کاليه تي شت لا بردني له مپه ره کانيه تي پيش بووني پايه دامه زراوه کاني، له بهر نه وه ده ووتري بزار کردن (التخليه) پيش رازاندنه وه (التحلية).

(۱۷۷) واته ده ست پيوه گرتيکي ته واو ده ستي پيوه گرتييت، رسته ي قايم (العروة الوثقى) ش ئيسلامه، تماشا که چو ن خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿فَقَدْ اسْتَمْسَكَ﴾ و ناهرمويت: (تَمَسَّكَ)! چونکه (استمساك) به ميژتره له (تَمَسَّكَ) و جاري وا ده بي مروف په پړه وي (تَمَسَّكَ) ده کات به لام ده ستي پيوه ناگرت.

وفي الحديث: «رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ»^(۱۷۸)، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ^(۱۷۹) وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»^(۱۸۰) (رواه أحمد والترمذي وابن ماجه)، واللّٰهُ أعلم، وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه وسلم^(۱۸۱).

له‌فهرموده‌شدا هاتووه: (سهری کار و فرمان ئیسلامه و کوئه‌که‌که‌ی نویژه و چله‌پویه و لوتکه‌ی هه‌ره‌به‌رزی جیهاد‌کردنه له‌پیتاوی خوادا، خواش زاناته‌ره، و صلی الله علی محمد و علی آله و صحبه و سلم.

(۱۷۸) دانهر - په‌حه‌تی خوی لی بیّت - و یستوریه‌تی به‌م فهرموده‌یه به‌لگه له‌سهر ئه‌وه به‌پیتته‌وه که هه‌موو شتیک سهری هه‌یه، سهری ئه‌و فرمانه‌ش که (محمد) ﷺ پیتی هاتووه ئیسلامه.

(۱۷۹) له‌به‌رئه‌وه‌ی به‌یج نویژکردن پیاده‌ ناکریت، وه له‌به‌ر ئه‌مه رای په‌سه‌ند ئه‌وه‌یه نویژنه‌که‌ر کافره و هیچ په‌یوه‌ندیه‌کی به‌ئیسلامه‌وه نه‌ماوه.

(۱۸۰) واته بلندیترین و ته‌واوترینی ئیسلام جیهاده له‌پیتاوی خوادا، چونکه نه‌گه‌ر مروّف خوی چاک‌کرد هه‌ولده‌دات که‌سانی تریش به‌جیهاد‌کردن له‌پیتاوی خوادا چاک بکات بۆ ئه‌وه‌ی ئیسلام پیاده‌بکری و ووشه‌ی خوا له‌بلندییدا بیّت، ئنجا هه‌رک‌ه‌س کوشتاری کرد بۆ ئه‌وه‌ی ووشه‌ی خوا له‌بلندییدا بیّت ئه‌وه له‌پیتاوی خوادا یه و گه‌یشته‌وته چله‌پویه، چونکه به‌وه ئیسلام به‌سهر رپیازی ترده به‌رز ده‌پیتته‌وه.

(۱۸۱) پایه‌به‌رزی ئیسلام (محمدی کوری عبدالوهاب) - په‌حه‌تی خوی لی بیّت - ئه‌م په‌یامه‌ی به‌گیڕانه‌وه‌ی زانست بۆ خوی گه‌وره و ناردنی دورود و سلاو بۆ سهر پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (محمد) ﷺ کۆتایی پیتته‌اوه.

ناوهڙوڪ

بابهت	لاڀڙه
ڙياننامهي داندهري (متن) ي (ثلاثة الأصول)	۵
ڪورتهيهڪ له ڙياننامهي نووسهر	۷
پاڻهي: بسم الله (البسملة)	۱۰
زائين و پله ڪاني پهي بردن	۱۲
چوار مهسله ڪان	۱۲
مهسلهي يه ڪهم: ناسيني پهروهر دگار و پيغهمبر ﷺ و نايين	۱۴
مهسلهي دووهم: ڪارپيڪردني	۱۹
مهسلهي سيههم: بانگهواز ڪردن بڙي	۱۹
مهسلهي چوارهم: ٺارامگرتن لهسهر نازار لهپيناويدا	۲۲
بهشه ڪاني ٺارامگرتن	۲۳
تفسير ي سورهتي (العصر)	۲۴
واتاي ووته ڪهي پيشهوا شافيعي (نه گهر خوا هيچ بهلگيه ڪي نه ناردايه...)	۲۷
ٺهو سڀيٰ مهسلانهي پيويسته هموو موسولماننيڪ بيانزانيت	۳۰
مهسلهي يه ڪهم: ٺهويه خوا دروستي ڪردووين	۳۰
رڙيشي داوين	۳۳
به پشتگويٰ خراوي وازي لينههيناوين	۳۵
بهلڪو پيغهمبريڪي بڙ پهوانه ڪردووه	۳۵
مهسلهي دووهم: ٺهويه خوا رازي ناييٰ هيچ ڪس بڪريته هاوبهشي	۴۱

	له پهرستيدا
۴۴	مهسه لهي سڀهم: هدر کس گوڙايله تي پڻغمبهري ﷺ ڪرد وخواي بهتةنھا پهرست بوي نيه دؤستايه تي كه سيڪ بڪات كه دوزمنايه تي خوا و پڻغمبهريه كه ي ﷺ ده كات
۴۸	واتاي ثابيني پاڪو بيگهر د(الحنفية)
۵۲	مهز نرين شت كه خوا فرماني پيڪردوه يه ڪتابهريستيه
۵۵	مهز نرين شت كه خوا ريگري ليڪردوه هاوبه شدانانه
۵۸	ئهو سڀيٰ بنچينانه ي پڻويسته له سهر مروڦ بيانزائيت:
۵۹	بنچينه ي يه كه م: بهنده پهروه ردگاري بنا سڀت
۶۰	واتاي پهروه ردگار و بهلگهش له سهر ئهو واتايه
۶۵	بهلگه و نيشانه ڪاني دهسه لاتي خوا
۶۸	پهروه ردگار پهريستراوه و بهلگه ي ئهو راستيه و تهفسره كه ي
۷۲	جوره ڪاني پهريستن به ڪورتي:
۷۵	جوري يه كه م: پارانه وه و جوره ڪاني
۷۹	جوري دووه م: ترسان، ئهويش سڀيٰ جوره
۸۱	جوري سڀهم: ٽڪا ڪردن
۸۲	جوري جواره م: پشتبه ستن
۸۴	جوري پڻجه م: (الرغبة)
۸۴	جوري شهشم: (الرهبه)
۸۴	جوري ههوته: (الخشوع)
۸۵	جوري ههشتم: (الخشية)
۸۶	جوري نويهم: (الإنابة)

۸۶	جوّری دهیم: داوای یارمه‌تیکردن، ئەویش پێنج جوّره:
۸۹	جوّری یازدهیم: په‌ناگرتن، ئەویش چوار جوّره
۹۲	جوّری دوانزدهیم: داوای فریاکه‌وتن، ئەویش چوار جوّره:
۹۴	جوّری سیانزدهیم: قوربانی سه‌ربڕین، ئەویش سیّ جوّره
۹۵	جوّری چواردهیم: نه‌زرکردن
۹۶	بنچینه‌ی دووهم: به‌نده‌ ئایینه‌که‌ی بناست
۹۸	پێناسه‌ی ئیسلام
۹۸	پله‌کانی ئاین:
۹۸	پله‌ی یه‌که‌م: ئیسلام
۱۰۰	واتای شایه‌تیدان به (لا إله إلا الله)
۱۰۶	واتای شایه‌تیدان به (محمد رسول الله)
۱۰۷	به‌لگه‌ی نوێژ و زه‌کات و ته‌فسیری یه‌کته‌پهرستی
۱۱۱	به‌لگه‌ی رۆژووگرتن و جه‌جکردن
۱۱۳	پله‌ی دووهم: باوه‌ر
۱۱۳	ته‌وفیق له‌نیوانی ئەوه‌ی (باوه‌ر جه‌فتاو ئەوه‌نده‌ به‌شه) و ئەوه‌ی (پایه‌کانی شه‌شن):
۱۱۵	پایه‌ی یه‌که‌م: باوه‌ره‌یتان به‌ خوا چوار فه‌رمان له‌خۆ ده‌گریت
۱۱۵	به‌لگه‌کانی باوه‌ره‌یتان به‌ بوونی خوا
۱۲۰	دووهم: باوه‌ره‌یتان به‌ په‌روه‌ر دگاریه‌تی خوا
۱۲۲	سه‌ههم: باوه‌ره‌یتان به‌ په‌رساویه‌تی خوا
۱۲۶	باوه‌ره‌یتان به‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی
۱۲۹	به‌رهممه‌کانی باوه‌ره‌یتان به‌ خوا

۱۳۰	پايه ي دووهم: باوهرهٽيان به فرشته کان چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۰	يه كهه: باوهرهٽيان به بوونيان
۱۳۰	دووهم: باوهرهٽيان بهو فرشته يه ي ناويان زانيوه
۱۳۰	سيههه: باوهرهٽيان بهو ي دهر باره ي سيفه ته كانيان زانيومانه
۱۳۱	چوارهم: باوهرهٽيان بهو ي دهر باره ي كرده وه كانيان زانيومانه
۱۳۲	بهره مهه كاني باوهر بوون به فرشته کان
۱۳۲	بهر پرچ دانه وي كه سيك نكولي له جهسته بووني فرشته کان ده كات
۱۳۵	پايه ي سيههه: باوهرهٽيان به كتيهه کان چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۵	يه كهه: باوهرهٽيان بهو ي ناردينان له لايه ن خواويه
۱۳۵	دووهم: باوهرهٽيان بهو ي ناويان زانيوه
۱۳۵	سيههه: باوهرهٽيان به هه واله راسته كانيان
۱۳۵	چوارهم: نيش كردن به حوكمه كاني نهو ي نه سخ كراوه ته وه
۱۳۶	بهره مهه كاني باوهر بوون به كتيهه کان
۱۳۶	پايه ي چوارهم: باوهرهٽيان به پيغه مهبران چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۶	مه به ست له پيغه مهبر
۱۳۷	يه كهه: باوهرهٽيان بهو ي پميامه كيان راسته و له خواويه
۱۴۰	دووهم: باوهرهٽيان بهو ي به ناوي خوي ناويان زانيوه
۱۴۰	سيههه: باوهرهٽيان بهو هه واله راستانه ي دهر باره يان پيمانگه يشتون
۱۴۱	چوارهم: نيش كردن به شهريعه تي نهو يان كه بومان ره وانه كراوه
۱۴۱	بهره مهه كاني باوهر بوون به پيغه مهبران
۱۴۳	پايه ي پنجههه: باوهرهٽيان به روژي دواي سڀيٰ فرمان له خوډه گريٽ:
۱۴۳	باوهرهٽيان به زيندو بوونه وه و به لگه ش له سهر نهو راستيه

۱۴۴	باوه‌ره‌یتان به لیس‌سینه‌وه و به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌و ر‌استیه
۱۴۶	باوه‌ره‌یتان به به‌ه‌شت و ناگری دۆزه‌خ
۱۵۱	به‌ره‌مه‌کانی باوه‌ر‌بوون به رۆژی دوا‌یی
۱۵۱	به‌ر‌په‌ر‌چ‌دانه‌وه‌ی نه‌و که‌سه‌ی نکۆلی له‌زیندوبوونه‌وه ده‌کات
۱۶۰	پایه‌ی شه‌شم: باوه‌ره‌یتان به قه‌ده‌ر چوار فرمان له خو ده‌گری‌ت:
۱۶۰	یه‌که‌م: زانین
۱۶۰	دووه‌م: نووسین
۱۶۱	سیه‌هم: ویست
۱۶۱	چواره‌م: دروستکردن
۱۶۰	تایا به‌نده‌ توانا و ویستی له کرداره خو‌ویستییه‌کاندا هه‌یه؟
۱۶۳	به‌ر‌په‌ر‌چ‌دانه‌وه‌ی نه‌و که‌سه‌ی پاساو به قه‌ده‌ر له‌سه‌ر وازه‌یتان له (واجب) یان کردنی سه‌ر‌پ‌چی ده‌ه‌یتیه‌وه، له جه‌وت ر‌ووه‌وه
۱۶۶	به‌ره‌مه‌کانی باوه‌ر‌بوون به قه‌ده‌ر
۱۶۸	دوو تا‌قم له قه‌ده‌ردا گو‌م‌ر‌بوون و به‌ر‌په‌ر‌چ دانه‌وه‌یان
۱۷۰	پله‌ی سیه‌هم: ئی‌حسان و پ‌یناسه‌که‌ی
۱۷۲	ئ‌ی‌حسان له په‌رستی خوادا و ئ‌ی‌حسان به‌ره‌و په‌رستی خوا
۱۷۶	بنچینه‌ی سیه‌هم : به‌نده‌ پ‌یغه‌مبه‌ره‌که‌ی بناسیت
۱۷۷	ژ‌یانی پ‌یغه‌مبه‌ر ﷺ
۱۸۰	به‌رز کرانه‌وه (المعراج)
۱۸۴	کو‌چ‌کردنی پ‌یغه‌مبه‌ر ﷺ
۱۸۸	پ‌یناسه و حوکم و به‌لگه‌ی کو‌چ‌کردن
۱۹۰	حوکمی گه‌شت‌کردن بۆ وولاتی بی‌اوه‌ران و مانه‌وه ت‌یدا

۲۰۰	کوچی دوانی پیغمبر ﷺ
۲۱۱	باور هینان به زیندوو کرانه وه و بهلگه کهی
۲۱۶	حیکمهت و په‌ند له‌نیرانی پیغمبران
۲۱۷	یه کهمین و دوااین پیغمبر
۲۱۹	بانگه‌وازی هه‌موو پیغمبران بو پهرستی خوا و نه‌هیکردن له هاوبه‌شدانان بووه
۲۱۹	کوفرانه به‌طاغوت
۲۲۲	گوزهرانی خه‌لکی له‌گه‌ل کار به‌ده‌ستان
۲۲۳	سهرانی طاغوتان:
۲۲۳	یه کهم: ئییلیس
۲۲۴	دووه‌م: هه‌ر کهس به‌په‌رسری و خو‌ی رازی بیت
۲۲۴	سیه‌هم: هه‌ر کهس بانگی خه‌لکی بکات بو پهرستی خو‌ی
۲۲۴	چواره‌م: هه‌ر کهس لافی شتیک له‌غه‌یزانی لی‌بدات
۲۲۵	پینجه‌م: هه‌ر کهس حو‌کم به‌به‌رنامه‌ی غه‌یری خوا بکات
۲۳۴	دواووته: به‌گیرانه‌وه‌ی زانست بو‌خوا‌ی گه‌وره و سلاوات بو‌سه‌ر پیغمبر ﷺ
۲۳۵	ناوه‌رۆک

سو‌پاس بو‌خوا‌ نه‌واو بوو